

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

BÜYÜK ATATÜRK'ÜN
EN ÖZEL FOTOĞRAFLARLA
KRONOLOJİK YAŞAM ÖYKÜSÜ

DÂHİ KURTARICI

Dâhi Kurtarıcı

EDITÖR

Bülent ÖZÜKAN

BÖLÜM MAKALELERİ

Orhan KOLOĞLU

KRONOLOJİ

Abdullah ÖZKAN

HBOYUT
YAYIN GRUBU

DÂHİ KURTARICI

ISBN 978-975-23-0469-7

EDİTÖR
Bülent ÖZÜKAN

BÖLÜM MAKALELERİ
Orhan KOLOĞLU

KRONOLOJİ
Abdullah ÖZKAN

B BOYUT KİTAPLARI

GENEL SANAT YÖNETMENİ
Murat ÖNEŞ

YAYIN EDITÖRLERİ
Ümit ÖZKAN
Fevziye SALAŞ
Yaşar ÇELİK
Hasan TAVİLOĞLU

TASARIM
İbrahim C. YILGAZ
Bülent USTAOĞLU

www.boyut.com.tr
e-mail: info@boyut.com.tr

© Bu kitabın her türlü yayın hakkı,
Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu gereğince
Boyut Yayıncılık ve Tic. A.Ş.'ye aittir.

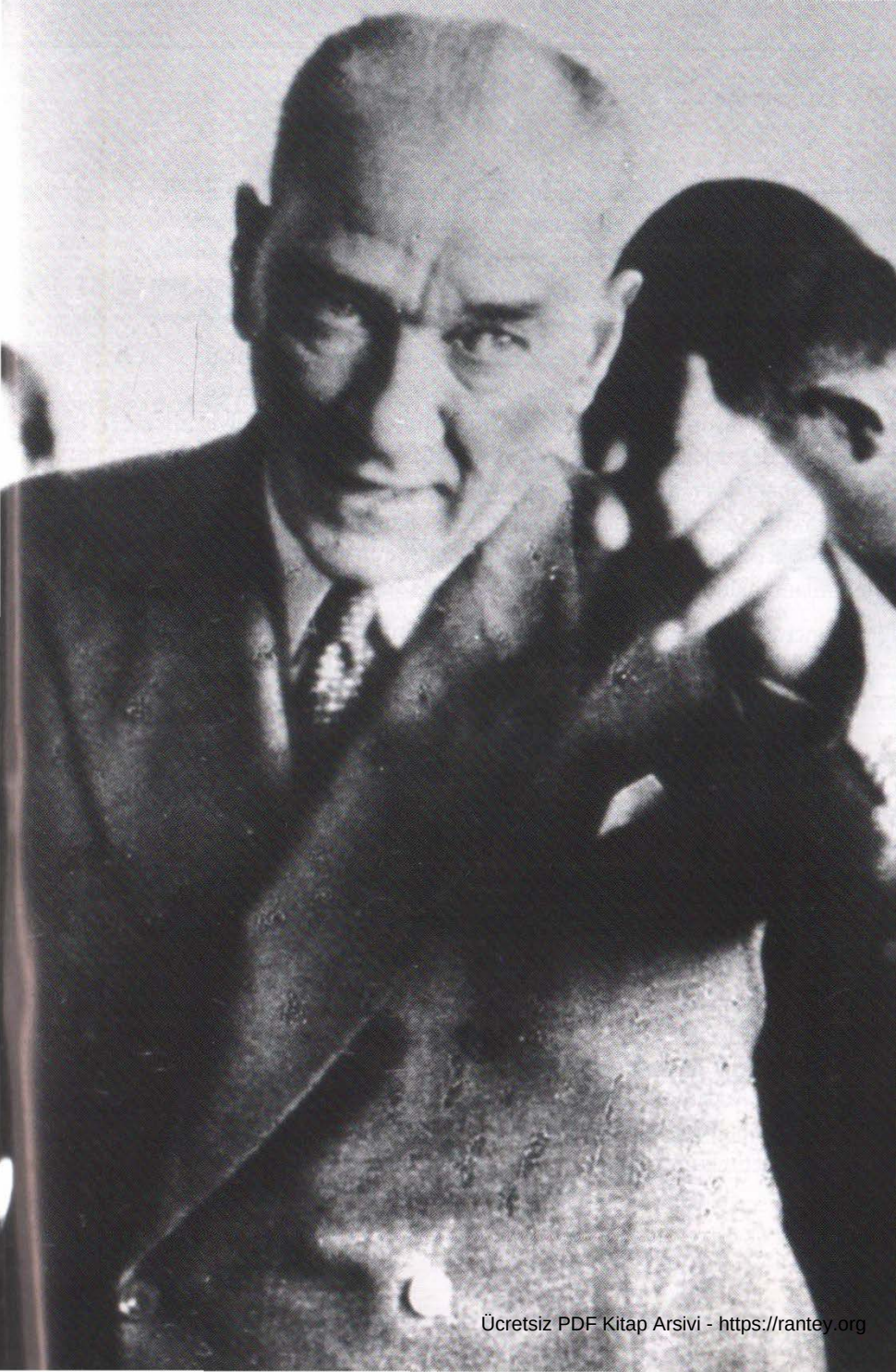
Tanıtım amacıyla yapılacak kısa alıntılar dışında,
yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Boyut Abonelik ve Müşteri Hizmetleri Hattı
0212 **444 53 53**

Bu yayın ve diğer tüm Boyut ürünlerini
edinmek için yukarıdaki telefon numarasından
gönderim ücreti ödmeden sipariş verebilirsiniz.

BASKI
BOYUT MATBAACILIK A.Ş.
Matbaacılar Sitesi, 1. Cadde
No:115 34204 Bağcılar - İSTANBUL
Tel: 0212 413 33 33 pbx
Faks: 0212 413 33 34

BÖLÜM 1
Asker

6

BÖLÜM 2
Lider

44

BÖLÜM 3
Devlet adamı

78

BÖLÜM 4
Devrimci

110

BÖLÜM 5
Eğitimci

134

BÖLÜM 6
Ekonomist

166

BÖLÜM 7
Siyasetçi

180

Dâhi olmak...

19'uncu yüzyılın sonlarında başta İngiliz akademik çevreleri olmak üzere bilimsel araştırmalar dehayı "gerçekleşmiş başarılarla kendini gösteren olağanüstü yaratıcı güç" olarak tanımlamaktadır. Ama bu başarıların gelip geçici bir değer taşı-maması ya da sözgelimi veraset yoluyla işbaşına geçmiş hükümdarlar örneğinde olduğu gibi, doğuştan gelen bir şansa bağlı olmaması gerekmektedir. Deha, gerek nicelik, gerek nitelik açısından yetenekten farklıdır. Yetenek özel bir iş türüne doğuştan gelen yatkınlığı belirtir ve belli bir becerinin görece çabuk ya da kolayca edinilebilmesi demektir. Deha ise özgünlük ve yaratıcılık, daha önce araştırılmamış alanlarda düşünüp çalışarak dünyaya ancak bu yolla kazanabileceği bir değer katmak gibi öğeleri de içerir. Dâhilerin eşsiz katkıları genellikle belli bir alanda ortaya çıkar, ama bu kişilerin daha önceki gelişmelerini konu alan araştırmalar genel zeka düzeylerinin de olağanüstü yüksek olduğunu göstermiştir. Her insanda bulunan üç birleşik özelliğin -akıl, çaba ve çalışma gücünün- dâhilerde aşırı boyutlara ulaşmasıyla tanımlanmaktadır (*Encyclopedia Britannica* 1992 cilt 7 s:67-68).

Mustafa Kemal (Atatürk), 20'inci yüzyılın en önemli Kurtuluş Savaşları'ndan birine liderlik ederek Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunu gerçekleştirmesi ve bir dizi devrimle yeni bir devlet yaratmasıyla Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarınca "Dâhi Kurtancı" olarak anılmaktadır.

Mustafa Kemal'in akıl, çaba ve çalışma gücü'nün yeni devletin kurtuluş ve kuruluş yıllarında olağanüstü boyutlara ulaşması yalnızca Türkler tarafından değil, savaştığı rakipleri de dahil olmak üzere dünya liderlerince her zaman övgüyle anılmıştır ve anılmaktadır.

20'inci yüzyılın dünyada çok büyük izler bırakan en büyük devrimlerinden biri de aslında 1917 Sovyet Devrimi'dir. Ve sonraki yıllarda birçok devrimin esin kaynağını oluşturmuştur. Ancak bu büyük devrimin gerçekleştiği Rusya'da, devrimin lideri Vladimir Lenin'i tanıyan neredeyse yok gibidir. Gazete haberlerine göre ise Lenin Mumyası'nın bakım giderleri dahi Rus halkına çok gelmektedir..

Dünya'nın en büyük ülkesi Çin'de Mao'nun devrimleri de Dünya siyasetinin oluşumuna onyıllarca damgasını vurmuştu.. Ancak bugün Çin'de de Tienenman Meydanı'ndaki sembolik fotoğrafı dışında, Mao'ya dair bir iz bulmak mümkün değildir. Mao ve Lenin gibi liderlerin peşinden onlarca devletin kurtarıcıları 21'inci yüzyıla taşınmadan tarih sahnesinden silinmişlerdir.

Dâhi Kurtarıcı Atatürk isimli bu fotoğraf öncelikli araştırma, Mustafa Kemal'in bilimsel anlamda gerçek bir dâhi olduğu gibi bir iddiayı ispatlama çabası içerisinde değildir. Ancak dâhilik kriterleri içerisinde kalan üstün çaba ve çalışma gücüyle halkının sevgisini kazanmış bir liderin ölümünden yaklaşık 70 yıl sonra meydanlara ve milyonlara taşan bir sevgi seli ile anılmasının ardındaki yaratıcı çalışmaları 7 ayrı bölüm halinde anma çabasıdır.

- 1- **ASKER** olarak kurtarıcı Mustafa Kemal
- 2- **LİDER** olarak kurucu Mustafa Kemal
- 3- **DEVLET ADAMI** olarak bürokrat Mustafa Kemal
- 4- **DEVİRİMCİ** özellikleriyle Mustafa Kemal
- 5- **EĞİTİM** reformlarıyla öğretmen Mustafa Kemal
- 6- **EKONOMİ** alanındaki kararlarıyla Mustafa Kemal
- 7- **SİYASETÇİ** kimliğiyle Mustafa Kemal.

Elbette yukarıdaki özelliklere birçok yenileri eklenerek de anılabilir...

Bu çalışmanın özünü oluşturan 7 ayrı bölümün makaleleri, gazeteci-tarihçi Orhan Koloğlu tarafından kaleme alındı.

Atatürk kronolojilerinin oluşumunda, 4 ciltlik Kurtuluş Savaşı isimli ansiklopedik çalışmanın editörü **Abdullah Özkan**'ın çalışmalarından yararlanıldı. Yine Abdullah Özkan'ın arşiv fotoğraf ve belgeleriyle elinizdeki albüm niteliğindeki eser zenginleştirildi. Beşiktaş Belediye Başkanı **Sn. İsmail Ünal**'a da teşekkürlerimizi iletmek istiyoruz. Özenle seçilmiş ve Dolmabahçe Sarayı ve çevresindeki yolları süsleyen Atatürk fotoğraflarının bu eserde kullanımına verdikleri izinden dolayı...

Bülent ÖZÜKAN

D Â H İ K U R T A R I C I

Bölüm 1

Asker

“Kurtuluş Savaşı’nın zaferine varan dört yıllık mücadelesinin askeri yönü onu artık cephenin en önünde yer alan değil, stratejik kararları ve genel yapılanmayı kararlaştıran kişi durumuna getirmişti. Başkomutanlık sıfatı ve Mareşallik unvanı sonradan gelse de, daha Samsun’a adım atar atmaz, uzun vadeli bir hazırlığa giriştiği fark edilir, yani başkomutanlığı başlar. Bu dört yılı askerlik açısından incelediğimizde, önce eksik olan silah ve maddi gücü tamamlamayı (Sovyetlerle anlaşarak), sonra da gerçekten güvenilir olduğuna inandığı Türk askerini Cihan Savaşı bozgununun etkisinden kurtarmayı, birliklere disiplin anlayışını yerleştirmeyi ön planda tuttuğu fark edilir. Bu sebeple çeteci anlayıştan sıyrılmayan Çerkes Ethem türü girişimlere tasfiye ve “hattı müdafaa yoktur sathı müdafaa vardır, o sath vatanın bütün topraklarıdır” anlayışı çerçevesinde yapılanmayı benimsettirmeye çalışır.”

*Mustafa Kemal, Sakarya Savaşı'nı yönetirken.
Yanında yaveri Salih Bozok (10 Eylül 1921).*

Manastır İdadisi.

Mustafa Kemal'in
Selanik'te doğduğu ev

1881

Mustafa, Selanik'te Kocakasım Mahallesi, İslahhane Caddesi'ndeki üç katlı evde dünyaya geldi.

Mayıs 12: Almanya ve İngiltere'nin desteğini alan Fransa, Tunus'u işgal etti.

Haziran 27: Mithat Paşa'nın yargılanmasına Yıldız Mahkemesi'nde başlandı.

Mithat Paşa

Temmuz 2: Teselya ile Narda kazası, Yunanistan'a terk edildi.

Aralık 20: Yabancı devletlere olan dış borçların uzun vadede ödenmesi amacıyla yapılan anlaşmanın ardından Muharrem Kararnamesi yayımlandı.

-Osmanlı Devleti'nin dış borçlarını denetlemek üzere Düyun-u Umumiyye İdaresi kuruldu. Namık Kemal'in Cezmi adlı romanı yayımlandı.

-Sanayi-i Nefise Mektebi (Güzel Sanatlar Okulu) Osman Hamdi Bey tarafından kuruldu.

-Mühendishane'de mümtaz sınıfı adı altında yeni bir sınıf oluşturuldu. Darü'l-Fünun-ı Sultani Turuk u Maabir Mektebi'nin faaliyetleri sona

erdi. Orman ve Maadin Mektepleri birleştirildi.

1882

Temmuz 11: İngiliz donanması, İskenderiye'yi bombaladı.

Eylül 15: İngilizler, Mısır'ı işgal etti. **Kasım 30:** Sadrazam Küçük Sait Paşa görevden alındı, yerine Ahmet Vefik Paşa getirildi.

Aralık 2: Ahmet Vefik Paşa görevden alındı, yerine Sadrazam Küçük Sait Paşa getirildi.

*Mustafa Kemal, Istanbul
Harp Akademisi'nde Kurmay
Subay Adayı (1904-1905).*

Osmanlı Devleti 600 yıl süren varlığını sivil-askeri kesimin yönetim sistemindeki aşın içiçeliğine bağlamıştı. Ulaşım ve iletişim sistemlerinin bütün dünyada basit olduğu bir çağda imparatorluk varlığını sivil-askeri gücün tam bir işbirliği içinde olmasıyla sürdürüyordu. Bu sistemde temel olan Yeniçeri Ocağı'nın yozlaşması devletin sonunu hazırlayan sebeplerin başında gelir. 1826'da Ocak'ın kaldırılmasından sonra Batılı anlamda Harbiye kurulurken sivil asker ayrımını başlatan adımlar da atılmıştır. Mülkiye bunun işaretidir. Ancak 19. yüzyıl boyunca arka arkaya gelen yenilgi ve toprak kayıpları ister istemez Harbiye'nin ön planda kalmasına zemin hazırlıyordu. Tanzimat'la çağdaşlaşma adımları atılıyordu ama, yavaş işleyen bu mekanizma kökleşene kadar devletin varlığını koruması gerekliydi. Çağın bütün ünlü devlet adamlarının çocuklarını Harbiye'ye göndermeleri umudun nereye bağlanmış olduğunun kanıtıdır. Ayrıca artık vazgeçilemeyecek Batı kültürünün en köklü eğitim yerlerinin de başında geliyordu Harbiye.

Onların yanı sıra sade vatandaşların yetenekli çocukları da bu gelecek için en çok yükselme olanağı sağladığı düşünülen okula kabul ediliyorlardı.

1883

-Türk edebiyatının önemli şairlerinden Yenisehirli Arni Bey, İstanbul'da öldü.
- Prusya askeri heyeti tarafından Osmanlı ordusunun ıslahına başlandı.

1884

Mayıs 7: Mithat Paşa ve Damat Mahmut Celalüddin Paşa, Taif zindanında boğularak öldürüldü.

Haziran 20: Mülkiye Mühendis Mektebi kuruldu.

Haziran 24: Beyazıt Devlet Kütüphanesi açıldı.

Haziran 28: "Kürdilihicazkar" makamını bulan Bestekar Hacı Arif Bey öldü.

Aralık 2: Yahya Kemal Beyatlı doğdu.

- İsmet İnönü İzmir'de dünyaya geldi.

Hacı Arif Bey

1885

Eylül 18: Doğu Rumeli eyaleti valiliği, Bulgaristan prensine verildi.
Eylül 22: Sadrazam Küçük Sait Paşa görevden alındı, yerine Evkaf Nazırı Kıbrıslı Kamil Paşa getirildi.
-Genç Osmanlılar Cemiyeti'nin kuruluşunda da yer alan Gazeteci Agah Efendi öldü.

1886

-Mustafa, Selanik'te ilköğrenimine başladı.
Nisan 5: Doğu Rumeli sorununun çözümü için Osmanlı İmparatorluğu ve Avrupa Devletleri arasında İstanbul Antlaşması imzalandı.
-Mekâtib-i Gayri-müslime ve

Ecnebiye Müfettişliği, Maarif Nezareti'ne bağlı olarak kuruldu.

1887

-Hilal-i Ahmer Cemiyeti kuruldu.

1888

- Mustafa'nın babası Ali Rıza Efendi vefat etti.
- Haydarpaşa-Izmir-Ankara demiryolu imtiyazı Almanlara verildi.

- Beyrut'ta Saint Joseph Katolik Tıp Mektebi açıldı.
- Baytar sınıfı tekrar Harbiye Mektebi bünyesine alındı.
Aralık 2: Namık Kemal yaşama veda etti.

1889

Mart 27: Yakup Kadri doğdu.
Mayıs 21: İttihat-ı Osmanî Cemiyeti (İttihat ve Terakki) kuruldu.

*Derne Komutanı
Kurmay Binbaşı
Mustafa Kemal silah
arkadaşlarıyla (1912).*

Mustafa Kemal Bey, sorumluluk yüklenmekten korkmayan doğuştan bir şef idi. 25 Nisan sabahı 19. Tümeni'yle kendiliğinden düşmana saldırıya karar verdi. O'nu kınıya sürdü... O'nun azmine tam olarak güvenebilirim.

Liman von SANDERS
Alman Generali

Unutmamalıdır ki Kemal, Dumlupınar'da parlak bir strateji kabiliyeti göstermiş ve düşmandan çok az olan Türk kuvvetlerinden gereğince yararlanmayı bilmiştir. Dünya üzerinde istila orduları, Yunanlıların uğradıkları büyük bozgun gibi bir yenilgiyle pek az karşılaşmışlardır.

Charle H. SHERRILL
Amerikan Eski Elçisi

Herhangi bir olayı derinliğiyle kavramak, çıkar yolu görüp birdenbire harekete geçmek iktidarı, O'nun eşsiz otoritesinin başlıca kaynaklarından biridir. (1923)

Grace Ellison
İngiliz Gazetecisi

Tam bir anlayış ve ileri görüşle, Kilikya'yı işgal eden ve Asya'da fetihlere katılan Fransızlara karşı giriştiği amansız mücadelede, onları bayraklarını katlayıp, silah ve cephanelerini bırakıp, Marsilya'ya doğru yollamaya mecbur etti. Mustafa Kemal'in Anadolu'da hazırladığı ve yönettiği savaş, anlaşıldığı güven ve inanca uygun olarak gelişti ve başarıyla sonuçlandı. Bu durum bütün dünyanın hayranlığını kazandı.

F. Perrone Di San Martino
İtalyan Yazar

Kurmay Binbaşı Mustafa Kemal Deme'de mücabit Bedevi kuvvetleri önünde emirlerini yağdırırken (1912).

İladi öğrenimine dayanan, dört yıllık Mülkiye Baytar Mektebi kuruldu. Dünya işçi sınıfı hareketinin önemli bir adımı olan İkinci Enternasyonal Paris'te toplandı ve 23 ülkenin sosyalistleri bir araya geldi.

1891

Mart 17: Servet-i Fünun Dergisi çıktı.
- Valiliği sırasında Bursa'da açığı tiyatro

Ahmet Vefik Paşa

ile halkın tiyatroyu sevmesine katkıda bulunan Ahmet Vefik Paşa öldü.

1892

Şubat 28: Türk sinema ve tiyatro adamı Muhsin Ertugrul doğdu.
- Bulgar Makedonya ve Anadolu'da Ermeni ihtilal çeteleri faaliyetlerini

arttırdı.

- Haydarpaşa-İzmit demiryolu hatı işletmeye açıldı.
- Orman ve Maden Mektebi kapandı.
- II. Abdülhamid tarafından Yıldız'da porselen atölyeleri kuruldu.
Ekim 18: Chicago ve New York arasında ilk uzun telefon hatı açıldı.

1893

- Mustafa, Selanik Askeri Rüştiyesi'ne girdi. Burada matematik öğretmenini Mustafa Efendi tarafından kendisine ikinci ad olarak "Kemal" adı verildi.
- İstanbul-Selanik demiryolu hatının yapımına başlandı.
Nisan 13: Osmanlı dönemi Türk yazarlarından Muallim Naci öldü.
Ağustos 6: Türk edebiyatında Gerçekçilik ve Natüralizm

Muallim Naci

Derne Komutanı Mustafa Kemal Enver Paşa ile (1912).

Selanik'te doğan, babası ölmüş, mali sıkıntı içinde yaşayan bir ailenin çocuğu olarak Mustafa Kemal, 1893'te 12 yaşındayken Selanik Askeri Rüşdiyesi'ne kaydoldu. İki yıl sonra Manastır'daki Askeri İdadi'ye geçti. Burada dört yıl süren eğitimi sırasında Balkanlar'da giderek şiddetini artıran çeteci eylemleri ve bunlara karşı alınması gereken önlemlerin öykülerini dinlemekle günlerini geçirdi. Genelde disiplinli ve iyi çalışan bir öğrenciydi. 1899'da 18 yaşındayken İstanbul'a Mektebi Harbiye'ye geçti.

12 yaşından beri ailesinden uzak, sadece okul arkadaşlarıyla ilişki içinde kalarak yaşayan genç, devletin başkentine gitmekle bütünü kendi başına yaşadığı bir ortama girmiş oluyordu. Buna karşılık, bütün yüksek eğitim kurumlarını (Harbiye, Mülkiye, Tıbbiye, hatta Galatasaray gibi) içten sarmış olan siyaset akımı onun da başlıca meşgalesi olmaya başladı. Sultan Abdülhamit'in baskıcı rejimine karşı Jön Türk akımının başlattığı kampanya bazılarında sadece törenlerdeki "Padişahım çok yaşa" naralarının "Padişahım baş aşağı" şekline dönüşmesinden ileri gidemiyordu. Ama Avrupa'ya sığınmış olan Jön Türklerin yayınlarını izleyen, onların çizgisinde örgütlenmeye çalışan öğrenci grupları da vardı.

akımlarının öncülerinden Yaşar Nabizade Nazım 29 yaşında öldü.
Kasım 25: Türk tarihi ve edebiyatının ilk yazılı belgesi kabul edilen Orhun Yazıtları okundu.

1894

Temmuz 5: İkdam gazetesi, Ahmet Cevdet tarafından dilde sadeleşme ve Türkçülük akımının öncüsü

İkdam Gazetesi

olma misyonuyla yayınlandı.

Ağustos 17: İstanbul'da deprem oldu. Depremde en büyük zararı Kapalıçarşı gördü.
- Dolmabahçe Saat Kulesi'nin yapımı tamamlandı.
- Bulgar Makedonya ve Anadolu'da Ermeni ihtilal çeteleri faaliyetlerini artırdı.

1895

- Mustafa Kemal, Selanik Askeri Rüşdiyesi'ni bitirdi.

Pera Palas

Eylül 1: Kadınlara Mahsus Gazete yayımlanmaya başladı.
Eylül 30: İstanbul'da Ermeni olayları patlak verdi.
- Galata Rıhtımı inşaatı tamamlandı.
- Pera Palas, İstanbul Tepebaşı'nda hizmete açıldı.
- Baruthane-i Amire'de dumansız barut imal edildi.
- Sinemacı Lumiere Kardeşler, Paris'te ilk kez sinema gösterimi gerçekleştirdi.

Mustafa Kemal'in İstanbul'a gelmesinden iki yıl kadar önce, sonradan Şeref Kurbanları diye anılacak 78 Harbiyeli/Mülkiyeli/Tıbbiyeli ihtilal hazırlığı yapma suçlamasıyla Trablusgarp'a sürülmüştü. Daha sonra bunlara başkaları da eklenmişti. Dolayısıyla onun adım attığı günlerde Harbiye'nin içinde sıkı bir siyasi kontrolün yerleşmiş olduğunu kabul gerekir.

Bu önlemlerin hiç de yeterli olmadığı daha sonraki olaylarda görülmüştür. Ancak sadece aydınlar arasında değil, toplumun tabanında da çeşitli sebeplerden Abdülhamit Rejimi aleyhinde büyük bir kaynama vardı. Üstelik aylıkçı terörist hareketler gerginliği büsbütün artırıyordu. Bunlara karşı önlem alması beklenen Harbiye öğrencilerinin konuyla ilgilenmemesi mümkün değildi. Ancak sayısı artan padişah jurnalcileri karşısında Şeref Kurbanları'nı izleyen grubun daha ihtiyatlı davranması doğaldı. Nitekim bazı faaliyetleri bilinen M. Kemal'in sorgulamalardan temiz çıktığı biliniyor.

Ayrıca adam satın alma uzmanı olan Abdülhamit'in Avrupadakilerle pazarlığa girip birçoğunu geri dönmeye ve hizmetine girmeye ikna ettiğinden de haberdar olmamaları mümkün değildi. M. Kemal de 1902'de Harbiye'yi ve 1905'de Erkanıharplik eğitimini tamamlayıncaya kadar ihtiyatlı bir davranış içinde bulunmuştur.

Mustafa Kemal Selanik'te doğduğunda, Osmanlı'da Abdülhamid II'nin iktidarı büküm sürüyordu. Rusya'nın başını çektiği Pan-Slavizm akımının etkisiyle Balkanlar'da ulusal ayaklanmaların baş gösterdiği bir dönemdi.

Hersek'te bütün Balkanları ayaklandıracak olan ayaklanma başlarken, bu isyandan beslenen bunalımlı patlak veren 1877-1878 Osmanlı - Rus Savaşı sona ermişti. 2. Abdülhamit'in Panislamist siyaseti başta İngiltere olmak üzere diğer Avrupa Devletlerini ve Rusya'ya endişeye düşürmüştü.

Mustafa Kemal Yıldırım Orduları Komutanı'ken yaverleri ile (1918).

Mustafa Kemal, Fransa'da Picardie manevraları sırasında (28 Eylül 1910).

- Fransız romancı Alexandre Dumas 71 yaşında yaşama veda etti.
- Çin ve Japonya arasında Shimonoseki antlaşması imzalandı. Bu anlaşma ile Japonya, Mançurya'nın güneyine yerleşerek, Kore'yi kontrol altında tutabilecek duruma gelmiş oluyordu. Kore bu anlaşmayla tam bağımsızlığına kavuştu.

1896

- Mustafa Kemal, Manastır Askeri İdadisi'ne girdi.
- Tevfik Fikret'in Servet-i Fünun'un edebî sayfalarının idareciliğini üstlenmesiyle Edebiyat-ı Cedide devri başladı.
Ağustos 26: Emneni komitacılar Osmanlı Bankası'nın İstanbul şubesine saldırı düzenledi.

Eylül 30: Sadrazam Sait Paşa görevden alındı.

-Girit İsyanı alevlendi.

-Eskişehir-Konya demiryolu hattı tamamlandı.

1897

- Yunan kuvvetleri Girit'e çıktı, Yunan çeteleri Rumeli'deki Osmanlı sınırlarına saldırdı.

Nisan 18: Yunanistan'a savaş ilan edildi.

Nisan 19: Osmanlı ordusu, Milona geçidinde Yunan ordusunu yenilgiye uğrattı.

Eylül 18: Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasındaki savaş durumunu sona erdiren İstanbul Antlaşması imzalandı.

1898

Kasım: Mustafa Kemal, Manastır Askeri İdadisi'nden ikincilikle mezun oldu.

Milletin kendisini can yerine koyduğu, her emrine baş eğdiği, iradesi geri dönmeyen, büyük ıslahat yapan, milletini ilerletmelere süren adam öldü. Anlaşmaları yırtan, devletlerin kararlaştırdıklarını tanımayan, milletleri hürmet ettiren, milletini de o ihtiram mevkiiine çıkaran, diğer milletlere saydıran adam öldü.

Elehram, Mısır

Samsun ufkunda doğan hürriyet güneşi, Anadolu'daki işgalci güçleri ve teokratik yöneticileri yakıp yok etti. Aynı zamanda aydınlığıyla da esaret altındaki milletlere ışık oldu, aydınlattı. Bu güneş, Mustafa Kemal Atatürk'tür.

Fethi BOLAYIR

Anadolu'nun tehlikeye düşen yerlerinde, batıda, doğuda ve güneyde başlayan ve bir yurtsever düşüncenin mahsulü olan zavıf, fakat milli karşı koyma hareketleri

Mustafa Kemal Paşa tarafından birleştirilmeseydi, her biri ayrı ayrı kolayca bastırılabilirdi. Nur içinde yatsın büyük kurtarıcı.

Rauf ORBAY

Atatürk'ün kendine özgü dehasının asıl belirdiği nokta, milletin canlılık ve çalışmalarını tehlike geçtikten sonra da görmesi, yapıcılık, çizgisini devam ettirmesi ve bu yeni görevlerin her birine, karşı konulmaz bir çekicilik verebilmesidir. Bunun mantıkle açıklanmasına imkan yoktur, bu O'nun şahsi sırrıdır.

Maurice Pernot Fransız Gazetesi

Aralık 30: Gülhane Askeri Tıp Akademisi açıldı.
- Süleyman Nutki Paşa, Deniz Müzesi'ni kurdu.

1899

Mart 13: Mustafa Kemal, İstanbul'daki Harp Okulu'nun piyade sınıfına yazıldı.
Nisan 5: II. Abdülhamit tarafından ölen kızı Hatice Sultan adına yaptırılan ve ilk çocuk hastanesi olan

Şişli Etfal Hastanesi açıldı.
Kasım 27: Berlin'den Basra Körfezi'ne kadar uzanması tasarlanan Bağdat Demiryolu'na ilişkin sözleşme, Türkiye ile Almanya arasında imzalandı.
- Arifiye-Adapazarı demiryolu açıldı.
- Arjantinli yazar, şair, eleştirmen ve düşün insanı

Jorge Luis Borges, Buenos Aires'de doğdu.

- İspanyol şair Federico Garcia Lorca doğdu.
- Cumhuriyet dönemi yazarlarından Peyami Safa dünyaya geldi.
- Tolstoy'un Diriliş adlı eseri, yazıldıktan 9 yıl sonra ilk kez yayımlandı.
- Gorki'nin ilk romanı Foma basıldı.

Mustafa Kemal, I.Dünya Savaşı'nda Yıldırım Orduları Komutanlığı'na getirilen Falkenbayn'la.

1900

- İstanbul Rıhtımı inşaatı tamamlandı.
- Hicaz demiryolunun inşaatına başlandı.
- Girit Adası'ndaki kazılarda, Ege'deki en eski uygarlık olan Minos'un başkentindeki Knossos Sarayı bulundu.

Aralık 1917'de Almanya'da askeri bir tatbikatta kürk yakalı mantosuyla Tuğgeneral Mustafa Kemal.

Haziran 20: Çin'deki bütün yabancıları ülkeden çıkarmayı amaçlayan ve devletçe de desteklenen köylü ayaklanması başladı (Boxer Ayaklanması).

Haziran 24: Pablo Picasso'nun eserleri ilk defa sergilendi.

Temmuz 2: Kont Zeppelin tarafından yapılan ilk güdümlü zeplin uçuşu.

Picasso

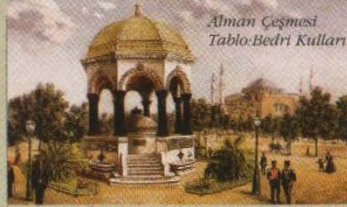
Temmuz 19: Dünya'nın ilk metrosu Paris'te hizmete girdi.

Ağustos 31: Darü'l Fünun-u Şahane kuruldu.

- Alman filozof Friedrich Nietzsche öldü.

1901

Ocak 27: İstanbul Sultanahmet Meydanı'ndaki Alman Çeşmesi'nin yapımı tamamlandı.

Alman Çeşmesi
Tablo-Bedri Kulları

- Makedonya'da çete faaliyetleri arttı.
- Hicaz demiryolu hattının yapımına başlandı.
- Servet-i Fünun dergisinin geçici

olarak kapatılmasıyla Edebiyat-ı Cedide topluluğu dağıldı.

Eylül 14: ABD'nin 25. Başkanı William McKinley, bir suikast girişimi sonucunda öldürüldü.

Kasım 5: Fransız donanması Midilli'ye asker çıkardı.

Aralık 10: İsveç Kralı ve Norveç Parlamentosu Nobel Komitesi, ilk Nobel Ödülleri'ni dağıttı. İsviçreli Jean Henry Dunant, Nobel Barış Ödülü'nün sahibi oldu.

Çok yakın okul arkadaşlarıyla fikir teatisinin dışında eylemci girişimlere kanışmadığı biliniyor. Kanımızca, bu gençlik yıllarında daha çok bir gözlemci olmaya, çoğu boşa çıkmış girişimlerin aslında daha etkili düzenlenmesinin koşullarını çözmeye çalışmakla vaktini geçirmiştir. Çok kitap okuduğu da biliniyor. Ordunun içinde, Mektepli subaylarla Alaylı zabıtların yani Harbiye eğitimi görmeden eski usulle kumanda mevkilerine gelmişlerin çekişmesiyle bu ilk fiili görevinde karşılaştığı anlaşılıyor. Üstelik, Harbiye okullarında hizmetli eğitilmiş askerleri değil, taşrada bazıları yıllarca terhis edilmeyip kaşarlanmış askerleri ilk kez orada tam anlamıyla tanıdığını kabul etmek gerekir.

24 yaşında Kurmay Yüzbaşı rütbesiyle Şam'a atandığında, iki açıdan toplumunu daha iyi tanıdı. Lübnan dağlarındaki Dürzi'lere karşı düzenlenecek ve çoğu kez bazı avantajların alınmasıyla kapatılacak seferlere katılmaktan men edilmeye çalışılması ona, devlet yönetimi ile halk ilişkisinin ve bunda askeri gücün gerçek durumunu öğretmiş olmalıdır. Bunun yanı sıra oradaki Vatan ve Hürriyet gizli cemiyeti ile ilişkiye girdiği biliniyor. Ancak buradaki faaliyetlerinin eylemci değil, fikir tartışması ortamı hazırlayan bir girişim olduğu malumdur.

Aralık 10: X ışınlarını keşfederek tıp dünyasında yeni bir çığır açan Alman fizikçi Wilhelm Conrad Röntgen, Nobel Fizik Ödülü'ne layık görüldü.
Aralık 12: İtalyan kaşif Guglielmo Marconi, telsiz-telgraf sistemini geliştirdi ve Atlantik çevresinde mesaj yollamayı başardı.

Guglielmo Marconi

Mustafa Kemal
Anafartalar'da
Tablo: Albay Enson

*Mustafa Kemal,
Gelibolu'da harekâtı
içerken.*

Kemal Atatürk, gençlik günlerimde benim kahramanımdı. Biz o zamanlar kendi bağımsızlık hareketimizle uğraşıyorduk. Ben ve arkadaşlarım tutuklanmıştık. Kemal Paşa'nın Türkiye'yi yabancı egemenlik ve

nüfusundan kurtarmak için giriştiği çaba ve mücadeleyi hapishanede izliyorduk. Büyük zaferin haberini hapishanede duyduğumuz zaman buna nasıl sevinip, nasıl kutladığımızı unutamam... O'nun dinamizmi, yılmak ve yorulmak bilmezliği insanda büyük bir etki yaratıyordu. Çok istediğim halde onu ziyaret etme fırsatını bulamadım. Bunun için çok üzgünüm.

O, Doğu'da modern çağın yapımcılarından biridir. O'nun en büyük hayranları arasında bulunmaya devam ediyorum.

Pandit NEHRU
Hindistan eski Başbakanı

"Büyük adamlar, kuşaklarının başındadır. Türk Milleti'nin başındaki büyük ve dâhi Atatürk, politika ve savaş alanlarında yılmayan büyük ve yurtsever bir insandır.

O'nun çevresinde toplanan kahraman Mehmetçiklerle, parçalanmış olan memleketi birleştirdi ve ümitle yaşayan millete mucizeleriyle zaferler kazandırdı. (...)

KEREMA
Lübnan eski Başbakanı

Dünyanın çok nadir yetiştirdiği dâhilerdendir. Dünya tarihinin gidişini değiştirmiştir.

An Nahar, Beyrut

Anafartalar Grubu Komutanı Kırmay Albay Mustafa Kemal, Gelibolu'da mevzileri denetlerken (1915).

آنا نفاء، بيروت

1902

Ocak 21: Bağdat demiryolu sözleşmesi, Osmanlı yetkilileri ve Deutsche Bank arasında imzalandı.

Ocak 27: Tüm dünyada eserleri en çok sahnelenen, İtalyan opera bestecisi Giuseppe Verdi öldü.

Şubat 4: Abdülhamit'in yönetimine karşı örgütlenen Jön Türkler, Paris'te I. Jön Türk Kongresi'ni topladı, Terakki ve İttihat Cemiyeti kuruldu.

Şubat 10: Mustafa Kemal, Harp

Okulu'nu teğmen rütbesiyle bitirdikten sonra Harp Akademisi'ne girdi.

- Osmanlı devletine bağlı Makedonya eyaletinde isyan çıktı. Bölgeye İstanbul'dan asker sevk edildi.

Makedonya'daki Türk birlikleri

Mayıs 20: İspanya-Amerika savaşı sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'ne devredilen Küba, bağımsızlığını ilan etti.

Eylül 29: Ünlü Fransız yazar Emile Zola öldü.

Kasım 23: Makedonya'da Bulgar İhtilal Cemiyeti faaliyete geçti.

Kasım 23: Cum'a-ı Bala

- Makedonya'ya özel ıslahat planı hazırlandı.

Aralık 8: Hüseyin Hilmi Paşa geniş yetkilerle "Umumi Müfettiş" olarak Makedonya'ya tayin oldu.

- Yemen isyanları tekrar

başladı.

- Şair Nazım Hikmet dünyaya geldi.

- İrlanda Bağımsızlık Hareketi Sinn Féin kuruldu.

*Mustafa Kemal,
Çanakkale'de savaşan
binbaşılarla birlikte.*

*Mustafa Kemal Rus beyetiyle birlikte
İlgin manevralarında
(28 Mart 1922).*

Adapazarı'nda
İstanbul'dan gelen
gazetecilerle birlikte
(19 Haziran 1922).

1903

Ocak 14: Sultan II. Abdülhamid, Avlonyalı Mehmed Ferid Paşa'yı sadrazamlığa getirdi.

Şubat 7: Osmanlı, Makedonya'daki ayaklanmaları bastırmak için bölgeye yeni kuvvetler sevk etti.

Mart 5: Osmanlı, İstanbul - Bağdat demiryolu yapımına başladı.

Eylül: Makedonya'ya muhtariyet verildi (Mürzsteg Programı).

- Beşiktaş Jimnastik Kulübü kuruldu.

- Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane (Tıp Fakültesi) açıldı.

Kasım 3: Amerika Birleşik Devletleri'nin desteğini alan

Panama, Kolombiya'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan etti.

Kasım 17: Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi, Londra'da yaptığı toplantı sonunda Menşevikler ve Bolşevikler olarak ikiye ayrıldı.

Aralık 10: Henri Becquerel, Pierre Curie ve eşi Marie Curie, radyoaktivitenin keşfine katkılan nedeniyle Nobel Fizik Ödülü'ne layık görüldü.

Aralık 17: İlk kontrollü ve güç kullanılarak yapılan sürekli uçuş gerçekleştirildi. Kuzey Carolina'da gerçekleştirilen bu uçuşta Orville Wright, "Flier-1" adlı uçağı ile 120 feetlik mesafeyi saatte 30 mil hava sürati ile 12 saniye boyunca 8-12 feet irtifada yaptı.

- Amerikalı W. Read, Sanhumma virüsünü buldu.

- Uranyumun radyoaktif etkisi bulundu.

Batı Cephesi Komutanı
İsmet Paşa ile.

Gerçek ihtilalci faaliyetlerin Selanik ve Manastır'da örgütlendiğini bildiğinden bir ara Suriye'den gizlice Selanik'e geçmiş ve İttihat ve Terakki Cemiyeti ile ilişki kurmuştur. Suriye'ye dönüşünde Kolağası (Önyüzbaşı) rütbesini aldı. 1907'de Selanik'e 3.Ordu Kurmayı'nda göreve atanınca ihtilalci ortamın tam ortasına düşmüş oldu. İttihat ve Terakki'ye üye oldu. Bu üyelik – gizliliği sağlamak amacıyla – Mason Locası'nda yapılan törenle gerçekleştirildiği için Mason olduğunu iddia edenler çıkmıştır. Aslında bunun belgesi hiçbir zaman ortaya konamamıştır. Öğrenme meraklısı olan Mustafa Kemal belki o fırsatla o kurum hakkında da bilgi toplamıştır ama özel bir ilgi göstermediği kesindir.

Daha önceki yıllardan beri Balkanlarda görevli olan ve Rum, Bulgar, Sırp, Arnavut komitacılarla askeri değil, komitacı yöntemiyle savaşan Enver ve arkadaşlarına karşılık M. Kemal, Selanik-Üsküp Demiryolu müfettişliğine atanmış olduğu bu süre zarfında daha çok Cemiyet'in örgütsel girişimlerinde rol oynuyordu. Bunun, onun insanlarla ilişki kurma ve ikna yollarını arama yeteneğini etkilediği düşünülebilir. Dolayısıyla geç katıldığı cemiyetin daha çok arka planında faaliyette bulunuyordu. Hiçbir zaman üst yönetici kadrosunun içinde yer almamıştır.

1904

Şubat 10: Japonya, Rusya'ya savaş ilan etti.

Ekim 25: Bağdat Demiryolu'nun Konya, Ereğli - Malatya, Bulurlu arasındaki ilk bölümü işletmeye açıldı.
Ekim 25: Türk besteci, piyanist ve opera şefi olan Cemal Reşit Rey doğdu.

Ekim 27: New York Metrosu ilk seferini yaptı.

Kasım 3: İngiliz kaşif Henry Morton Stanley öldü.
- Transsibirya demiryolu hatı (8.314 km) tamamlandı.
- Rus yazar Anton Pavloviç Çehov öldü.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Henry Morton Stanley

1905

Ocak 11: Mustafa Kemal, Kurmay Yüzbaşı rütbesiyle Harp Akademisi'ni bitirdi.

Ocak 22: Rusya'da, Çarlık rejimine karşı ayaklanma başladı.

Şubat 5: Mustafa Kemal, kurmaylık stajı için, Şam'da bulunan Beşinci Ordu'ya bağlı 30. Süvari Alayı'na atandı.

Mart 11: Mustafa Kemal, 30. Süvari Alayı ile birlikte beraber Dürzi hareketini bastırmak üzere Havran'a gitti.

Mart 24: Dünyanın Merkezine Yolculuk, Aya Yolculuk, Seksen Günde Devri Alem, Denizler Altında 20,000 Fersah gibi kitaplarından tanıdığımız Fransız bilim kurgu yazarı Jules Verne yaşamını yitirdi.

Jules Verne

Nitekim II. Meşrutiyet'in ilanı, adam kaırma hatta öldürme olaylarında rol oynayan Enver ile Niya-zi'yi kahraman olarak bütün dünya-ya tanıtmıştır; Mustafa Kemal'in ise adı geçmez.

Yeteneklerinin askerlik mesleği ka-
dar insan idaresine yönelik olduğu
daha o zamandan arkadaşları tara-
findan fark edilmiş olmalı ki, II.
Meşrutiyet'in ilanı üzerine Trablus-
garp ve Bingazi'de beliren karşı ha-
reketi engelleme görevi, Cemiyet'in
yöneticileri tarafından kendisine ve-
rilmiştir. İtalyan yanlısı ve Abdülha-
mit savunucusu yerli direnççileri ik-
na etmekte gösterdiği itidal dikkati
çekmiştir. Bu dönemde, askerlik
mesleği ile ilgili iki Almanca kitabı
Türkçe'ye çevirmiş olması, kendisini
bilimsel alana yönlendirmeyi tercih
ettiğini gösteriyor. Yani mesleğinin
temel ilkeleriyle ilgileniyordu ama
işin pratiğine (cephede ya da dağlar-
da) henüz deneyimi olmamıştı.

1909 Nisanı'nda İstanbul'da başla-
yan İkinci Meşrutiyet karşıtı ayak-
lanmayı bastırmak üzere Sela-
nik'ten Mahmut Şevket Paşa ku-
mandasında yola çıkan Hareket
Ordusu'nun Genel Kurmay Baş-
kanlığı'na getirilmiş ancak Enver
Berlin'den gelince bu görevi ona
devretmiştir. O da Selanik'teki gö-
revine dönmüş ve II. Meşrutiyet'in
hedeflediği yeni yapılanmada bir
rolü olmamıştır.

Haziran 7: Norveç, İsveç'ten
aynı olarak bağımsızlığını ilan etti.
Temmuz 21: II. Abdülhamit,
bombalı bir suikast girişiminden
kurtuldu.

Ekim: Mustafa Kemal, Şam'da bazı
arkadaşları ile gizli olarak "Vatan ve

Hürriyet Cemiyeti"ni
kurdu.

Ekim 5: Wright Kardeşler,
38 dakika boyunca uçarak,
38,4 kilometrelik yol katetti.

Wright Kardeşler

*Başkomutan Mustafa Kemal, Büyük Taarruz'u
Kocatepe'den yönetiyor
(26 Ağustos 1922).*

Ancak sonraki olaylar iyi bir gözlemci olarak gelişmeleri izlediğini gösteriyor. 1909 Eylül'ünde Selanik'te toplanan İttihat ve Terakki Cemiyeti Kongresi M. Kemal için bir dönüm noktası oluşturdu. O güne kadar Cemiyet gizlilik esasını koruyordu. Oysa serbest parlamenter sistem içinde bir parti (fırka) olarak açık nitelikte yer alması arzulanıyordu. Böyle bir tartışmada M. Kemal'in diğerlerinden de ileri gittiği görüldü. Askerlerin siyasetten tamamen çekilmelerini ya da askerliği terk edip sivil olarak siyaset yapmalarını öne sürdü. Bütün gücünü askerlerden alan Cemiyet buna yanaşmayınca fırkanın siyasi kadrolarında artık hiç yer verilmedi. Hatta hep şüphelenilenler arasında sayıldı.

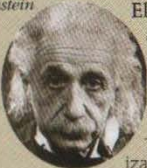
1910 yazında Arnavutluk'ta çıkan ayaklanmayı bastırmakla görevlendirilen Mahmut Şevket Paşa'nın Genel Kurmay Başkanlığı'nı yaptı, 1910 sonbaharında Fransa'da Picardie'de yapılan askeri manevralara Osmanlı ordusu temsilcisi olarak katıldı, askeri gözlemleri ve eleştirileri ile dikkati çekti. Gerek bu seçilişi ve gerekse görüşleri askerlik mesleğinin dünyada kazandığı yeni nitelikler konusunda bilgilere sahip olduğunu kanıtlıyordu.

1911'de otuz yaşındayken ilk kez savaşa katıldı. Dikkati çeken hala evlenmemiş olmasıydı, yani bir aile geçindirme sorununu ön plana almış kişi değildi.

*Mustafa Kemal Büyük
Taarruz öncesi Afyon
Kocatepe'deyken*

Einstein

Ekim 5: Türk siyaset dünyasının önemli isimlerinden Mehmet Ali Aybar doğdu.
- Albert Einstein izafiyet teorisini açıkladı.

Ekim 20: Ali Sami (Yen) Bey İstanbul'da Galatasaray Spor Kulübü'nü kurdu.

- Rus-Japon savaşı Japonların beklenmedik zaferiyle sonuçlandı.

Mustafa Kemal, en yakın silah arkadaşı İsmet Bey (İnönü) ile birlikte.

*Mustafa Kemal Gebze'de
(18 Ocak 1923).*

Annesi ve kardeşine bakıyor, kadın arkadaşları oluyordu ama asıl yaşam hedefini, kültürünü artırmaya yöneltmişti. Bu ortamda İtalya Libya'ya saldırınca, diğer İttihatçı arkadaşları gibi gönüllü olarak – ordu – dan izin almış sayılarak – Tobruk-Derne cephesine gitti. Burada çölün ortasında bir yıl boyunca, sultan damadı sıfatını kazanmış Enver Bey'in yardımcısı olarak, az sayıdaki Türk askeri ve yerli aşiretlerle birlikte başıyla savaştı.

Binbaşılığa terfi etmiş olan M. Kemal, Balkan Savaşı başlayınca bu kez Çanakkale ve Gelibolu'nun müdafaası için kurulan birliğin Harekat Şubesi Müdürlüğü'ne atandı. Daha sonra kumandanlığına da getirildi. 1913 Ocak'ında Enver'in yönettiği darbe ile İttihat ve Terakki'nin iktidarı ele geçirmesi yönetim kadrolarının tamamen asker kontrolüne girmesine yol açtı. Bu kadronun içinde bulunmayan Fethi (Okyar) Bulgaristan'a elçi tayin edilirken onun arkadaşı M. Kemal de Sofya Ataşemiliterliği'ne atandı. Bu ona uluslararası politikada bilgi kazanma fırsatını verdi.

Birinci Dünya Savaşı patlayınca pasif bir konumda kalmayı arzulamadı ve ısrarla görev istedi. Böylece Şubat 1915'de Tekirdağ'da kuruluş aşamasındaki 19. Tümen Komutanlığı'na atandı. Tümenin eksiklerini tamamladıktan sonra karargahını Gelibolu yarımadasına nakletti.

1906

Nisan: Mustafa Kemal, Mısır-Yunanistan yoluyla Yafa'dan Selanik'e geldi ve arkadaşlarıyla birlikte gizli olarak burada Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'nin bir şubesini açtı.

Nisan 18: San Francisco depremi ile onu izleyen yangın ve sellerde binlerce kişi yaşamını yitirdi.

Mustafa Kemal, İnönü
Savaşları günlerinde
Ankara'nın Dikmen
sırtlarında kar üzerinde
dinlenirken (Şubat 1921).

Dünyanın en kanlı ve en "boğaz boğaza" savaşlarından birinde hem komutanlık hem de askerleriyle bütünleşme açısından eşsiz bir deneyim yaşadı. Kendi bölgesi olmamasına ve üstlerinden emir almamasına rağmen emrindeki 57. alayı, İngiliz çıkarmasını önlemek için Conkbayırı'na yürüttü ve düşmanı püskürterek Çanakkale'nin Geçilmezliği'ni efsaneleştirdi. Bu başarısı ile miralaylığa (Albay) terfi ettirildi. Ağustos 1915'de Anburnu ve Anafartalar'a yapılan çıkartmayı da bölgedeki bütün birliklerin emrine verilmesi koşulunu kabul ettirerek yönettiği karşı hücumla durdurdu.

Bu çarpışmalarda iki taraf siperlerinin birbirinden sadece 15-20 metre mesafede olduğu, en yoğun kara çatışmalarının beş ay sürdüğü on aylık Çanakkale seferinde düşmanın toplam 214 bin, bizim de 190 bin ölü verdiğimiz anımsanırsa, Mustafa Kemal'in içinde yaşadığı dramın çapı anlaşılır. Günde 600 ile 1200 şehit veriliyordu ve cephenin önünde "Size ölmeyi emrediyorum" diyen Mustafa Kemal onlarla birlikte düşmanın üzerine yürüyordu. Böylece Mehmetçik'le bütünleşmenin tarihteki en önemli örneklerinden birini verdi. Libya ve Balkan Savaşı deneyimlerinde göremediği bu bütünleşme, yani askerle komutanın tam uyuşumu olmadan zaferin sağlanamayacağını, oradaki deneyimi ile iyice benimsediği anlaşılıyor.

Mustafa Kemal, Fevzi Çakmak, Refet Bele, Hüseyin Gerede, Afganistan ve Azerbaycan elçileri ile birlikte.

Temmuz: Vatan ve Hürriyet Cemiyeti Selanik şubesi, Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'ne katılarak faaliyetini bu cemiyet içinde sürdürmeye başladı.

Eylül 18: Hong Kong'da tayfunla birlikte gelen tsunami sonucu yaklaşık 10 bin kişi yaşamını yitirdi.

Ekim 1: İngiliz işgalindeki Mısır'ın sınırlarının belirlenmesi sırasında ortaya çıkan Akabe Sorunu çözümlendi.

Mustafa Kemal, silah arkadaşlarıyla birlikte...

Aralık 10: A.B.D. Başkanı Roosevelt, Rus-Japon savaşındaki başarıyla Nobel Barış Ödülü'ne layık görüldü.

Aralık 24: İlk radyo yayını Reginald Fessenden tarafından yapıldı.

Suriye cephesi

Aralık 25: Mustafa Kemal, Suriye bölgesindeki üstün hizmetlerinden dolayı "Beşinci Rütbe'den Mecidi Nişanı" ile ödüllendirildi.

- Çarlık rejimine karşı çıkan ve bu sebeple birçok kez tutuklanan Gorki, Rus devrimine adanmış "Ana" adlı romanını yazdı.
- ABD'li Alva Fisher ilk çamaşır makinesini icat etti.

- İlk kez bir Avrupa ülkesinde; Finlandiya'da kadınlara oy hakkı verildi.

- Dünyanın ilk Grandprix oto yarışları Le Mans'ta yapıldı.
- İlk çizgi film "Humorous Phases of Funny Faces", Amerikalı Blackton tarafından yapıldı.

1907

Haziran 20: Mustafa Kemal'in rütbesi kolâğahına

Atatürk, tarihte örgütçü bir dâhi, bir milletin harikalar yaratan sevk ve idarecisi ve memleketinin kurtarıcısı olarak kalacaktır.

Independance Romaine Gazetesi

Bükreş

Atatürk'ün ölümü yalnız Türk Milleti için değil, onun örneğine çok muhtaç olan bütün Doğu milletleri için en büyük kayıptır.

Eleyyam Gazetesi

Şam

Mustafa Kemal Atatürk, hemen her zaman nerede durulacağını bilmiştir. Bu, O'nun

peki hayran olduğum

meziyetlerinden biriydi.

Daima ilerisini düşünmek, daima dikkat...

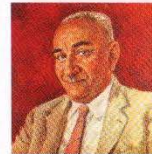

Mareşal Fevzi ÇAKMAK

Atatürk, özellikle bulunduğu toplumda kötümserlike duygularını derhal yıkayan ve memlekette çalışmak için, güçlü, ileri ve mutlu olmak için gereken neşe ve kudreti derhal çevresine aşılayan bir varlıktır.

İsmet İNÖNÜ

Atatürk, dinamik bir ruha sahiptir. O'na tutulan insan olduğu yerde kalmaz.

Atatürk, geliştirici ve genişletici bir düşünceye sahipti.

O'nun arkasından gidenler geride kalmaz.

Cemal GÜRSEL

(Kıdemli yüzbaşı) yükseltildi ve Şam'daki ordunun Kumay Başkanlığı'nda görevlendirildi.

Eylül 7: Türk besteci Ahmet Adnan Saygun dünyaya geldi.

Eylül 7: Nobel Edebiyat Ödüllü Fransız şair Sully Prudhomme yaşamını yitirdi.

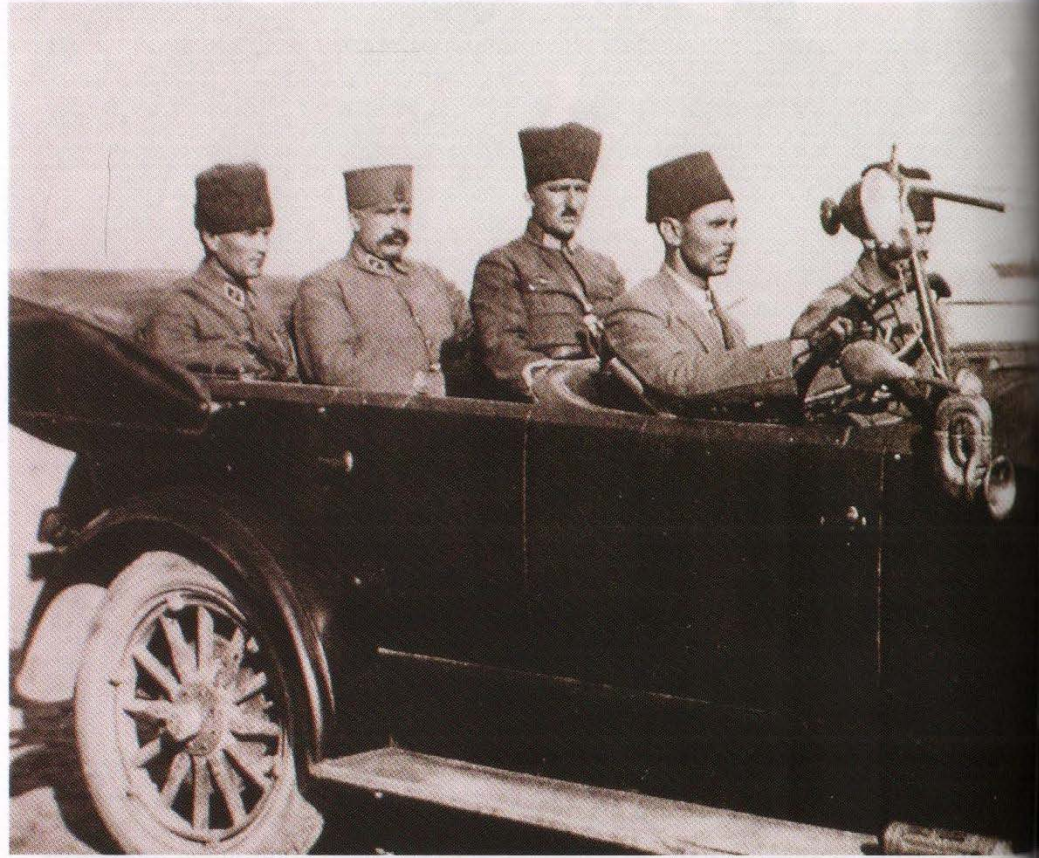
Eylül 27: Selanik'teki Osmanlı Hürriyet Cemiyeti, Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti ile birleşme kararı aldı.

Kurtuluş Savaşı'nın başansı orada başlamıştır. Eğer o da şehit olma-dıysa buna Takdiri İlâhi demekten başka bir şey söylenemez, zira tam kalbinin üzerine isabet eden bir kurşun, oradaki saate çarptığı için ölümden kurtulmuştur.

Taktiğine ve askerine öylesine inan-mıştı ki, son bir hücumla düşmanı Gelibolu'dan tamamen çıkarmayı önerdi; kabul edilmeyince görevin-den istifa edip İstanbul'a döndü. Ama hemen 16. Kolordu Komutanı olarak Doğu Cephesi'nde görevlen-dirildi ve mirlivalığa (Tuğgeneral) terfi ettirildi. Sadece 34 yaşındaydı. Muş ve Bitlis'i geri aldı. Bu sefer de sıkıntılar yaşamakta olan Suriye Cephesi'ndeki 7. Ordu Komutanlığı'na atandı fakat bağlı olduğu Alman komutan Falkenhayn ile anla-şamadığından görevinden ayrılıp İs-tanbul'a döndü. 1917 sonunda Velihaht Vahidettin'in refakatinde Al-manya'yı ziyareti sırasında Alman askeri stratejisine yönelik eleştirileri dikkatlerden kaçmamıştır. Savaşın kaybedilmiş olduğunun farkındaydı. Harbiye Nezareti'ni, birliklerdeki efradın yansının firarda olduğu ko-nusunda uyarmaktan geri kalmadı.

1918 Ağustos'unda Hicaz'ın, Ku-düs'ün tamamen kaybedilmiş olunduğu sırada Filistin bölgesindeki 2. Ordu Komutanlığı'na atandı. Bir ay geçmeden İngilizlerin, Araplarla birli-kte savaşı sona erdiren saldırısı başladı.

Mustafa Kemal, Fevzi (Çakmak) ve yaveri Salih Bozok'la birlikte İzmir'e giderken (10 Eylül 1922).

Ekim 13: Mustafa Kemal Şam'dan, merkezi Manastır'da bulunan Üçüncü Ordu Karargahı'nın Selanik'teki Kurmay Şubesi'ne atandı.

Ekim 29: Mustafa Kemal, Selanik'te gizli olarak kurulan İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne üye oldu.

Aralık 27: II. Jön Türk Kongresi Paris'te yapıldı. Bildirgesi Abdülhamit

Damoiselles d'Avignon

yönetimine ayrıntılı suçlamalar getiriyordu.
- Pablo Picasso "Damoiselles d'Avignon" isimli tablosuyla, kübizm akımını başlattı.
- Fenerbahçe Spor Kulübü, İstanbul'un Kadıköy semtinde kuruldu.

1908

Ocak 9: Fransız yazar Simon de Beauvoir dünyaya geldi.

Şubat 23: Mustafa Kemal'in, General Litzmann'dan çevirdiği "Takımın Muharebe Talimi" adlı askeri eğitimle ilgili kitabı Selanik'te yayımlandı.

Haziran 13: Kadın sporcular ilk kez Olimpiyat Oyunları'na katıldı.

Haziran 22: Mustafa Kemal'e, Üçüncü Ordu Karargahı'nın Selanik

şubesindeki görevinin yanı sıra, Üsküp-Selanik demiryolu müfettişliği (Doğu Demiryolu Müfettişliği) görevi verildi.

"Bir sırada O'nun gülerek bize baktığını gördüm. Seslendi: "Gelin Hanımefendi, savaşıyoruz." En sevdiği oyunu oynayan bir çocuk gibi gülüyordu" (...) H. E. Adıvar

Yerliler tarafından arkadan vurulmanın etkisini hesaplayarak, zaten bozguna uğramış birliklerini Halep'in kuzeyinde mevzilendirmeye gayret etti. 31 Ekim 1918'de Mondros Ateşkesi imzalanınca da görevine son verildi ve İstanbul'a döndü. Harbiye Nezareti emrinde görevsiz, fahri sultan yaveri sıfatıyla beklerken ülkenin, dört bir yanının galiplerce işgali karşısında İstanbul hükümeti ve Saray gibi İstanbul düşündürlerinin de tepkisiz kalmasına karşılık Anadolu'da halkın kendi başına direnç başlatması, çözümün ancak onlarla bütünleşme yoluna bağlı olduğuna kendisini inandırdı.

Kurtuluş Savaşı'nın zaferine varan dört yıllık mücadelesinin askeri yönü onu artık cephenin önünde yer alan değil, stratejik kararları ve genel yapılanmayı kararlaştıran kişi durumuna getirmişti. Başkomutanlık sıfatı ve Mareşallik unvanı sonradan gelse de, daha Samsun'a adım atar atmaz, uzun vadeli bir hazırlığa giriştiği fark edilir, yani başkomutanlığı başlar. Bu dört yılı askerlik açısından incelediğimizde, önce eksik olan silah ve maddi gücü tamamlamayı (Sovyetlerle anlaşarak), sonra da gerçekten güvenilir olduğuna inandığı Türk askerini Cihan Savaşı bozgununun etkisinden kurtarmayı, birliklere disiplin anlayışını yerleştirmeyi ön planda tuttuğu fark edilir.

Temmuz 8:
Madam Peltier
ilk uçuş yapan
kadın pilot
oldu.

Temmuz 23:
II. Meşrutiyet
ilan edildi.
-Edebiyat ve şiir
dünyasının
önemli isimlerinden
Behçet Kemal Çağlar dünyaya geldi.

Bu sebeple çeteci anlayıştan sıyrılmayan Çerkes Ethem türü girişimleri tasfiye ve "hattı müdafaa yoktur sathı müdafaa vardır, o sathı vatanın bütün topraklarıdır" anlayışı çerçevesinde yapılanmayı benimsettirmeye çalışır.

Bu hedefin gerçekleşmesini başta Fevzi Çakmak Paşa olmak üzere, Ismet, Refet gibi güvendiği komutanlara bırakırken kendisi durmadan, gelişmeleri değerlendirmekte yetenekli oldukları söylenemeyecek milletvekillerini sabırlı olmaya çağırarak uğraşır. Sakarya zaferi bile bu kesimi tatmin etmemiş, zaferi hemen ister hale gelmişlerdi, ordunun durumundan haberleri varmış gibi. Hatta doğrudan Başkumandan'ı eleştiriyorlardı bile. 1922 Ağustos'u'nun sonunda başlayan Büyük Taarruz'un iki hafta içinde dünyayı şaşkına çeviren kesin zaferi sağlaması, bu konunun cahili kesimi öyle etkilemiştir ki, mecliste yüz sene daha savaşmaktan, Bağdat'ı fethetmekten, bırakınız İstanbul'u, "hemen yürüyerek Selanik'i alivermekten" bahsedenler bile çıkmıştır.

41 yaşındaki Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın askeri dehası bu noktada ortaya çıkar. Savaşın değil, barışın çözüm olduğunu, her kurumu yıkılmış bir toplumun ancak yeni bir yapılanmaya yönelmekle çağdaş dünyada yerini alabileceğini anlatmaya başlar.

"Harb bayatı ve zaruri olmah. Hakikî kanaatım şudur: Milleti barbe götürünce vicdanımda azab duymamalıyım" (16 Mart 1923).

Ağustos: Avusturya-Macaristan hükümetinin Bosna-Hersek bölgesine asker yağması üzerine, Mustafa Kemal bu girişimler hakkında bilgi edinmesi için gizlice Selanik'ten Bosna'ya gönderildi.

Ağustos 25: Fransız fizikçi Henri Becquerel, yaşamını yitirdi.

Ağustos 30: Hicaz demiryolu açıldı.

Eylül: Mustafa Kemal, Trablusgarp'a gitti.

Eylül 17: Teğmen Wilbur Wright,

uçuşta hayatını kaybederek ölen ilk pilot oldu.

Eylül 22:

Bulgaristan, Osmanlı Devleti'nden bağımsızlığını ilan etti.

Ekim 1: Ford, "Model T" otomobilini satışa sundu. Model T hemen üne kavuştu ve yaygınlaştı. Aynı yıl fabrikalarında akar bantlı üretimi

başlatan Ford'un verimliliği daha da arttı.

Ekim 5: Macaristan İmparatorluğu Bosna-Hersek'i ilhak ettiğini ilan etti.

Ekim 6: Girit Rumları adayı Yunanistan'a bağladıklarını ilan etti.

Ekim 18: İttihat ve Terakki Cemiyeti 1. Büyük Kongresi Selanik'te toplandı.

Ekim 19: Mustafa Kemal, Trablusgarp'ta güvenliği sağladıktan sonra Bingazi'ye hareket etti.

Ekim 29: Mustafa Kemal, Hanya'da

yayımlanan "İstikbal" gazetesini, bozguncu ve bölücü yayın yapmalarını konusunda uyardı. - Ernest Rutherford, elementlerin parçalanması ve radyoaktif maddelerin kimyası üzerine araştırmaları nedeniyle Nobel Kimya Ödülü'nü alırken, Rudolf Christoph Eucken ise Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü.

- Mustafa Kemal'in manevi kızı,

Bunun için de dört yanı düşmanla çevrili bir toplumda ordunun sadece ülkenin güvenliği ve çağdaşlaşmanın devamı için görev yapacağı tezini ısrarla tekrarlar. Subayların milletvekili olması engellenir, kendisi mareşal üniformasını bir daha giymez ve yaşadığı sürece bu disiplinin devamını, siyasete hiç bulaşmamaya özen göstermiş Mareşal Fevzi Çakmak'a teslim eder. Atatürk'ün orduya son hitabı, ölümünden 13 gün önce, hasta yataken, başbakanın okuduğu cumhuriyetin 15. yıldönümü mesajındadır:

"Zaferleri ve mazisi insanlık tarihiyle başlayan, her zaman zaferle beraber medeniyet nurlarını taşıyan kahraman Türk Ordusu, Memleketini en buhranlı ve müşkül anlarda zulümden, felaket ve musibetlerden ve düşman istilasından nasıl korumuş ve kurtarmış isen, Cumhuriyet'in bugünkü feyizli devrinde de askerlik tekniğinin bütün modern silah ve vasıtaları ile mücehhez olduğun halde vazifeni aynı bağlılıkla yapacağına hiç şüphem yoktur. Bugün, Cumhuriyet'in 15. yılını mütemadiyen artan büyük bir refah ve kudret içinde idrak eden büyük Türk milletinin huzurunda Kahraman Ordu, sana kalbi şükranlarımı beyan ve ifade ederken büyük ulusumuzun iftihar hislerine de tercüman oluyorum."

Atatürk'ün ordudan sadece subayları değil, onun temelini oluşturan Mehmetçik'i kastettiği kolayca fark edilir.

tarihçi ve sosyoloji profesörü Prof. Afet İnan dünyaya geldi.

Alman Geiger, radyasyonun varlığını saptayan ve kendi adını verdiği cihazı geliştirdi.

Ünlü fotoğrafçı Henri Cartier Bresson dünyaya geldi.

1909

Ocak 13: Mustafa Kemal, Üçüncü Ordu'ya bağlı Selanik 2. Redif Tümeni Kurmay Başkanlığı'na atandı.

Şubat 26: Osmanlı Devleti, Avusturya ile antlaşma imzaladı.

Nisan 13: İstanbul'da Avcı Taburları, II. Meşrutiyet'e karşı ayaklandı (31 Mart İsyanı).

Nisan 15-16: Mustafa Kemal, Hareket Ordusu Kurmay Başkanı olarak Selanik'ten İstanbul'a hareket etti.

Nisan 24: Hareket Ordusu Selanik'ten İstanbul'a geldi ve İstanbul'da sıkıyönetim ilan edildi.

Nisan 27: Ayan ve Mebusan Meclisleri'nin ortak toplantısında alınan karar gereği II. Abdülhamid tahttan

indirilerek yerine V. Mehmed (Reşat) getirildi.

Nisan 30: İstanbul'da

isyanı bastıran askeri birlikler, kışlalara döndü.

Nisan 30: Mustafa Kemal, İstanbul'dan Selanik'e hareket etti.

Temmuz 25: Louis Bleriot uçarak Manş Denizi'ni geçti.

Ağustos 30: Mustafa Kemal, Kolagısı rütbesiyle Cumalı Karargahı'ndaki askeri manevralara katıldı.

Kasım 4: Haydarpaşa Gar binası açıldı.

Biz, O'nun gövdesine
tapan bir putperest değil,
ölmez eserine ve
manasına bağlı bir
şuuruz. Çünkü O,
kendi vücuduyla
beraber kaybolacak fani
bir milletin değil, kendi
manasıyla beraber yaşayacak
ebedi bir milletin yaratıcısıdır.

Peyami SAFA

Dost Türkiye, dize
gelmiş olan
insanlığın
huzurunda kurucu
ve yaratıcısına
tazimlerini arz
etmeğe
hazırlanıyor.

Peria, Atina

Savaş meydanlarının muzaaffer
kumandanı, barış masalarının ateşli
savunucusu, hürriyet ve bağımsızlık aşığı;
demokrasi, milli egemenlik ve milli
hakimiyetin ateşli taraftarı K. Atatürk,
bilim ve tekeniğin aydınlığında çağdaş
Türkiye'yi kurmayı, Cumhuriyeti emanet
ettiği gençliğe esas hedef olarak
göstermiştir.

Fethi BOLAYIR

Cumhuriyet Türkiye'si'nin Devlet Başkanı
Kemal Atatürk, diğer önderlerde görmeye
alışmadığımız şu değerli nitelikleri
keşifinde toplamış bulunuyor: Alçak
gönüllülük, yeterlik ve başarı.

The Truth Dergisi

Mustafa Kemal, "Hattı müdafaa yoktur, satbı müdafaa vardır" anlayışı çerçevesinde yapılanmayı benimsetmeye çalışmıştır.

Kasım 5: Mustafa Kemal, Selanik 2.
Redif Tümeni Kurmay
Başkanlığı'ndan tekrar Üçüncü Ordu
Karargahı'na atandı.

Aralık: Mustafa Kemal'in "Cumali
Ordugahi" adlı kitabı Selanik'te
yayımlandı.

- Adana'da Ermeni İsyanı başladı.
- Fecr-i Atı edebi topluluğu kuruldu.
- Sanayi yaptırımlarını teşvik etmek
için ilk yasa çıkarıldı.
- Nobel Fizik Ödülü, "Telsiz telgrafın

geliştirilmesine katkılan" nedeniyle
Karl Ferdinand Braun ile Guglielmo
Marconi'ye verildi. Nobel Edebiyat
Ödülü'nü ise İsveçli Selma Lagerlöf
aldı.

Robert-Edwin Peary

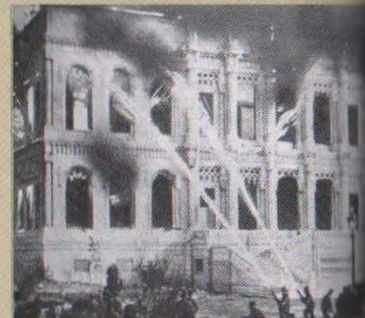
- ABD'de ilk
düzenli
radyo
yayınına
başlandı.
- Amerikalı
Robert-

Edwin Peary, Matthew Henson ve 4
Eskimo ile birlikte Kuzey Kutbu'nu
fethetti.

- Ford, A.B.D. Detroit'te zincirleme
çalışma yöntemini başlattı.

1910

Ocak 19: Meclis-i Mebusan
binası olarak kullanılan
Çırağan Sarayı yandı.
Mart: Arnavutluk'ta
ayaklanma başladı.

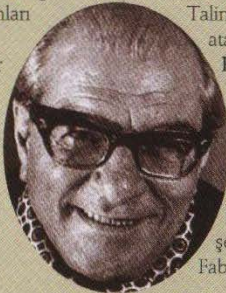

Çırağan Sarayı yanıyor.

Mustafa Kemal, Refet Bele ile birlikte.

Mart 13: Karlar Koşuşu, Yorgun
Bavaşçı, Hür Şehrin İnsanları
eserleri ile tanıştığımız
roman yazan ve düşündür
Kemal Tahir dünyaya
geldi.
Mart 23: Japon
yönetmen Akira
Kurosawa doğdu.
Ağustos 30: Bursa'da
İpek işçileri grev yapı.
Eylül 6: Mustafa Kemal,

Kemal Tahir

Selanik'te Üçüncü Ordu Subay
Talimhahı Komutanlığı'na
atandı.

Eylül 28: Picardie
Manevralarını izlemek
üzere Fransa'ya giden ve
aralarında Mustafa Kemal
ile Fethi Bey'in de
bulunduğu Türk heyeti,
Fransa'nın St. Étienne
şehrinde Top ve Tüfek
Fabrikası'nı gezdi.

Kasım 1: Mustafa Kemal, Üçüncü
Ordu Subay Talimhahı
Komutanlığı'ndan tekrar Üçüncü
Ordu Karargahı'na atandı.

Kasım 20: Anna Karenina, Diriliş,
Savaş ve Barış gibi klasik eserlere
imza atan Lev Tolstoy, yaşamını
yitirdi.
- Japonya Kore'yi işgal etti.
Kasım 20: Meksika'da yönetime karşı
ayaklanma başladı.
- Ankaragücü Spor Kulübü kuruldu.

Yunan orduları, Ankara üzerine yürüyordu.
Bir sabah erken, Millet Meclisi'nde
toplandık. O'ndan bilgi alacaktık.

Bir Anadolu haritası istedi, getirdik. Kırmızı
kalemle, Sakarya arkasında geniş, uzun
bir hat çizdi ve bu hatı bize göstererek:

- Düşmanı burada tepeleyeceğiz dedi.
İnandık, niçin inandık, nasıl inandık, hala
bilmiyorum.

Bu işi üzerine aldı ve düşmanı çizdiği hat
üzerinde tepeli. O, Sakarya'dan
Ankara'ya bir çocuk gülümsemesiyle
dönmüştü. Yenilgimizle bittiği taktirde Türk
bağımsızlığının mutlak ve mutlak sonu
olacak bir çarpışmayı kişisel çabalarıyla
kazanmıştı.

Hamdullah Suphi TANRIÖVER

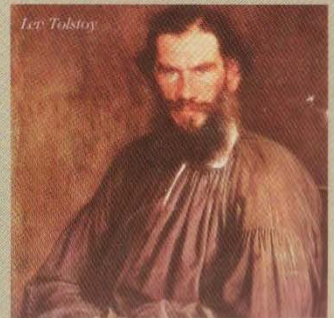
İngiliz, Fransız ve İtalyanları Anadolu'dan
uzaklaştırıp bizi de yenince, karşımızda
sıradan bir adam bulunmadığını ve O'nun
gerçek yaratıcı kudretini kavramaktan
uzak kalmış olduğumuzu kabul ettik.
(1938)

Yorgi PESMAZOĞLU Yunan Ekonomi Başkanı

Görevi kolay değildi. Uzun ve çetin bir
savaşın sonra, Türk topraklarının üçte
iki yabancı askerler tarafından işgal
edilmişti ve kendisi iki cephede savunmaya
mecbur bulunuyordu: Dışta düşmanla, içte
Sultan'la...

Atatürk, verdiği örnekle hepsi kendi
fikirlerine bağlı genç ve enerjik devlet
adamı, asker, yönetici ve bilgin yaratmıştır.
(...)

B. PAVLOF, Bulgaristan Ankara Elçisi

Lev Tolstoy

D Â H İ K U R T A R I C I

Bölüm 2

Lider

“**M**ustafa Kemal, ülkenin dört bir tarafından gelen farklı eğilim ve inançlara sahip kimseleri yönlendirmekte gösterdiği başarı ile liderliğini kabul ettirmiştir. Ankara Büyük Millet Meclisi’nin çalışmaları sırasındaki davranışları bu başarının kanıtıdır. Askerlik alanındaki uzak görüşlülüğüne dayalı fikirlerini asker disiplinine tam sahip arkadaşlarına devrederek sıfıra inmiş bir orduyu tekrar canlandırma sürecini başlatırken, bu gereksinimin farkında bile olmayan meclisin çok farklı kültürlerden gelmiş üyelerini sabırlı olmaya ikna etmek zorundaydı.”

Atatürk, Cumhuriyet'in
İlanı'nın 10. Yıldönümü
Törenleri'nde Onuncu Yıl
Nutku'nı okurken.

Lider, önder olmak mutlaka her kararı isabetli girişimleri başanlı biri olmak anlamını taşımaz. Hem de toplumunun isteğiyle tartışmasız şekilde bu işlevi üstlenen kişiler arasında Hitler gibi batağa sürükleyenlere de rastlanır. Buna karşılık Atatürk gibi toplumunu umulanın da üstünde bir doruğa yerleştirmiş olanlar da vardır. Dolayısıyla dikkatli bir ayarın gerekiyor. Gerçekten Hitler, halkının serbest oylarıyla o yere gelmiştir; Atatürk ise yoğun karşıtlarına rağmen, başarılarıyla halkını adım adım ikna ederek o zirveye oturmuştur. 20. yüzyıl liderleri arasında ölümünden 70 yıl sonra 21. yüzyılda hala yaşayan tek liderse bunun köklü bir sebebi olması gerekir. Hem de unutturmak için çırpınanlara rağmen.

Ekonomik, kültürel, sosyal, teknolojik açılardan dengeye oturmuş toplumsal yapılarda lider sadece düzenin sarsıntıya uğramadan devamını sağlayan kişidir. Ondan, kurulu düzeni aşan girişimler beklenmez, sistem esasen kendi ileri adımlarını dengeli bir şekilde devamlı atar. Buna karşılık, Osmanlı'da olduğu gibi bu alanların hepsinde geri kalmış toplumlarda yönlendirici önder arayışı zorunlu olur.

Atatürk'ü üreten ortamda, Osmanlı toplumunda Tanzimat'ın hedeflediği çağdaş dünya seviyesine erişme arzusu aydınlar arasında hakimdi.

1911

Ocak 15: Mustafa Kemal, Üçüncü Ordu Karargahı'ndaki görevinden alınarak, yine Selanik'te bulunan 38. Piyade Alayı'nda görevlendirildi.
Mart 30: Arkeoloji alanında önemli çalışmalara imza atan bilim insanı Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal doğdu.
Nisan 11: Başta Hababam Sınıfı olmak üzere, edebiyatın roman, şiir, öykü ve oyun gibi birçok alanında eserler veren edebiyatçı Rifat Ilgaz

dünyaya geldi.

Haziran 1: Türk Hava Kuvvetleri kuruldu.

Haziran 1: Fesa Bey ve Yusuf Kenan, pilotaj eğitimi için Fransa'ya gönderildi. Genelkurmay'dan havacılık işleriyle ilgilenmek üzere memur olarak atanan Süreyya Bey ise ilk

Türk Hava Kuvvetleri Komutanı oldu.
Eylül 29: İtalyanlar, Osmanlı

Devleti'ne savaş ilan etti ve Trablusgarp Savaşı başladı.
Eylül 29: Trablusgarp Savaşı sırasında bir uçak ilk defa muharip olarak kullanıldı.

Ekim 15: Mustafa Kemal, gazeteci Mustafa Şerif kimliğini kullanarak birkaç arkadaşıyla birlikte

Trablusgarp'a gönüllü gitmek üzere İstanbul'dan hareket etti.

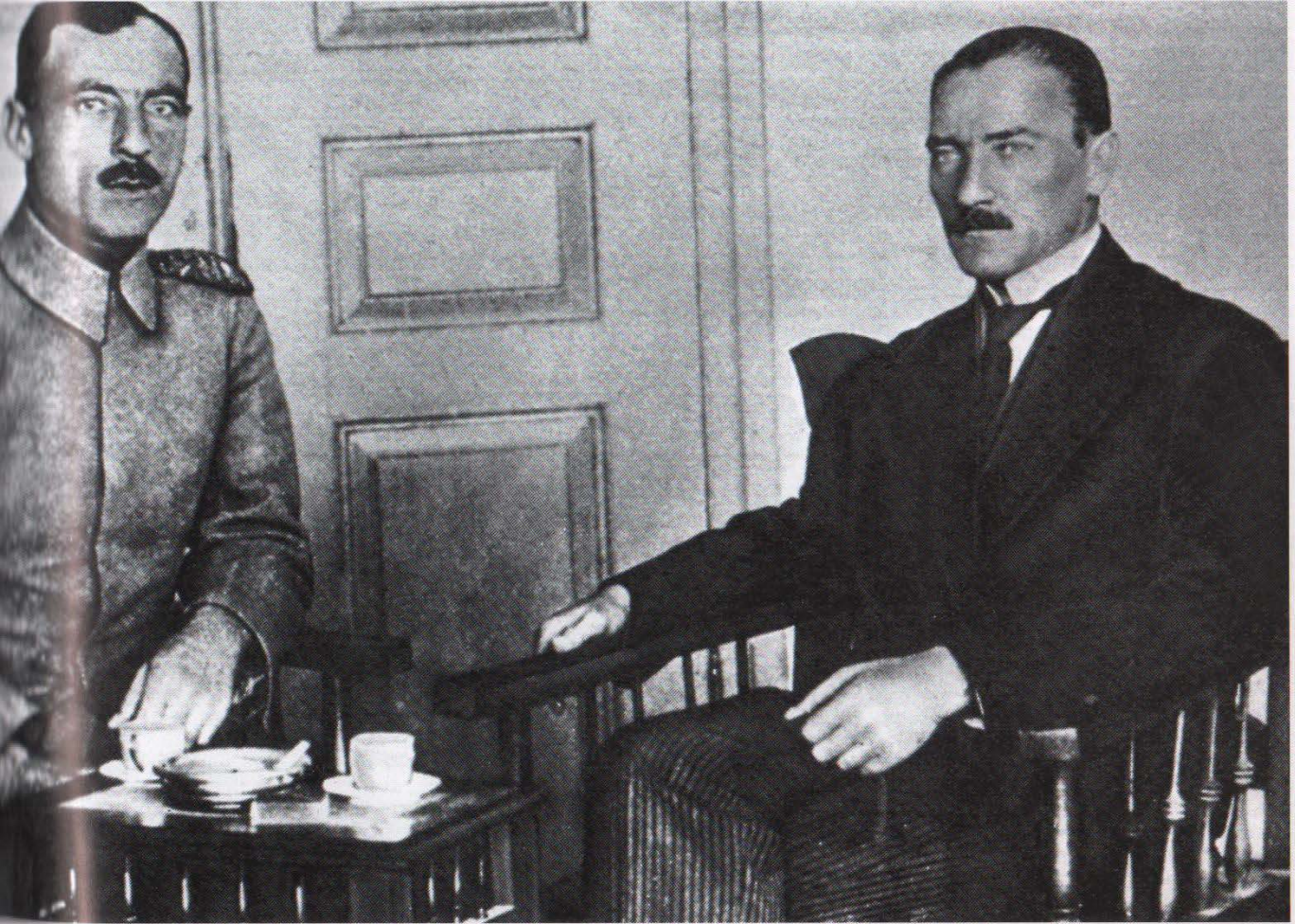
Kasım 5: İtalya Trablusgarp'ı topraklarına ekledi.

Kasım 21: İstanbul'da Hürriyet ve İtilaf Fırkası kuruldu.

Kasım 27: Mustafa Kemal'in rütbesi binbaşılığa yükseltildi.

Aralık 14: Norveç'li Roald Amundsen, Kaptan Scott ile uzun süren bir rekabetten sonra Güney Kutbu'na ilk ayak basan kişi oldu.

Aralık 19: Mustafa Kemal, Ethem Paşa'nın yerine Tobruk Bölgesi Komutanlığı'na atandı.

Aralık 22: İtalyanlara karşı Tobruk Havaşısı kazanıldı.

Aralık 30: Mustafa Kemal, Tobruk'tan Derne'ye geldi ve Derne Doğu Kolu

Komutanlığı'nı üstlendi.

- Mustafa Kemal'in "Tabiye Tatbikat Seyahati" adlı kitabı, Selanik'te yayımlandı.

- Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk enerji tesisi olan Sılahtarğa Elektrik Santrali hizmet vermeye başladı. Tarihi yapı, günümüzde "Santralistanbul" adıyla uluslararası bir çağdaş sanat müzesi ve kültür merkezi olarak işlevini sürdürüyor.

- İstanbul Telefon Şirketi İngiliz

Fransız ve Amerika Birleşik Devletleri sermayesi ile kuruldu.

- Nobel Edebiyat Ödülü'nü Belçikalı Count Maurice Maeterlinck, Nobel Fizik Ödülü'nü ise radyum ve polonyumu keşfi nedeniyle Marie Curie aldı.

- Meksika'da Porfirio Dias devrilerek yerine Frane Cisco Madero geçti.

- Büyük romantizm geleneğine bağlı son kompozitör Gustav Mahler öldü.

Çin devrimi

1912

Ocak 1: Mançu hanedanı yıkılarak, Çin Cumhuriyeti kuruldu.

Ocak 18: Meclis-i Mebusan kapatıldı, Şubat 8: Meksika Devrimi başladı.

"O büyük insan yalnız Türkiye için değil, bütün doğu milletleri için de en büyük önderdi."

Amanullah HAN, Afgan Kralı

O, kişisel kazanç ve ün peşinde koşan basit bir diktatör değil, gelecek kuşaklar için sağlam temeller atmağa uğraşan bir kahramandı.

Prof. Walter L. WRIHT Jr. Almanya

Benim üzüntüm ile turlüdür, önce böyle büyük bir adamın kayımdan dolayı bütün dünya gibi üzgünüm. İkinci üzüntüm ise, bu adamla tanışmak

hususundaki şiddetli arzusunun gerçekleşmesine artık imkan kalmamış olmasıdır.

Franklin ROOSEVELT

(A.B.D. Başkanı, 10 Kasım 1963)

Kuvvetli kişiliği, her şeyi kavrayışındaki süratle, el hareketleriyle kendini belli ediyor.

Çok berrak olan sesi tanışması sırasında gelik gibi çınlıyordu.

Mustafa Kemal gerçekten genç, temiz, candan inanmış, milletini yönetmek için yaratılmış bir insandır.

Mme. B.G. Gualis Fransız Gazetecisi

Mevcut rütbelerin hepsini kaldırdığı bir memlekette, bu adam, bütün rütbeleri, kazanmıştır. O memlekette, bulunabilecek en şerefli isim O'na verilmiştir.

Mercel Sauvage Fransız Gazetecisi

Mart 1: Amerikalı Albert Berry Jannus, kullandığı uçaktan paraşütle atladı.

Derne

Mart 6: Mustafa Kemal, Derne Komutanlığı'na atandı.

Nisan 14: Titanic, Newfoundland açıklarında battı. 1.517 kişi öldü. **Nisan 27:** Yeniden yapılan Galata Köprüsü trafiğe açıldı.

- **Mayıs sonu:** İstanbul'da bir grup subay, Halaskar Zabitan Grubu adıyla gizli bir örgüt kurdu.

Haziran 8: İtalyanlar Trablus'a egemen oldu. Trablus ve Bingazi, İtalya'ya bırakıldı.

Titanic

Temmuz 2: Askerlerin siyasetle uğraşmasını yasaklayan kanun, Meclis-i Mebusan'da kabul edildi.

Temmuz 7: İstanbul'da Yeşilköy

Hava Uçuş Okulu açıldı.

Ağustos 25: Asteğmen Manzini hava harbi sırasında hayaatını kaybeden ilk savaş pilotu oldu.

Ekim 8: Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesi üzerine Balkan Savaşı başladı.

Balkan Savaşı

Diğer İslam toplumlarının aksine, devletin İslamın lideri olmasına rağmen, bu akımda köktendinci bir eğilim yoktu. Aydınlanmanın fikir aynılığı, belirlenmiş hedefe erişilmesini sağlayacak yöntemler üzerindeydi. 1860'ların sonunda başlayan, Avrupa ülkelerine sığınıp yayınlarla çözüm önerme yarışına girenler arasında, Batı'da oluşmuş düzenin kaç yüz yılda gerçekleştiğini yeterince dikkate almadan, her adımı hemen atmamızı öneren sayısız düşünür çıkmıştır. Şüphesiz iyi niyetli idiler. Ancak aralarından, Avrupa'nın güdümüne girip onlar tarafından çağdaştırılmamızı savunanlara da rastlanmıştır.

Atatürk eğitimini tamamen askeri okullarda almış biriydi. Bu kurumlarda mesleğin gerektirdiği bir çağdaşlaşma öğretiminden fazlasının bulunması mümkün değildi. Buna karşılık, 1919'dan itibaren ortaya koyduğu liderlik vasıfları evrensel çaplı bir düşünce sistemine sahip olduğunu kanıtıyor. Dolayısıyla yetenekleri kadar kendi kendini yetiştirmekteki kararlılığını dikkate almak gerekiyor. Bu noktada bir mürit niteliğiyle, mevcut bir yol göstericinin peşinden fikir oluşturmadağı bellidir. Çok meraklı, araştırmacı bir yapı özelliğiyle bütün tezleri dinlediği, tahlillerini yaptığı ve kendi sentezini ortaya koyduğu ortada.

Ekim 15: Osmanlı Devleti ile İtalya arasında Ouchy (Uşi) Antlaşması imzalandı.

Kasım 1: İzmir'in ilk kulübü olan Karşıyaka Spor Kulübü kuruldu.

Kasım 8: Selanik, Yunanlılar tarafından işgal edildi.

Kasım 25: Mustafa Kemal, Gelibolu'da bulunan Bahr-i Sefid (Çanakkale) Boğazı Kuva-yi Mürettebe Komutanlığı Harekat Şubesi Müdürlüğü'ne atandı.

Kasım 29: Arnavutluk bağımsızlığını ilan etti.

Aralık: Osmanlı'da 4 eğitim, 10 keşif ve bombardıman uçağı kullanılmaya başlandı.

- Mustafa Kemal'in, General Litzmann'dan çevirdiği "Takımın Muharebe Talimi" adlı askeri eğitimle ilgili kitabının ikinci basımı, İstanbul'da yapıldı.

1913

Ocak 23: İttihat ve Terakki, Babiali'yi basarak yönetime el koydu.

Şubat 8: Mustafa Kemal, Bolayır'a doğru ilerleyen Bulgarlara karşı başkan şeklinde geliştirilen saldırıya, Mürettep Kuvvet Harekat Şubesi Müdürü olarak katıldı.

Mart 6: Yanya şehri, düşman orduları tarafından teslim alındı.

Mayıs 30: Osmanlı Devleti,

Balkan Devletleri ile Londra Barış Antlaşması'nı imzaladı.

Haziran 11: Sadrazam Mahmut Şevket Paşa suikast sonucu öldürüldü.

Temmuz 19: 2. Balkan Savaşı başladı.

Temmuz 22: Gelibolu Kolordusu'yla beraber Bolayır Kolordusu'na ait kuvvetler Edirne'yi Bulgarlardan geri aldı.

Kerem Elbey (ortada sağda)
Kordancı ve çetesi Mustafa
Kemal ile birlikte.

Ağustos 10: 2. Balkan Savaşı sona erdi. Bulgaristan yenik düştü ve Bükreş Antlaşması'yla Makedonya'yı Sırbistan ve Yunanistan'a bıraktı.

Eylül 29: Balkan Savaşları sonunda Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında İstanbul Anlaşması imzalandı.

Ekim 24: 3 saat 5 dakikalık ilk uzun uçuşlarını yapan Teğmen Nuri Bey ve Teğmen Hami Bey, ödüllendirildi.

Ekim 27: Mustafa Kemal, Sofya

Askeri Ataşeliği'ne atandı.

Kasım 6: Mustafa Kemal'e, Bingazi Savaşları'nda gösterdiği başarı ve kahramanlık nedeniyle "4. Rütbeden Osmani Nişanı" verildi.

Kasım 7: Aralarında Yabancı, Veba ve Muhterem Ölüm'ün de olduğu eserleriyle tanınan roman, oyun ve deneme yazarı Albert Camus dünyaya geldi.

Kasım 14: Osmanlı Devleti, Balkan Savaşı sonunda Yunanistan'la Atina

Antlaşması'nı imzaladı.

Kasım 17: Atlantik ve Pasifik okyanuslarını birbirlerine bağlayan 81 km. uzunluğundaki Panama Kanalı'ndan ilk gemi geçişi yapıldı.

Kasım 30: Fethi Bey'in kullandığı bir "Deperdessin"e binen Belkis Şevket Hanım, uçan ilk Türk kadını oldu.

Aralık 1: I. Balkan Savaşı'ndan sonra Osmanlı'dan özerkliğini kazanan Girit, Yunanistan topraklarına dahil edildi.

- New-York ile Berlin arasında ilk kıtalararası telefon görüşmesi yapıldı.

- Güney Afrika'da ırk ayrımcılığı gözetim ilk yasaları çıktı.

- ABD'li pilot Elmer Sperry ilk robotu yaptı.

- Norveç'te kadınlara oy kullanma hakkı verildi.

Elmer Sperry

Çok okuyan, çevresine kapalı olmayan, fikirleri tartışmaktan kaçınmayan biri olduğu biliniyor. Dostlarıyla bir araya geldiğinde, içki içerken tartışmalara dalmalarına bakıp onu sadece içki düşkünlüğü olarak tanıtmaya kalkışanlar da çıkmıştır; oysa o tartışmalarda sadece kendi fikrini benimsetmek inatçılığının bulunmadığı, her katılanın açık fikrinin alınmasının hedeflendiği bilinir. Özellikle salt gelişmiş toplumlara bakıp çözüm üretme yanlısı değildir. Onların eriştikleri noktayı hedef almak, ama oraya kendi toplumunun özelliklerine uygun formülle ulaşmak arayışı içindedir.

Mehmetçikleriyle iç içe yaşamış, onları yakından tanımış olmanın yardımıyla, toplumu tabanından değiştirmedikçe bir sonuç alınamayacağını iyi fark etmiştir. Daha 1922'nin başında, Büyük Zafer'e ulaşılmasının henüz hayal edilemediği günlerde "Köylü Efendimiz'dir" dediğinde, İstanbul'un aydınlarınca alaylı yazılar ve karikatürler üretilmişti. Çözümü Manda'cı Batılılara boyun eğmekte arayanlardan tabii ki lider çıkamazdı, oysa bütün Anadolu onu lider kabul edecektir, ama deneye deneye.

Bu davranışı sadece kendi halkını çok iyi tanımasının sonucu değildi. Dünyaya egemen güçlerin oluşturduğu çağdaşlaşmanın yürüyüşünün de bilincindeydi.

1914

Ocak 2: W. H. Carrier, klima-havalandırma cihazı (air conditioner) tasarımının patentini aldı.

Ocak 11: Mustafa Kemal'e, İtalya Atasemiliterliği'nin yanı sıra Bükreş, Belgrad ve Çetina Atasemiliterliği'ni yürütme görevi verildi.

Şubat 2: Charlie Chaplin "Making a living" adlı ilk

filminde rol aldı.

Mart 1: Mustafa Kemal'in rütbesi yarbaylığa yükseltildi.

Mart 11: Mustafa Kemal'e, Fransız hükümeti tarafından Şövalye Rütbesi'nden "Légion d'Honneur" nişanı verildi.

Mart 14: Balkan Savaşı sonunda Osmanlı Devleti ile Sırbistan arasında, İstanbul Antlaşması imzalandı.

Mart 27: Belçikalı cerrah A.

Hustin ilk başarılı kan naklini gerçekleştirdi.

Mayıs: Mustafa Kemal, Nuri (Conker) Bey'in "Zabit ve Kumandan" adlı, konferanslardan oluşan eseri üzerine, "Zabit ve Kumandanla Hasbihal" adlı kitabını yazdı.

Mayıs 8: Çift Goncourt ödüllü Fransız yazar, film yönetmeni, 2.

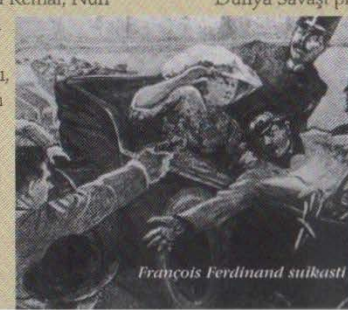
Dünya Savaşı pilotu ve diplomat olan

ve Emile Ajar ismiyle de yazan Romain Gary doğdu.

Haziran 28: Avusturya Dükü François Ferdinand Saraybosna'da öldürüldü.

Charlie Chaplin

François Ferdinand suikastı

Temmuz 12: İrlanda, Ulster'de gösteriler yapıldı.

Temmuz 28: Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Sırbistan'a savaş ilan etti.

Ağustos 1: Almanya'nın Rusya'ya savaş ilanı üzerine I. Dünya Savaşı başladı.

Ağustos 1: Almanya Rusya'ya savaş ilan etti.

Ağustos 2: Alman askerleri Lüksembourg'u işgal etti.

Ağustos 2: Osmanlı Devleti ile Almanya arasında ittifak antlaşması imzalandı.

Ağustos 2-3: I. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine Osmanlı Devleti'nde seferberlik ilan edildi.

Ağustos 4: Almanya Fransa'ya, İngiltere Almanya'ya savaş ilan etti ve I. Dünya Savaşı başladı.

Ağustos 4: Amerika I. Dünya

Savaşı'nda tarafsızlığını ilan etti.

Ağustos 4: Enver Paşa, Harbiye Nazırlığı'nın yanı sıra Başkomutan Vekilliği'ni de üstlendi.

Ağustos 11: İngiliz takibindeki Goeben ve Breslau adlı Alman kruvazörleri, Osmanlı Hükümeti'nin izniyle Çanakkale Boğazı'ndan geçerek Marmara denizine girdi.

Ağustos 12: Osmanlı Hükümeti

tarafından satın alınan Goeben ve Breslau adlı Alman kruvazörlerine, Yavuz ve Midilli isimleri verildi.

Ağustos 23: Japonya Almanya'ya savaş ilan etti.

Eylül 9: 1 Ekim tarihinden geçerli olmak üzere kapitülasyonlar kaldırıldı.

Eylül 13: Güney Afrika güçleri, güney-batı Afrika'da Almanya'ya savaş açtı.

Ekim 29: Osmanlı Devleti, Almanya

Enver Paşa

O da Tanzimat'la beliren "Acilci Çağdaşlaşmacılar" dandı, hemen "çağdaş medeniyet seviyesine ulaşılmasını" istiyordu ama bunun bir nutukla ya da bir düğmeye basmakla gerçekleşmeyeceğini bilecek kadar da bilinçliydi. Nitekim daha öncelilerden hiç birinin göze alamadığı devrimleri yerleştirdikten sonra asla "Her şey tamam, işi bitirdik" demeye kalkışmamıştır. Aksine "Daha yapılacak çok şey var" diyerek asıl hedefe gelecekte ulaşılacağını belirtmiştir. Devrimlerini gençliğe emanet etmesi bu yüzden.

Bu davranışında, toplumunun yapısını iyi tetkik etmiş olması ve değerlendirmelerini ona göre yapması belirleyicidir. Büyük Millet Meclisi'nde 1921 Anayasası tartışılırken, Osmanlı'nın İkinci Meşrutiyet Anayasası'ndan tamamen farklı içeriğinin "Bolşevik mi, yoksa Demokratik mi olduğu" sorusuna muhatap olduğunda verdiği yanıt, Batı kalıbyla düşünönlere bir uyan niteliğindeydi: "Ne biri ne de diğeri, biz bize benzeriz."

Açıkça, kopyacı değil, kendi toplumsal yapımızın özelliklerine uygun bir yapılanmayı tasarladığını vurguluyordu. Özellikle o sıralarda eylemlerine çok yakıştırlan Bolşeviklik damgasına ve de Türk toplumunun o yöntemle kalkınmasını önlönlere karşı açıkça, sanayisi ol-

ve Avusturya'nın yanında fiilen savaşa girdi.
Kasım 3: Rusya Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti.
Kasım 5: İngiltere ve Fransa Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti.
Kasım 7: Japonlar, Almanya üssünün bulunduğ, Çin'deki Jiaozhou Körfezi'ni zaptetti.
Kasım 21: İngilizler Basra'yı ele geçirdi.
Aralık 18: Mısır İngiltere

himayesinde bir "Krallık" haline getirildi.

Aralık 22: Enver Paşa kumandasındaki Osmanlı kuvvetleri Sankamış Harekatı'na başladı. 9. ve 10. kolordular Oltu ve Bardız yönünde ilerleyerek, Ruslara büyük kayıplar verdirdiler.
Aralık 29: Rus Türkistan Kolordusu komutanı

Yudenic'in karşı saldırısı sonunda 9. Kolordu çekilmeye bile olanak bulamadan teslim oldu.
- Mahatma Gandhi, Hindistan'ın İngiltere'den bağımsızlığını kazanma hareketine öncülük etmek üzere Güney Afrika'dan Hindistan'a döndü.
- ABD'li Theodore William Richards Nobel Kimya Ödülü'nün sahibi

olurken, X-ışınlarının kristaller tarafından kırıldığını keşfeden Alman Max von Laue, Nobel Fizik Ödülü'ne layık görüldü.

1915

Ocak 20: Mustafa Kemal, 3. Kolordu'ya bağılı olarak, Tekirdağ'da yeni kurulmakta olan 19. Tümen Komutanlığı'na atandı.

mayan, sanayi emekçisi bulunmayan bir toplumda sosyalizmden bahsedilemeyeceğini anımsatmıştır.

Hamdullah Suphi Tannöver'in bir anısı, hem bu toplumların kendilerine özgü yapılarının özelliğini fark etme, hem de devrimciliğin bir tekeli lider bağı değil, bir nesil örgütlenmesi olduğu kadar yardımcı kadrolarının da aynı bilince sahip olduklarını yansıtmaları bakımından ilginçtir:

"Çankaya'da Reisicumhur hazretlerinin sofrasında beş-on arkadaşla yemek yiyorduk. Bir telgraf sureti getirip kendisine takdim ettiler. İran Şahı, din adamlarıyla görüştükten sonra cumhuriyet hareketinin daha vakti gelmediğine hükmetmiş ve bu kararını bir beyanname ile ilan etmiş. Gazi hazretleri bunun üzerine hoşnutsuzluklarını ifade eden bir iki kelime söylediler. Ben dedim ki:

Şimdiki İran'da bir cumhuriyet hareketinde kimsenin muvaffak olmasına imkan yoktur. Çünkü orada Türkiye Cumhuriyeti'nin istinat ettiği aydın subay zümresi, Tıbbiyemiz'in, muallim mekteplerimizin, Darülfünun şubelerinin ve Tanzimat'tan beri vücuda gelen bütün yeni mekteplerimizin yetiştirdiği şuurlu, müdrük nesiller yoktur. Bu nesiller olmasaydı, Türkiye'de cumhuriyet hareketi yapılabilir miydi?

Reisicumhur fikrimi şöyle tamamladı:

Şubat 1: Mustafa Kemal, "3. Rütbeden Osmanî Nişanı" aldı.

Şubat 12: Ruslar işgal bölgelerinden çekildi.

Mart 18: Tüm boğaz tahkimatını ateş altına alan İngiliz ve Fransız donanmaları, Türk topçularının ağır ateşi ve Nusret mayın gemisinin döşediği mayınlara çarparak ağır kayıplar verdi.

Mart 24: Çanakkale Cephesi'nin önem kazanması üzerine,

Genelkurmay Başkanlığı'nca Gelibolu'da Beşinci Ordu'nun kurulması kararı alındı ve komutanlığına Mareşal Liman von Sanders atandı.

Nisan 25: Çanakkale cephesinde kara muharebeleri başladı. Anıburnu'ndan çıkarma yapan İngiliz birlikleri ve Anzak Kolordusu, Mustafa Kemal komutasındaki 19. Tümen kuvvetleri tarafından Conkbayırı önlerinde durduruldu.

Çanakkale Cephesi

Nisan 30: Mustafa Kemal, gösterdiği fedakarlık ve kahramanlıklar nedeniyle "Muharebe Gümüş İmtiyaz Madalyası"yla onurlandırıldı.

Mayıs 3: Mustafa Kemal, Harbiye Nazırı ve Başkomutan Vekili Enver Paşa'ya yazdığı mektupta, Türk ordusunu ve memleketi tanımayan Liman von Sanders Paşa'nın yerine kendisinin atanmasının daha uygun olacağını belirtti.

Mayıs 17: Mustafa Kemal, Anıburnu

Yeni Türk Devleti ile Ankara Antlaşması'nın imzalanması nedeniyle; "Bizi arkadan vurdu, dağ başındaki haydutlarla, Mustafa Kemallerle anlaşı" diyenlere Fransız Başbakanı'nın Meclis'te verdiği cevap:

"Dağ başındaki haydutlar diye isimlendirdiğiniz kahraman Mustafa Kemal ve O'nun tüm askerleri burada olsalardı, teker teker hepsinin heykellerini dikerdik. Böylesine bir kahraman ile antlaşma imzalamaktan gurur duyuyorum.

BRIAND, Fransız Başbakanı

Onu sizler layıkıyla takdir edemezsiniz. Büyüklüğünü gereği gibi ölçemezsiniz. O, yüce bir dağa benzer. Eteğinde yaşayanlar bu yüceliği

fark edemezler. Bu dağın azametini kavrayabilmek için, O'na çok uzaklardan bakmak gerekir.

Claude Farrère, Fransız Yazar

Bir zamanlar Avrupa'ya fuzuli girmiş bir devlet sayılan Türkiye, Atatürk'ün önderliği altında Avrupa'nın iç politikasının değerli ve ilerici bir üyesi olmuştur.

Times Gazetesi

O, nevi tamamıyla şahsına münhasır bir devlet adamı idi. Diktatörlerin tahammül edemediği serbest bir nizamla, demokrasilerin başaramadığı ve başaramayacağı işleri yapmıştır. Tarihte böyle adamlar devirlerine kendi adlarını vermişlerdir. Yani, o kadar ender yetişirler.

Word Price

Kuvvetleri Komutanlığı'ndan ayrılarak 19. Tümen Komutanlığı görevine döndü.

Mayıs 17: Mustafa Kemal, Anıburnu savaşlarının anısı olmak üzere padişah adına "Muharebe Altın Liyakat Madalyası"yla onurlandırıldı.

Mayıs 23: Beşinci Ordu Komutanlığı'na Mustafa Kemal'e, Almanya İmparatoru tarafından "Demir Haç" nişanı verildiği bildirildi. **Mayıs 23:** İtalya, Müttefikler'in

yanında savaşa katıldı.

Mayıs 27: Doğu Anadolu'da Ruslarla işbirliği yapan Ermeni nüfusun iç bölgelere taşınmasını öngören Tehcir Kanunu yürürlüğe girdi.

Haziran 1: Mustafa Kemal'in rütbesi albaylığa yükseltildi.

Temmuz 15: Mustafa Kemal, harp madalyasıyla onurlandırıldı.

Ağustos 6: İngilizlerin, 19. Tümen'in sol kanadındaki siperlere yönelik

saldırısı, ağır kayıplar verdirilerek püskürtüldü.

Ağustos 8-9: Mustafa Kemal, Anafartalar Grubu Komutanlığı'na atanması üzerine saat 01.30'da Komutanlık Karargahı'nın bulunduğu Çamlıtekke'ye gelerek Anafartalar Grubu'nun emir ve komutasını devraldı.

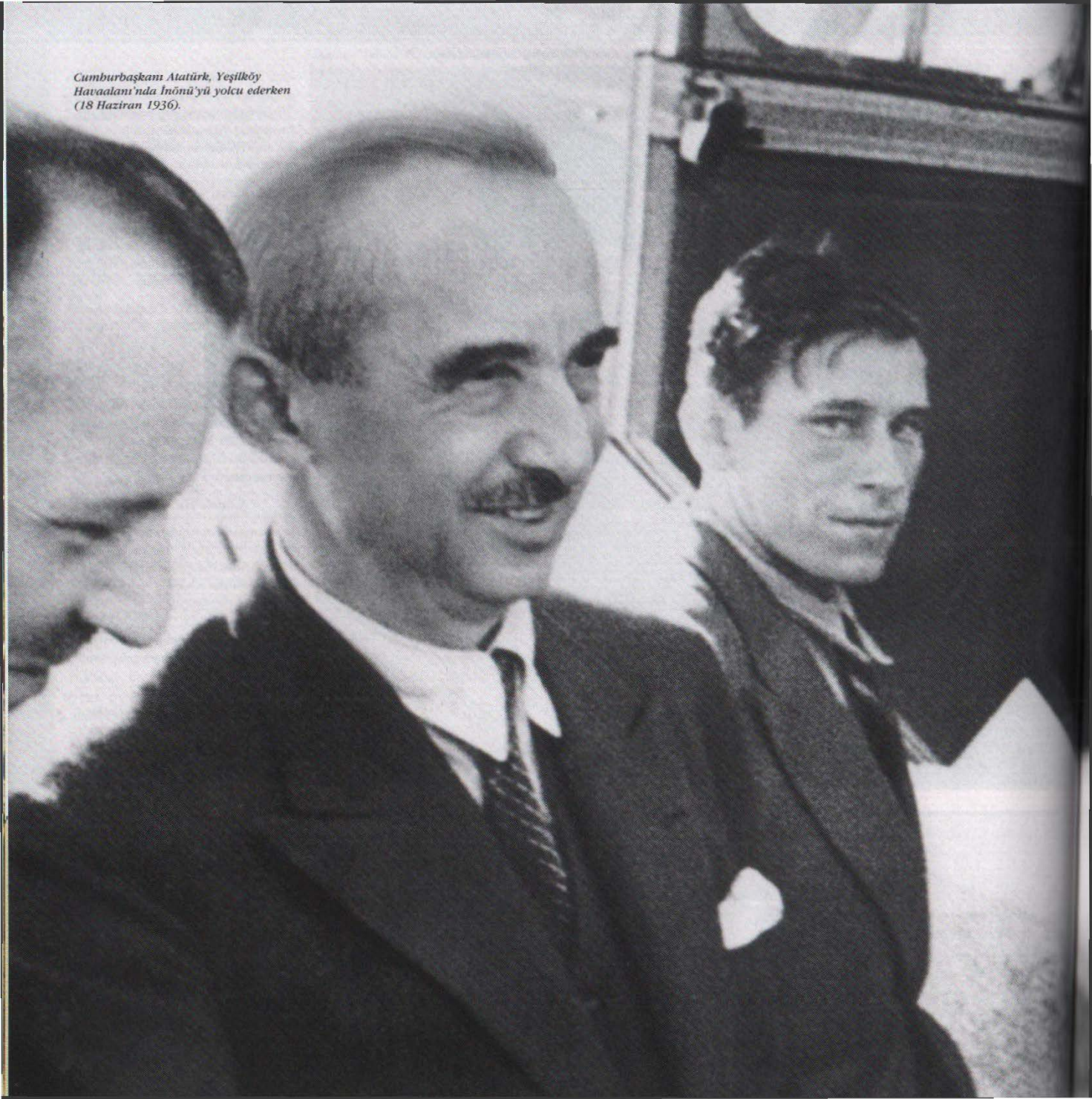
Ağustos 9: Mustafa Kemal komutasındaki kuvvetler, Anafartalar'da gerçekleştirdikleri taarruzla, İngilizleri çıkarma yaptığı

kıyılara çekilmeye zorladı.

Ağustos 9-10: Mustafa Kemal, Anafartalar Grubu Komutanı olarak Anafartalar Zaferi'ni kazandı. Bu zaferi Kireçtepe (17 Ağustos) ve II. Anafartalar (21 Ağustos) zaferleri izledi.

Ağustos 20: Birinci Ordu Komutanı Mareşal von der Goltz, Anafartalar Grubu Komutanlığı Karargahı'na gelerek Mustafa Kemal'le görüşti ve onunla beraber Anafartalar cephesinde incelemelerde bulundu.

*Cumhurbaşkanı Atatürk, Yeşilköy
Havaalanı'nda İnönü'yü yolcu ederken
(18 Haziran 1936).*

-İki Mustafa Kemal vardır; biri karşınızda oturan ben. Et ve kemik fani (ölümlü) Mustafa Kemal...İkinci Mustafa Kemal'i ise "ben" kelimesiyle ifade edemem. O, ben değil, bizdir. O, burada oturan sizler, memleketin her köşesinde yeni fikir, yeni hayat ve büyük ülkü için uğraşan aydın ve mücadeleci bir zümredir. Ben onların rüyasını temsil ediyorum. Benim teşebbüslerim, onların özlem duydukları şeyleri tatmin içindir. O Mustafa Kemal sizsiniz, hepinizsiniz. Ölümlü olmayan, yaşaması ve muvaffak olması mukadder olan Mustafa Kemal odur."

İngiliz esirliğini ya da Amerikan mandacılığını her şeyin üstünde tutan bir Saray ve Babıali'ye bağlılıktan kurtulamayan, geleneklerine bağlı kitlelerin kıskırtımlar sonucu ayaklanmalar düzenlediği bir ortamda, Anadolu halkının yüzyıllardan beri devam edegelmiş olan, İstanbul'dan kopukluğunun temellerini en iyi anlamış kimseydi. Mutlaka halkın dilindeki "Ferman Padişah'ın, Dağlar Bizimdir" deyimini gibi "İstanbul, İstanbul viran olası / Taşını toprağını seller alası" tekerlemesinin de bilincindeydi. Ülke nüfusunun onda birinden az kişi uğruna bağımsızlıktan vazgeçmeye razı bir başkent yönetimine karşı, bağımsızlığı için canını vermeye razı kitleleri yanına çekmeyi, onlara duyduğu inancı kanıtlamakla sağlamıştır.

Ağustos 21: Mareşal Liman von Sanders, Çamlıtekke'de Anafartalar Grubu Komutanlığı Karargahı'na gelerek Mustafa Kemal'le görüştü.
Eylül 1: Mustafa Kemal, Anafartalar Grubu Komutanlığı'ndaki üstün başarıları nedeniyle "Muharebe Cümüş Liyakat Madalyası"yla onurlandırıldı.

Eylül 2: Mustafa Kemal, Gelibolu savaşlarında yaralanan ve sakatlanan Osmanlı askerleri için para gönderen

Silah arkadaşları ile bir sohbet esnasında.

Almanya'nın İstanbul İlçiligi görevlilerinden Dr. Ernest Jackh'a, teşekkür mektubu gönderdi.

Eylül 27: Mustafa Kemal, Beşinci Ordu Komutanı Mareşal Liman

von Sanders'e gönderdiği bir yazıyla, Anafartalar Grubu Komutanlığı'ndan alını istedi.

Ekim 6: Mustafa Kemal, teklif edilen

Altıncı Ordu (Irak Ordusu) görevini bazı şartlarla kabul edebileceğini bildirdi.

Ekim 11: Bulgaristan, Almanya-Avusturya yanında I. Dünya Savaşı'na girdi.

Aralık 11: Mustafa Kemal, Çanakkale'den İstanbul'a geldi.

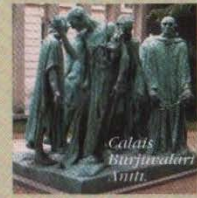
Aralık 19-20: İngilizler, Anafartalar'ı ve Anıburnu'nu boşaltarak geri çekildi. - Ruslar, Tarnov ve Gorlice

Savaşları'nda Almanlara yenildi.

- Asya'da yayılma politikası izleyen Japonya'dan rahatsızlık duymaya başlayan Çin, A.B.D.'yle yakınlaşmaya başladı.

- Fransız

Romain Rolland Nobel Edebiyat Ödülü'nü alırken, bitki

pigmentleri üzerine araştırmasıyla Alman Richard Martin Willstätter, Nobel Kimya

Ödülü'ne layık görüldü.

- Heykeltıraş Rodin'in Calais Burjuvaları anıtı Londra'da resmen ama törensiz açıldı.

1916

Ocak 8: İtilaf güçleri Gelibolu ve Seddülbahir'den çekildi.

Ocak 17: Mustafa Kemal'e, "Anafartalar Grubu Komutanlığı" dönemindeki üstün başarıları nedeniyle "Muharebe Altın Liyakat Madalyası" verildi.

Mart 10: Mustafa Kemal, komuta ettiği 16. Kolordu karargahının Diyarbakır'a nakledilmesi üzerine, Doğu Cephesi'nde aynı isimle

kurulan kolordunun başına getirildi.

Nisan 1: Mustafa Kemal'in rütbesi generalliğe yükseltildi.

Nisan 20: Dublin'de İrlandalı cumhuriyetçilerin ayaklanması ve İngiliz Ordusu'nun ayaklanmayı bastırma girişimiyle, İngiliz-İrlanda savaşı yeniden başladı.

Nisan 25: Ruslar, Doğu Cephesi'nde 14. Alay'ın tüm cephesine saldırıda bulunduysa da askerlerin karşı koyması sonucu geri çekildi.

Haziran 9: Rus kuvvetleri, Çapakçur (Bingöl) cephesinde Türk mevzilerine saldırıda bulundu.

Haziran 15: Mustafa Kemal'in komuta ettiği 16. Kolordu Karargahı, Diyarbakır'dan Silvan'a nakledildi.

Haziran 27: Hicaz, bağımsızlığını ilan ederek Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrıldı.

Temmuz 12: Ruslar, 8.Tümen cephesinde (Muş cephesi) saldırıya geçti.

Ağustos 7: Mustafa Kemal komutasındaki 16. Kolordu'ya bağlı 8. Tümen, Muş'u düşman işgalinden kurtardı.

Ağustos 8: Mustafa Kemal komutasındaki 16. Kolordu'ya bağlı 5. Tümen, Bitlis'i düşman işgalinden kurtardı.

Ağustos 19: Ruslar, tüm İkinci Ordu cephesinde yeniden saldırıya geçti.

Kasım 22: Semaver, Şahmerdan, Havada Bulut, Kumpanya gibi

*"Daba yapılacak çok şey var"
diyerek, asıl bedefte gelecekte
ulaşılacağını belirtmiştir.
Devrimlerini gençliğe emanet
etmesi bu yüzündendir.*

Jack London

öykülerin yaratıcısı Sait Faik Abasıyanık dünyaya geldi.

Kasım 22: Martin Eden, Vahşetin Çağrısı, Ay Vadisi ve Beyaz Diş'in yanı sıra dünya edebiyatına sayısız eser kazandıran ABD'li yazar Jack London yaşamını yitirdi.

Aralık 12: Ahmet İzzet Paşa'nın izinli olarak bir süre İstanbul'a gitmesi üzerine Mustafa Kemal, İkinci Ordu Komutan Vekillliği'ne atandı.

Aralık 12: Mustafa Kemal, Muş ve

Bitlis cephelerindeki başarıları nedeniyle "İkinci Rütbe'den Mecidi Nişanı"yla onurlandırıldı.

Verdun çatışmaları

Aralık 15: Birinci Dünya Savaşı'nda belirleyici rol oynayan Verdun (Fransa) çatışmaları başladı.

- Sykes-Picot Antlaşmaları imzalandı: İngilizler ve Fransızlar Ortadoğu'yu paylaştılar.

- Albert Einstein'ın Genel Görecelik Kuramı yayınlandı.

- Öncülüğünü Tristan Tzara'nın yaptığı "Dadacılık" akımı doğdu.

- Trans Sibirya demiryolu açıldı.

A black and white photograph showing a group of people, including several children and adults, standing in a line. The children are wearing light-colored shirts and dark trousers. One child in the foreground is wearing patterned socks and shoes. The adults are dressed in formal attire, including suits and a uniform. The scene appears to be outdoors, possibly at a station or a public event.

*Mustafa Kemal Atatürk
İstasyonu'nda karşılanırken.*

Atatürk, İnönü ve Rıza Şah Peblevi'yle birlikte.

Atatürk, Üçüncü Türk Dil Kurultayı'nda İsmet İnönü ile birlikte
(28 Ağustos 1936).

1917

Ocak 22: A.B.D. Başkanı Wilson "zafersiz" barış çağrısında bulundu.
Ocak 25: Danimarka kendisine ait olan Virgin Adaları'nı 25 milyon dolar karşılığında Amerika Birleşik Devletleri'ne sattı.

Şubat 3: Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ile olan diplomatik ilişkilerini kesti.

Şubat 4: Talat Paşa, Sait Paşa'nın yerine sadrazam oldu.

A.B.D. Başkanı
Wilson

Şubat 17: Mustafa Kemal, Hicaz Kuvve-i Seferiye Komutanlığı'na atandı ve acele hareket emri aldı.

Mart 7: Mustafa Kemal, Hicaz Kuvve-i Seferiye Komutanlığı'nın kaldırılması üzerine İkinci Ordu

Komutan Vekilliği'ne atandı.

Mart 11: İngilizler Bağdat'ı ele geçirdi.

Mart 13: Moskova, devrimcilerin eline geçti.

Mart 14: Çin, Almanya ile diplomatik ilişkilerini kesti.

Mart 15: Rusya'da Çar II. Nikolay'ın tahttan çekilmesiyle çarlık rejimi çöktü.

Mart 16: Mustafa Kemal, asaleten İkinci Ordu Komutanlığı'na atandı.

Savaşta Türkiye'yi kurtaran, savaştan sonra da Türk Milletini yeniden diriltiren Atatürk'ün ölümü, yalnız yurdu için değil, Avrupa için de büyük kayıptır. Her sınıf

halkem O'nun ardından dökülenleri içten gözyaşları bu büyük kahraman ve modern Türkiye'nin Ata'sına değer bir görünümünden başka bir şey değildir.

Winston CHURCHILL
İngiltere Başbakanı

İngiltere'nin Türk düşmanı olarak bilinen

Başbakanı I. George, Parlamento'da kendisine yöneltilen suçlama ve tenkitleri cevaplandırırken)

"Arkadaşlar, yüzyıllar nadir olarak dâhi yetiştirir. Şu

talihsizliğimize bakın ki o büyük dâhi çağımızda Türk Milleti'ne nasip oldu. Mustafa Kemal'in dehasına karşı elden ne gelirdi."

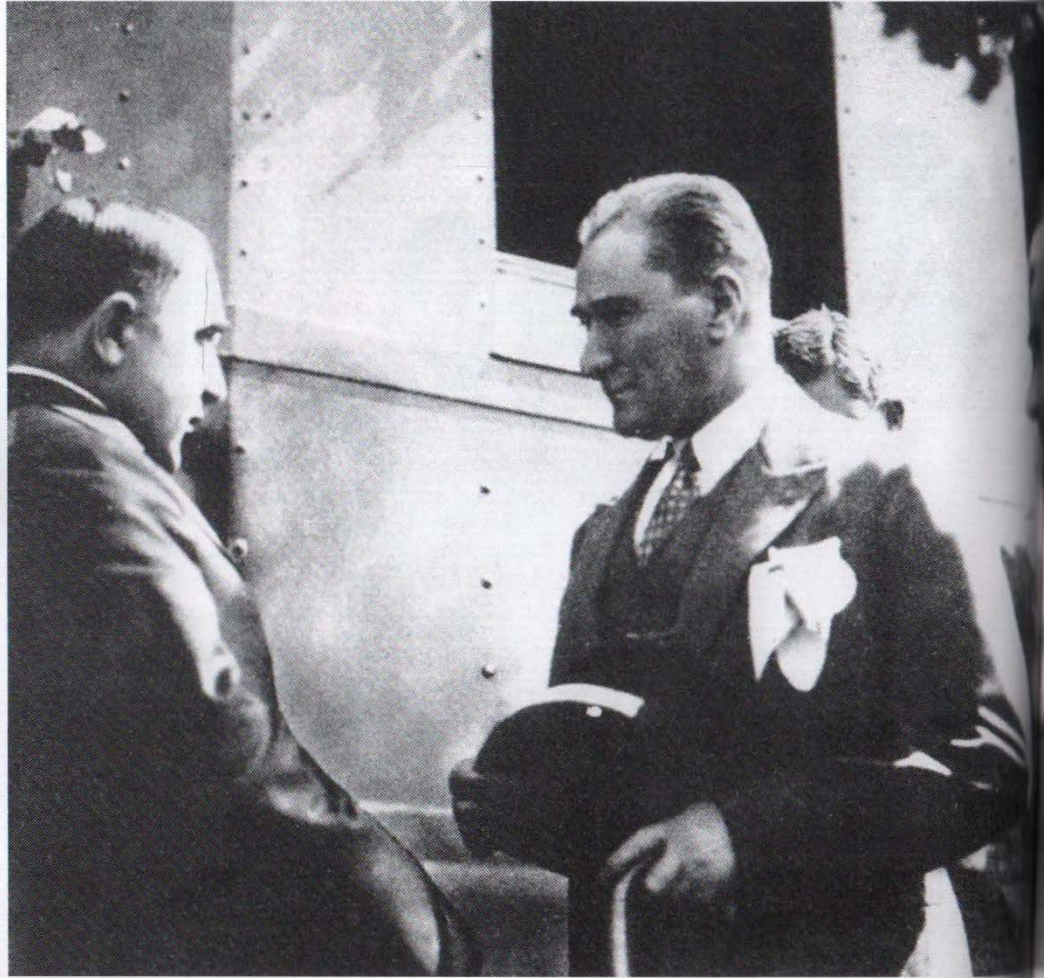

Lloyd GEORGE
İngiltere Başbakanı

Atatürk gibi insanlar bir nesil için doğmadıkları gibi belli bir devre için de doğmazlar. Onlar önderlikleriyle yüzyıllarca milletlerin tarihinde hüküm sürecektir insanlardır.

Yüzyıldan beri Küçük Asya'nın çıkardığı en büyük lider...

The Japan Chronicle, Kobe

Cumhurbaşkanı Atatürk, gerçekleştirdiği yurt gezilerinden birinde karşılanırken.

Nisan 6: Amerika Birleşik Devletleri, Almanya'ya savaş ilan etti.

Nisan 18: İngilizlerden destek alan

Araplar Mekke'yi ele geçirdi.

Nisan 30: Rus kuvvetleri Muş'u

boşalttı ve İkinci Ordu'ya ait

keşif kolları, akşam

Muş'u geri aldı.

Temmuz: Doğu

Cephesi'ndeki son Rus

taarruzu yenilgiyle bitti.

Temmuz 6: Thomas

Edward Lawrence liderliğindeki Araplar Akabe'yi ele geçirdi.

Temmuz 17: 12 Eylül 1980

darbesinin mimarı ve Türkiye

Cumhuriyeti'nin 7.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren

doğdu.

Ekim: Mustafa Kemal İstanbul'a

döndükten sonra, Veliht

Vahdetün Efendi'yle birlikte

Almanya'ya giderek

cephede incelemelerde

bulundu.

Thomas Edward Lawrence

Ekim: Rusya'da Lenin önderliğindeki

Bolşevik ayaklanmasının ardından

Çarlık Dönemi'ne son verildi.

Lenin'in başkanı olduğu Sovyet

hükümeti kuruldu.

Ekim 15: Almanlar için casusluk yapmakla suçlanan Mata-Hari,

Fransa'da öldürüldü.

Kasım 7: III. Gazze Savaşı sona erdi.

İngilizler Gazze'yi aldı.

Kasım 7: SSCB kuruldu. Romanov

hanedanının 300 yıllık egemenliği

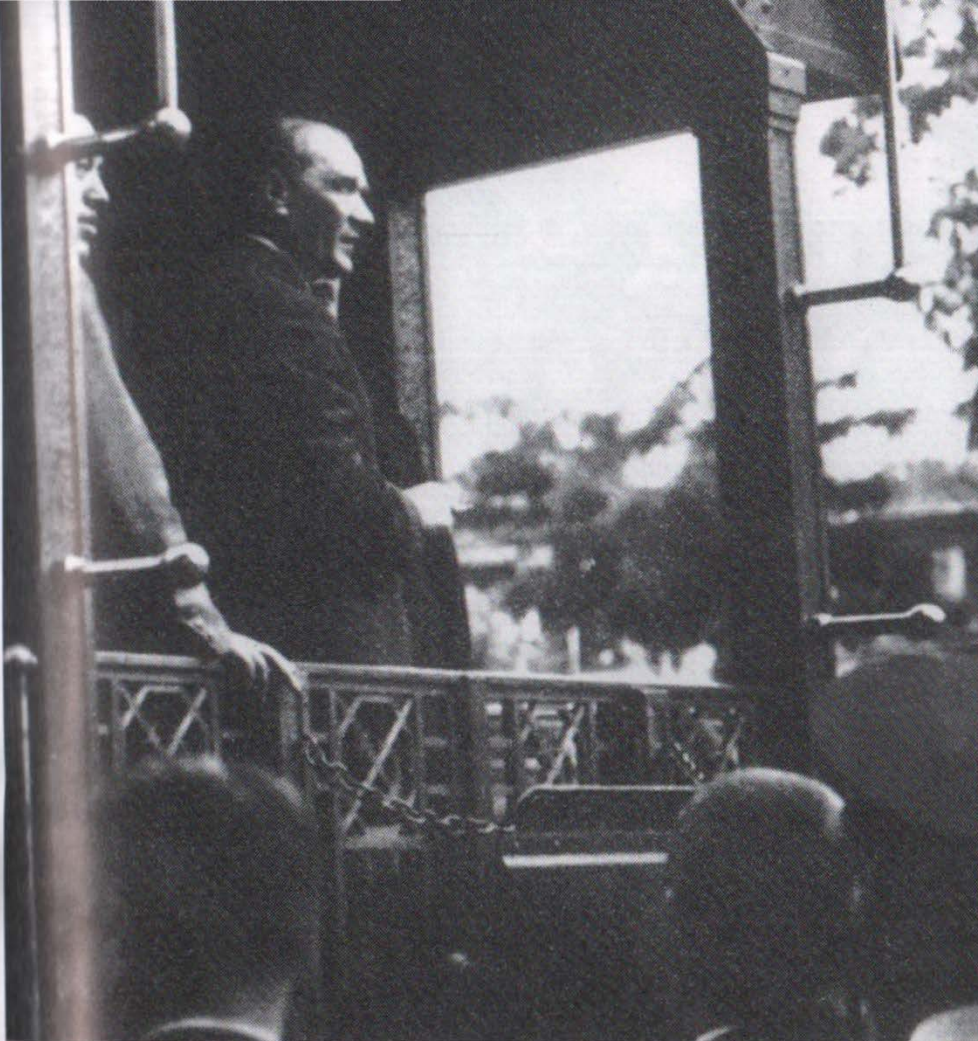
sona erdi.

Aralık 6: Finlandiya, Rusya'dan

bağımsızlığını ilan etti.

Aralık 11: İngilizler Kudüs'ü aldı.

Aralık 15: Mustafa Kemal, Veliht

İhtidatları kendisine yorulmamasını öğütüyorlardı. Ama O, memleket gezilerinden bıç vazgeçmedi.

Vahdeddin'in maiyetinde Almanya'ya girmek üzere İstanbul'dan trenle hareket etti.

Aralık 16: Mustafa Kemal, o güne kadarki üstün başarıları nedeniyle "Birinci Rütbe'den Kılıçlı Mecidi Nişanı"yla onurlandırıldı.

Aralık 19: Mustafa Kemal, Veliâht Vahdeddin ve beraberindeki heyetle birlikte geldiği Alman Genel Karargahı'nda İmparator II. Wilhelm'le tanıştı.

Degas'ın bir tablosu

Aralık 22:

Finlandiya'nın Rusya'dan bağımsızlığı tanındı.

- Empresyonist Fransız ressam Edgar Degas, 83

yaşında öldü. - Heykeltıraş Rodin yaşama veda etti.

1918

Şubat 16: Litvanya bağımsızlığını ilan etti.

Şubat 24: Estonya bağımsızlığını ilan etti.

Şubat 26: Rusya'daki Bolşevik Devrimi nedeniyle doğu illerindeki Rus işgali sona erdi.

Mart 3: Brest Litovsk Barış Antlaşması imzalandı. Bu anlaşmaya göre Rusya topraklarının yüzde 25'ini kaybediyordu.

Öyledir ki, Padişah'ın Şeyhülislam'ın verdiği hainlik ve idam fetvasını Anadolu'nun Uleması, karşı fetva ile etkisiz kılmıştır. Cumhuriyetin başkenti olarak Ankara'yı tercih etmesinin kökeninde bu karşılıklı güvenin etkisi de hesaba katmak gereklidir.

Bu yargıya bakıp sakın Atatürk'ün İstanbul'u istemez olduğu gibi bir kaniya kapılmamalıdır. Florya'sında yüzdüğü, Beyoğlu'sunda arkadaşlarıyla buluştuğu, Şişli'sine anasını yerleştirdiği, sonunda da Dolmabahçe'sinde son nefesini verdiği İstanbul'u kimseye bırakmak yanlısı değildi. Büyük Millet Meclisi'nin işgalcilerin baskısı altında kalmaması için Anadolu'da toplanmasını istediğinde, Padişah'ın ve Meclis'in oradan ayrılmasının ebediyen İstanbul'un kaybedilmesine yol açacağı uyarısını hemen kabul etmiş, hiç itiraz etmemiştir. Buna karşılık işgalcilerin olası baskılarını peşinen kestirdiği için, milletvekili seçilmesine rağmen başkente gitmemeyi tercih etmiştir. Bir lider, grubunun başından uzak durur mu?...Bu yokluğu, Heyeti Temsiliye'nin Reisi sıfatının değerini kaybetmesine ve hedef koyduğu ilkelere bazı sapmalara yol açmıştır. Ama haklılığı ve uzak görüşlülüğü üç ay geçmeden anlaşılmıştır. 16 Mart 1920'de İngiliz askerlerinin meclisi basıp milletvekillerini Malta'ya sürmeleri haklılığını kanıtlamıştır.

Brest Litovsk

İşte o zaman başta İstanbul hükümetinin Genel Kurmay Başkanlığı ve Harbiye Nazırlığı'nı yapmış olan Fevzi Paşa (Çakmak) olmak üzere herkes artık meşru hükümet Ankara'dadır demiş ve Büyük Millet Meclisi'ne daha doğrusu onun lideri Mustafa Kemal Bey'e katılmışlardır. Mandacılığı savunanlar bile.

İşin ilginç, Rauf Orbay gibi daha başından itibaren Kurtuluş Savaşı'na destek vermiş bazılar, zafere erişildiğinde eski düzene dönüşmesini savunabilmişlerdir. Bunlardan Orbay'ın "ailemiz sultanların inayeti ile yaşadı, ben onları red edemem" diyerek saltanatın kaldırılmasına karşı çıkışlarına da rastlanmıştır. İngiliz sömürgesi olmayı kabul eden, biraz korkunca İngiliz savaş gemisine sığınan bir anlayıştaki lidere - padişaha - itaati önerenlerin ne derece devrimci ve lider sayılabileceği bu örnekten çıkarılabilir. Yine de hakkını verelim ki, Cumhuriyet kurulduktan sonraki girişimlerinde Atatürk'e karşı direnenlerden hem Orbay, hem de Kazım Karabekir, ölümünün arkasından "O zaman ondan başka lider yoktu" demekten kaçınmamışlardır.

Bu genel anlamdaki lider niteliğine ek olarak, insanları yönetmedeki yeteneğini kullanışının örneğini vermek için, Erzurum Kongresi'nden itibaren, tarihimizin en serbest yapıları meclisi olan Birinci Meclis'in sonuna kadarki yönetim şeklini örnek gösterebiliriz.

Sabıha Gökçen'in uçuşunu beklerken.

Türk kadını modern kıyafetle Ata'sının yanında.

Mart 5: Sovyet Rusya'nın başkenti, Petrograd'dan Moskova'ya aktarıldı.

Nisan 3: İngiliz Ordusu Ürdün Nehri'ni aşarak Filistin'e girdi.

Temmuz 3: Sultan Reşad vefat etti, yerine Mehmet Vahidettin çıktı.

Temmuz 18: Barış ve özgürlük yanlısı Güney Afrikalı politikacı Nelson Mandela dünyaya geldi.

Ağustos: Altı ay içinde 25 milyon üzerinde insanın öleceği "İspanya Gribi" salgını başladı.

Ağustos 15: Mustafa Kemal, İngiliz kuvvetlerine karşı başarılı savunma savaşları yapacağı Halep'e 7. Ordu Komutanı olarak döndü.

'İspanyol gribi' salgını

Eylül 23: İstanbul'a hava akını başladı ve 5 gün süreyle devam etti.

Ekim 2: Bulgaristan savaştan çekildi.

Ekim 7: Vladimir İlyich Lenin başkanlığındaki bolşevikler, hükümeti ve meclisi lağvetti.

Ekim 7: Polonya bağımsızlığını ilan etti.

Ekim 13: İtilaf Devletleri filolan İstanbul Boğazı'na girdi.

Ekim 26: Mustafa Kemal, düzensiz kuvvetlerden "yaratığı" orduyla

Halep'in kuzeyinde, bugünkü sınırlarımız üzerinde düşman saldırılarını durdurdu.

Ekim 30: 1. Dünya Savaşı, İtilaf Devletleri'nin zaferiyle sona erdi. Mondros Mütarekesi imzalandı.

Ekim 31: Mustafa Kemal, Liman von Sanders'den Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı'nı devraldı.

Kasım 2: Talat, Enver ve Cemal paşalar, Alman Loreley gemisiyle gece yarısı İstanbul'dan kaçtı.

Atatürk, dönemin Millî Eğitim Bakanı Yusuf Çınar'la birlikte bir okulun temel atma törenine giderken.

Kasım 3: Avusturya-Macaristan müttefiklerle bir ateşkes anlaşması imzaladı ve savaştan çekildi.

Kasım 7: Mondros görüşmeleri sırasında ateşkes anlaşmasına karşı çıkan Mustafa Kemal'in başında bulunduğu Yıldırım Ordular Grubu ve 7. Ordu Karargahı kaldırıldı ve Mustafa Kemal Harbiye Nezareti'ne getirildi.

Kasım 8: Irak'taki İngiliz Komutanlığı, ateşkesi ihlal ederek

Musul'u aldı.

Kasım 11: Ateşkes anlaşmasının imzalanmasıyla, 10 milyon askerin öldüğü, bir o kadar da sivilin açlık ve hastalıktan yaşamını yitirdiği savaş bitti.

Kasım 13: Mustafa Kemal İstanbul'a döndü.

Aralık 6: Maraş, Urfa, Kilis, Antep, Fransız ve İngilizler tarafından işgal edilmeye başlandı.

Aralık 21: İstanbul'da Meclis-i

Mebusan feshedildi.

- Enerji kuantasını bularak fiziğe sağladığı ilerlemelerden dolayı Alman Max Planck'a Nobel Fizik Ödülü

Meclis-i Mebusan.

verildi (1919 yılında verildi).

- Fransız Pierre Langevin ve ekibi ilk kez SONAR (Ses yardımıyla yer belirleme ve mesafe ölçme) sistemini icat etti.

1919

Ocak 12: İtilaf Devletleri, 1. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılan devletlerle yapacakları antlaşmaların esaslarını saptamak amacıyla toplandı. Paris Barış Konferansı başladı.

Mustafa Kemal, kurdurduğu tarım karargahında eski bir askeri çadırın önünde.

Ocak 23: Benito Mussolini İtalya'da Faşist Parti'yi kurdu.
Şubat 8: "Goliath" adlı bir uçakla Paris-Londra arasında ilk ticari bağlanı gerçekleştirildi.

Şubat 24: Alman İşçi Partisi adını Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi olarak değiştirdi ve bayrağına gamalı haç koydu.

Mart 1: Kore'de 1 Mart Eylemleri

olarak bilinen geniş çaplı gösteriler gerçekleşti. 2 milyon Korelinin katıldığı eylemde Japon askerleri binlerce insanı öldürdü.

Mart 4: Tevfik Paşa'nın istifası üzerine Damat Ferit Paşa kabinesi kuruldu.

Mart 19: Bir Çocuk Bahçesinde, Bağbozumu Sofrası, Çocuklar Gemisi, Yanık Hava ve Haziran Defteri gibi öyküleriyle tanınan ödüllü hikaye yazarı Ceyhan Atuf

Kansu dünyaya geldi.

Mart sonu: Mustafa Kemal, İtalya Yüksek Komiseri Kont Sforza ve Rahip Frew ile İstanbul'da görüşti.

Nisan 28: Milletler Cemiyeti, Cenevre'de kuruldu.

Nisan 30: Mustafa Kemal, Erzurum'da bulunan 9. Ordu

Milletler Cemiyeti

Müfettişliği'ne atandı.

Mayıs 1: Harbiye Nazırı Şakir Paşa, 9. Ordu Müfettişliği'ne atanan Mustafa Kemal'i makamına davet etti ve Babıali'de Sadrazam Damat Ferit Paşa ile tanıştırdı.

Mayıs 13: Bir Gün Tek Başına, Tek Kişilik Ölüm, Kayıp Romanlar, Komünist gibi eserlerin yaratıcısı, Türk edebiyat dünyasının önemli isimlerinden olan Vedat Türkali dünyaya geldi.

1936'da geçirdiği zatürreeye
rağmen, bastalığına
aldırmadan memleket
meseleleriyle uğraşmaya
devam etti.

Dolmabahçe Sarayı'nın merdivenlerinden inerken (Yaz 1927).

Mayıs 15: Yunanlılar İzmir'e asker çıkardı.

Mayıs 15: Mustafa Kemal, Yıldız Sarayı'nda Padişah Vahideddin'in konuğu oldu.

Mayıs 16-27: Yarbay Albert Cushion ve mürettebatı, US Navy Curtiss NC-4 tipi deniz uçağı ile Kanada Newfoundland'daki Trepassey Limanı'ndan Portekiz'in Lizbon şehrine uçarak ilk transatlantik uçuşu gerçekleştirdi.

Mayıs 16: Mustafa Kemal, 9. Ordu Kıtaaı Müfettişliği karargah mensuplarıyla beraber Bandırma vapuruyla İstanbul'dan ayrıldı.

Mayıs 19: Samsun'a ulaşan Mustafa Kemal, mülki ve askeri ileri gelenler tarafından karşılandı.

Mayıs 19: Bütün Türkler ve Türkiyeli Müslümanlar İzmir'in işgalini protesto etmeye devam etti. Fatih'te işgali kınayan ilk miting yapıldı. 70-80 bin kişinin katıldığı mitingde

tekbirler getirildi.

Mayıs 19: İkinci Damat Ferit Paşa kabinesi kuruldu.

Mayıs 19: İngilizler İzmir'i işgal ettiler.

Mayıs 19: Milli Kongre, Başkan Wilson'a bir muhtıra gönderdi.

İzmir işgalinin bu ilkelere aykırı olduğunu bildirdi.

Mayıs 20: Said Molla'nın öncülük ettiği İngiliz Muhipler Cemiyeti, kuruluş bildirisini İçişleri Bakanlığı'na verdi.

Mayıs 20: Üsküdar-Doğancılar'da 30 bin kişinin katıldığı bir miting yapılarak İzmir'in işgali protesto edildi.

Mayıs 21: Bursa ve Konya'da işgali protesto mitingleri yapıldı.

Mayıs 21: İstanbul'da görevli 3 bin

Atatürk, Malatya gezisinde Celal Bey (Bayar), Sabiba Gökçen ve Şükrü Kaya ile birlikte (21 Kasım 1937).

Atatürk Kurtuluş Savaşı kararını verdiği zaman yanındaki 15-20 yardımcısı ve İstanbul'daki Harbiye Nezaret-i içindeki bir avuç destekçisi dışında tanıyanı yoktu. Batı dünyasında bir partiye girerek o parti tarafından topluma sunulduğu için kolayca kendine yer yapan, liderliğe oturan kimseler vardır. O ise İttihat ve Terakki'den çok erken kopmuş, hatta bir ara Enver Paşa'ya suikast düzenlettiği suçlamasına da uğradığı için, o kesim tarafından şüpheyle bakılan biri olmuştur. Sivas Kongresi'nin başında delegelere "Fırkacılık ve İttihatçılık yapmayacağım" yemini ettirmesi, bir gruba dayanarak iş yapmak niyetinde olmadığını gösteriyordu. Toplumu bir bütün olarak algılamakta kararlıydı. Ülkenin dört bir tarafından gelen farklı eğilim ve inançlara sahip kimseleri yönlendirmekte gösterdiği başarı ile liderliğini kabul ettirmiştir. Ankara Büyük Millet Meclisi'nin çalışmaları sırasındaki davranışları bu başarının kanıtıdır. Askerlik alanındaki uzak görüşlülüğüne dayalı fikirlerini asker disiplinine tam sahip arkadaşlarına devrederek sıfıra inmiş bir orduyu tekrar canlandırma sürecini başlatırken, bu gereksinimin farkında bile olmayan meclisin çok farklı kültürlerden gelmiş üyelerini sabırlı olmaya ikna etmek zorundaydı.

Ankara Meclisi'nin açık ve gizli oturumlarının zabıtları okunursa, yansı düşman işgali altındaki bir ülkede sorunlar hemen çözülemezken, neden orada beklediklerinin sıkıntılan-

kadar öğretmen, Üniversite'de toplanarak İzmir'in işgalini protesto etti.
Mayıs 22: Kuruluş bildirisini önceki gün Hükümet'e veren İngiliz Muhipler Cemiyeti, bir bildiri yayımladı ve programını ilan etti.
Mayıs 22: Yunanlılar, İtalyanların boşalttığı Selçuk'u işgal etti.
Mayıs 23: İzmir'in işgalinin protesto edildiği Sultanahmet mitingine kadın-erkekli 200 bin kişi katıldı.

50'den fazla parti ve derneğin temsil edildiği mitingde; Şair Mehmet Emin, Halide Edip, Süleyman Sırn, Dr. Sabit Fahrettin Hayri gibi isimler heyecanlı konuşmalar yaptı.
Mayıs 23: Yunanlılar Foça'yı işgal etti.
Mayıs 25: Samsun'da kendini güvenlik içinde hissetmeyen Mustafa Kemal, 6 gündür bulunduğu bu şehri karargahı ile birlikte terk etti ve Havza'ya geçti.

Sultanahmet miting-i

Mayıs 25: Beşiktaş ve Beyazıt'ta yapılacak mitinglere hükümetçe izin verilmedi.

Mayıs 26: İzmir'in işgaliyle doğan durumu görüşmek üzere Saltanat Şurası toplandı. Damat Ferit, kurtuluş yolunun İngiltere ve Fransa'nın Türkiye'ye dostluk eli uzatması ile olacağını söyledi.
Mayıs 28: Erivan Ermeni Hükümeti, Büyük Ermenistan Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ilan etti. Buna göre Van, Bitlis, Harput, Diyarbakır, Sivas, Erzurum ve Trabzon Ermenistan'a katılmış oldu.

nı yaşayan konuşmacılara sık rastlanır. O kadar ki, içlerinden "Sen neden burada duruyorsun, ordunun başına git de hemen savaşı kazan" diyenler bile çıkmıştır. Hatta "Sen o işi bitir, kenara çekil, biz sonrasını hallederiz" diye düşünen, hayatında halkla temasta bulunmamış, dünyadaki gelişmelerden habersiz milletvekilleri de vardı.

Atatürk üç yıl boyunca bunları yakından izlemiş ve her seferinde kürsüye çıkarak ikna etmeye çalışmış ve başarmıştır. Daima uzlaştırmacı olmaya özen göstermiştir. Tehditkar davranışı bir kere saltanatın kaldırılması konusunda itirazlar çıkınca görülmüştür.

"Aksi halde bazı kafalar kesilir" deyince o itirazcıların hepsinin sesinin kesilmesi, liderliğini ne zaman, nasıl kullanacağını bilincinde olduğunun kanıtıdır. Bu davranışında haksız da değildi, zira her şeyiyle İngilizlere teslim olmuş Sultan/Halife Vahidettin, Büyük Zafer'i kazandıran Büyük Millet Meclisi'ni hala tanımamak oyunu oynuyordu.

Atatürk'ün liderliğinin aşılamaz duruma gelmesi sadece zaferi kazandırmasının sonucu değildi. Kendisine yapılan sultanlık hatta halifelik önerilerini reddedip, milletin seçtiği meclisin oylarıyla göreve gelen bir cumhurbaşkanı sıfatını tercih etmesindedir.

Mustafa Kemal, Sivas Kongresi sonrasında Salih Bozok'la Ankara'ya gelirken (27 Aralık 1919).

Mayıs 28: Fransızlar Osmaniye'de işgali protesto etmek için toplanan halka ateş açtı.

Mayıs 29: Denizli'de Müdafaa-i Hukuk ve Redd-i İlhak Cemiyeti kuruldu. Demek, silahlı mücadele için halkı örgütlemeye başladı.

Mayıs 31: İngiliz Yüksek Komiseri Calthorpe, Damat Ferit'e, bundan böyle mitinglere izin verilmeyeceğini bildirdi.

Haziran 1: Damat Ferit Hükümeti,

Paris Barış Konferansı'na çağıldı.

Haziran 2: Erzurum'da büyük bir miting düzenlenerek Yunanlıların Ege bölgesindeki işgalleri kınandı.

Haziran 3: Havza Büyük Cami'de, Mustafa Kemal'in de hazır bulunduğu mevlidin ardından Belediye önünde büyük bir miting düzenlendi. Halk mücadele için ant içti.

Haziran 3: Paris Barış Konferansı'nda Türkiye'nin görüşlerini açıklamak üzere Başbakan Damat Ferit, eski

Başbakan Tevfik Paşa ile Danıştay Başkanı Rıza Tevfik Bakanlar Kurulu tarafından görevlendirildi.

Haziran 5: Mustafa Kemal, Sivas, Amasya, Merzifon, Trabzon, Erzurum ve Erzincan ile bağlantı kurarak, asayiş hakkında edindiği bilgileri Sadaret'e telgrafla bildirdi.

Haziran 6: Yörük Ali Efe ile Kılıçoğlu Hüseyin Efe, 57. Tümen Komutanı'nın çağrısına uyarak Çine'ye geldiler. Subaylar ve efelerin

birleşmesiyle Çine'de Kuva-yi Milliye birliklerinin kurulması kararlaştırıldı.

Haziran 7: Eskişehir'de 10 bin kişinin katıldığı mitingde İzmir'in işgali protesto edildi. 24 saat yas ilan edildi.

Haziran 7: Mustafa Kemal, Samsun yoluyla İstanbul'a gönderilmekte olan 10 bin sürgü kolu ile 12 top kamasına Havza'da el koydu.

Haziran 8: Mustafa Kemal, Harbiye Nazırı Şevket Turgut Paşa'dan, "Beraberinizdeki istimbottardan

Başöğretmen Atatürk, Harf Devrimi çalışmaları sırasında Kayseri'de.

biryle İstanbul'a gelmenizi rica olunur." telgrafını aldı.

Haziran 11: Mustafa Kemal, Padişah'a çektiği telgrafta; İstanbul'a dönmeyeceğini, millet için gerekirse görevinden ayrılıp çalışmaya devam edeceğini bildirdi.

Haziran 12: Bergama, Yunanlılar

tarafından işgal edildi.

Haziran 15: Akhisar'da Redd-ı İlhak Cemiyeti kuruldu.

Haziran 15: Kastamonu'da Açıköz gazetesinin ilk sayısı yayımlandı.

Haziran 17: İstanbul'da İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Calthorpe, Mustafa Kemal'in geri çağırılması için Hariciye Nezarcı'na müracaatta bulundu.

Haziran 19: 20. Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa ve Rauf Bey, Mustafa

Kemal'in çağırısına uyarak Amasya'ya geldi. Gösterilerle karşılanan heyet, Amasya görüşmelerine başladı.

Haziran 21: Mustafa Kemal, Ulusal Güçleri Sivas Kongresi'ne çağırdı.

Haziran 22: Mustafa Kemal, Amasya'dan, bağımsızlık savaşını başlatan ve Sivas Kongresi'nin toplanacağını bildiren genelgeyi yayımladı.

Haziran 23: Damat Ferit, Paris Barış Konferansı'na sunduğu muhtırasında,

Osmanlı Devleti'nin parçalanmasına ve manda altına alınmasına karşı çıktı.

Haziran 24: Posta ve Telgraf Umum Müdürü Refik Halit (Karay), telgrafhanelere, Mustafa Kemal'in azledildiğini, bu sebeple telgraflarının kabul edilmemesini bildirdi.

Haziran 26: İngiliz Başbakanı Lloyd George, Paris'te; Türklerin Avrupa'dan, Boğazlar'dan ve denizlerden uzaklaştırılması gerektiğini söyledi.

D Â H İ K U R T A R I C I

Bölüm 3

Devlet Adamı

“Savaş başarılarıyla bir toplumun liderliğine yerleşmiş kişi olmasına karşılık Atatürk, artık dünyada sorunların savaşla çözümleneceğine inanmıyordu. Uzak görüşlülüğünü, kendisinden sonra Hitler’in, Mussolini’nin, daha yakınlarda Saddam Hüseyin’in, hatta Vietnam’dan Irak’a ABD’nin maceraları kanıtlamıştır. Daha da ilginç, Musul’la içiçe olan petrol sorununun siyaset üzerindeki etkisini daha o zaman fark ettiği anlaşılıyor. İngiliz tarihçisi Liddell Hart, “Lawrence in Arabia and After” isimli kitabında, İngiltere’nin Osmanlı ordularını Irak’tan çıkarmak için 10 milyon Sterlin harcadığını ama Mondros Ateşkesi’ne aykırı olarak işgal ettiği Musul bölgesini elde tutabilmek ve ayaklanan Arapları kontrol altına alabilmek için bunun tam altı misli para harcadığından bahseder. Sebebi de gayet basittir: Bölgenin zengin petrol kaynaklarına hükmetmek istiyordu. Sadece bu öngörüsü bile, Mustafa Kemal’in bir devlet adamı olarak ileri görüşlülüğünü kanıtlar.”

İster bir bağımsızlık savaşı, ister toplum içi çatışmalar sonucu en üst makama yerleşen liderler arasında, tek başına karar verme, dünyada kendinden başka bir varlık kabul etmeme tutkusuna kapılanlar pek çoktur, başta Napolyon gibi. Büyük Zafer'den sonra dünyadaki 300 milyondan fazla Müslüman'ın bir anda liderliğini kabul ettiğini açıkladığı bir kişinin böyle bir eğilime kapılması çok doğaldı. Atatürk'ün böyle bir tutkuya kapılmasının arkasında devlet kavramını algılayış şekli yatar.

Açıkça devleti asla dünyanın diğer kesimlerinden kopma ya da kişisel güç aracı olarak algılamıyordu. Bütün toplumun temsilcisi ve bir toplumun evrensel yapının içinde yer almasının formülü sayıyordu. Sadece toplum içi egemenliği değil, aynı zamanda uluslararası ilişkiler çerçevesindeki bir egemenliği dikkate almaktaydı. Dünyadan kopmanın değil, dünyanın içinde hep birlikte yer almanın gerektiği inancındaydı. Bunun da tek bir formülle gerçekleşeceğini kabul ediyordu: "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh". Dünyaya hakim olanların sömürgeleştirmekte ittifak ettiği bir yapıyı kurtardıktan sonra, sonucu onlara da tasdik ettirmekle yetinmemiş, "Hep birlikte yan yana yaşayacağız." mesajını onlara da ulaştırmıştır.

Haziran 28: Almanya Versailles (Versay) Anlaşması'nı imzaladı.

Temmuz 2: Banka memurlarının istekleri kabul edilmeyince İstanbul'da 8 bankada grev başladı.

Temmuz 2: Çukurova'daki Ortodoks Rumlar ve Latinler, Fransız Cumhurbaşkanı'na bir yazı göndererek Fransa'ya bağlanmak istediklerini bildirdiler.

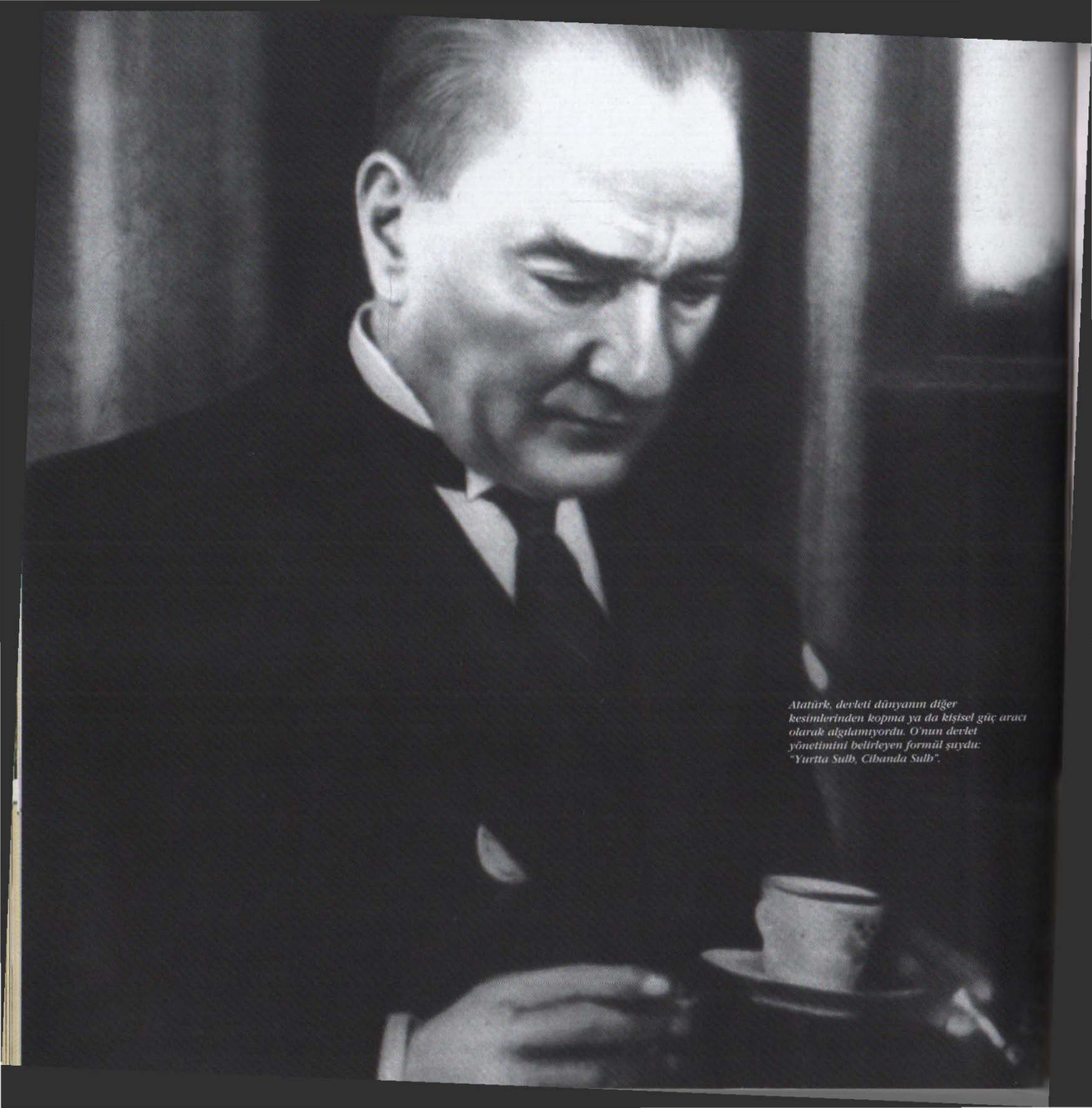
Temmuz 3: Mustafa Kemal, Rauf Bey ve beraberindekilerle Erzurum'a gelişinde halk ve asker tarafından sevgi gösterileriyle karşılandı.

DEVLET
HAVA
YOLLARI

*Mustafa Kemal, Cumhuriyet
hükümetinin Bayındırlık Bakanı
Ali Çetinkaya'nın da bulunduğu bir
toplulukta sohbet ederken.*

Atatürk, devleti dünyanın diğer kesimlerinden kopma ya da kişisel güç aracı olarak algılamıyordu. O'nun devlet yönetimini belirleyen formül şuydu: "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh".

Atatürk, onu görmeye gelen Fransız yazar Claude Farrère ile birlikte.

Temmuz 3: İstanbul'da çıkan yangınlarda; Karagümrük, Nişantaşı, Kuruçeşme kül oldu. Yangınların sabotaj olduğu ihtimali üzerinde duruldu.

Temmuz 7: The Times, ilk kez Mustafa Kemal'den söz etti. Samsun ve Trabzon'a, eşkıyalığı engellemek için giden Paşa'nın İstanbul'a dönmeyerek yerel bir parlamento toplamaya çalıştığını yazdı.

Temmuz 8-9: Mustafa Kemal,

Harbiye Nezareti'ne ve Padişah'a birer telgraf göndererek, resmi vazifesiyle beraber askerlik mesleğinden istifa ettiğini bildirdi.

Temmuz 11: Haftalık İkaz Gazetesi'nin 1. sayısı yayınlandı.

Temmuz 11: Yunan Orduları Başkomutanı Paraskevopoulos, Venizelos'un emri üzerine Selanik'ten İzmir'e geldi.

Temmuz 14: 1789 Fransız ihtilalinin yıldönümü İstanbul'da da kutlandı.

Fransız Milli Bayramı nedeniyle Fransız askerleri Taksim'de resmigeçit yaptı.

Temmuz 15: Damat Ferit ve yanındakiler Paris'ten İstanbul'a döndü.

Temmuz 16: Ücretlerinin artırılmasını isteyen Tramvay Şirketi Atölyesi işçileri işbaşı yapmadı.

Temmuz 18: Denizli Heyet-i Milliyesi, bir bildiriyle seferberlik kararı ilan etti. 1884-1894 arası

doğumluların silahlılarına çağırıldı.

Temmuz 20: Damat Ferit Paşa sadrazamlıktan istifa etti.

- Dâhiliye Nazırı, Erzurum Valiliği'ne, Mustafa Kemal'in tutuklanmasını emretti.

Temmuz 21: Türkiye Sosyalist Fırkası'nın ilk kongresi yapıldı.

- Üçüncü Damat Ferit Paşa kabinesi kuruldu.

Temmuz 23: Erzurum Kongresi açıldı. Mustafa Kemal, başkan seçildiği kongrede bir konuşma yaptı.

Öncelikle kendi halkına, dünyanın her tarafında geçerli evrensel hakları kazandırmayı en ön planda tuttuğu Lozan'da açıkça görülmüştür. Barış tartışmalarının 1922 sonunda birden bire kesilmesinde başlıca sebep, devletin sınırları sorunu hiç değildi. I. Cihan Savaşı galiplerinin en büyük kızgınlığı, Kapitülasyonlar'ın kaldırılmasına olmuştur. Türk insanının sömürge halkı statüsünde tutmak ve rahatça sömürmek imkânını kaybetmek istemiyorlardı. Savaşa devam tehdidinde bulunmaktan bile çekinmediler. Toplumunun askeri ve mali gücünün son aşamasına geldiğini bildiği halde Atatürk, sadece bu konuda direnmiş, gerekirse savaşaacağını ilandan kaçınmamıştır.

Lozan anlaşmasına kendi toplumu-muzdan gelen en büyük eleştiriler ise, Misakı Milli kararına tam uyulmamış ve Musul'un Irak'a bırakılmış olmasıyla ilgilidir. Daha 1923 başında Lozan görüşmeleri kesilip TBMM'nde gizli oturumlarda durumun tahlili yapılırken, en çok eleştirinin bu konuda geldiği görülür. Gerekirse yüz yıl savaşa devam edilebileceğini, bırakın Musul'u, Bağdat'ı bile geri almamız gerektiğini söyleyenler de çıkmıştır.

Temmuz 23: İlhâm gazetesi, İstanbul'da yeniden yayımlanmaya başladı.

Temmuz 23: İkinci Meşrutiyet'in yıldönümünü kutlamak için binlerce kişi Sultanahmet Camii avlusunda toplandı.

Temmuz 29: Vükela Meclisi, Mustafa Kemal ve Rauf Bey'in derhal yakalanarak İstanbul'a gönderilmelerinin mülki memurluklara bildirilmesi kararını verdi.

Temmuz 30: İstanbul'a bir vapurla 65 vagon şeker getirildi. İstanbul'da şeker fiyatları düştü.

Ağustos 2: İngiltere'de polisler de greve gitti. İngiltere'de işçilerin grevi ve ekonomik bunalımlar, bu ülkenin bütün gücüyle Türkiye'ye yüklenmesinde engelleyici bir rol oynadı.

- Peyam, Ali Kemal yönetiminde yeniden yayımlanmaya başladı.

Ağustos 4: Paris'teki Rodin Müzesi

kapılarını halka açtı.

Ağustos 5: Calthorpe, İstanbul'dan ayrıldı. İngiliz Yüksek Komiseri, İstanbul'a 13 Kasım 1918'de Müttefik donanmasıyla birlikte gelmişti.

Ağustos 5: Erzurum Kongresi'nde temel ilke olarak ulusal egemenliğin koşulsuz gerçekleştirilmesi kararı alındı.

Ağustos 7: Erzurum Kongresi, Mustafa Kemal'in kısa bir konuşmasıyla son buldu.

Ağustos 9: Mustafa Kemal'in,

askerlik mesleğinden çıkılıp sahip olduğu madalya ve nişanların geri alınması ve fahri yaverlik unvanının kaldırılmasına ilişkin "İrade-i Seniye" çıkarıldı.

Ağustos 22: Mustafa Kemal, İstanbul Rum Patrikhanesi'nde kurulan "Mavi Mira Heyeti"nin memleketteki yıkıcı faaliyetleri hakkında bir genelge yayımladı.

Ağustos 29: Mustafa Kemal, Sivas'a gitmek üzere Erzurum'dan ayrıldı.

Atatürk, Genç Türkiye Cumhuriyeti'ni ilk ziyaret eden kral Amanullah Han ile...

Agustos 30: Kazım Karabekir Paşa tarafından Sankamış geri alındı.

Eylül 4: Sivas Kongresi, Mustafa Kemal'in konuşmasıyla açıldı.

Eylül 10: Avusturya ve İtalyan Devletleri arasında St. Germain anlaşması imzalandı.

Eylül 11: "Anadolu ve Rumeli

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" resmen kuruldu. Cemiyetin Heyet Temsiliyesi Başkanlığı'na Mustafa Kemal seçildi.

Eylül 12: Sivas Kongresi'nce seçilen Heyet-i Temsilîye, Mustafa Kemal başkanlığında ilk toplantısını yaptı.

Eylül 14: Sivas'ta Mustafa Kemal'in direkûfiyle kurulan "İrade-i Milliye" gazetesinin ilk sayısı yayımlandı.

Eylül 15: Mustafa Kemal, Heyet-i Temsilîye'nin, milletin yetkili makamı

olduğunu ilan etti.

Eylül 19: Sivas Kongresi'ni izleyen tek yabancı gazeteci olan Amerikalı Browne, Sivas'tan ayrıldı.

Eylül 21: Hindistan'ın Lucknow kentinde toplanan İslam Kongresi'nde, Türkiye lehine gösteriler yapıldı.

Eylül 22: Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası İstanbul'da resmen kuruldu.

Eylül 30: Ali Rıza Paşa yeni

hükümeti kurdu.

Ekim 16: İstanbul'da tersane işçilerinin grevi sona erdi. 1300 işçinin bazı istekleri kabul edildi.

Ekim 18: Mustafa Kemal, Sivas'tan Amasya'ya geçti.

Ekim 22: İstanbul hükümetiyle 20 Ekim 1919'da başlayan Amasya görüşmeleri (Amasya Mülakatı) sona erdi ve düzenlenen 5 protokol Mustafa Kemal ve Salih Paşa tarafından imzalandı.

Kazım Karabekir

152 Ülkenin oybirliği ile alınan karar uyarınca 1984 yılı, UNESCO tarafından "Dünyada Atatürk Yılı" olarak kabul edilerek, Atatürk anımlaması da aşağıdaki şekilde yapılmıştır.

Atatürk Kimdir?

- Uluslararası anlayış, işbirliği ve barış yolunda çaba göstermiş üstün bir kişi,
- Olağanüstü devrimler gerçekleştirmiş bir devrimci,
- Sömürgecilik ve yayılmacılığa karşı savaştan ille önder,
- İnsan haklarına saygılı,
- Dünya barışının öncüsü,
- Bütün yaşamı boyunca kişiler arasında renk, din, ırk ayrımı gözetmeyen eşsiz bir devlet adamı,
- Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu.

Atatürk Türkiye'yi tek düşmanı kalmaksızın bırakmıştır. Bu zamanımızın hiçbir devlet şefinin başaramadığıdır.

Völkischer Beobachter Gazetesi, Almanya

(...) Çöklüntü halinde bulunan bir imparatorluktan özgür Türkiye'nin doğması, yeni Türkiye'nin özgürlük ve bağımsızlığını şerefli bir şekilde ilan etmesi ve korunması, Atatürk'ün Türk halkının işidir.

John F. KENNEDY
A.B.D. Başkanı, 10 Kasım 1963

Sekizinci Edward, Dolmabahçe Sarayı'nın deniz kapısında Atatürk tarafından karşılanırken.

Ekim 22: Lord Curzon Roma'ya gönderdiği yazıda, "İzmir'i Yunanlılara istila ettirecek büyük hatamızı işledik." dedi.

Ekim 23: Ruşen Eşref (Ünaydın) Bey'in Tasvir-i Efkar gazetesinde, "Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Bey'le Mülakat" adlı üç gün süren yazı dizisi başladı.

Ekim 27: Hüriyet ve İtilaf Fırkası, Hükümet'e yeni bir muhura vererek, Anadolu'daki Kuvayı Milliye

hareketine engel olunmasını istedi.

Kasım 7: Mustafa Kemal, yeniden toplanması kararlaştırılan Osmanlı Meclis-i Mebusanı için yapılan seçimlerde Erzurum milletvekilliğine seçildi.

Kasım 13: Fransız Generali Quaréte, Antep, Urfa ve Maraş halkuna seslendiği bildiride Fransa'nın Suriye, Kilikya ve Doğu Bölgeleri üzerinde manda kurduğunu duyurdu.

Kasım 15: Kurtuluş Savaşı'nı

destekleyen Güneş gazetesinin ilk sayısı Ordu'da yayımlandı.

Kasım 16: Heyet-i Temsiliye üyeleri ve bir grup komutan Mustafa Kemal'in başkanlığında Sivas'ta toplandı.

Kasım 16: Mustafa Kemal, Antep, Maraş ve Urfa'nın, İngilizlerden sonra Fransız işgal güçlerine devredilmesi nedeniyle İtilaf Devletleri temsilcilerini protesto etti.

Kasım 18: Sovyet devrimine karşı ayaklanan Denikin, Kupyansk'ta yenilgiye uğradı.

Kasım 19: Amerikan Senatosu, Almanlarla İtilaf Devletleri'nin 28 Haziran'da imzaladıkları Versay Antlaşması'nı onaylamayı reddetti.

Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, Yugoslav Kralı ile Dolmabahçe Sarayı'nın bahçesinde yürürken (4 Ekim 1933).

Kasım 24: Delhi'de, Gandhi'nin başkanlığında Hindu-Müslüman Birleşik Konferansı toplandı. Konferansın en çok tartışılan konusu Türkiye oldu.

Aralık 3: "Ateşin Çevresinde Geyiğiyle Dans Eden Esmeralda" resmiyle ünlenen, İzlenimcilik eleştirileriyle bilinen ressam Auguste Renoir yaşama veda etti.

Aralık 7: Fransızların Suriye Yüksek Komiserliği'nce görevlendirilen

Heyet-i Temsiliye üyeleriyle...

G. Picot, Sivas'ta Mustafa Kemal ile görüştü.

Aralık 18: Mustafa Kemal, Heyet-i Temsiliye üyeleriyle birlikte, Sivas'tan Ankara'ya hareket etti.

Aralık 18: Karadeniz bölgesi Rumları, Batum'da Pontus Hükümeti adıyla bir örgüt kurdu.

Aralık 27: Mustafa Kemal, Heyet-i Temsiliye üyeleriyle beraber Ankara'ya geldi ve burada büyük bir törenle karşılandı.

Aralık 29: Maraş'ta Fransızlarla silahlı mücadele başladı.

Aralık 30: Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun 620. yılı etkinlikleri, özellikle işgal altındaki bölgelerde yeni bir bağımsızlık için mücadele gösterilerine dönüştü.

- İki İngiliz pilot John William Alcock ve Arthur Brown, mola vermeksizin ilk defa Atlantik Okyanusu'nu aştı.

A black and white photograph showing King George V of the United Kingdom and Mustafa Kemal Atatürk of Turkey seated in an open-top motor car. King George V, on the right, is wearing a dark pinstriped suit, a white shirt, a dark tie, and dark sunglasses. He is looking down towards his lap. Mustafa Kemal Atatürk, on the left, is wearing a dark suit and a white shirt. His face is obscured by a large white oval. The car is dark-colored with visible leather upholstery. In the background, the lower legs and feet of several people are visible, suggesting a public event or a crowded street. The overall tone is formal and historical.

*İngiltere Kralı 8. Edward,
İstanbul ziyaretinde
Atatürk'le birlikte
(4 Eylül 1936).*

Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal, Cumhuriyet'in 10. Yıl kutlamalarında Rus Mareşal Vorosilof ile birlikte.

1920

Ocak 1: Maraş'ta yurtseverler yolları kesip Fransızlara karşı açıkça savaş ilan etti.

Ocak 1: Peyam ve Sabah gazetelerinin birleşmesiyle çıkan Peyam-ı Sabah'ın ilk sayısı yayımlandı.

Ocak 2: Rus asıllı Amerikalı yazar ve biyokimyacı olan ve bilim kurgu eserleri ile tanınan Isaac Asimov doğdu.

Ocak 3: Mustafa Kemal, Doğu Trakya'daki Yunan faaliyetleri ile ilgili gerekli önlemlerin alınması konusunda Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya bir telgraf gönderdi.

Peyam-ı Sabah

Ocak 4: 300 kişilik bir Fransız-Ermeni birliğinin, Maraş-İslahiye arasında halka yaptığı zulümde ölenler oldu. Maraş'ta halk silahlanıp mücadeleye başladı.

Ocak 6: Erzurum'da, Mustafa Kemal'in Erzurum milletvekili seçildiğine ilişkin bir mazbata düzenlenip imzalandı.

Ocak 10: Ankara'da, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk

Cemiyeti'nin yayın organı olan Hakimiyet-i Milliye gazetesinin ilk sayısı yayımlandı.

Ocak 10: İstanbul'da Pierre Loti Cemiyeti'nin ilk kongresinde, ünlü yazar, gazeteci ve devlet adamları bir araya geldi. Demegün onur başkanlığına Abdülmecid ve şair Abdülhak Hamit getirildi.

Hakimiyet-i Milliye'nin ilk sayısı

Atatürk Ürdün Kralı ile birlikte...

Atatürk ise hudut sorununun Lahey Uluslararası Adalet Divanı'nın kararına bırakılmasını tercih etmiştir. Haksız mıydı?... Atatürk'ten önce o dönemin başbakanı Rauf Orbay ile Maliye Bakanı Hasan Saka gizli oturma odasında, bütçemizde sadece birkaç aylık masrafları karşılayacak ödenek bulunduğunu, 11 yıldan beri savaşan halkın bıkkınlık içinde olduğunu, savaşacak güçlerinin kalmadığını açık açık anlatmışlardı. Hatta bir milletvekili, İngilizlerin Musul bölgesinde askeri uçaklarla operasyonlar yaptıklarını anımsatıp, bizim buna karşı çıkabilecek hava gücümüz hakkında soru sormaktan da geri kalmamıştı... Evet, 1923'te Meclis'te, neden İngilizlerle baş edecek hava kuvvetlerimiz olmadığını sorgulamayı düşünebilen milletvekili-miz de vardı.

Savaş başanlıyla bir toplumun liderliğine yerleşmiş kişi olmasına karşılık Atatürk, artık dünyada sorunların savaşla çözümleneceğine inanmıyordu. Uzak görüşlülüğünü, kendisinden sonra Hitler'in, Mussolini'nin, daha yakınlarda Saddam Hüseyin'in, hatta Vietnam'dan Irak'a ABD'nin maceraları kanıtlamıştır. Daha da ilginç, Musul'la içiçe olan petrol sorununun siyaset üzerindeki etkisini daha o zaman fark ettiği anlaşılıyor.

Ocak 10: Versailles Anlaşması Paris'te onaylanarak uygulamaya girdi.

Ocak 12: İstanbul'da son "Osmanlı Meclis-i Mebusanı" açıldı.

Ocak 12: Antep'te Kurtuluş Savaşı başladı.

Ocak 13: Sultanahmet Meydanı'nda 150 bin kişinin katıldığı bir miting yapıldı. İşgaller protesto edildi.

Ocak 14: Azerbaycan ve Gürcistan'ın bağımsızlıklarının tanınması

nedeniyle Batum'da şenlikler yapıldı.

Ocak 17: Fransa'da yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimini

Clemenceau kaybetti.

Ocak 18: Amasya Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti, bir bildiri yayımlayarak Maraş ve Antep'teki Fransız katliamını kınadı.

Clemenceau

Ocak 28: Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın gizli toplantısında Misak-ı Milli kabul edildi.

Şubat 3: Harbiye Nazırlığı'na Fevzi Paşa (Çakmak) atandı.

Şubat 6: Rauf Bey, Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda 70 kişilik "Felah-ı Vatan Grubu" oluşturulduğunu bir telgrafla Mustafa Kemal'e bildirdi.

Şubat 7: Sovyet devrimine karşı Sibirya'da ayaklanan Amiral Kolçak, Irkutsk Devrimci Komitesi tarafından

mahkum edilerek kurşuna dizildi.

Şubat 12: Mustafa Kemal, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Merkez Heyetleri'ne, Maraş'ta Fransızlara karşı kazanılan başarıyı ve düşmanın kentten çekildiğini bildiren bir telgraf gönderdi.

Şubat 12: Mustafa Kemal, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti şubelerine, Urfa'nın Kuva-yı Milliye güçlerince geri alındığını bildiren telgraf gönderdi.

Asker-devlet adamı, çağımızın en büyük liderlerinden biri idi. Kendisi, Türkiye'nin, dünyanın en ileri memleketleri arasında hak ettiği yeri almasını sağlamıştır. (...) Ben, Atatürk'ün sadık arkadaşlarından biri olmakla büyük bir iftihar duyuyorum.

General Mc ARTHUR

Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri Birliği Hükümeti'nin tanınması hakkında Sovyet Rusya Hariciye Nazırı Litvinof ile görüşürken kendisine onun fikrinde bütün Avrupa'nın en kıymetli ve en ziyade dikkate değer devlet adamının kim olduğunu sordum. Bana verdiği cevapta, Avrupa'nın en kıymetli devlet adamının bugün Avrupa'da yaşamadığını, bunun Türkiye Cumhuriyeti Mustafa Kemal olduğunu söyledi.

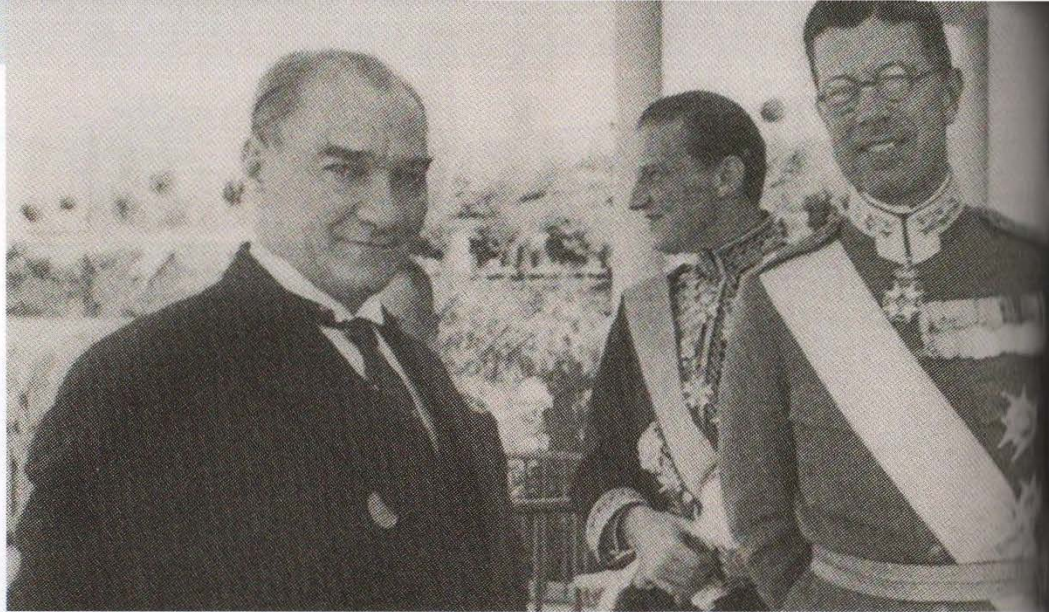
Franklin D. Roosevelt
ABD Başkanı

Atatürk, bütün Asya kıtasının Ata'sıdır.

Çin Basını

Eğer savaşı kazanmış ve daha da kazanacaksa, O, barışı da yapacaktır. Sözüne inanım ve sizlere önceden haber vereyim ki, O bunu iyi yapacak, herkesin düşündüğünden daha eksiksiz ve şimdiye kadar kimsenin ulaşamadığı bir başarı ile yapacak.

Claude FARRERE
Fransız Yazar

Mustafa Kemal,
İsvet Veliabı
Gustave
Adolff'a.

Kurtuluş Savaşı
sırasında Mustafa
Kemal'i görmeye
Ankara'ya gelen
Franklin Bouillon
(28 Eylül 1922).

Şubat 17: Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda, Misak-ı Milli'nin, yabancı parlamentolara ve basına bildirilme kararı alındı.

Mart 3: Ali Rıza Paşa Kabinesi istifa etti.

Mart 4: Mustafa Kemal, Reşat Hikmet Bey'in ölümü üzerine boşalan Osmanlı Meclis-i Mebusanı reisliğine seçilen Celaleddin Arif Bey'e bir kutlama telgrafi yolladı.

Ömer Seyfettin

Mart 6: Yüksek Ökçeler, Falaka, Aşk Dalgası ve Kaşığı gibi birçok eseri Türk edebiyatına kazandıran Ömer Seyfettin yaşamını yitirdi.

Mart 8: Ali Rıza Paşa'nın istifası üzerine Salih Paşa Kabinesi kuruldu.

Mart 16: İttifak Devletleri tarafından İstanbul fiilen işgal edildi.

Mart 17: Mustafa Kemal, İstanbul ile resmi ve özel

bütün telgraf haberleşmelerinin yasaklandığını; bütün illere, kolordu komutanlıklarına, müstakil livalara, Posta ve Telgraf başmüdürlüklerine bir genelgeyle bildirdi.

Mart 19: Mustafa Kemal, Ankara'da bir meclis toplanması amacıyla acele seçim yapılması için vilayetlere, mutasarrıflıklara ve kolordu komutanlarına bildiride bulundu.

Mart 20: İstanbul İttifak Devletleri tarafından ele geçildi. Mustafa

Kemal bunu protesto ederek, Ankara'da yeni bir Millet Meclisi toplama girişiminde bulundu.

Mart 28: Mustafa Kemal, yabancı devlet temsilcilerine, doğu vilayetlerindeki Ermeni mezalimini protesto eden telgraflar gönderdi.

Nisan 1: Çerkes Ethem, kendine bağlı birliklerle Akhisar üzerinden Biga isyan bölgesine hareket etti.

Nisan 2: Salih Paşa Kabinesi istifa etti.

Balkan Antantı başkanları Cumhurbaşkanı Atatürk'le (1938).

Nisan 5: Salih Paşa'nın istifası üzerine Damat Ferit Paşa Kabinesi kuruldu.
Nisan 5: Güney Rusya Orduları Başkumandanı, İtilaf Devletleri'nin

desteği ile Bolşeviklere karşı ayaklandı.

Nisan 6: Mustafa Kemal'in emriyle Ankara'da "Anadolu Ajansı" kuruldu.

Nisan 8: Mustafa Kemal, Salih Paşa'nın yerine yeni kabineyi kuran Damat Ferit Paşa ve heyetinin tanınmayacağına ilişkin vilayetlere genelge yolladı.

Nisan 13: Birinci Düzce ayaklanması oldu. 4 bin ayaklanmacı Düzce'ye girdi. Bazı subaylar öldürüldü.

Düzce

Nisan 15: Anzavur ayaklanmasını bastırmak üzere, Çerkes Ethem emrindeki Kuva-yi Milliye güçleri,

Balıkesir'den Gönen-Susurluk yönünde Anzavur üzerine harekete geçti.

Nisan 15: Amasya'da Kuva-yi Milliye yanlısı Emel gazetesinin ilk sayısı yayımlandı.

Nisan 17: Fransız kuvvetleri Antep kentini kuşattı.

Nisan 19: Kuva-yi Milliye, Bandırma'yı Anzavur kuvvetlerinden kurtardı. Anzavur, yaralı olarak bir gemiyle İstanbul'a gitti.

*Ürdün Kralı Abdullah,
Mustafa Kemal'e Ertugrul
yatında.*

İngiliz tarihçisi Liddell Hart, "Lawrence in Arabia and After" isimli kitabında, İngiltere'nin Osmanlı ordularını Irak'tan çıkarmak için 10 milyon Sterlin harcadığını ama Mondros Ateşkesi'ne aykırı olarak işgal ettiği Musul bölgesini elde tutabilmek ve ayaklanan Arapları kontrol altına alabilmek için bunun tam altı misli para harcadığından bahseder. Sebebi de gayet basittir: Bölgenin zengin petrol kaynaklarına hükmetmek istiyordu.

1937'de Paris'te M. Essad Bey'in "Allah Est Grand" isimli bir kitabı yayınlanmıştır. Türkçede "Allah Büyüktür" anlamına geliyor. Onun 195. sayfasında Musul konusunda kısacık bir yargısı vardır:

"Atatürk her yerde kazandı, sadece bir yerde kaybetti: Musul. Allah büyüktür ama Petrol daha büyüktür."

Atatürk'ün ölümünün arkasından ve özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada hiç ara verilmeden sürdürülen petrol kavgalarına, hele günümüzün Irak sorununa bir bakılırsa uzak görüşlülüğü ve devlet adamı niteliği daha kolay anlaşılır. Bugün bizi Irak olayına buluşturmamak isteyenlerin, petrolü bize bırakmak için değil, onların sahip çıkmasını güvenceye almak yolunda jandarmalık yaptırmak için çırpındıkları belli değil mi?

Mustafa Kemal, Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında Balkan Genel Kurmay Başkanları'yla (29 Ekim 1937).

Nisan 20: San Remo Konferansı'nda, Türkiye'ye başı kabul ettirebilmek için 405 bin kişilik askeri kuvvete ihtiyaç olduğu belirtildi. Ermenilerin silahlandırılması ve Amerika'nın Ermenilere yardıma çağrılmasına karar verildi.

Nisan 21: Mustafa Kemal, vilayetlere bir genelge göndererek, Meclis'in 23 Nisan 1920 günü açılacağını bildirdi.

Nisan 21: Düzce-Bolu isyanı Gerede'ye sıçradı.

Nisan 23: Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldı.

T.B.M.M.'nin açılışı. Tablo: Refik Epikman

Nisan 24: Mustafa Kemal, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na seçildi.

Nisan 24: Milli kuvvetler, iki koldan saldırıya geçerek Biga'yı Anzavur çetesinden kurtardı. Anzavur kuvvetleri İngiliz donanmasına sığındı.

Nisan 26: İtalya'nın San Remo kentinde 18 Nisan'da başlayan konferans sona erdi. Müttefikler, Türkiye'yi aralarında paylaştıkları antlaşmayı imzaladı.

Nisan 27: Mustafa Kemal, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışını kutlayan Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'ne teşekkür telgrafı gönderdi.

Nisan 27: Kızılordu, Bakü'ye girdi. Bakü'de Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti kuruldu.

Nisan 29: TBMM'de, Meclis'e karşı ayaklanmaya sebep olacak söz, yazı ve davranışlar için ölüm cezası getiren Hıyanet-i Vatanıye Kanunu kabul edildi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi çıkışında Atatürk.

Mayıs 1: "Amele Bayramı" Türkiye'de de kutlandı. İstanbul'da işçilerin yaptığı gösteride emperyalizm aleyhinde sloganlar atıldı.

Mayıs 3: Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, ilk "İcra Vekilleri Heyeti" seçildi.

Mayıs 5: İlk hükümet Mustafa Kemal başkanlığında toplandı.

Mayıs 6: 1908'den beri İstanbul'da yayımlanan Sebilürreşat dergisi

son sayısını çıkardı.

Mayıs 7: Sovyet Rusya ile Gürcistan arasında Moskova'da bir barış imzalandı.

Amele Bayramı

Mayıs 11: Mustafa Kemal, İstanbul'da Divanı Harp tarafından idama mahkum edildi.

Mayıs 15: İstanbul'da 6 günden beri devam etmekte olan Tramvay ve Tünel işçilerinin grevi, işçi isteklerinin kabul edilmesiyle sonuçlandı.

Mayıs 17: ABD Senatosu, Batı Anadolu'nun Yunanistan'a verilmesini uygun gören bir karar aldı.

Mayıs 18: Lefke, Sapanca ve Adapazarı'ndaki isyanı bastırmakla

görevlendirilen 1300 kişilik Çerkes Ethem Birliği, Bursa'dan hareket etti.

Mayıs 21: General Gouraud'nun gönderdiği ve bir gün önce Ankara'ya gelen Fransız heyetini kabul eden Mustafa Kemal, Fransız ordusunun Türkiye'yi bütünüyle boşaltmasını istedi.

Mayıs 24: Mustafa Kemal hakkında verilen 2 Mayıs tarihli idam kararı, Padişah Vahdeddin tarafından onaylandı.

İnsanlığa barışı hakim kılma tutku-
su öyle bir dereceye varmıştır ki,
Osmanlı Devleti' nin yıkılışına kat-
kıda bulunmuş ve şahsen savaşmış
olduğu bütün ülkelerle Türkiye
Cumhuriyeti'ni dostluğa erdirmek
için sonsuz çaba harcamıştır. Rus-
ya, İngiltere, Fransa ve bütün Bal-
kan devletlerinin yanı sıra yeni ku-
rulan Arap devletleriyle dostça iliş-
kiler onun döneminde gerçekleştiril-
miştir. Balkan Paktı ile bir zamanlar
dünyanın en tehlikeli sayılan
bölgesine barış grubunu getiren o
olmuştur. Irak, İran ve Afganistan'la
birlikte Saadabad Paktı'nı imzalayıp
güney ve doğunun barış kuşağını
da yaratan odur.

Bu girişimleri öylesine etkili olmuş-
tur ki, Girit'i koparmak için Osman-
lı Devleti'ne karşı savaşan, Balkan
Savaşı'nı yöneten, I. Dünya Sava-
şı'nda devletini Osmanlı karşıtı gru-
ba dahil ettiren, 1919'da İzmir'in iş-
galini sağlayan, Sevr'i imzalayan Yu-
nan başbakanı Elefterios Venizelos,
1930'da Ankara'ya gelip Türk-Yu-
nan Dostluk Anlaşması'nı imzala-
makla yetinmemiş, 1934'de Nor-
veç'teki Nobel Barış Ödülü Komite-
si'ne bir mektup gönderip onu aday
göstermiştir. Yazısında "Türkiye
onun sayesinde Yakın Doğu'da barı-
şın temel direği olmuştur" diyordu.

Misakı Milli'deki "Osmanlı Devle-
ti'nin Arap nüfusu çoğunluklu yerle-
rinde halkın kendi kaderini kendisi-
nin saptaması" ilkesine de en saygılı
davrananlardan olmuştur.

Mayıs 25: Bakü'deki Türk Komünist
Fırkası Vekili Dr. Fuat Sabit, Rus Sovyet
Hükümeti'yle bir yardım antlaşması
imzaladı.

Mayıs 26: Düzce isyancıları, nispeten
yumuşak bulduktan Refet Bey'e teslim
olmak istedilerse de, Çerkez Ethem
kuvvetleri daha önce kente girerek iki
gün içinde elebaşılardan 53 kişiyi
idam ettirdi.

-Hürriyet ve İtilaf Fırkası Başkanlığı'na
Miralay Sadık Bey seçildi.

*Atatürk, Söğütözü'ndeki
çiftlikte yorgunluk kabinesini
yudumlarken.*

Mustafa Kemal Atatürk,
Dolmabahçe Sarayı'nın
bahçesinde coşkuyla
karşılanırken.

Sadece toplum içi değil, aynı zamanda uluslararası ilişkiler çerçevesindeki bir egemenliği dikkate alan Atatürk, yabancı devlet başkanlarını tek tek ağırlayarak, "Hep birlikte yan yana yaşayacağız." mesajını ulaştırdı.

Mayıs 24: Ankara Hükümeti, İstanbul Hükümeti'nin 16 Mart 1920'den sonra yaptığı ve bundan sonra yapacağı atama ve terfilerin geçersiz sayılmasını kararlaştırdı.

Mayıs 28: Hindistan Hilafet Komitesi, Sevr Antlaşması'nı protesto için İngiliz Hükümeti ile işbirliği yapmama kararı aldı.

Haziran 13: Kazım Karabekir, Doğu Cephesi Komutanlığı'na atandı.

Haziran 19: Bakanlar Kurulu Kazım

Karabekir'den; Talat, Enver ve Cemal paşaların Türkiye adına hiçbir görüşmeye yetkili olmadıklarını kararlaştırarak durumun ilgililere bildirilmesini istedi.

Haziran 21: Mustafa Kemal, Ankara'dan Eskişehir'e gelerek cephede temaslarda bulundu.

Haziran 22: Yunanlılar Uşak ve Bursa tarafında saldırıya geçti.

Haziran 28: Mustafa Kemal, Yozgat isyanını bastırmadaki başarısından dolayı Çerkes Ethem'e bir telgraf çekerek başansını kutladı.

Temmuz 8: Bursa, Yunanlılar tarafından işgal edildi.

Temmuz 15: Mustafa Kemal, Ankara

milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yemin etti.

Temmuz 19: Petrograd'da (Leningrad) Üçüncü Enternasyonal'in İkinci Kongresi açıldı.

LONG LIVE THE THIRD
COMMUNIST INTERNATIONAL
VIVE LA TROISIÈME
INTERNATIONALE COMMUNISTE
DURÉE IL VIVRA

Atatürk, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra İstanbul'a ikinci gelişinde, kendisini karşılamaya gelen Kazım Özalp ve Şükrü Kaya Beyler'le İzmit İstasyonunda özel treninin balkonunda (1 Temmuz 1927).

Cumhurbaşkanı Atatürk, Romen Başbakanı Tataresko ile (28 Ekim 1937).

Asırları aşan adam!...

Fransa, Paris Basını

Atatürk öldü. Baş kubbhesinin Doğu sütunu yıkıldı. Artık evrende barışı kimse garanti edemez.

Nitekim Avrupalı devlet adamları; O'nun 1930'da yaptığı uyarı ve tavsiyeleri dinlememiş ve dünyayı 1939 yılında ikinci büyük savaş felaketinin içine sürüklemişlerdir.

SANERWIN, Fransız Gazetesi

(...) Türkiye tarihi, bugün her zamandan çok Batı ve Avrupa tarihinden ayrılmaz bir haldedir. Ve Atatürk'ün bu yöndeki gayretleri sonuçsuz kalmamıştır. Memleketlerimiz arasında yüzyılları aşan dostluğa, bu gelişmenin temel öğelerinden biridir."

Charles De GAULLE,
Fransa Devlet Başkanı

Devrin en centilmen, sözüne en inanılır, dostluğuna en güvenilir, devlet adamı Atatürk'tür.

İngiliz Basını

Atatürk'ün adı bizde hemen hemen 50 yıl önce parlak bir Türk Askeri kumandanı olarak biliniyordu. Barış takiben O'na büyük milli liderler arasında tarihteki sürekli yerini kazandıran devletçilik nitelikleriyle Atatürk'ü tanıdık. (...)

Sir A. Douglas HUME

Temmuz 22: İstanbul'da, Padişah Vahdeddin'in katılımıyla toplanan Saltanat Şurası'nda, Sevr Projesi kabul edildi.

Temmuz 31: İstanbul'da, Damat Ferit Paşa Kabinesi yeniden kuruldu. Ağustos 1: Bolşevik birlikleriyle 800 kişilik Türk birliği Nahcivan'da birleşti. Türk birlikleri Enternasyonal marşı ile karşılandı.

Ağustos 10: İstanbul Hükümeti ile İtilaf Devletleri arasında "Sevr Antlaşması" imzalandı.

Ağustos 12: Sevr Antlaşması'nın imzalandığı haberinin İstanbul'da öğrenilmesi üzerine, şehirde genel yas ilan edildi.

Sevr Antlaşması sonrası
Türkiye haritası

Ağustos 19: Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne elçi olarak atanan Memduh Şevket Bey (Esental), Ankara'dan Bakü'ye hareket etti.

Sevr Antlaşması

Ağustos 27: Mustafa Kemal, Batı Cephesi'ni denemek üzere Fevzi (Çakmak) Paşa ve Albay İsmet (İnönü) Bey'le beraber Ankara'dan Eskişehir'e gitti.

Ağustos 28: Mustafa Kemal, Fevzi (Çakmak) Paşa, İsmet (İnönü) ve Salih (Omurtak) beylerle Eskişehir'den Afyon'a geldi. Uşak cephesinin durumu hakkında Fahrettin (Altay) Bey'le görüştü.

Şerif Hüseyin'in, İngilizlerden destek alarak, ayaklanmayla Hicaz, Suriye, Filistin ve Lübnan'ın devletten kopmasına yardımcı olan oğulları Ürdün Kralı Abdullah (ki Osmanlı meclisinde milletvekiliydi) ve Irak Kralı Faysal'ı büyük bir dostlukla Türkiye'de misafir eden yine Atatürk'dür.

Türk toplumunu çok iyi tanıyan İngiliz tarihçi Arnold Toynbee, 1938'de ölümünde onu değerlendirirken devlet adamlığını, ilkelerine bağlılığı ile şöyle açıklamıştır:

"Büyüklüğü, şeytani bir iradenin berrak bir zeka ile birleşmiş olmasının sonucudur. Atatürk'ün zekasının berraklığı her şeyden önce hedeflerini belirlemesi ve sınırlamasındaki nadir rastlanırlar yeteneğinden ileri geliyor; büyük olasılıkla onu diğer diktatörlerin çoğundan ayıran bu meziyetidir (...) Altı yıldır iktidarda olan Hitler'in ne istediğini bilmiyoruz. Oysa Atatürk daha 1919'da ne istediğini açıklamıştı ve zaferin arkasından bunu değiştirmemişti. Halbuki zayıf karakterli biri daha başka maceralara yönelebilirdi."

Bu nitelikleri sebebiyle 1981'de doğumunun 100. yılında UNESCO tarafından yılın anılacak adamı seçilmiştir. Alınan karardaki değerlendirmeler, dünya çapında nasıl algılandığının kanıtıdır:

Mustafa Kemal Atatürk Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden çıkarken.

Eylül 13: Mustafa Kemal'in, "Halkçılık Programı" adıyla yayımladığı broşür, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine dağıtıldı.

Eylül 18: Mustafa Kemal'in, "Halkçılık Programı", Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde okundu.

Ekim 17: Damat Ferit Paşa, Sadaret'ten istifa etti.

Tefik Paşa

Ekim 21: Damat Ferit Paşa'nın istifası üzerine Tefik Paşa Kabinesi kuruldu.

Ekim 30: Kars düşman işgalinden kurtarıldı. Mustafa Kemal, Kars Kalesi'nin milli kuvvetler tarafından geri alınması üzerine Kazım Karabekir Paşa'yı bir telgrafla kutladı.

Kasım 15: Milletler Cemiyeti, Cenevre'de 100 kadar delegenin katılımıyla ilk toplantısını yaptı.

Kasım 16: Genel seçimleri kaybeden Venizelos istifa etti.

Kasım 18: Ermenistan'la Ankara Hükümeti arasında yeni bir ateşkes imzalandı.

Aralık 2: Sovyet Rusya ile Sovyet Ermenistanı arasında Ermenistan'ın bağımsızlığı konusunda antlaşma imzalandı.

Aralık 2-3: Ermenilerle "Gümrü Antlaşması" imzalandı.

Aralık 16: Çin'de meydana gelen 8,6 şiddetindeki depremde 100 bin kişi hayatını kaybetti.

Aralık 28: Mustafa Kemal'in emri üzerine, Batı Cephesi Komutanı İsmet (İnönü) Bey'in bilgisi olmaksızın hareket eden Çerkes Erhem komutasındaki I. Kuva-yi Seyyare'ye karşı harekete geçildi.

Aralık: Adolf Hitler NSDAP'de tüm kontrolü ele geçirdi.

- Toplumcu gerçekçi şiir akımının temsilcilerinden olan; insandan ve barıştan yana duygu ve düşüncelerini şiirleri ile ifade eden Enver Gökçe dünyaya geldi.

Cumhurbaşkanı
Atatürk, İstanbul'a
geldiğinde yetkililerce
karşılarken.

Savaş başarılarıyla bir toplumun liderliğine yerleşmiş kişi olmaya karşılık Atatürk, artık dünyada sorunların savaşla çözümleneceğine inanmıyordu.

Kemal Atatürk, Türk vatanını tam bir şekilde parçalanmaktan kurtarmış ve kuvvetli, modern, milli bir devlet yaratmıştır. (...)

Svenska Dagbladet Gazetesi, İsveç

Şaşırtıcı ve çekici bir kişi. Asker olarak büyük, fakat devlet adamı olarak daha büyük.

Japon Times, Tokyo

Görevi Türk tarihinde en nazik olanlardan biri idi ve bunu şayanı hayret bir şekilde başarmaya muvaffak oldu. (...)

Ujmagyar Gazetesi, Macaristan

Atatürk, "Yurtta barış, dünyada barış" sözüyle insanlık aleminin en büyük medeniyetçisi ve barışçısı olmuştur.

Fethi BOLAYIR

Türk'ün asırlarca orta zamanlara akan gönlünü, Arabistan çölleri bakan gözlerini, medeniyete, asra ve istikbale çeviren, Atatürk olmuştur.

Ali Fuad BAŞGİL

Bir fıkrasından, bir hikayesinden, bir yazı veya nutkundan hemen anladığımızı sandığımız Gazi, aradıkça yeni bir sır verir. Yaklaşılın bir dağ gibi büyük. Asıl O'nu elimizle tuttuğumuz zamandır ki, artık tamamını hiç göremeyiz.

Falih RIFKI ATAY

Atatürk'ü bütün hakikatiyle aramak, anlamak ve anlatmak, Türk münevverinin baş vazifesidir.

Hasan Ali YÜCEL

Rıza Şab Pevlevi, Atatürk'le birlikte İzmir'deki Milli Kütüphan'e'den ayrılırken.

- Türk Dostu Fransız yazar Pierre Loti için Üniversite konferans salonunda bir toplantı yapıldı. Loti'ye İstanbul hemşehriliği verildi.

1921

Ocak 4: Mustafa Kemal, "Daily Express" muhabirine verdiği demeçte, "Türkiye Türklerindir" dedi.

Pierre Loti

Ocak 5: Mustafa Kemal, Dağıstan'ın bağımsızlığının Sovyet Rusya tarafından tanınması üzerine Lenin'e telgraf gönderdi.

Ocak 9: Birinci İnönü Savaşı başladı.

Ocak 10: Birinci İnönü Zaferi kazanıldı.

Ocak 11: Mustafa Kemal, I. İnönü Zaferi'ni kazanan Batı Cephesi Komutanı İsmet (İnönü) Bey'i, gönderdiği bir telgrafla kutladı.

1. İnönü Savaşı

Ocak 17: Mustafa Kemal, "United Telegraph" gazetesi muhabirine, Türk Bağımsızlık Savaşı'nın amaçlarını açıklayan bir demeç verdi.

Ocak 20: İlk Teşkilat-ı Esasiye Kanunu (Anayasa), Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edildi.

Ocak 23: Türk edebiyat eleştirmeni ve akademisyen Berna Moran dünyaya geldi.

Ocak 24: Paris Konferansı toplandı.

Ocak 26: Payitaht gazetesinin ilk sayısı İstanbul'da yayımlandı.

Ocak 27: Sadrazam Tefik Paşa, Mustafa Kemal'e gönderdiği telgrafta, Londra'da toplanacak barış konferansı

"Genel Konferans kararlaştırır ki:

Uluslararası anlayış, işbirliği ve barış için çalışan kimselerin gelecek kuşaklar için örnek olması gereğine inanarak,

UNESCO'nun çalışma alanına dahil olan konularda ender rastlanır bir reformcu olduğunu anımsayarak,

Sömürgecilik ve emperyalizme karşı ilk mücadelelerden birinin lideri olduğunu özellikle kabul ederek,

Halklar arasında karşılıklı anlayış ve dünya ulusları arasında sürekli barış ruhunu pekiştirerek, bütün yaşamı boyunca 'renk, din ya da ırk açısından insan arasında ayrımcılık yapılmamasına dayanacak bir işbirliği ve uzlaşma çağı' fikrini savundugunu anımsayarak,

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, doğumunun yüzüncü yılında anılacaktır."

Bu karardan çeyrek yüzyıl sonra Atatürk'ün uluslararası platformda istenmeyen adamlar arasına sokulmaya çalışılması, O'nun oluşturmaya çalıştığı ebedi dostluk ortamının şimdi arzulanmadığının ve çağımızın sömürgecilik ve emperyalizmle damgalanmakta olduğunu kanıtıdır. 21. yüzyılda o değerde bir devlet adamına rastlanmıyor.

İçin Osmanlı heyetine katılmak üzere Büyük Millet Meclisi'nden üye istedi. Ocak 28: Mustafa Kemal, Tevfik Paşa'nın telgrafına verdiği yanıtta, milleti temsile fiilen ve hukuken Büyük Millet Meclisi'nin yetkili olduğunu, çağının doğrudan Büyük Millet Meclisi'ne yapılması gerektiğini bildirdi.

Şubat 7: Ankara Hükümeti'nin resmi gazetesi, Ceride-i Resmîye adıyla yayımlanmaya başladı.

Şubat 21: İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Almanya, Yunanistan ve Ankara ile İstanbul delegelerinin çağrıldığı Londra Konferansı açıldı.

Londra Konferansı

Mart 1: Mustafa Kemal, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin birinci dönem ikinci toplantı yılını, yaptığı bir konuşmayla açtı.

-Türk-Afgan Antlaşması imzalandı. Böylece Afganistan, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'ni ilk tanıyan ülke oldu.

-Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi Bey, İstiklal Marşı için seçilen 7 eserden biri olan Mehmet Akif'in "İstiklal Marşı"nı Meclis'te okudu.

Mart 3: Mustafa Kemal, Afganistan'ın kurtuluş günü nedeniyle Afgan Elçiliği'nde verilen ziyafete katıldı.

Mart 15: Talat Paşa, Salamon Taylıyan adındaki Ermeni bir genç tarafından Berlin'de vurularak öldürüldü.

Mart 16: Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Sovyet Rusya arasında "Moskova Antlaşması" imzalandı.

D Â H İ K U R T A R I C I

Bölüm 4

Devrimci

“**A**tatürk’ün daha 1908 öncesi Selanik günlerinde cumhuriyete geçişten bahsettiğine çok yakın bir iki arkadaşı tanıktır. Tabii ki kimse bunu ciddiye almamış, kelime oyunu olarak algılamıştır. 1919’da eylemlerini başlattığı zaman saltanat ve hilafete bağlılığını asla şüpheye düşürecek bir ifade kullanmamıştır. Ancak, II. Meşrutiyet ile varılan parlamenter yönetim aşamasından geri dönmek niyetinde olmadığını da saklamaz. Cihan Savaşı yenilgisinin sorumlusu Osmanlı Meclisi’nin dağıtılmasını kendisi de istemiş ama hemen yeniden seçimlere girilmesinde ısrarcı olmuştur. Sivas’ta çıkarttığı gazeteye “İrade-i Milliye”, Ankara’dakine “Hakimiyeti Milliye” adlarını vermesi o noktadan geri dönmek niyetinde olmadığını kesin işarettir.”

*Kılatürk'ün manent kızı
Nebile Hanım'ın
Çankaya'daki nikah
töreninde, gelinle dans
ederken...*

Devrim, pek kısa bir zaman içinde meydana gelen temelli ve önemli değişikliktir. Dünya tarihinde pek az sayıdaki girişime bu sıfat layık görülmüştür; daha açıkçası, bütün insanlığı hedef almış girişim iseler böyle adlandırılırlar. Devrimci de bu eylemi yönlendiren ya da ona katılan kimsedir. Tabii burada bir soru gündeme gelir: Devrim hangi yapıya uygun düşer, toplumlarca nasıl algılanır?

Son iki yüz yıla damgasını vurmuş, bütün insanlığı meşgul etmiş iki devrim vardır: Fransız ve Bolşevik. İkisi de gelişme hızı kazanmış iki ayrı toplumda, daha yukarı bir düzeye ulaşmanın özlemine dayanarak gerçekleştirilmiştir. Ama hemen çevrelerindeki toplumları da etkilemişlerdir. Ancak bir süre sonra nitelik değiştirdikleri görülür. Fransız Devrimi bütün Avrupa'yı siyasi/iktisadi kontrol altına almaya yönelik bir imparatorluk oluşturmaya dönüştür. Sovyet Devrimi ise Rus İmparatorluğu'nun mirasını aynen koruma tutkusunu devam ettirir ve temel ilkelerini tamamen kaybettiğinden sonunda yok olur gider.

Kemalist Devrim temelde Fransız Devrimi'nden ve kabul gerekir ki, onun 20. yüzyıl başındaki anlatılış şekline esinlenmiştir. Bu açıdan bakılınca, 1919'un ortasında, Osmanlı Devleti'nin 1914'teki topraklarıyla aynen yaşamasının İslam

Mustafa Kemal, Yeşilköy Havaalanı'nda incelediği bir uçaktan inerken (6 Eylül 1937).

Mart 28: Samsun'da Deniz Harp Okulu açıldı.

Mart 30: İkinci İnönü Savaşı başladı.

Nisan 1: İkinci İnönü Zaferi kazanıldı.

Nisan 7: Bilim dünyasına katkılan nedeniyle dünyaca tanınan Türk fizikçi ve matematikçi Feza Gürsey dünyaya geldi.

Nisan 21: Afganistan Elçisi Sultan Ahmet Han, Ankara'ya geldi.

Nisan 21: Sovyet Milliyetler Bakanı Stalin, Moskova Büyükelçisi Ali Fuat Paşa ile görüşerek 10 milyon rublelik yardımın ikinci yarısının yola çıkarılacağını bildirdi.

Nisan 23: TBMM, açılış tarihi olan 23 Nisan'ı yeni Türkiye'nin ilk milli bayramı olarak kabul etti.

Meclis'in açılış yıldönümünü nedeniyle Ankara'da gösteriler düzenlendi.

Nisan 25: Afgan Elçisi Sultan Ahmet

Mayıs 9: Ankara İstiklal Mahkemesi, Yunanlılara sığınan Çerkes Ethem,

Han, Mustafa Kemal'e güven mektubunu sundu.

Nisan 30: Fransız gazeteci ve yazar Berthe Georges-Gaulis, Ankara'ya geldi. Gaulis, Yunan zulmünü dünyaya ilan edeceğini söyledi.

kardeşleri ve onunla birlikte hareket eden 9 kişiyi gıyabında idam cezasına çarptırdı.

Mayıs 10: Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu" kuruldu. Mustafa Kemal Grup Başkanlığı'na seçildi.

Mayıs 11: Mustafa Kemal, "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu" genel kurul toplantısında, Grup Başkanlığı'na seçildi.

*Kastamonu
nutkundan
bemen sonra...*

dünyasında – Örneğin Hindistan’da – savunulduğu bir aşamada başladığına göre, onun da Fransız ya da Sovyet örneklerini benimsemesi beklenebilirdi. Unutmamak gerekir ki her ne kadar Misakı Milli özellikle Arapların kendi kaderlerini kendilerinin belirlemesini kabul ediyor idiyse de, Sultan hala İngiliz desteğini sağlamak sayesinde topraklarını ve hilafetini koruyabileceği umudunu taşıyordu.

Atatürk’ün düşüncesine ışık tutmak için 1918 Ekimi’nde Suriye’de bozgun yaşanırken ortaya koyduğu bir davranışı yansıtmakta yarar var. Orduyu tamamen Halep’in kuzeyine kadar çekme kararı üzerine yardımcılarından genç bir Trablusşam asıllı Osmanlı subayı olan Fevzi Kavukçu yanına gelir. Bütün ailesinin Suriyeli olduğunu belirtip onlarla birlikte kalmak için komutanından izin ister. Böyle bir şeye orduya ihanet damgası ile ölüm cezası vermek mümkündür. Kavukçu anılarında komutanının yanıtını şöyle aktarıyor:

“Artık mukadderatımız düşmanın elinde. Her birimiz ne mümkünse onu kurtarmaya çalışmalıyız. Arapların yeni dönemde hür yaşamalarını temenni ediyorum. Ve eğer bir gün Anadolu’dan bir hareket havadisi işitirsen ona ülkende katılmalısın. Ve bize katılmalısın.”

Mustafa Kemal paşalarla toplantı balinde (15 Şubat 1924).

Mayıs 12: Uluslararası Kızılhaç Örgütü temsilcisi Mr. Maurice Gehri, Yunan zulüm, yağma ve katliamlarını incelemek için Gemlik’e geldi.

Mayıs 18: Mustafa Kemal, Fransız yazar Pierre Loti’den bir mektup aldı.

Haziran 13: Mustafa Kemal başkanlığındaki Türk Heyeti ile Franklin Bouillon başkanlığındaki Fransız Heyeti arasında yapılacak görüşmeler Ankara’da başladı.

Haziran 22: Komünist

Enternasyonal’in 3. Dünya Kongresi Moskova’da toplandı.

Temmuz 10: Yunan ordusunun, takviyeli kuvvetlerle genel saldırıya geçmesi üzerine Kütahya-Eskişehir Savaşları başladı.

Temmuz 11: “Kanlı Paskalya” olarak tarihe geçen olaylar sonucunda Güney İrlanda bağımsızlığını elde etti ve Ada bölündü.

Temmuz 15: Ankara’da Maarif Kongresi toplandı.

Temmuz 25: Batı Cephesi’ndeki Türk Ordusu, geri yürüyüşünü tamamlayarak Sakarya nehrinin doğusuna çekildi.

Temmuz 26: Mustafa Kemal, Ankara’dan hareketle Polatlı’da Batı

Cephesi Karargahı’na geldi ve ordunun durumu hakkında bilgi aldı.

Ağustos 5: Mustafa Kemal’e, geniş yetkilerle ve 3 ay süreyle Başkomutanlık veren kanun, Büyük Millet Meclisi’nde kabul edildi.

Ağustos 8: İtilaf Devletleri arasında 13 Ağustos’a kadar sürecek olan Üçüncü Paris Konferansı başladı.

Ağustos 7-8: Başkomutan Mustafa Kemal, Tekalif-i Milliye (milli vergi) emirlerini yayımladı.

Atatürk, Nuri Conker'le birlikte.

Ağustos 10: İtilaf Devletleri Paris Konferansı ile Türk-Yunan savaşında tarafsızlığını açıklayarak, savaş kuvvetlerinin Boğazlar çevresine girmesini yasakladı.

Ağustos 12: Mustafa Kemal, Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa ile birlikte Polatlı'daki Cephe Karargahı'na gitti.

Ağustos 19: Batı Cephesi'nde görevlendirilen

Halide Edip, cepheye gitti.

Ağustos 22: Mustafa Kemal'in yönetiminde Sakarya Meydan Savaşı başladı.

Ağustos 25: Doğu Anadolu'da Bolşevik ve İngiliz propagandalarına karşı yayın yapacak haftalık Varlık dergisinin ilk sayısı Sankamış'ta yayımlandı.

Eylül 8: Mustafa Kemal'in emriyle; Koçgiri ve

Yozgat ayaklanmalarına katılanları ve asker kaçaklarını yargılamak üzere, Yozgat İstiklal Mahkemesi kuruldu.

Eylül 13: Sakarya Meydan Muharebesi, Türk ordusunun zaferiyle sonuçlandı.

Eylül 19: Mustafa Kemal'e Mareşallik rütbesi verildi ve Mustafa Kemal, Gazi ünvanını aldı.

Eylül 22: Sovyet Dışişleri Bakanı Çiçerin, bir nota ile Sakarya Zaferi'ni kutladı.

Eylül 26: Zübeyde Hanım, oğlu Mustafa Kemal'i, mareşallik rütbesinden dolayı bir mektupla kutladı.

Eylül 29: Fevzi Paşa'ya orgenerallik, İsmet Paşa'ya ise tümgenerallik rütbesi verildi.

Ekim 13: Ankara Hükümeti ile Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan arasında, Kars Antlaşması imzalandı.

Ekim 20: Ankara Hükümeti'nin de ilk kez batılı bir devlet tarafından tanındığı "Ankara Antlaşması" imzalandı.

Halide Edip
Adıvar

Atatürk'ün
devrimleri Türk
kadınının sosyal
yaşamda daha aktif
olmasına olanak
verdi.

Gazi, Florya'da kadın ve erkeklerin bir arada denize girdiği balk plajında.

Kasım 1: TBMM, Türk davasına hizmeti nedeniyle Türk dostu Fransız yazar Piyer Loti'ye bir hediye gönderilmesini kabul etti.

1922

Ocak 6: Cannes Konferansı açıldı.

Ocak 14: Başkomutan Mustafa Kemal'in başkanlığında "Harp Encümeni" kurulması kararı alındı.

Ocak 22: "Harp Encümeni", Mustafa Kemal başkanlığında

ilk toplantısını yaptı.

Ocak 31: Yeni Sovyet Rusya Elçisi Aralof, Mustafa Kemal'e güven mektubunu sundu.

Şubat 16: Başkomutan Mustafa Kemal verdiği emirle, 1901 doğumluların muayenelerinin yapılarak hemen silahatına alınmalarını istedi.

Şubat 28: Mısır, İngiltere'den ayrılarak bağımsızlığını ilan etti.

Mart 6: Mustafa Kemal, gece saat

23.00'te Ankara'dan Batı cephesine hareket etti.

Mart 22: Üç İtilaf Devleti arasında Paris'te başlayan toplantının ilk gününde Türkiye ile Yunanistan'a üç ay süreli bir ateşkes önerisi yapıldı.

Nisan 5: Ankara Hükümeti, müttefiklerin 22 Mart tarihli ateşkes ve 26 Mart tarihli barış önerisini ilke olarak kabul etti.

Nisan 10: Bütün Avrupa devletlerinin katıldığı, Türkiye'nin ise "Küçük Asya Devleti" sayılarak çağrılmadığı Ceneva Konferansı açıldı.

Haziran 18: Mustafa Kemal, İzmit'te Fransız yazar Claude Farrère ile görüştü.

Temmuz 20: Başkomutanlığın süresiz olarak Mustafa Kemal'in üzerinde kalması, Büyük Millet Meclisi'nde kabul edildi.

Temmuz 20: Mustafa Kemal, Türkiye Öğretmen Dernekleri Birliği'nin fahri başkanlığını kabul etti ve derneğe 100 lira bağışta bulundu.

Atatürk sporu severdi. Bu konuda da balkema önderlik etmiş bir devlet başkanlığı.

Mustafa Kemal, hırpalanmış, silahu elinden alınmış olan milletle elele vererek tarihe yeni bir devir açmak için mücadeleye atıldı ve mücadelesinde, ruh kudretinin dünya yüzündeki bütün silahlardan üstün olduğunu ispat etti.

Profesör Herbert MELZIG
Alman Tarihiçi

Atatürk, şecaat ve kabiliyetin en büyük sembolüydü. O, yirminci asrın en büyük gerçeğini yaratan adamdır.

Nasyonal Tidende Kopenhag

Yüzyıllardan beri müstebitlerin boyunduruğu altında uyuklayan yaşlı Türkiye, O'nun çabalarıyla uyandı ve gözleri inkılapların ışığıyla kamaştı.

Jean Laubespın Fransız Gazetecisi

Sırasıyla İhlalci ve asi, sonradan muzaffer bir kumandan olan "Türklerin babası" yeni Türkiye'yi yarattı, sultanları kovdu, kadınlara hürriyet verdi, fesi kaldırdı, ülkesinde radikal bir inkılap yaptı.

Paris-Soir, Fransa

Kendisi tarafından hazırlanıp yöneltilmiş olan Türk İnkılabı erkeğe, kadın bütün yurttaşlarına, Türkiye'nin önceki kuşaklarından hiçbirine nasip olmayan özgürlük ve güven dolu bir hayat sağladı.

İngiliz Times Gazetesi

Birçok kuvvetli adamın iktidara geldiğini gören neslimiz, bunların eserlerini gözden geçirdiğinde, hiçbir millet ve devlete yapılan inkılapların Atatürk tarafından başlatılanlar kadar iyi düşünülmemiş olduğunu kabul edecektir.

İngiliz Daily Telegraph Gazetesi

Temmuz 21: Cemal Paşa, Tiflis'te bir Ermeni tarafından vurularak öldürüldü.

Temmuz 27-28: Mustafa Kemal, Akşehir'e çağrılan ordu komutanlarına gece Büyük Taarruz planını açıkladı.

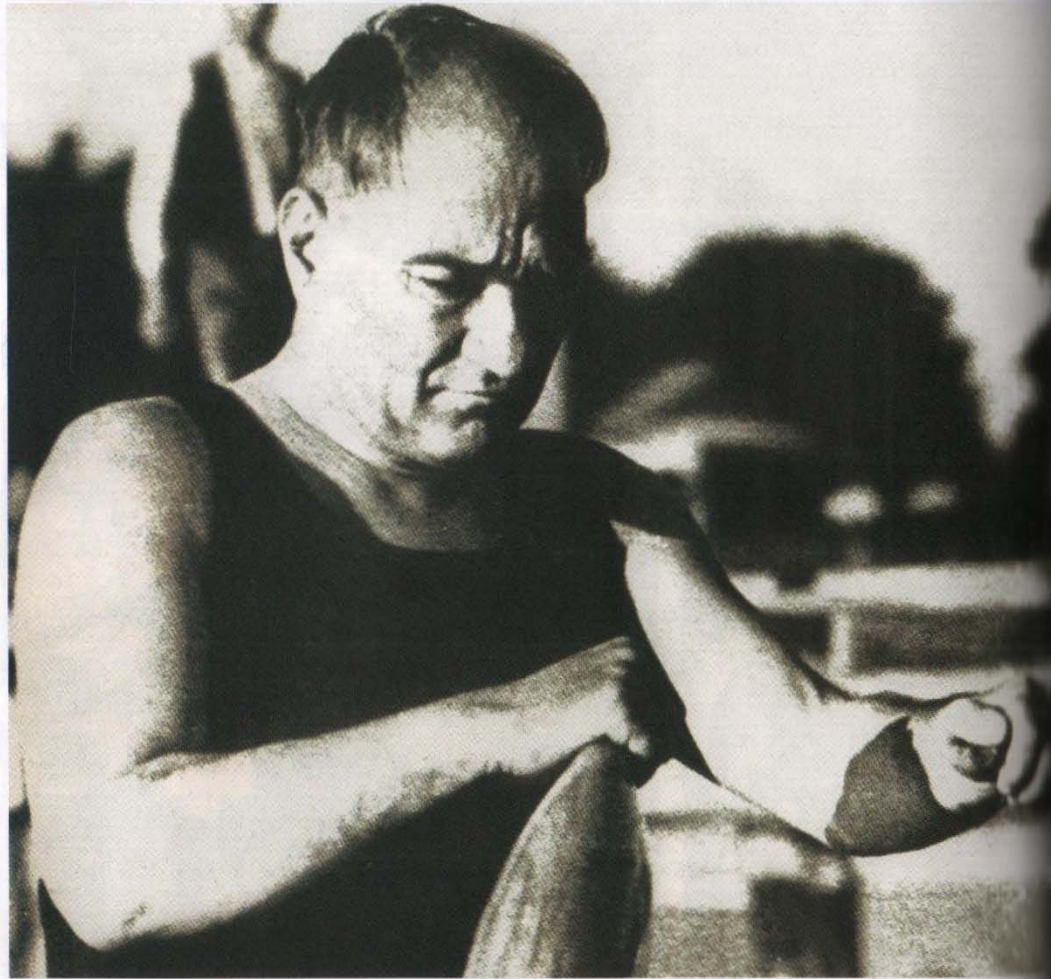
Ağustos 4: Enver Paşa, Buhara'nın doğusundaki bir çarpışmada Ruslar tarafından öldürüldü.

Ağustos 17: Mustafa Kemal, gizli bir şekilde Ankara'dan Konya'ya hareket etti.

Daha Misakı Milli kavramının belirmediği dönemde, Misakı Milli'nin birinci maddesini oluşturan, Arapların kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmesi tezini ileri sürmesi devrimciliğinin önemli bir kanıtıdır. Ona bağımsız bir toplum olarak Anadolu ile işbirliğini önermektedir. Bu uyarışı, Kurtuluş Savaşı'nın başlanı ortaya çıkınca devrimcinin oralara da ayak uzatacağı şeklinde algılayanlar çıkmıştır. Oysa Atatürk, tıpkı anayasa konusunda "Biz bize benzeriz" dediği gibi, devrim konusunda da toplumların kendi özelliklerine göre aşamalar gerçekleştireceklerine inanıyordu. "Mazlum Milletler Devrimi" mantığı bu anlayışın ürünüdür. Dünyanın ezilen ve geri kalmış toplumları bir Fransız ya da Sosyalist Devrimi yapamazlardı.

Milli Mücadele başladığı zaman, bunun Bolşevik Devrimi'nin bir yansıması olduğunu ileri süren hem Türk hem de yabancılar ortaya çıkmıştır. Ankara'da çıkarmaya başladığı Hakimiyeti Milliye gazetesinde daha 1920'nin Ocak ve Şubat'ında her şeyden önce Mazlum Milletler'in sorunlarına çözüm aradığını belirtmiştir:

"Avrupa'nın bütün düşünürleri biliyorlar ki, bu cereyanın önünde bulunan Müslüman Milletler, emek ile sermayenin mücadelesinin sırtına vakıf olmadıkları için Doğu'da Bolşevizm meslek teşkil etmez."

Gazi, Florya plajında kürek çekerken.

Ağustos 18-19: Mustafa Kemal, Konya'dan Akşehir'e gizlice hareket etti.

Mustafa Kemal, Akşehir'de.

Ağustos 20: Hakimiyet-i Milliye gazetesinde, Mustafa Kemal'in cepheye gidişini gizlemek amacıyla bir haber yayımlandı.

Ağustos 20-21: Mustafa Kemal, Akşehir'de Batı Cephesi Karargahı'nda Birinci Ordu Komutanı Nurettin Paşa ve İkinci Ordu Komutanı Yakup Şevki Paşa'ya, taarruz planını açıklayarak saldırı emrini verdi.

Ağustos 26: Sabah saat 5.30'da Türk

İzmir'in kurtuluşu

topçusunun Kocatepe'den ateşiyle Büyük Taarruz başladı.

Ağustos 30: Yunan ordusu, tamamen imha edilerek "Dumlupınar (Başkomutan) Meydan Muharebesi" kazanıldı.

Fransız Mareşali Lyautey, Ankara Hükümeti'nin Paris Temsilcisi Ferit (Tek) aracılığı ile Mustafa Kemal ve İsmet Paşa'nın 30 Ağustos 1922 zaferini kutladı.

Eylül 1: Gazi Mustafa Kemal: "Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, İleri!" emrini verdi.

Eylül 9: Türk Ordusu İzmir'e girdi. **Eylül 10:** Mustafa Kemal, İzmir'e geldi; İzmir Konak Alanı'nı hıncanın dolduran İzmirli selamladı ve kısa bir konuşma yaptı.

Bursa'da Darul
Elhan öğretmen ve
öğrencilerinin
verdiği konserden
sonra bayan
sanatçılarla
(29 Mayıs 1926).

Atatürk'ün Niğde'de karşılaştığı
(5 Şubat 1934).

Buna karşılık Kemalist Devrimler'le gerçekleştirilen her konu Cumhuriyet öncesinde aydınlar arasında bol bol tartışılmıştı. Yani hazırlık vardı, ama hiçbir şey için halkın katılımı sağlanamamış, dolayısıyla uygulamaya geçilememişti.

Dünya'daki Devrimler Tarihi'nde Atatürk'ün yönettiği devrim bu şekilde, "Ezilen Milletler'e örnek ilk girişim olarak yer almıştır. Bu özellik, devrimini sunuş yönteminde de kendini belli eder. Aslında Kemalist Devrimler dendiği zaman CHP'nin Altı Ok'u akla gelir: Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Laiklik, Devletçilik, İnkılapçılık. Ancak Altı Ok'un ilkeleri olarak belirtilmesi, girişimden önce değil, ilk eylemin belirmesinden 8 yıl sonra 1927'de başlar ve 1937'de nihai şeklini alır. Buna bakarak ön hazırlığı olmayan bir çaba gibi algılanabilir; oysa tam aksidir. Gelişmemiş toplumlara özgül bir yöntem bahis konusudur.

Ekonomik, sosyal, kültürel, teknolojik ilerlemeler kaydetmiş toplumlarda, daha da ileri adımlar atmak için girilen devrimlerde, yeni hedefler peşin olarak halka yansıtılır, destekleri istenir ve tam katkılan sağlanınca girişim nereye gideceğini bilerek uygulama başlar. Bu dört alanda da geri kalmış bir topluma, halkının ne olduğunu bilmediği, özellikle geleneklerine uymayan hedefler sunulduğu zaman, bırakınız katılmayı aksine büyük bir tepkinin gelmesi doğaldır.

Florya'da yüzerken.

Aralık 6: Mustafa Kemal, Ankara'da Hakimiyet-i Milliye, Yenigün ve Öğüt gazetesi muhabirlerine verdiği demeçte, "Halk Fırkası'nı kurma görüşünde olduğunu bildirdi.

Aralık 6: İrlanda Bağımsız Eyaleti kuruldu.

Aralık 11: Lozan'dan telgraf gönderen İsmet Paşa, Mustafa Kemal'den, Konferans'ta ileri sürülen tekliflere karşı görüşlerini bildirmesini istedi.

Aralık 12: Mustafa Kemal, İsmet Paşa'nın 11 Aralık 1922 tarihli telgrafını yanıtladı: "Nerede durmak lazım geleceğini parlak zekanız ve kuvvetli muhakemeniz kestirebilir!"

Aralık 30: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği kuruldu.

1923

Ocak 1: Mustafa Kemal, yazar Claude Farrère'in gönderdiği telgrafi aldı: "Lakin, zat-ı devletinizin şurasını

bilmelerini arzu ederim ki bütün Fransız milletinin kalbi, tıpkı benim kalbim gibi sizinle beraberdir."

Zübeyde Hanım

Ocak 1: Lozan'daki Türk delegasyonu, Musul konusunda İngilizlere bir muhtıra verdi.

Ocak 2: Hint Müslümanları, Mustafa Kemal'e "Hilafetin Kurtancısı" unvanını verdi.

Ocak 11: Fransız birlikleri Alman endüstrisinin can damarı olan Ruhr'u işgal etti.

Ocak 14: Mustafa Kemal'in annesi Zübeyde Hanım İzmir'de öldü.

Ocak 28: İzmit ilinin adı Kocaeli

3. Türk Kurultayı'na katılan Şair Abdülhak Hamit ile görüşürken (24 Ağustos 1936).

olarak değiştirildi.

Ocak 29: Lozan Konferansı Musul sorunu yüzünden çözümsüzlüğe doğru gidiyor.

Ocak 29: Mustafa Kemal, İzmir'de Latife (Uşaklıgil) Hanım'la evlendi. Ocak 30: Lozan'da Türkiye ile Yunanistan arasında Türk ve Rum ahalisinin mübadelesine dair antlaşma imzalandı.

Şubat 2: İsmet Paşa Lozan'da Türk taleplerine dair 30 maddelik

bir liste verdi.

Şubat 4: Lozan Konferansı'nın çıkmaza girmesi üzerine görüşmeler kesintiye uğradı.

Şubat 6: Mustafa Kemal, Latife Hanım'la beraber Akhisar'dan Balıkesir'e geldi; şehirde inceleme ve ziyaretlerde bulundu; gece, onuruna düzenlenen fener alayını izledi.

Wilhelm Conrad Röntgen

Şubat 7: İsmet Paşa başkanlığındaki Türk heyeti Türkiye'ye dönmek üzere Lozan'dan yola çıktı.

Şubat 10: Nobel ödüllü Alman fizikçi Wilhelm Conrad Röntgen öldü.

Şubat 13: Türk dostu yazar Claude Farrère, Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdiği mektupta, sulh konusundaki iyi niyetlerini belirtti.

Büyük Türk yurtseverini sonsuzluğa göçtü; fakat eseri canlılığını saklıyor. Ve görkemli yurdu güçlüğü götüren yolda her gün bir basamak çıkıyor.

Arriba Gazetesi İspanya

Çökmüş bir ülkeye, geçmişinin tarihi değerlerini geri veren Atatürk adının, modern zamanların en cüretli islahatçıları arasına kaydedilmesi için kafi.

Messaggero Gazetesi İtalya

Atatürk'ün başardığı işler mucize ve harika kabilindedir. Birkaç yıl içinde memleketinde yaptığı inkılaplar, birkaç yüzyılda gerçekleştirilmeyecek işlerdir.

El Tekaddüm Gazetesi Suriye

Atatürk, pozitif düşüncenin, çağdaş medeniyetin, insan haklarının, demokrasinin, sosyal hukuk devletinin daima savunucusu, özgürlüğe susamış milletlerin önderi ve emperyalizmin, insan haklarını çığneyenlerin amansız düşmanı olmuştur.

Fethi BOLAYIR

Büyük asker, büyük islahatçı, fakat hepsinin üstünde büyük bir idealisti.

Fatih Rıfkı ATAY

Türk devletinin demokratik gelişmesini engelleyen, maziden kalma bazı gelenek, örf ve adetlerin değiştirilmesi veya kaldırılması gerekiyordu. O cesurane ve azimkarane ideallere sahipti, yılmak bilmeyen bir yaratıcılıkla eserlerini gerçekleştirmeğe başladı...

Ludwig ERHARD

Batı Alman C. Başkani

Şubat 15: İsmet Paşa başkanlığındaki heyet Lozan'dan döndü.

Şubat 17: Mustafa Kemal, İzmir'de toplanan "Türkiye İktisat Kongresi"ni, açtı.

Şubat 21: Meclis'te Lozan Konferansı'nın ele alındığı gizli oturumlara başlandı. Toplantılar zaman zaman sert tartışmalara sahne oldu.

Şubat 23: TBMM'de Hiyanet-i Vatan Kanunu kabul edildi.

Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu'da Ankara'ya karşı çıkan düzinele ayaklanma, kitleye özgürlük mantığının anlatılmasında bile güçlük çekildiğinin kanıtıdır. Bunların içinden Saltanat yanlılığı sebebiyle İstiklal Mahkemeleri'ne sevk edilenlerin idama mahkum edildikten sonra "Hadi bir daha yapma" denerek affedildiklerinde hala "Padişahım Çok Yaşa" diye bağırıklarına tanık olunmuştur.

Mazlum Milletler'deki 'Toplumsal Hafıza'nın bu engellenemeyecek alışkanlığının bilincinde olarak Atatürk'ün gerçekten şaşırtıcı bir taktik uyguladığı fark edilir. Daha 1908 öncesi Selanik günlerinde cumhuriyete geçişten bahsettiğine çok yakın bir iki arkadaşı tanıktır. Tabii ki kimse bunu ciddiye almamış, kelime oyunu diye algılamıştır. 1919'da ey-lemelerini başlattığı zaman saltanat ve hilafete bağlılığını asla şüpheye düşürecek bir ifade kullanmamıştır. Ancak, II. Meşrutiyet ile varılan parlamenter yönetim aşamasından geri dönmek niyetinde olmadığını da saklamaz. Cihan Savaşı yenilgisinin sorumlusu Osmanlı Meclisi'nin dağıtılmasını kendisi de istemiş ama hemen yeniden seçimlere girilmesinde ısrarcı olmuştur. Sivas'ta çıkarttığı gazeteye "İrade-i Milliye", Ankara'dakine "Hakimiyeti Milliye" adlarını vermesi o noktadan geri dönmek niyetinde olmadığını ke-sin işaretidir.

Prof. Afet İnan ile birlikte.

Şubat 25: Mustafa Kemal, Çankaya'da "Chicago Tribune" muhabirini kabul etti.

İzmir İktisat Kongresi

Mart 5: İzmir İktisat Kongresi sona erdi. "Misak-ı İktisadi" kabul edildi.

Mart 14: Gençlerbirliği Spor Kulübü kuruldu.

Mart 30: İtilaf Devletleri, Türk teklifine cevaben, Lozan'a temsilci göndermeye karar verdiklerini açıkladı.

Nisan 4: İstanbul'da içki yasağı getirildi.

Nisan 9: Mustafa Kemal Paşa, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk

Cemiyetleri'nin Halk Fırkası'na dönüşeceğini açıkladı.

Nisan 13: Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'na bağlı olarak Futbol Federasyonu kuruldu. Federasyon 21 Mayıs 1923'te FIFA üyeliğine kabul edildi.

Mayıs 1: Amerikan delegasyonu Lozan Konferansı'na katıldı.

Mayıs 10: Sovyet delegesi Vorovski, vaktiyle Çarlık hizmetinde bulunan bir İsviçreli tarafından Lozan'da öldürüldü.

*Yurt gezilerinden birinde
yetkililerle karşılanırken.*

Lozan'ı bütün savaş galiplerine kabul ettirmeden cumhuriyetten bahsetmediği gibi, Osmanlı kimliğinin tamamen tarihe gömüldüğünü bir türlü kabul etmek istemeyenlere de milliyetçiliği hemen zorlamamış, eğitim devrimleri arasında ön plana çıkarmıştır. Altı Ok'unun diğerlerini de bu mantık içinde zamanı gelince topluma yasıtmıştır.

Cumhuriyet'e geçmeyi, siyaset cahili sultan Vahidettin, İngilizlere sığınmakla son derece kolaylaştırmıştır. Türk Devrimi'ndeki en önemli karar ise hiç şüphesiz laikliğe, yani dinin siyasette karar verici rolünün kaldırılmasını kabul ettirmesi olmuştur. Tanzimat döneminde bu alanda ilk adım Klasik İslam anlayışından ayrılarak, gayrimüslimlere eşit haklar tanınmasıyla atılmıştı. Parlamenter sisteme de bu dönemde geçildi ama İngiltere'nin 1882'de Mısır'ı aldıktan sonra Arap Hilafeti kampanyasını desteklemesi, Abdülhamit'i ister istemez konu üzerinde daha hassas davranmaya yöneltmişti. Otuz yıl boyunca Sultan/Halife olarak tek adam rolünü üstlendi. İkinci Meşrutiyet'in ilanıyla karar gücünün tamamen meclise geçmesini Hilafet'in dışlanması olarak algılayanlar çıkmıştı.

I. Dünya Savaşı başlarken Halife adına ilan edilen Cihad'ın Osmanlı ülkesi dışındaki Müslümanlardan sadece yüzde beş oranında destek

Haziran 23: Mustafa Kemal, Çankaya'da Sovyet Elçisi Suriç'in güven mektubunu kabul etti ve elçinin söylevine cevaben bir konuşma yaptı.

Haziran 23: Mustafa Kemal'e İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi "fahri profesörlük" diploması verildi.

Temmuz 1: İstanbul-Ankara tren seferleri her gün yapılmaya başlandı.

Temmuz 10: Fener Kilisesi Patriği Meletios Metaksakis, Yunanistan'a kaçtı.

Temmuz 10: İstanbul'da Harp Akademisi kuruldu.

Temmuz 12: İsmet Paşa, Boğazlar, Marmara ve Çanakkale'deki bütün gemilerin çekilmesinde ısrar etti.

Temmuz 24: Lozan Antlaşması imzalandı. Antlaşmayla Türkiye'nin bugünkü sınırları çizildi.

Temmuz 24: Mustafa Kemal, Lozan Antlaşması'nın imzalanması üzerine İsmet Paşa'yı, gönderdiği telgrafla kutladı: "Memlekete bir dizi faydalı hizmetlerden ibaret olan ömrünüzü bu defa da tarihi bir başarıyla taçlandırdınız!"

Temmuz 28: Mustafa Kemal, İzmir'de kurularak çalışmalarına başlayan İhtiyat Zabıterleri Cemiyeti'ne on bin lira bağışta bulundu.

Mustafa Kemal'in balka şapkası tanıttığı günlerde...

Ağustos 6: Türkiye ile Amerika arasında "Suçluların ladesi Anlaşması" Meclis'te onaylandı.

Halk Fırkası'nın kuruluşu

Ağustos 6: Türkiye ile Amerika arasında Lozan'da dostluk anlaşması imzalandı.

Ağustos 9: Mustafa Kemal Halk Fırkası'nı kurdu.

Ağustos 13: Mustafa Kemal, ikinci kez Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na seçildi.

Ağustos 17: Sovyetler, Boğazlar Antlaşması'nı Roma'da imzaladı.

Ağustos 24: Lozan Antlaşması'nın imzalandığı, İtilaf Devletleri'nin

İstanbul'daki yüksek komiserlerine tebliğ edildi; İstanbul'un tahliyesine başlandı.

Ağustos 31: Paris'te bulunan Ermeni cemaati, Lozan Antlaşması'nı protesto etti.

Eylül 9: "Halk Fırkası Tüzüğü" TBMM'de kabul edildi.

Eylül 9: İzmir'de ilk Kurtuluş Bayramı coşkuyla kutlandı.

Eylül 11: Mustafa Kemal, "Halk Fırkası Genel Başkanlığı"na seçildi.

Eylül 11: Bursa'da sanayi sergisi açıldı.

bulması, makamın Türklerden alınması tezini bütünü güçlendirmişti. Nitekim Mekke'deki Osmanlı görevlisi Şerif Hüseyin'in İngilizlerden destek alarak ayaklanması ve bütün bölgede Osmanlı yönetimini sona erdirmekle yetinmeyip Hilafet'i üstlenmeye kalkışmasında bu anlayış başrolü oynamıştır. Dünya Savaşı sona erip İstanbul işgal altına girince Sultan/Halife, hem esirleri durumuna düştü, hem de kendi isteğiyle İngiltere'nin her şartını kabul etmeye hazır olduğunu bildirdi. Dünyanın en kalabalık Müslüman nüfuslu imparatorluğu olarak böylece tek hakim durumuna girdi. Nitekim saltanatın lağı üzerine, Halife sıfatı devam ettiği halde Vahidettin İngilizlere başvurup ülkeden kaçınmasını istedi.

Hilafetin lağvında asıl etken Atatürk'ün düşüncesi değil, İngiltere'nin politikası olmuştur. Hindistan, Arap dünyası ve Afrika'daki Müslümanlar'ın büyük kısmını yönetimi altında tutan İngiltere, İstanbul'u bir evrensel İslam Merkezi'ne dönüştürüp hem devrimci Türk etkisinden çıkarmak, hem de orayı kontrolü altına alarak bağılıklarını devam ettirmek hesapları yapıyordu. Bu iş için Sünni İslam'la hiçbir ilgisi olmayan İsmaililerin Ağa Hanı'nı Hilafet işine sokması taktiğinin en önemli parçasıdır.

Eylül 15: Galatasaray Kulübü tarafından Büyükkada'da ilk resmi yüzme yarışları düzenlendi.

Ekim 2: İtilaf Devletleri'nin son birlikleri, Dolmabahçe önünde Türk bayrağını ve Türk askerini selamlayarak İstanbul'dan ayrıldı.

Ekim 6: Damat Ferit Paşa, Fransa'nın Nice kentinde öldü. Ferit Paşa, Milli Mücadele aleyhine girişimleri nedeniyle 1922'de yurt dışına kaçmıştı.

Atatürk'ün ölümü, yalnız Türkiye için değil, bütün dünya için de derinliği ölçülemeyen bir kayıptır.

Dönemin Belçika Ankara B. Elçisi

Türkiye'nin uluslararası ünü, prestij ve otoritesi durmaksızın yükselmıştır.

Milletine bu kadar az zamanda bu ölçüde hizmet edebilen tek devlet adamı Atatürk'tür.

Libre Belgique Gazetesi, Belçika

Tarih, silinmez harflerle bu devlet adamının ismini hak edecektir. Atatürk bir halk adamıdır. Kırılmaz azmi, keskin zekası ve kudreti kendisini yendiği alim yazısının önüne getirmiş, böylece yeni Türkiye'nin yaratıcısı olmuştur.

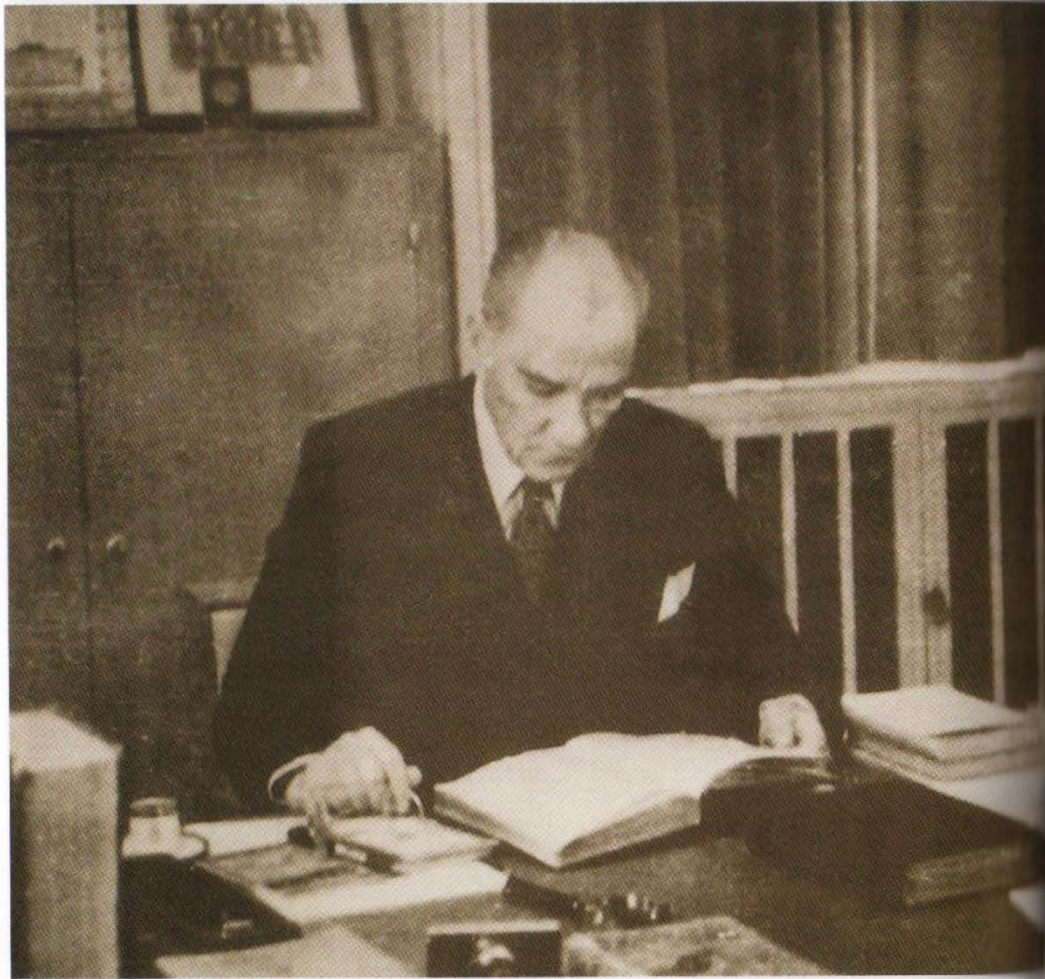
Politika Gazetesi, Yugoslavya

Atatürk ölümünden önce, herkes tarafından saygı gösterilen, değer verilen güçlü, dinç ve çalışkan bir Türkiye yaratmak ülküsünü tamamen başardı.

Elenikon Mellon Gazetesi, Yunanistan

İnsanı teslim alıcı gözlerinde fevkalade önderlik kuvveti vardır. Kalın kaşları sakın durmaz. Yülekse, entelektüel zirvelere kalkan ve şayanı hayret derecede geniş alında derin çizgiler oyacak bir şekilde canlıdır. Derisi açık renkli ve güneşten yanmıştır. Esmer değildir. Sağa sarımtırak kahve renklidir. Ağzının temiz kesilmiş hatları ve çenesi kararlarının kesinliğini gösterir. O, tetiktir, hazır cevaptır, dikkati çekecek kadar zekidir.

Gladys Baker
Amerikalı Gazeteci

Ekim 13: Ankara başkent oldu.

Ekim 21: Türkiye'nin Erivan temsilcisine saldırıda bulunuldu.

Ankara

Ekim 26: Türk Millî Futbol Takımı, Taksim Stadı'nda yaptığı ilk resmi maçta Romanya ile 2-2 berabere kaldı.

Ekim 28: Mustafa Kemal, Çankaya'da akşam yemeği için hazır bulunanlara "Yarın Cumhuriyet ilan edeceğiz!" açıklamasını yaptı.

Ekim 29: Büyük Millet Meclisi'nde Türkiye Devleti'nin hükümet şeklinin Cumhuriyet olduğu, "Yaşasın Cumhuriyet" sesleri arasında kabul edildi.

Ekim 29: Büyük Millet Meclisi'nde, gizli oyla cumhurbaşkanı seçimi yapıldı ve Ankara Milletvekili Mustafa Kemal, oya katılan 158

milletvekilinin 158 oyuyla Cumhurbaşkanı seçildi.

Ekim 29: Cumhuriyetin kurulması, gece 101 pare top atışıyla kutlandı.

Ekim 30: Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal tarafından, kabineyi kumak üzere

Malatya Milletvekili İsmet Paşa atandı.

Kasım 1: Ali Fethi Bey (Okyar), TBMM başkanlığına seçildi.

Kasım 11: Mustafa Kemal, Çankaya'da, öğle yemeğinden sonra, göğsünde ve sol kolunda şiddetli ağrıyla seyreden bir koroner spazmı geçirdi ve Dr. Refik (Saydam) Bey'in tedavisiyle durumu normale döndü.

Yeni Gün gazetesinde Cumhuriyet'in ilanı baberi

Kasım 11: Türk - Arnavuduk Konferansı başladı.
Kasım 16: TBMM önünde Yunanistan'ı protesto mitingi yapıldı.
Kasım 19: Şark Demiryolları Şirketi'nde yaklaşık 1.400 işçi greve başladı. Grev 27 Kasım'a kadar devam etti.
Kasım 21: Mustafa Kemal'e, Türkiye Büyük Millet Meclisi karar ile yeşil-kırmızı şeritli İstiklal Madalyası verildi.

Kasım 26: Posta Kanunu kabul edildi.
Kasım 29: Rusya'dan un ithal edildi.
Aralık 5: Türkiye Turing ve Otomobil Kulübü'nün kökenini oluşturan Türk Seyyahin Cemiyeti kuruldu.
- Dünyada ilk seri atışlı sahra topunun mucidi Ahmed Süreyya Emin Bey yaşamını yitirdi.

1924

Ocak 11: Venizelos yeniden Yunanistan başbakanı oldu.

Ocak 15: Mustafa Kemal, kendisine teklif edilen Hilal-i Ahmer (Kızılay) Cemiyeti'nin fahri başkanlığını kabul etti.

Diğer yandan halifelik kampanyası sürdüren Şerif Hüseyin'e karşı, maddi desteğine sahip Suudileri harekete geçirerek Hicaz'a hakim kıldırması, İslam alemini tümüyle oyuncak haline getirmiş olduğunu kanıtlıyordu. Esasen anayasa gereği siyasi konularda rolü tamamen kaldırılmış olan Hilafet bu şartlarda tamamen lağvedildi ve Türkiye laikliğe geçti.

Bazı aşırı dinci çevreler laiklik kararını dinsizleşme olarak algılamışlardır. Yargılarını da genelde Fransız uygulamasına bağlamışlardır. Oysa Türkiye'deki uygulama Fransa'dakinden tamamen farklıydı. Orada Kilise devletin dışında kendi başına buyruk ama siyasete hiç karıştırılmayan bir kurum haline getirilmişti. Bizde ise Osmanlı geleneğine uygun bir uygulama görülür. Osmanlı'da din adamları devletin memurlarıydı ve son kararda yönetimin kararlarına uygun davranmak zorundaydılar. Cumhuriyet laikliği ilan ederken Diyanet İşleri Başkanlığı'nı devletin bir kurumu olarak devam ettirmiş, buradan siyasi olaylara karışılmasını yasaklamıştı. Dolayısıyla dinsizlik damgalaması safsataydı.

Hilafetin lağı ve laikliğe geçiş İslam aleminde Kemalist Devrim'e karşı tepkileri artırmıştır. Ancak hiçbirinden çözüm öneren çıkmamıştır. İlk hamlede ortaya yeniden halife adayları çıkmış ve bütün İslam toplumla-

Ocak 17: İthal kömür yasaklandı.

Ocak 21: Sovyet İhtilalinin lideri Lenin, Moskova'da öldü.

- Lenin'in ölümü üzerine, iki yıldır SSCB Komünist Partisi Genel Sekreterliği görevini sürdüren Joseph V. Stalin SSCB Komünist Partisi'nin başkanı oldu.

Ocak 22: İngiltere'de İşçi Partisi lideri Ramsey MacDonald başbakan oldu.

Ocak 23: Telgraf Kanunu kabul edildi.

rını bir araya getirmeye yönelik hilafet konusunda karar alacak kongreler düzenlenmiştir: 1924'de Mekke'de, 1926'da Mekke ve Kahire'de, 1931'de Kudüs'te, 1935'te Cenevre'de. Bunların hiçbirinden bir karar çıkamamıştır. Genelde İslam toplumlarının sömürge statüsü altında bulundukları ve halifenin sömürgecilerin kontrolünde kalacağı gerekçesiyle seçimden vazgeçilmiştir. Esasen son toplantının sömürgeci yönetime sahip olmayan Cenevre'de yapılması da, sömürgecilerin artık bu konunun gündeme getirilmesinden hoşlanmadıkları içindi.

1937 yılında Amerika'nın Michigan Üniversitesi'nde "zihinsel kalıpları ve insanların düşüncelerini açıklamalarındaki rollerini belirlemek" için bir araştırmaya girişen Harry R. Meyerling örnek olarak Türkleri almasının gerekçesini şöyle açıklamıştı:

"1922'den beri Türkler'in çok köklü ve geri dönülemeyecek sosyal değişiklikler gerçekleştirmiş (...) ve uluslararası öneminin azlığına rağmen, gazete, dergi ve kitaplarda bu değişikliklerin yeni düşünsel kararlar oluşturacak kadar bahsedilmiş olması..."

Araştırmacı üstelik "Türkiye'nin alışılmış dikkatleri etkilemeyecek kadar Amerika'dan uzak olmasını" da gerekçesine ekliyor. Yani, o dönemde neredeyse hiçbir ilişkisi bulun-

Bilecik-Bozüyük'te Çolak İbrahim Bey'in kereste fabrikasında kendisini karşılayanlarla birlikte (20 Mayıs 1920).

Ocak 27: Mustafa Kemal, Latife Hanım'la birlikte İzmir'den Mersinli'ye kadar bir otomobil gezintisi yaptı.

Ocak 28: Cumhuriyet Halk Fırkası toplantısında, Anadolu demiryolu hattının satın alınmasına ve içki yasasının kaldırılarak, içki satışının devlet tekelinde olmasına karar verildi.

Ocak 28: Kavalalı'dan ilk muhacir kafilesi Rize vapuruyla geldi.

Birliği İstanbul'da kuruldu.

Şubat 14: İstanbul'dan Ankara'ya deneme amaçlı olarak ilk kez bir

Şubat 7: Kadın haklarını savunmak ve kadınları bilinçlendirmek amacıyla Nezihe Muhiddin başkanlığında Türk Kadınlar

yolcu uçağı seferi yapıldı. Dört yolcusu olan Junkers J-13 tipi uçak, uçuşunu 3 saatte tamamladı.

Şubat 16: Mustafa Kemal, Latife Hanım'la birlikte gece İzmir Bahribaba Tiyatrosu'nda "Uçurum" adlı oyunu izledi.

Şubat 21: 3300 Giritli ve Kandiyeli muhacir Mersin'e geldi.

Mart 1: Gazi Mustafa Kemal, Büyük Millet Meclisi'nde halifelığı kaldırdı ve öğretimin birleştirilmesi hakkında

açış nutkunu yaptı.

Mart 3: Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) Kanunu'nun kabul edilmesiyle öğrenim birleştirildi.

Mart 3: Hilafetin Kaldırılması ve Osmanlı Hanedanı'nın Türkiye Cumhuriyeti Sınırları Dışına Çıkarılmasına Dair Kanun kabul edildi.

Mart 3: Şer'iye ve Evkaf Vekaleti ile Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Vekaleti'nin Kaldırılmasına Dair

mayan bir ülke salt devrimle-riyle Yeni Dünya'da en çok bahsi geçen bir toplum haline gelmişti.

Türkiye'nin laiklik kararını almasından seksen yıl sonra hala İslam toplumlarının yüzde doksanı gayrimüslimlerin siyasi/ekonomik kontrolünde bulunuyor ve hiç birinden de bir Halife arayışı işitilmiyor. Laiklik ise, Tunus, Suriye gibi bazılarında uygulanıyor. Buna karşılık İslami sol gibi formüllere bürünenlerine de rastlandı, ama çoğu kendi mezheplerine uygun bir İslami yönetime yetiniyorlar.

Kanun kabul edildi.

Mart 3-4: Abdülmecid Efendi, yurt dışına çıkarıldı.

Mart 5: Maarif Vekaleti, Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereğince medreselere el koydu.

Mart 9: Hint Müslümanları, Hilafet'in kaldırılmasını tebrik etti.

Mart 9: İngiltere, Lozan

Antlaşması'nı Lordlar Kamarası'nda kabul etti.

Mart 13: 479 medrese kapatıldı.

Mart 16: Şair Abdülhak Hamit (Tarhan) Bey'e, vatana hizmetlerinden dolayı ömür boyu maaş bağlandı.

Mart 24: Time dergisi, Mustafa Kemal'i ilk kez

kapak yaptı.

Nisan 12: Franco-Roumanie Şirketi'ne ait uçakla Paris-Ankara arasında ilk resmi uçuş gerçekleşti.

Nisan 17: İtalya'da genel seçimleri faşistler kazandı.

Nisan 20: 20 Ocak 1921 tarihli Anayasa'da bazı değişiklikler yapılarak hazırlanan 105 maddelik yeni Anayasa, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edildi.

Nisan 22: Demiryolları Genel Müdürlüğü kuruldu.

Nisan 25: Binlerce Hintli vebadan öldü.

Mayıs 4: Türkiye, Paris Olimpiyat Oyunları'na atletizm, bisiklet, eskrim, futbol ve güreş dallarında kalabalık bir sporcu grubuyla katıldıysa da hiç madalya kazanamadı.

Mayıs 7: Yunus Nadi Bey tarafından kurulan "Cumhuriyet" gazetesi yayımlanmaya başladı.

Gazeteye "Cumhuriyet" adını Mustafa Kemal koydu.

D Â H İ K U R T A R I C I

Bölüm 5

Eğitimci

“N utuk'ta cumhuriyeti gençliğe emanet etmeyi ilke sayan Atatürk, bunun olumlu bir sonuç vermesi için her şeyden önce onların kültürlü insanlar olmaları koşuluna bağlı olduğunu biliyordu. Dolayısıyla en acil çözüm olarak eğitime bakıyordu. Pek az sonra 1923'ün başında da, bu kadrolara kadınların katılması isteğini, soruna çok kapsamlı, yani kadınların erkeklerle eşit haklar alması çerçevesinde bakılması gerektiğini anımsatır. Tekrarlıyoruz, daha Lozan barışı bile imzalanmamış, devletin sorunlarının hiç biri çözüme bağlanmamıştı: “İnsanın gördüğü her şeyin kadının ürünü olduğunu kabul gerekir. Başarısızlığımız kadına gösterdiğimiz sosyal ilgisizliğin sonucudur. Yaşamak hareketli olmak demektir. Toplumun bir bölümü çalışırken diğer bölümü hareketsiz olursa başarı olmaz.”

*Mustafa Kemal, Ankara Kız Lisesi'nin
bitirme sınıfları sonrasında öğretmen
ve öğrencilerle (24 Haziran 1933).*

Bu alanda Cumhuriyet dönemi ger-
çekten devrimci girişimlerde bulun-
muştur. Hiç şüphesiz en önemlisi La-
tin Harfleri'nin kabulü olmuştur. Bu
konudaki girişimleri doğrudan Ata-
türk kendisi yürütmüştür. Ancak fik-
rin salt ona ait olduğunu söylemek
mümkün değildir. 1870'lerden beri
konu tartışılıyordu. Atatürk konuyu
doruga yerleştiren lider olmuştur.

Sorunun kökeninde Osmanlı'dan
miras kalan inanılmaz düşük okur-
yazarlık oranı yatar. Çağdaşlaşma
girişimleri 19. yüzyılın ortasında he-
men hemen aynı zamanda başla-
yan Japon ve Türk toplumlarının
21. yüzyıla birbirinden ayrı – birisi
dünyada ikinci, diğeri çok arkalarda
– olarak girmelerinin sebebi, eğitim
alanındaki etkenliklerinin farklılığı-
dır. 1850'de okur-yazar yüzde 50
olan Japonya, 1900'de bunu yüzde
90'a ulaştırmış. Bizde ise 1850'de an-
cak yüzde 10 olan yüzde, 1900'de
hiç değişmeden aynı kalmıştır. Bu-
gün dünyanın en çok gazete okunan
ülkesi bin kişiye 560 ile Japonya'dır,
bu oran ülkemizde hala binde 100'ün
altında. Kitap okuma ve üretiminde-
ki sınırlılığımız da malum.

Bu geri kalışın kökeninde iki sebep
bulmak mümkün. Birincisi eğitimci
kadroların (Osmanlı döneminde din
adamları) kitle eğitimine yönelme-
miş olması; ikincisi ise, Arap harfleri-
nin, her sessizi sesli bir harfle okut-
ma geleneğine sahip Türkçe'nin aksi
bir yapıya sahip olması vardır.

Atatürk, Cumhuriyet'in ilanından sonra çıktığı yurt gezisi sırasında uğradığı Samsun'da lise öğrencileri arasında (26 Kasım 1930).

Mayıs 15: Yeni Resim Cemiyeti'nin
ilk sergisi Ankara'da açıldı. 1923'te
kurulan cemiyetin sergisinde 115
resim yer aldı.

Mayıs 16: Erzurum ve
çevresinde şiddetli bir
deprem oldu.

Mayıs 19: Türkiye ile İngiltere
arasında Türkiye-İrak sınırının
(Musul Meselesi) görüşüleceği
Haliç Konferansı, İstanbul'da
başladı.

Amiral Bristol

Mayıs 25: Paris'teki karşılaşmada
Türk Milli Futbol Takımı,
Çekoslovakya'ya 5-2 yenildi.

Mayıs 27: Amiral Bristol, "Amerika
sermayesinin Türkiye'ye
girmesinin faydalı olacağını"
söyledi.

Mayıs 30: Fikriye Hanım,
Ankara'da intihar etti.

Haziran 3: İtalyan sosyalist
lider Matteotti, faşist milisler
tarafından kaçınıldı.

Haziran 4: Mussolini, Türkiye'nin
Roma temsilcisine, Türkiye'ye karşı
askeri bir hazırlık olmadığına dair
kesin güvence verdi.

Haziran 17: Finlandiya ve Türkiye
arasında oynanan milli futbol
karşılaşmasında Türkiye 4-1
galip geldi.

Haziran 19: Estonya ile oynadığımız
milli maç, 4-1 galibiyetimizle
sonuçlandı.

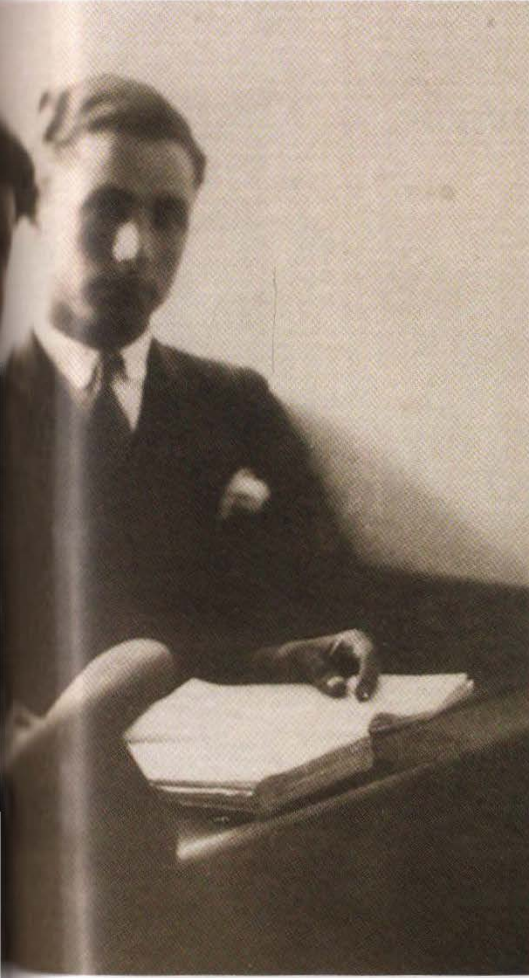
Haziran 23: İstanbul, şiddetli

yağmurlardan büyük zarar gördü.

Temmuz 5: 8. Olimpiyat Oyunları
Paris'te açıldı. Oyunlara bütün
dünyadan Almanya hariç
42 ülke katıldı.

Temmuz 6: Dr. Safiye Aliye Hanım
başkanlığında bir heyet Londra'daki
Uluslararası Kadınlar Kongresi'ne
katılmak üzere yola çıktı.

Temmuz 8: İlk kadın şoförümüz
ehliyetini aldı.

Mustafa Kemal, Harbiye Mektebi'nde öğrencilerle birlikte ders dinlerken (Aralık 1930).

Temmuz 24: Türkiye ile İtilaf Devletleri arasında Lozan Boğazlar Sözleşmesi imzalandı.

Türkiye İş Bankası açıldı

Ağustos 6: Lozan Antlaşması'nın bütün devletlerce tasdiki tamamlandı ve antlaşma yürürlüğe girdi.

Ağustos 26: Türkiye İş Bankası Mustafa Kemal'in direktifiyle, Ankara'da kuruldu.

Ağustos 30: Mustafa Kemal, Dumlupınar'da 30 Ağustos töreninin ardından askeri geçit törenini izledi.

Eylül 11: Türk Medeni Kanunu'nu hazırlamak üzere 24 kişilik Medeni Kanun Komisyonu kuruldu.

Eylül 13: Erzurum Pasinler'de meydana gelen 6,9 şiddetindeki depremde 310 kişi hayatını kaybetti.

Eylül 13: Galatasaray-Polonya futbol takımları 2-2 berabere kaldı.

Medeni Kanun Komisyonu

Eylül 20: Musul sorunu Milleter Cemiyeti'nde görüşülmeye başlandı.

Ekim 1: Mustafa Kemal, Erzurum'da "Depremden Zarar Görenlere Yardım Komisyonu"nun çalışmalarını denetledi ve felaketzedelere harcanmak üzere, kendisi ve Latife Hanım adına onar bin lira bağışta bulundu.

Ekim 8: Kadınlara ticari faaliyette bulunma hakkı verildi.

Ekim 9: İngiltere'de MacDonald hükümeti düştü.

Diyebilirim ki Atatürk biçim ve hareketine göre, olağanüstü bir insan, fakat bu olağan üstünlük, Nietzsche'nin ki gibi değildir. Nietzsche hasta idi. Atatürk öyle bir insandır ki, hayali değildir. İstedğini bilir, bildiğini yapar, yapamayacağı bir şeyi de istemez.

Heykelci KRİPPEL, Avusturya

Atatürk, arkasında geleceğinden korkmayan kuvvetli bir milli devlet bırakmıştır.

Bohemia Gazetesi, Çekoslovakya

Mustafa Kemal yeni Türkiye'nin kalbidir. Eski, yapılmış bir toplumdaki yepyeni, güçlü bir millet yaratmış, eşsiz kişiliğiyle kendini herkese saydırmış, enerjisiyle herkesi kendine inandırmıştır.

Ma Shao-Cheng, Çinli Yazar

Atatürk'ün hayatı ve eseri sadece Türkiye için değil, fakat dünyanın bütün özgür milletleri için bir ilham kaynağı olmaya devam edecektir.

Çang Kay ŞEK

Kemalizm hızlı gelişme yolunu keşfen ve ispat etti ki, yalnız bir kuşakta disiplinli bir eğitim ile halkta büyük bir uygarlık gelişebilir. Bu, insanlığa denemiş bir felsefe örneği olarak sunulabilir.

Gerrad Tongas, Fransız Yazar

Atatürk, eskimiş bilimlerle boş yere kafasını yormamış olduğundan daha taze ve cesur düşünen bir önderdir. Hiç şüphesiz devlet adamlarının en cesur ve orijinalidir.

Herbert Seabotham, İngiliz Yazar

Ekim 9: Türkiye, Milletler Cemiyeti'ne başvurarak, Irak ile geçici bir sınır çizilmesini talep etti.
Ekim 16: Topkapı Sarayı, müze

ÇAKSAMA - 7 Ekim 1929

İYİ HİRLER VERİŞİ 5 KURUŞ

Her gün bir kuruş verilir. Her gün bir kuruş verilir. Her gün bir kuruş verilir.

Akşam

Çakımlı - 7 Ekim 1929

İYİ HİRLER VERİŞİ 5 KURUŞ

Her gün bir kuruş verilir. Her gün bir kuruş verilir. Her gün bir kuruş verilir.

Millet Mektepleri Açılıyor

Liman İşleri ne olacak?

İSTANBULDA BİR LİMAN EMANETİ TEŞKİLİ

Tophaneden Dolma bahçeye doğru bir rihlim yapılacak

Tophane meydanı

Liman işleri, milletler Cemiyeti tarafından emredilmiştir. Bu işler, Tophane meydanı ile Liman arasında yapılacak bir rihlim ile gerçekleştirilecektir. Bu işler, Tophane meydanı ile Liman arasında yapılacak bir rihlim ile gerçekleştirilecektir.

Rüşumat müdürü

Rüşumat müdürü, Tophane meydanı ile Liman arasında yapılacak bir rihlim ile gerçekleştirilecektir. Bu işler, Tophane meydanı ile Liman arasında yapılacak bir rihlim ile gerçekleştirilecektir.

Millet mektepleri

İstanbulda 300 bin kişiyi okuyacak

Millet mektepleri bir akşam açılacak ve eğitimde başlanacaktır. İstanbulda 300 bin kişi millet mekteplerine devam edecektir. Millet mektepleri hakkında manzûr müdâfiri Hakkıdar beyin mühlîm boynandı 4 nâfîs sayfamadadır.

Millet mektepleri

Millet mektepleri, İstanbulda 300 bin kişiyi okuyacak. Millet mektepleri, İstanbulda 300 bin kişiyi okuyacak. Millet mektepleri, İstanbulda 300 bin kişiyi okuyacak.

Kaçakçılık

Kaçakçılık, İstanbulda 300 bin kişiyi okuyacak. Kaçakçılık, İstanbulda 300 bin kişiyi okuyacak. Kaçakçılık, İstanbulda 300 bin kişiyi okuyacak.

2 Ocak 1929 tarihli akşam gazetesinde Millet Mektepleri'nin açılışıyla ilgili haber.

olarak ziyarete açıldı.
Ekim 17: Mustafa Kemal, Fransız yazar Anatole France'ın ölümü nedeniyle, Fransa Cumhurbaşkanı Doumerque'e başsağlığı telgrafı yolladı.
Ekim 17: Ziraat Bankası, muhacirlere 3 milyon lira borç veriyor.
Ekim 18: Türkiye Büyük Millet Meclisi, Musul meselesini görüşmek için Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'in çağrısı üzerine olağanüstü toplandı.

Ekim 19: İstanbul Rumlarından mübadeleye tabi olup da şehri terk etmeyenlerin sayısı 20 bine erişti. Bunların ancak 7 bini yakalandı.
Ekim 23: Türkçülük akımının önde gelen isimlerinden Ziya Gökalp İstanbul'da öldü.
Ekim 26: Kazım Karabekir Paşa, askerlik görevinden ayrılıp milletvekili olarak çalışacağını bildirdi.

Ziya Gökalp

Ekim 28: Milletler Cemiyeti, Brüksel'de toplandı. Fethi Bey, "Musul'da Milletler Cemiyeti'nin belirleyeceği sınır Türkiye'nin kabul edeceğini" söyledi.
Ekim 29: Irak- Türkiye arasındaki geçici sınır saptandı. Musul meselesi donduruldu.
Ekim 31: Mareşal Fevzi Paşa (Çakmak) milletvekilliğinden istifa ederek Genelkurmay Başkanı oldu.

Churchill

Kasım 8: İngiltere'de seçimi kazanan Muhafazakarlar, Churchill'i başbakan seçtirdiler.

Kasım 10: Halk Fırkası,

Cumhuriyet Halk Fırkası adını aldı.

Kasım 11: Beyoğlu'ndaki Anadolu Hanı yandı.

Kasım 12: Mustafa Kemal, Çankaya'da eski Mısır Hıdivi Abbas Hilmi Paşa'yı kabul etti.

Kasım 16: Moskova'da yapılan Türkiye-Sovyetler millî futbol maçı 3-0 mağlubiyetimizle bitti.

Kasım 17: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kuruldu.

Kasım 21: İsmet Paşa, başvekillikten istifa etti.

Kasım 22: Fethi (Okyar) Bey, kabineyi kurmakla görevlendirildi.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurucuları

Kasım 27: Kazım Karabekir Paşa, Terakkiperver Cumhuriyet

Fırkası'nın lideri oldu.

Aralık 20: Kırkkilise ilinin adı Kırklareli

olarak değiştirildi.

Aralık 30: Bahriye Vekaleti (Denizcilik Bakanlığı) kuruldu ve ertesi gün İhsan Bey (Eryavuz) vekil atandı.

Aralık 31: Orhan Kemal'in babası Abdülkadir Kemali tarafından çıkarılan Toksöz gazetesi "millî güvenliği bozucu yayın" yaptığı gerekçesiyle kapatıldı. Gazete sahibi Kemal hapis cezasına çarptırıldı.

Daha 11. yüzyılda yazılan ve Türkçe'ye bir çok çevirisi yapılan Kabusname'de, Kur'an'ın ezberletilmesi ama okuyup yazmanın öğretilmemesinin etkisi vurgulanır ki, bu ortada bütün İslam alemine yönelik bir sorun bulunduğu gösterir. Tanzimat Dönemi olarak saydığımız 1923'e kadar uzanan çağda bu iki konu da tartışmaya getirilmiş, okuryazarlığı artırmak için okullar açılmasına gayret edilmiş ama yüzdeyi daha fazla artırmak mümkün olamamıştı. Konu üzerinde inceleme yapan düşünürler sıkça Arapça'nın yetersizliğini vurgulamış, hatta Latin harflerinin kabulünü önerenlere bile rastlanmıştır.

20. yüzyılın başında Osmanlı'nın Müslüman cemaatlerinden Arnavutların ilk kez dillerini yazılı hale getirirken Arap harfleri yerine Latin harflerini tercih etmeleri, hem de bu konudaki tartışmanın Osmanlı'nın içinde cereyan etmesi, arkasından Rusya'daki Türklerden benzer tezlerin ileri sürülmesi sorunun yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Nitekim Türkiye 1928'de bu konuda kesin kararını almadan üç yıl önce de, Azerbaycan resmen Latin harflerini kabul etmişti.

9 Ağustos 1928'de bu konudaki kararını resmen açıklarken Atatürk'ün söylediği sözler hedefi açıkça belirliyordu:

İstanbul'da Türk Kadın Birliği Başkanı Nezîha Mubittin Hanım ve arkadaşlarıyla.

1925

Ocak 16: Sovyet savaş komiseri Leon Troçki görevinden alındı.

Ocak 29: Türk hükümetinin vetosuna rağmen Fener Rum Patriği seçilen Konstantin Araboğlu sınır dışı edildi. Yerine III. Vasilios patrik seçildi.

Şubat 13: Şeyh Said İsyanı Genç ilçesine bağlı Pıran'da, başladı.

Şubat 16: Türk Hava Kurumu Türkiye Tayyare Cemiyeti adı altında

Ankara'da kuruldu.

Şubat 17: Aşar'ın Kaldırılmasına Dair Kanun kabul edildi.

Şubat 21: Mustafa Kemal başkanlığındaki Vekiller Heyeti toplantısında, doğu illerinin bir bölümünde "sıkıyönetim" ilan edildi.

Mart 2: Fethi (Okyar) Bey, başvekillikten istifa etti.

Mart 3: Başvekilliğe atanan İsmet Bey (İnönü), yeni kabineyi kurdu.

Mart 4: Tahrir-i Sükun Kanunu,

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edildi.

Mart 24: Ankara'nın eski kent dokusunun bozulmaması için "Yeni

Türk Hava Kurumu

Şehir" yasası kabul edildi.

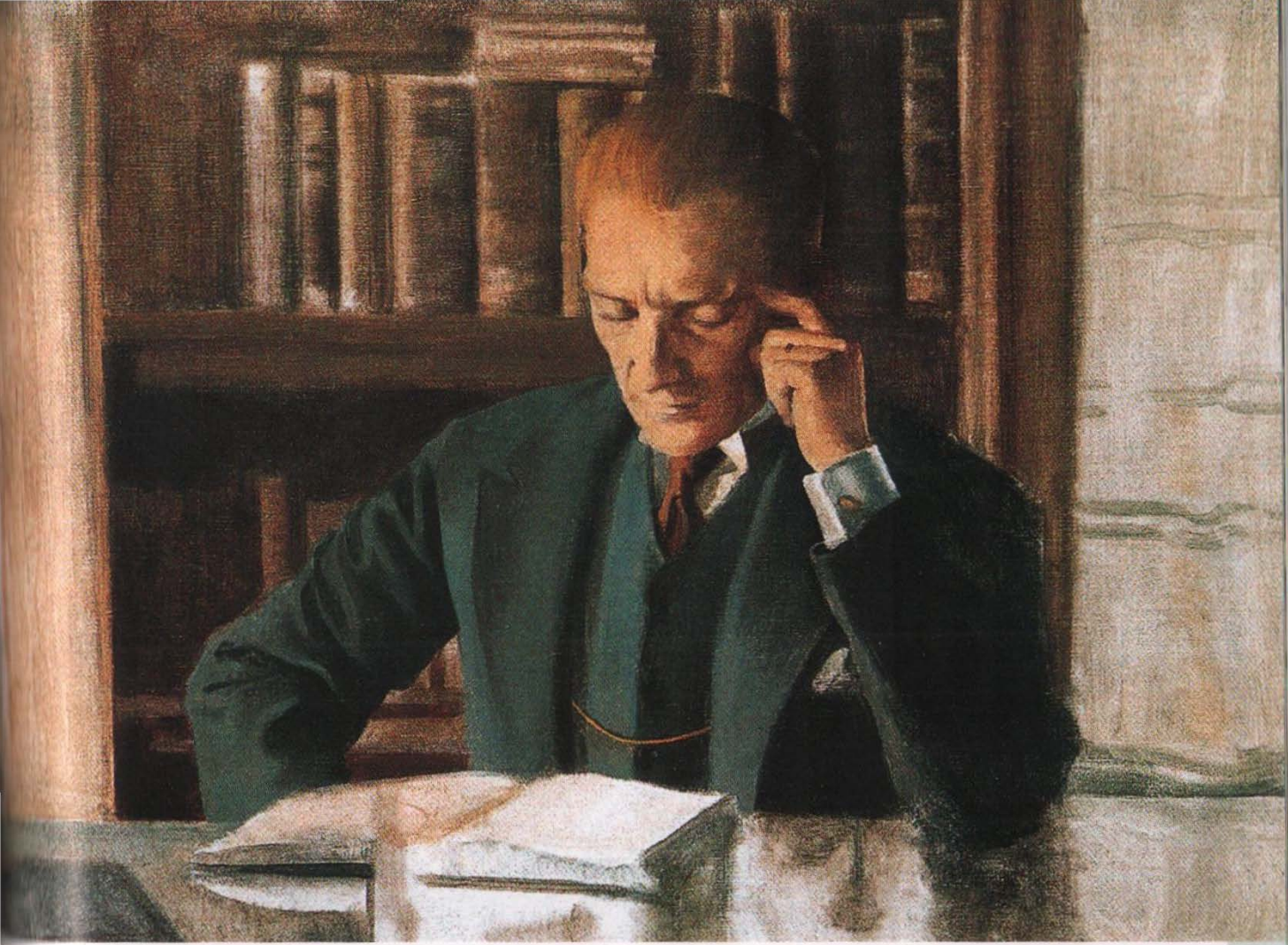
Nisan 5: Şeker fabrikalarının kurulması ve bunlara tanınan ayrıcalıklara ilişkin kanun kabul edildi.

Haziran 29: Şeyh Sait ve 47 asi lider, Diyarbakır'da idam edildi.

Ağustos 5: Mustafa Kemal, Latife (Uşaklıgil) Hanım'dan ayrıldı.

Ağustos 23: Mustafa Kemal, şapkayı tanıtım amacıyla Ankara'dan Kastamonu'ya hareket etti.

Ağustos 24: Mustafa Kemal ilk defa Kastamonu'da şapka giydi.

Atatürk Nutuk okuyor. Tablo: Edip Hakkı Köseoglu (Hamit Kınaytürk, Ressamların Firçalarından Atatürk).

İlül 1: 1. Tıp Kongresi Ankara'da toplandı. Kongrenin ana konusu "Sıtmayla Mücadele"ydi.

İlül 25: Ankara Etnografya Müzesi'nin temeli atıldı. Müze 1930'da ziyarete açıldı.

Ekim 5: İstanbul darphanesinde ilk Cumhuriyet altını basıldı. 5 lira değerinde olan altından 226 adet basıldı.

Kasım 1: Rıza Han Fehlevî, İran'da Kaçar Hanedanlığı'na son verdi.

Kasım 5: Ankara'da hukuk eğitimi veren bir okul açılması için 1921'de başlatılan girişimler doğrultusunda Ankara Hukuk Mektebi kuruldu.

Kasım 21: Doğu illerinde sıkıyönetim 1 yıl daha uzatıldı.

Kasım 25: Şapka Kanunu Büyük Millet Meclisi'nde kabul edildi.

Kasım 30: Tekke ve Zaviyeler ile Türbelerin Kapatılmasına ve Türbedarlıklar ve Birtakım Unvanların Kaldırılmasına Dair Kanun kabul edildi.

Aralık 17: Sovyeter ve Türkiye arasında Dostluk ve Saldırmazlık Paktı imzalandı.

Aralık 25: Alpullu Şeker Fabrikası'nın temeli atıldı.

Aralık 26: Milletlerarası Saat ve Milletlerarası Takvim Hakkındaki Kanunlar kabul edildi.

1926

Ocak 1: İlk kez resmi olarak yılbaşı kutlandı. Elektrikler 24.00'de bir dakika kapatıldı.

Ocak 25: Şeker, petrol ve benzin tekeli hakkındaki kanun Meclis'te kabul edildi.

Şubat 11: Milliyet gazetesi, Siirt Milletvekili Mahmut Bey (Soydan) tarafından kuruldu.

Şubat 17: Türk Medeni Kanunu kabul edildi.

Mart 1: Türk Ceza Kanunu Meclis'te kabul edildi.

Mart 1: Devlet Resim ve Heykel Sergisi Ankara'da açıldı.

Mart 18: Papa I. Efüm (Pavli Erenerol) Bağımsız Türk Ortodoks Patrikhanesi'ni kurdu.

Nisan 1: Ağustos'un Zafer Bayramı olarak kutlanması hakkındaki kanun kabul edildi.

Nisan 19: Kabotaj Kanunu Meclis'te kabul edildi.

Nisan 22: Borçlar Kanunu kabul edildi.

Mayıs 15: Son Osmanlı Padişahu Vahideddin, San Remo'da öldü.

Mayıs 29: Türk Ticaret Kanunu kabul edildi.

Haziran 5: Musul'un Milletler Cemiyeti tarafından Irak'a bırakılmasından sonra İngiltere ve Irak'la başlatılan görüşmeler sonuçlandı. Yapılan antlaş-

ma ile Musul petrollerinin yüzde 10'u, 25 yıl süreyle Türkiye'ye verildi. **Haziran 14:** Mustafa Kemal'e karşı, İzmir'de hazırlanan bir suikast girişimi ortaya çıkarıldı.

Haziran 26: İstiklal Mahkemesi, suikast sanıklarını İzmir'deki Milli Sinema salonunda yargılamaya başladı.

Temmuz 13: İzmir suikastı davasında mahkeme, Ziya Hurşit ve arkadaşları hakkında idam kararı verdi.

Temmuz 14: Ziya Hurşit ve arkadaşları hakkındaki idam cezası infaz edildi.

İzmir suikastı sanıkları İstiklal Mahkemesi'nde.

ACILIKTA KADINLARIMIZ

**Kadın uçman Gökçene
rasssa madalye verildi**

**lerin havayı severek canlarını tehlikeye
çak şekilde çalışmaları lâzımdır**

de Meclis Reisi, Başvekil, Mareşal Çakmak bulundular. Kahraman
nı Atatürk kızı Sabiha Gökçen tebrik edildi. Merasimden sonra
net İnönü, Mareşal Çakmak uzun müddet görüştüler

Türk Hava Ku-
şuğun çabası bir

Kadın kumandanı-
nın ilk olarak ve
atışkayışerler gı-
sıya kahraman-
lıklarını gösteren
Sabiha Gökçen
madalye verildi.
Bu hava or-
du ve askerler
büyük bir memn-
nı gösterdiler.
Albayraklı
ve genel kuv-
vetlerimizin

Başvekilin havacılığımız hakkındaki nutku

Ankara 28 (A.A.) — Türk Ha-
va Kurumunun bugünkü toplantı-
sında Başvekilin ilk kezın uç-
ması Sabiha Gökçen'e nuranına ma-
dalya tahsis münasebetiyle Başbakan
İsmet İnönü 2 saatlik konuşma yaptı
(Devamı 2. Sayfa sayfasında)

“Karadeniz,, mülteci yerin pasaportlu

Madridde sefarethanemize
“Karadeniz,, vapurile kurtar-
kete getirilirlerken İtalyan
denize atlavio yu-

Fransızca müteccilerle beraber sefarethan-
İstanbulda gel-

Madriddeki sefarethanemize giden
İspanyolları bedbaht memleketlerinin ba-
kını ve bu halde kurtarılmış bir halde

Atatürk, Japonya'da
Birinci Dünya Savaşı
sonrası felaketlerinden
Türkiye'yi kurtararak
büyük zafere ulaştıran
kahraman ve Osmanlı
İmparatorluğu'nun
yıkıntılarından yeni
Türkiye Cumhuriyeti'ni
yaraan büyük bir devlet adamı olarak, çok
iyi tanınmaktadır. Bilhassa Atatürk'ün
Türk Dil İnkılabının gerçekleştirilmesini
sağlamak yolundaki gayretlerine karşı
büyük bir hayranlık duyulmaktadır.

İKEDA, Japonya

Atatürk, Türkiye'yi yeniden yaptı. Ve emin
bir yol üzerinde ileri yürüyüşüne devam
eden bir memleket bıraktı.

Monges Handels Gazetesi
Norveç

Türkiye'nin yüzyıllık
geriliğinden kurtulması
için Atatürk pek çok
şey yapmıştır.
Gerçekleştirdiği
reformlar
memleketin
ekonomik
hayatının, sını-
tarımsal kalkınmanın
hızla ilerlemesini hedef
tutmuştu. Atatürk yönetimi zamanında,
Türkiye'nin milletlerarası otoritesi yükselmış
ve memleket, dünya siyasetinde önemli rol
oynamaya başlamıştır.

N. S. KRUŞÇEV
Sovyetler Birliği eski Başkanı

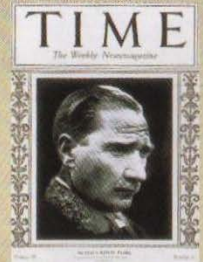
Kadın hayatın her safhasında erkekle eşit
tutmanın örneği olarak ilk kadın havacımız
Sabiha Gökçen, basınımızın ilgt odağı oldu.

Agustos 2: Türk Bozkurt ve Fransız
Lotus gemileri çarpıştı. Olay, uluslara-
rası bir hukuk savaşına dönüştü.
Agustos 13: Marksist devrimci ve
Küba devriminin önderlerinden Fidel
Castro Ruz, Mayarı'de doğdu.
Ekim 4: İstanbul Sarayburnu'ndaki
Gazi heykeli resmi törenle açıldı.
Ekim 6: İlk uçak fabrikası Kayseri'de
açıldı.
Ekim 14: İstanbul'da ilk resmi nikah
kayıdı.

Kasım 10: Mustafa Kemal,
Ankara'da, ünlü İtalyan heykeltıraş
Canonica'yı kabul etti.
Kasım 22: Doğu illerinde sıkıyönetim
bir yıl daha uzatıldı.
Kasım 26: Türkiye'nin ilk şeker
üretim tesisi olan Alpullu Şeker
Fabrikası açıldı.
Aralık 1: Ahali Mübadelesi kapsa-
mında el konan taşınmazların karşılık-
lı olarak değiştirilmesine yönelik ant-
laşma Türkiye ve Yunanistan arasında
imzalandı.

Aralık 17: Türkiye'nin ikinci şeker
üretim tesisi olan Uşak Şeker
Fabrikası açıldı.
Aralık 26: Hayat dergisi yayın
hayatına başladı.
1927
Ocak 4: Şair ve yazar Süleyman
Nazif İstanbul'da öldü.
Şubat 21: Time dergisi Mustafa
Kemal'i ikinci kez kapak yaptı.
Mart 2: Hükümete olağanüstü
yetkiler tanıyan Tahrir-i Sükun Yasası

2 yıl daha
uzatıldı.
Mart 6:
İstanbul
Radyosu
deneme
yayınına
başladı.
Mart 7:
İstiklal
Mahkemeleri
kaldırıldı.

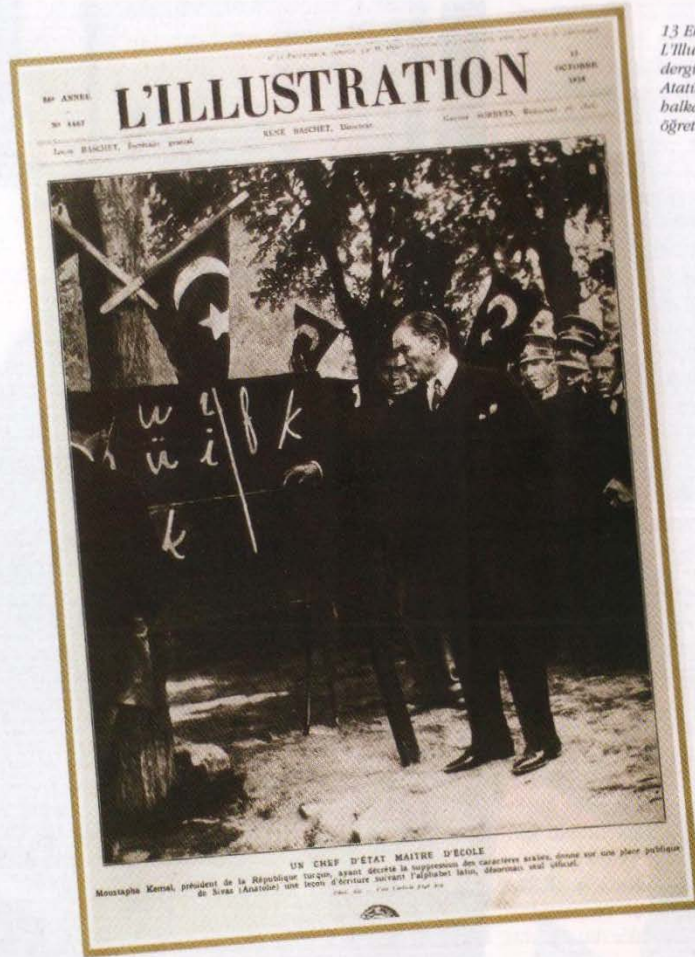
1938 yılında manevi kızı,
Prof. Afet İnan'la

*İstanbul Darülfenun
öğrencileri katıldıkları bir
törende (1932).*

13 Ekim 1928 tarihli L'illustration dergisinin kapağı. Atatürk Kayseri'de başka yeni harfleri öğretiyor.

Mart 9: "Türk Güzel Sanatlar Birliği" kuruldu. Hemen her dalda etkinlik gösteren kuruluşun başkanlığına İbrahim Çallı seçildi.

Nisan 10: Sokaklara isim verilmesi ve binaların numaralandırılması öngören kanun kabul edildi.

Charles Augustus Lindbergh

Mayıs 18: Cumhurbaşkanlığı için Almanya'da yaptırılan özel vagon Ankara'ya getirildi.

Mayıs 21: New York'tan Paris'e uçan Charles Augustus Lindbergh, Atlantik Okyanusu'nu geçen ilk pilot oldu.

Mayıs 29: Ankara- Kayseri demiryolu açıldı.

Haziran 10: Türkiye'nin en prestijli yarış kabul edilen Gazi Koşusu ilk kez Ankara'da Mustafa Kemal'in huzurunda yapıldı.

Haziran 15: İstanbul Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi hizmete girdi.

"Yeni Türk harflerini çabuk öğreniniz. Bütün millete, köylüye, çobana, hamala, sandalciya öğretiniz. Bunu vatanperverlik vazifesi biliniz. Bu vazifeyi yaparken düşününüz ki, bir milletin, bir içtimai heyetin yüzde sekseni okuma yazma bilmez... Bu ayıptır. Bundan insan olarak utanmak lazımdır. Bu millet utanmak için yaratılmış bir millet değildir, iftihar etmek için yaratılmış ve iftiharla tarihini doldurmuş bir millettir. Milletin yüzde sekseni okuma yazma bilmiyorsa hata bizlerde değildir. Onlardır ki, Türk seciyesini anlamayarak bir takım zincirlerle kafalarımızı sarmışlardır... Hataları düzelteceğiz."

Dört ay içinde resmi dairelerden okullara, gazetelerden özel şirket hesaplarına kadar her yerde yeni harflerin kullanılmasına geçildi. Aslında bu hızda, Atatürk'ün iddiasının aksine, yüzde yirminin de altında olan okuryazarın büyük kısmının yabancı diller bilmesi asıl etken olmuştu. Kitleler için her tarafta kurslar açıldı. Ancak sadece harfleri çözmenin arzulan hedef olmadığı biliniyordu. Sorun basit okuryazarlık değil, okuduğu üzerinde düşünebilen insan olmaktı. Bunun için de bütün topluma yetecek sayıda öğretmenin yetiştirilmesi ve okulların açılması gerekiyordu. Yönetim büyük bir hızla öncelikle bu sorunu çözmeye yöneldi.

Atatürk Dolmabahçe Sarayı'nda açılışını yaptığı resim ve beykel sergisini gezerken (20 Eylül 1937).

Haziran 28: Mustafa Kemal, Milli Savunma Bakanlığı'na dilekçe vererek askerlikten emekliliğini istedi.

Haziran 30: Mustafa Kemal, İsmet (İnönü) ve Kazım (Özalp) paşalar ordudan emekli oldular.

Temmuz 1: Mustafa Kemal, Ertuğrul Yata ile İzmir'den İstanbul'a geldi. Kuruluş Savaşı'ndan sonra ilk kez geldiği İstanbul'da coşkuyla karşılanan Mustafa Kemal, Dolmabahçe Sarayı'na geçti.

Atatürk'ün Ertuğrul yatyyla İstanbul'a gelişi

Temmuz 6: Şura-yı Devlet (Danıştay) göreve başladı.

Eylül 15: Eskişehir Bankası kuruldu.

Ekim 15: II. Cumhuriyet Halk Fırkası Kongresi toplandı.

Ekim 25: Türkiye Komünist Partisi'nin önde gelen isimleri "1927 Komünist Tevkifatı" olarak tanhe geçen bir operasyonla tutuklandı.

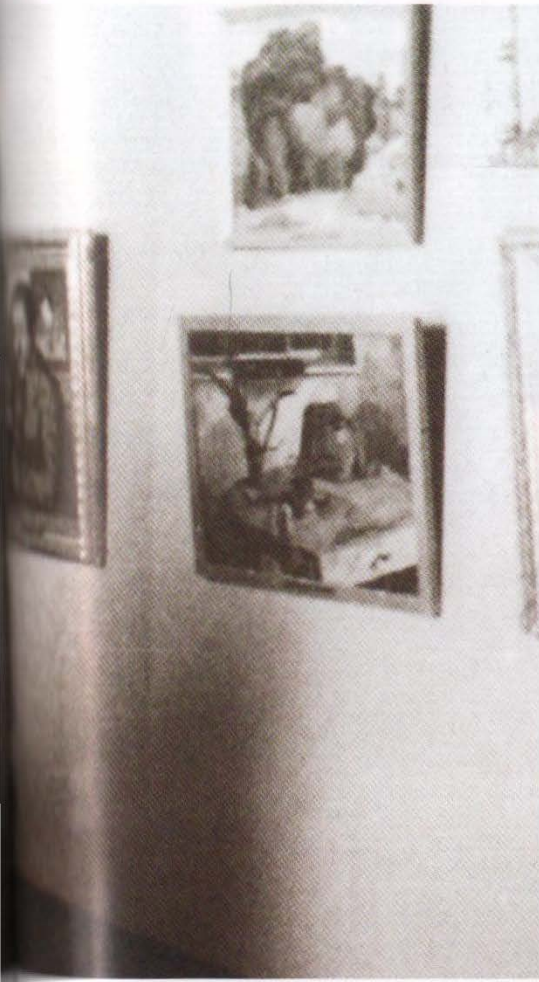
Ekim 28: TC'nin ilk nüfus sayımı yapıldı. Nüfusumuz: 13.648.270.

Kasım 1: Yeni seçilen TBMM, ilk toplantısını yaptı. Mustafa Kemal ikinci kez cumhurbaşkanlığına, Kazım Paşa (Özalp) da Meclis Başkanlığına seçildi.

Aralık 5: Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kağıt parası tedavüle sürüldü.
- Alexander Fleming (1881-1955) Penisilin'i buldu.

1928

Ocak 18: Mustafa Kemal'e suikast

Türkiye'nin ilk kadın pilotu Sabiha Gökçen

hazırlamak üzere 27 Ağustos 1927'de Karaburun'a çıkarken yakalanan Hacı Sami çetesinden 3 kişi Eminönü Meydanı'nda idam edildi.

Ocak 31: Türk Maarif Cemiyeti Ankara'da kuruldu.

Şubat 1: Ankara Şehremaneti (belediye) tarafından yaptırılan çimento fabrikası açıldı.

Şubat 14: Türkiye ile Bulgaristan arasında Ticaret ve Deniz Ulaşımı Antlaşması imzalandı.

Nisan 10: Laiklikle ilgili önemli Anayasa değişiklikleri yapıldı.

Nisan 10: Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda (Anayasa) yapılan bir değişiklikle "Türkiye Devleti'nin dini, din-i İslamdır" maddesi kaldırıldı.

Ankara Palas

Nisan 11: Temyiz Mahkemesi'nin kurulmasına ilişkin kanun kabul edildi.

Nisan 12: Türkiye İmar Bankası, 1 milyon lira sermaye ile İstanbul'da kuruldu.

Nisan 17: Vedat Bey'in (Tek) bağladığı ve Mimar Kemaleddin'in devam ettiği Ankara Palas tamamlandı.

Mayıs 20: Uluslararası Rakamların Kullanılması Hakkında Kanun kabul edildi.

Mayıs 22: Türkiye ile Afganistan arasında Dostluk ve İşbirliği Antlaşması imzalandı.

Mayıs 23: Türk Vatandaşlığı Kanunu kabul edildi.

Mayıs 29: Amsterdam'da yapılan futbol karşılaşmasında Mısır Türkiye'yi 7-1 yendi.

Temmuz 8: Ankara Hukuk Fakültesi ilk mezunlarını verdi.

Ağustos 8: İstanbul'da, Taksim Cumhuriyet Anıtı törenle açıldı.

Tabii ki projenin gerçekleşmesi bir nesilde tamamlanamazdı.

1945'de demokrasiye geçtiğimizde okur-yazar yüzdesi hala yüzde yirmilerde dolaşıyordu. Ancak 21. yüzyıla girdikten sonra yüzde 90'lara erişildiği iddialarına rastlanıyor. Ancak bunun da yeterli olmadığı, sorunun salt okuryazarlık değil, köklü bir dünyaya açık kültür temeli verilmesi olduğu biliniyor. Okur-yazarlığı sağlamakla yetinen 5 yıllık ilköğretimin ancak 20. yüzyılın son günlerinde 8 yıla çıkarılabildiğini biliyoruz. Üstelik bu girişime bile yavaş bir tepki gösteren çevrelere rastlanmıştı.

Bütün bunlar, Latin harflerine geçiş yerenlere hala rastlanan toplumumuza çağdaş dünya düzeyine yetiştirebilmek için Atatürk'ün nasıl bir çaba sarfetmek zorunda kalmış olduğunu göstermektedir.

Eğitim sorununa sadece okuryazarlık açısından bakmak yeterli değildir. Öncelikle eğitici kadro sorunu çözüm bekliyordu. Erkek eğitimcilerin öğretmenlerin sayılarını artırmak çabası daha Osmanlı döneminde başlamıştı, asıl sorun kadın öğretmenler ve kadın kesiminin eğitimiydi, zira geleneksel yapı buna hiç izin vermemişti. Tanzimat'la bu konuda ilk adımlar atılmıştır ama toplumun tabanına erişen bir gelişmenin asla bahis konusu olmadığı malumdur.

Ağustos 23: Amasya-Zile demiryolu açıldı.

Ekim 7: İstanbul'da tramvay işçilerinin grevi başladı. Grev 15 Ekim'e kadar devam etti.

Kasım 1: Yeni Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun kabul edildi.

Kasım 8: Mustafa Kemal, halka yeni yazıyı öğretmek üzere faaliyet geçecek olan Millet Mektepleri'nin Genel Başkanlığı'na ve

Başöğretmenliği'ni kabul etti.

Kasım 28: İlk kadın avukatı olan Beyhan Hanım İstanbul 1. Ticaret Mahkemesi'nde bir kadını savunmak üzere duruşmaya çıktı.

Kasım 28: Dil Encümeni, Yeni İmla Kılavuzu'nu hazırladı. Hazırlanan imla kılavuzu 25 bin kelimeden oluşuyor.

1929

Ocak 1: Yeni harfleri ve bu harflerle yazıyı halka öğretmek amacıyla "Millet Mektepleri" açıldı.

Şubat 12: Sovyetler Birliği dışına sürülen eski Savaş Komiseri Troçki, İstanbul'a geldi.

Mart 1: İstanbul Boğazı Karadeniz'den gelen buzlarla kaplandı. Deniz trafiği günlere aksadı.

Mart 4: Takrir-Sükun Kanunu yürürlükten kaldırıldı.

Mart 9: İstanbul'da matbaacılık okulu açıldı.

Nisan 4: Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu Meclis'te kabul edildi.

Nisan 18: İcra ve İflas Kanunu kabul edildi.

Atatürk Balkan Festivali'nde
(2 Eylül 1936).

Türk Ocakları
4.Kurultay'ında
üyelerle birlikte (23
Nisan 1927).

Nisan 23: 23 Nisan ilk defa Çocuk Bayramı olarak kutlandı. Ankara'da verilen çocuk balosuna Mustafa Kemal de katıldı.
Mayıs 13: Deniz Ticaret Kanunu kabul edildi.
Mayıs 17: Amerikalı Gangster Al Capone, ruhsatsız silah taşımaktan bir yıl hapis cezasına çarptırıldı.

Haziran 2: Kaçakçılığın Men ve Takibi Hakkındaki Kanun Meclis'te kabul edildi.
Temmuz 1: Ankara ile İstanbul arasında telefon konuşmaları başladı.
Temmuz 15: "Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği" kuruldu.

Ağustos 3: Türkiye ile Suudi Arabistan arasında Mekke'de dostluk antlaşması imzalandı.
Ağustos 9: Gazi Mustafa Kemal Sarayburnu'nda Türk harfleri hakkındaki nutkunu gerçekleştirdi.
Eylül 1: Okullardan Arapça ve Farsça dersleri kaldırıldı.
Eylül 2: Feriha Tevfik Hanım, Türkiye'nin ilk güzellik kraliçesi seçildi.
Kasım 3: Türk Harfleri Kanunu Büyük Millet Meclisi'nde kabul edildi.

Atatürk, Cumhuriyet ilanı, milli bankaların ve milli sanayinin kuruluşu demiryolları yapımı, yabancı ayrılcıların kamulaştırılması, din ile devletin ayrılması, Latin Alfabesinin kabulü, kadın eşitliğinin tanınması, ünvanların kaldırılması gibi birçok inkılap hareketinin yapıcısı ve öncüsü olmuştur.

Pravda Gazetesi
(Moskova, 10 Kasım 1938)

Türkiye'de çağdaş düşüncenin ve demokratik düzenin temellerinin atılmasının baş mimarı ve öz sahibi Atatürk'tür.

Fethi BOLAYIR

Atatürk, sokak politikacısının ağzına kaşık olmaz. Atatürk'e karşı gelinmez. Atatürk'le oynamaz. O müsbet bilim, uygarlık ve özgürlük demektir.

Çetin ALTAN

Atatürk'ün asıl yüreği, pas tutmayan madenler gibi, kin nedir, hiç bilmemiştir. Devlet, millet, inkılap, davalarında husumetleri ne kadar sert ve derinse, kendi şahsi ve özel hayatı ile ilgili konulardaki hiddetleri o derece hafif ve geçici idi.

Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU

Bir yenilginin uçurumuna düştüğü halde, ilkin neticesiz sanılan İstiklal Mücadelesi'ni gerçekleştiren Türk Milleti, önünde saygıyla eğilmeden bu satırlara son veremez.

Zafer neşesiyle kendinden geçmiş bir diplomasinin kararını "hayır" diyerek yırtmak ve yüzlerine fırlatmak örneğini biz Almanlar, Türklere borçluyuz.

Vissen Und Vehr, Alman Askeri Dergisi

Kasım 30: Yaşamöyküsü çalışmalarıyla ünlenmiş Alman tarihçi Emil Ludwig, Mustafa Kemal tarafından Çankaya'da kabul edildi.
Aralık 18: Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti kuruldu.
Aralık 23: Başvekalet Müsteşarlığı bir bildiri yayımlayarak, eski yazıyla yazılmış dilekçe ve müracaatların artık dikkate alınmayacağını bildirdi.
- Dünyanın ilk TV'si İskoç L. Baird tarafından yapıldı. Ancak gelişmesi yüzyılın ikinci yarısına kaldı.

Atatürk, manevi kızı Sabiha Gökçen'le birlikte.

Birinci Türk Tarih Kongresi üyeleri, Marmara Köşkü'nde Atatürk ile birlikte

1930

Ocak 3: Mustafa Kemal, Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'ne ilk üye olarak kaydedildi.

Ocak 12: Mübaccel Namık Hanım, Türkiye güzeli seçildi.

Şubat 1: Kayseri-Şarkışla demiryolu açıldı.

Şubat 3: Türkiye ile Fransa arasında dostluk antlaşması imzalandı.

Şubat 17: Türk Gazeteciler Birliği kuruldu.

Şubat 18: Plüton gezegeni bulundu.

Şubat 20: Türk Parasını Koruma Kanunu kabul edildi.

Mart 8: Mahatma Gandhi,

Hindistan'da pasif direnişi başlattı.
Mart 15: İlk sesli film The Jazz Singer (Caz Şarkıcısı; 1927) Elhamra sinemasında gösterime girdi. Film büyük ilgi gördü.
Nisan 3: Türk kadınlarna, belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanıyan "Yeni Belediye Kanunu" kabul edildi.
Nisan 14: Rus şair, Vladimir Mayakovski, "Aşkın küçük sandalı / hayat ırmağının akıntısına / kafa tutabilir mi / Dayanamayıp parçalandı işte sonunda..." dizelerini

yazıp intihar etti.
Nisan 22: Milli Sanayi Kongresi Ankara'da toplandı.
Nisan 23: Milli Hakimiyet Bayramı ikinci kez "Çocuk Bayramı" olarak kutlandı.
Nisan 24: Umumi Hıfzısıhha Kanunu Meclis'te kabul edildi.
Nisan 28: Türk Ocakları VI. Kurultayı'nda Türk Tarih Encümeni yerine Türk Tarihi Tetkik Heyeti'nin kurulması kararlaştırıldı. Heyet 4 Haziran'da çalışmalarına başladı.

Atatürk manevi
kızı İlküyle

Osmanlı'da kadın okuryazarlar daha çok Avrupalıların ve gayrimüslimlerin okullarında eğitim gören Türk kızları arasından çıkmıştı. Namık Kemal'in "Terbiye-i Nisvan Hakkında Bir Layiha" gibi makaleleri (1867), Hüseyin Rahmi'nin, Halide Edib'in, Ziya Gökalp'in yazılan bu gereksinmeyi gündeme getirmiş ancak yaygın bir sistem oluşturulamamıştı.

1922'de Büyük Zafer'in hemen ertesinde Bursa'da öğretmenlerle bir toplantı yapması ve onlara söylediği sözler, daha başta nasıl çözüm bulunacağını bilinemediği bir ortamda Atatürk'ün toplumun en önemli sorunlarından biri olarak neyle ilgilendiğini göstermesi bakımından ilginçtir:

"Öğretmenler! Ordularımız tarafından kazanılan zafer sizin ve sizin ordularınızın zaferi için yolu açmıştır. Gerçek zaferi şimdi siz kazanmalısınız. Büyük bir kararlılıkla sizi destekleyeceğim."

Nutuk'ta cumhuriyeti gençliğe emanet etmeyi ilke sayan Atatürk, bunun olumlu bir sonuç vermesi için her şeyden önce onların kültürlü insanlar olmaları koşuluna bağlı olduğunu biliyordu. Dolayısıyla en acil çözüm olarak eğitime bakıyordu. Pek az sonra 1923'ün başında da, bu kadrolara kadınların katılması isteğini, sorununa çok kapsamlı, yani kadınların erkeklerle eşit haklar alması çerçevesinde bakılması gerektiğini anımsatır.

Mayıs 22: Askeri Ceza Kanunu Meclis'te kabul edildi.

Mayıs 24: Mustafa Kemal'e altın alfa-be verildi.

Haziran 1: İstanbul Galata Köprüsü'nden 70 yıl boyunca alınan "müruriye" (geçiş parası) kaldırıldı.

Haziran 10: Fransız yazar Claude Farrère İstanbul'a geldi.

Haziran 11: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kurulmasına Dair Kanun Meclis'te kabul edildi.

Tekrarlıyoruz, daha Lozan barışı bile imzalanmamış, devletin sorunlarının hiç biri çözüme bağlanmamıştı:

"İnsanın gördüğü her şeyin kadının ürünü olduğunu kabul gerekir. Başarısızlığımız kadına gösterdiğimiz sosyal ilgisizliğin sonucudur. Yaşamak hareketli olmak demektir. Toplumun bir bölümü çalışırken diğer bölümü hareketsiz olursa başan olmaz."

Aile yaşamının çağdaşlaşması gereğini vurgulayarak konuyu gerçek çerçevesine oturtan Atatürk ondan sonra hızla gerekli adımları atar:

17 Şubat 1926'da Medeni Kanun'un kabulüyle tek evlilik koşulu ve kadına bütün eşit haklar getirilir.

1930'da kadınlara Belediye seçimlerinde oy kullanma ve aday olma hakkı tanınır.

1934'de kadınlara Millet Meclisi seçimlerinde oy verme ve aday olma hakkı kabul edilir. Avrupa'nın Fransa ve İsviçre gibi bir çok ülkesinden önce kabul edilen bu düzenlemenin sonucu olarak 1935'de ilk kez Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne 18 kadın milletvekili girmiştir. Girişim bütün dünyayı öyle etkiler ki, Dünya Kadın Hakları Konferansı Türkiye'de düzenlenir. Böylece devrimci girişim köklü şekilde temeline oturtulmuş oldu. 1935 nüfus sayımında erkeklerin sadece yüzde 29'unun, kadınların ise yüzde 9.5'unun okur yazar olması ilk adımlarda nereye ulaşılmış olduğunu gösterir.

Temmuz 18: Ankara Etnografya Müzesi ziyarete açıldı.

Ağustos 12: Fethi (Okyar) Bey'in genel başkanlığında, Serbest Cumhuriyet Fırkası kuruldu.

Eylül 5: Serbest Cumhuriyet Fırkası Başkanı Fethi Bey'in (Okyar) İzmir'e gelişinde olaylar çıktı. 2 kişi öldü, 15 kişi yaralandı, 50 kişi tutuklandı.

Eylül 8: Fethi (Okyar) Bey, İzmir'deki mitingde 50 bin kişiye hitap etti.

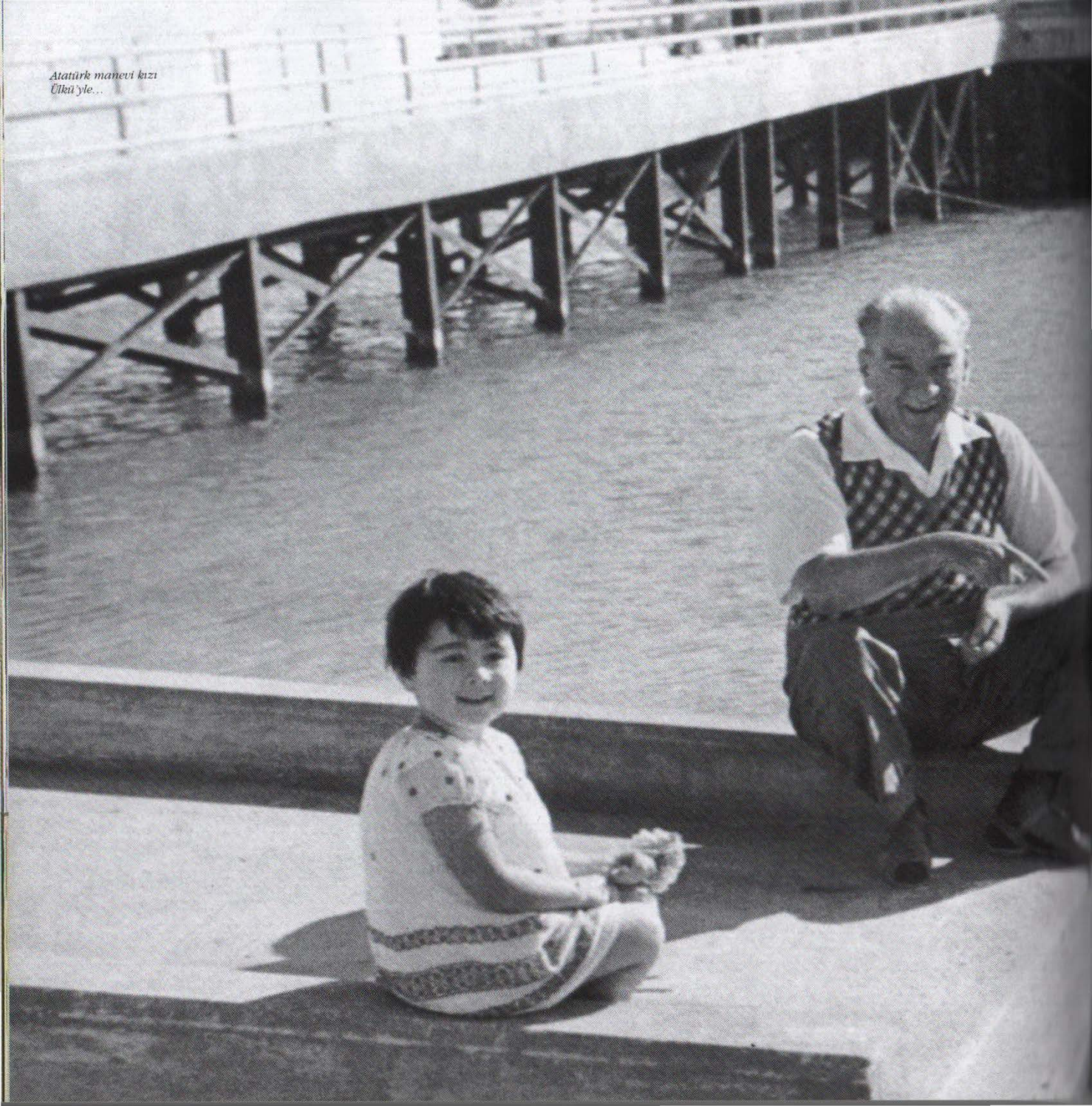
Eylül 15: Ağrı'da başlayan isyan tüpüyle bastırıldı.

İstanbul Darülfünunu Hukuk Fakültesi'nde öğrencilerle (15 Aralık 1930).

Atatürk manevi kızı
Ülke'yle...

Sağlanan ivme iki nesil sonra, 21. yüzyıla girerken, Türk toplumunda erkeklerin yüzde 92.7, kadınların ise yüzde 88.2 oranında okuryazar olduklarını ortaya koyuyordu. Çalışan kadınların oranı da yüzde 35'i bulmuştu. 1986'da eğitim kurumlarında 214.000 erkek, 148.000 kadın öğretmen bulunması, üniversitelerdeki akademisyenlerin 18726'sının erkek, 8470'inin kadın olması ve nihayet 2007'de ilk kez parlamentoya 48 kadın milletvekilinin girmesi, eğitimdeki devrimin – kalitesi hala tartışılrsa da – büyük bir aşama sağlamış olduğunu kanıtlamaktadır.

Türk kadınının toplumda eriştiği üst düzey konum, özellikle üzerlerindeki baskının daha da arttığını İslam ülkelerinde şaşkınlığı doruğa çıkarmıştır. Bir örnek yetineceğiz. Beyrut'un L'Orient gazetesi 1926 yılında şöyle yazıyordu:

“Nigar adında bir Türk kadını hakim oldu. Sadece 3-4 yıl önce birisi bunu söyleseydi hemen akıl hastanesine kapatılır.”

Eğitim konusuyla tam ilgili görünmüyor gibiyse de biz, Şapka Devrimi'nin de o çerçevede önemli bir adım olduğu inancındayız. Fesin yasaklanması olayını salt şekilci ve din karşıtı bir olay gibi algılamayı düşünenler, hem bizim hem de diğer İslam toplumlarından çıkmıştır. Aslında sorun kafanın dışıyla değil içiyle ilgiliydi, yani bir eğitim sorunuydu.

Eylül 25: İsmet Paşa Başbakanlıktan istifa etti.

Eylül 26: Yeni kabine tekrar İsmet (Inönü) Paşa tarafından kuruldu.

Eylül 29: Adana'da Ahali Cumhuriyet Fırkası kuruldu.

Ekim 5: Türkiye'nin de iştirak ettiği Birinci Balkan Konferansı Atina'da başladı.

Ekim 26: Yunanistan Başbakanı Venizelos, resmi bir ziyaret için Türkiye'ye geldi.

Hiçbir dini kökeni olmadan, Yeniçeri Ocağı kaldırıldıktan sonra ülkeye getirilen fes zamanla kutsal bir başlık niteliğine büründürülmüş, sonunda da İslam'ın simgesi ilan edilmişti. Daha II. Abdülhamit zamanında Avrupa'daki diplomatlarımızın şapka kullandıkları biliniyordu. Buna karşılık, I. Dünya Savaşı sonrasında ülke işgal altına girince azınlıkların işgalcilerle birlikte başlarına şapka geçirmelerine, fesi bir alay aracı durumuna sokmalarına tepki olarak, başta Osmanlı toplumu olmak üzere bütün İslam dünyasında fesi kutsal sayma eğilimi daha da arttı. Oysa daha I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı ordusunda coğrafya koşullarına uygun başlık arayışı, Enveri denilen öne ve arkaya kendisinden uzantısı olan bir şeklin kullanılmasını başlatmıştı.

Atatürk'ün Anadolu'ya geçişle birlikte kalpağı yan giyme modasını yerleştirdiği biliniyor. İstanbul'daki Kemalistler de onu taklit ediyorlardı. Buna karşılık Ankara'dan Avrupa'ya siyasi görüşmeler için gönderilen temsilcilerin (Bekir Sami, Ferid Tek, İsmet İnönü, Rıza Nur gibi) şapka giydikleri hatta İslam'da hiç kabul edilmeyen başı açık dolaşmayı tercih ettikleri görülmüştür. Atatürk de Avrupa'ya özel seyahate gittiğinde şapka giymişti.

Hilafet'in ve Şer'îye Mahkemele-ri'nin kaldırılmasının ardından,

Kasım 11: Fox Film Şirketi Ankara hakkında bir belgesel yaptı.

Kasım 15: Bilimkurgu edebiyatında teknoloji tapınmacılığına karşı çıkan, Yeni Dalga'nın önde gelen temsilcilerinden İngiliz asıllı bilimkurgu yazarı, James Graham Ballard, Şangay'da doğdu..

Kasım 17: Serbest Cumhuriyet Fırkası kendini feshetti.

Aralık 1: Düyun-ı Umumiye binası hükümete teslim edildi.

Tarîb, dil ve genellikle memleket meseleleri ile uğraştığı zamanlarda tıpkı savaş yıllarında olduğu gibi hiç uyumadan çalışırdı.

Avrupalıya benzemenin dinsizlik olduğu iddiasıyla ayaklanmalar ve fes savunuculuğu görülünce, isyanların süratle bastırılmasıyla yetinilmedi. Atatürk fes tutkusu ve şapka karşıtlığının bütün devrim karşıtlığının simgesi haline getirildiğinin bilinciyle en aşırı gösteriyle direncin karşısına dikilmeyi tercih etti. 1925'in Ağustos'unda yaptığı Kastamonu gezisine şapkayla çıkması ve halka "Buna şapka derler" diyerek halka tanıtması, bir anda bütün karşıtlıkları ortadan kaldırdı. Bütün ülke fesi atıp başına şapka ya da kasket geçirmeye başladı. Ülke içinde muhalefetin pek zayıf kalmasına karşılık dışarıda yoğun bir kampanyaya yol açtı. Hilafetin lağı ve laikliğin ilanıyla zaten Türkiye'yi dinsizlikle suçlamış olanlar bu kez fesi bahane ederek kampanya başlattılar. Hele Atatürk'ün bir Cumhuriyet Bayramı törenine fesle gelen Mısır Elçisi'nin başlığını yere düşürmesi tartışmaları hızlandırdı. Buna karşılık fesi ciddiye alanların giderek azaldığı görüldü. Sonuçta İkinci Dünya Savaşı sona erdiğinde kafasına hala fes geçirenlerin sayısı parmakla gösterilecek düzeye indi. Fes sadece turistlere satılan bir süs haline dönüştü. Fes gibi yapay bir konuyla Atatürk'e dinsizlik damgası vurmaya çalışanlar, bu sonuçla, onun aslında "kafanın dışı değil içini" hedef almış olan girişiminin haklılığını kendileri onaylamış oldular.

Trotski

Aralık 3: Mustafa Kemal, Elhamra sinemasında Fox Film Şirketi'nin çektiği "Ankara belgeseli"ni ve "Doğu Cephesinde Yeni Bir Şey Yok" filmi izledi. Gazi filmin gösterimini sakıncalı buldu.

Aralık 23: Menemen'de Derviş Mehmet ve arkadaşlarının çıkardığı irtica hareketinde yedek subay öğretmenin Kubilay öldürüldü.

Aralık 23: Stalin'le anlaşamayan Leon Trotski İstanbul'a geldi.

1931

Ocak 1: Menemen ile Balıkesir ve Manisa'nın merkez ilçelerinde sıkıyönetim ilan edildi.

Ocak 2: Menemen'de Korgeneral Mustafa (Muğlalı) Paşa başkanlığında

Naşide Saffet Hanım

Divan-ı Harp kuruldu.

Ocak 5: Ziraat Kongresi Ankara'da başladı.

Ocak 9: İlk Türkçe sözlü film yapıldı.

Ocak 13: Japon Prensi Takamatsu resmi bir ziyaret için Ankara'ya geldi.

Ocak 15: Menemen sanıkları Divanı Harp'te yargılandı.

Ocak 18: Cumhuriyet gazetesinin düzenlediği yarışmada Naşide Saffet Hanım (Esen) Türkiye Güzellik Kraliçesi seçildi.

Tam bir anlayış ve ileri görüşle, Kilileya'yı işgal eden ve Asya'da fetihlere kalkışan Fransızlara karşı giriştiği amansız mücadelede, onları bayraklarını katlayıp, silah ve cephanelerini bırakıp, Marsilya'ya doğru yollamaya mecbur etti.

Mustafa Kemal'in Anadolu'da hazırladığı ve yönettiği savaş, anlaşıldığı güven ve inanca uygun olarak gelişti ve başarıyla sonuçlandı. Bu durum bütün dünyanın hayranlığını kazandı. Bütün savaş devamınca, olaylara, Gazi Mustafa Kemal'in harp dehası, kırılmaz azmi ve isteği hakim oldu.

F. Perrone Di San Martino
İtalyan Yazar

Kılıcının parlaklığı, Atatürk'ün tek erdemi, tek şan ve şerefi değildir. O'nun barış zamanında yaptığı, iradesinin kuvvetini ve fikirlerinin parlaklığını daha çok belirtmiştir. (...) Atatürk on altı yılda, gençlik ve kuvvetle dolu kudretli, istediğini ve nereye gittiğini bilen yeni Türkiye'yi yaratmayı başarmıştır.

Akropolis Gazetesi, Yunanistan

Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk; siyasal, sosyal, kültürel ve milli alanlardaki inkılap hareketleriyle Türk Tarihine ve Dünya Tarihine yeni bir yön verdi. Etrafına yaydığı ışıklarla medeniyet ufuklarımızı aydınlattı. Kafalardaki karanlığı kovdu.

Fethi BOLAYIR

Türk Dilî Tetkik Cemiyeti toplantısına başkanlık ederken (4 Ocak 1933).

Şubat 2: Menemen Davası sanıklarından 28'i hakkında idam kararı verildi ve ertesi gün sabaha karşı cezaları infaz edildi.

Şubat 6: İtalya'da inşa ettirilen Sakarya denizaltısı denize indirildi.

Mart 2: 1985'den 1991'e kadar Sovyetler Birliği'ni yöneten ve Perestroika (yeniden yapılanma) ve Glasnost (açıklık) adını verdiği reform çalışmalarını ile Soğuk Savaş'ı bitiren Sovyet devlet adamı Mihail Sergeyeviç Gorbaçov doğdu.

Türk tarihî
Tetkik Cemiyeti

Mart 5: Büyük Millet Meclisi seçim kararı aldı.

Mart 16: Türk-Sovyet Ticaret Antlaşması imzalandı.

Mart 23: Türk çocukların ilköğrenim-

lerini Türk okullarında yapmalarını zorunlu hale getiren kanun kabul edildi.

Mart 26: Ölçü birimi olarak okka ve endazenin yerine litre, kilo, gram ve metre kabul edildi.

Nisan 15: "Türk Tarihî Tetkik Cemiyeti" 16 üye tarafından kuruldu. Kurum'un adı 3 Ekim 1935'te Türk Tarih Kurumu'na çevrildi.

Nisan 20: Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Mustafa Kemal Paşa imzalı seçim bildirgesinde, "Yurtta sulh, cihan-

da sulh için çalışıyoruz." ifadesine yer verildi.

Mayıs 4: Gazi Mustafa Kemal 3. kez Cumhurbaşkanlığı'na seçildi.

Mayıs 5: Başvekil İsmet Paşa, istifasını verdi. Yeni kabinenin kurulması görevi yine İsmet Paşa'ya verildi.

Mayıs 10: Cumhuriyet Halk Fırkası III. Büyük Kurultayı Ankara'da başladı. Kurultayda "Altı Ok" resmen kabul edildi.

Atatürk Halkevleri'nde dil çalışmalarından birinin çıkışında Hasan Ali Yücel'le.

Sorun sadece fesle ilgili değildi. Müslüman gibi diğer din adamlarının da sokaklarda dini üniforma ile dolaşmaları yasaklanmıştı. Fransız elçisi, Kato-lik Papazlar adına bu karanı protesto-ya kalkınca Atatürk'ten şu yanıtı aldı: "Sefir Efendi, unutmayınız ki kapitülasyonlar sona ermiştir ve artık bu memleketin sahipleri Türklerdir. Fransa eğer isterse, keşişlerini müda-faa etmek için filosunu göndersin." 1930'lu yıllarda Atatürk'ün eğitim alayla ilgili olarak en yoğun çalışmaları artık Dil ve Tarih konularıyla şahsen ilgilenmesi olmuştur. Yabancı kökenli sözcüklerle kişiliği zayıflamış Türkçe'yi daha kolay anlaşılır ve çağdaş temirlere uygun hale getirmek için Türk Dil Kurumu'nu kurdurdu. Yurt dışından da dil uzmanlarını getirip, dilin yeni eğitim sistemi içinde bütün ülkeye ortak olacak bir nitelik kazanması için gerekli çalışmaları, kendisi özel şekilde ilgilenerek yaptırttı. Saltanat döneminde Osmanlı öncesi tarihine fazla ilgi göstermeme ilke edinilmişti. Oysa Türklerin tarihi sadece 600 yıllık Osmanlı tarihinden oluşmuyor, ondan binlerce yıl öncesine dayanıyordu. Ayrıca vatanımız olan Anadolu'da Hititler gibi, sonradan gelmiş işgalcilerin unutturmaya çalıştığı, asil medeniyet sahipleri yaşamıştı. Kourdurduğu Tarih Kurumu ile dünya çapında araştırmalar yapıtararak, kongreler düzenleterek, bu bilim alanında ilk kez sistemli çalışmaların gerçekleşmesini sağladı. Özellikle Anadolu'nun ünlü merkezlerinde kazılar düzenleterek yepyeni zenginliklerin ortaya çıkartılması gerçekleşti.

Haziran 17: Gazeteci Arif Oruç tarafından kurulmak istenen Cumhuriyet İşçi ve Çiftçi Fırkası'na hükümetçe izin verilmedi.

Haziran 27: Arazi Vergisi Kanunu Meclis'te kabul edildi.

Temmuz 6: Irak Kralı Faysal, Ankara'ya geldi. Krali istasyonda Mustafa Kemal karşıladı.

Temmuz 25: Cumhuriyetin ilk basın yasası olan "Matbuat Kanunu" kabul edildi. Bu kanunla devletin yapurumları daha da arttı.

Arif Oruç

Ekim 3: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 15 milyon lira sermayeyle kuruldu.

Ekim 3: "Türk Tarih Tetkik Cemiyeti"nin adı Türk Tarih Kurumu olarak değiştirildi.

Ekim 18: 20. yüzyıl yaşamını icatlarıyla önemli bir biçimde etkileyen Amerikalı mucit ve iş adamı Thomas Alva Edison öldü.

Ekim 20: İkinci Balkan Konferansı İstanbul'da başladı.

Kasım 12: Kooperatifçilik yapmak amacıyla Milli Aydın Bankası kuruldu.

Aralık 1: Muhsin Ertuğrul'un ilk sesli Türk filmi "İstanbul Sokaklarında" gösterime girdi.

Aralık 6: Türk Sanat Müziği sanatçısı Zeki Müren, Bursa'da doğdu.

-Sizin hiç babanız öldü mü? / Benim bir kere öldü kör oldum" dizilerinin yazarı Cemal Süreya Pütümür'de doğdu.

Atatürk İzmir Sanat Mektebi'nde
çocuklar arasında.

D Â H İ K U R T A R I C I

Bölüm 6

Ekonomist

“ A tatürk’ün 1923’ün Şubat ve Mart aylarında İzmir’de düzenlediği Milli İktisat Kongresi, devrimin dışardan – özellikle Sosyalizm’den – esinlenmiş bir girişim olmadığını, kendi özel yapısı içinde çözüm aradığını gösteren en belirgin kanıtlardandır. Öncelikle, Kurtuluş Savaşı sırasında Ankara ile ilişkileri kopmuş olan İstanbul ve İzmir Türk sermaye çevrelerine güven vermeyi, sonrada Ankara hükümetinin sadece savaşıyla ilgilenmediğini, geleceğe çok kapsamlı baktığını göstermeyi amaçlıyordu. Aynı zamanda da dış dünyaya, kapitülasyonların reddinde ısrar edilirken, Bolşevikler gibi içe kapalı bir ekonomik sistemin düşünülmediği, serbest piyasa düzenine devam edileceği anlatılmak isteniyordu. Anımsamak gerekir ki henüz İstanbul düşmanların işgali altındaydı ve barışın hangi çözüme bağlanacağı bilinmiyordu.”

*Türkiye İş Bankası Yönetimi Süleyman
ziyareti sırasında kendi resmini
imzalarken (16 Haziran 1928).*

Atatürk'ün Lozan'da her şeyden önce kapitülasyonların kaldırılmasında ısrarının kökeninde, ekonomi alanındaki genişliğimiz ve kapitülasyonların bunun daha da geri kalmasını etkileyen düzen olması vardır. Piyasamız üzerinde tam hakimiyet kuran ve üretimde yeni alanlara girmeyi engelleyen sistem, ne sanayileşmemizi ne de yerli ürünlerin korunmasını sağlayacak ithalat önlemleri alınmasına izin vermiyordu. O çağlarda önde gelen Avrupa devletleri, kontrollerindeki sömürgelere rakipleri tarafından mal sevkinin keskin olarak yasaklıyorlardı. Benzer şekilde Osmanlı ülkesi de imtiyaz bölgelerine ayrılmıştı, her birinde orası için üstünlüğü kabul edilmiş yabancı devlet, ekonomi ve yatırım kararları alıyordu.

Örneğin, ülkenin en çok kullanılan malzemesi fesin (yılda 12-13 milyon adede gereksinim vardı) yüzde 75'i dış ülkelerden – Başta Avusturya ve Fransa'dan – geliyor, fiyattan istedikleri gibi saptamalarına karşı hiçbir önlem alınamıyordu.

Ayrıca Avrupa'da yüzde 3'lerde tutulan faiz haddi Osmanlı ülkesinde yüzde 15'in üstünde dolaştığından ülkenin parası durmadan dışarı gidiyordu. Yabancı sermaye gayrimüslimlerle iş yapmayı tercih ettiğinden Türk kesimi gayet zayıf kalmıştı, üstelik zafer üzerine bunların büyük kısmı ülkeyi terk edince büyük bir boşluk da hasıl olmuştu.

Samsun Çarşamba Sabit Demiryolunun inşaatına başlandığı gün (21 Eylül 1925).

1932

Ocak 1: Kadro dergisi yayın hayatına başladı.

Ocak 5: Dünya kamuoyunun gündemine, Gülün adı ve Foucault Sarkacı gibi romanlarıyla giren, aynı zamanda Ortaçağ estetiği ve göstergebilim dalının ustalarından olan İtalyan yazar, bilim adamı, edebiyatçı, eleştirmen ve düşünür Umberto Eco doğdu.

Ocak 22: İlk kez Türkçe Kur'an okundu.

Kadro dergisinin ilk sayısı

Ocak 28: Balkan Konferansı Konseyi İstanbul'da toplandı.

Şubat 5: İlk Türkçe hutbe Süleymaniye Camii'nde okundu.

Şubat 19: Halkevleri, 14 il merkezinde törenlerle açıldı.

Mart 6: Leipzig'de açılan uluslararası sergide bir Türk pavyonu kuruldu.

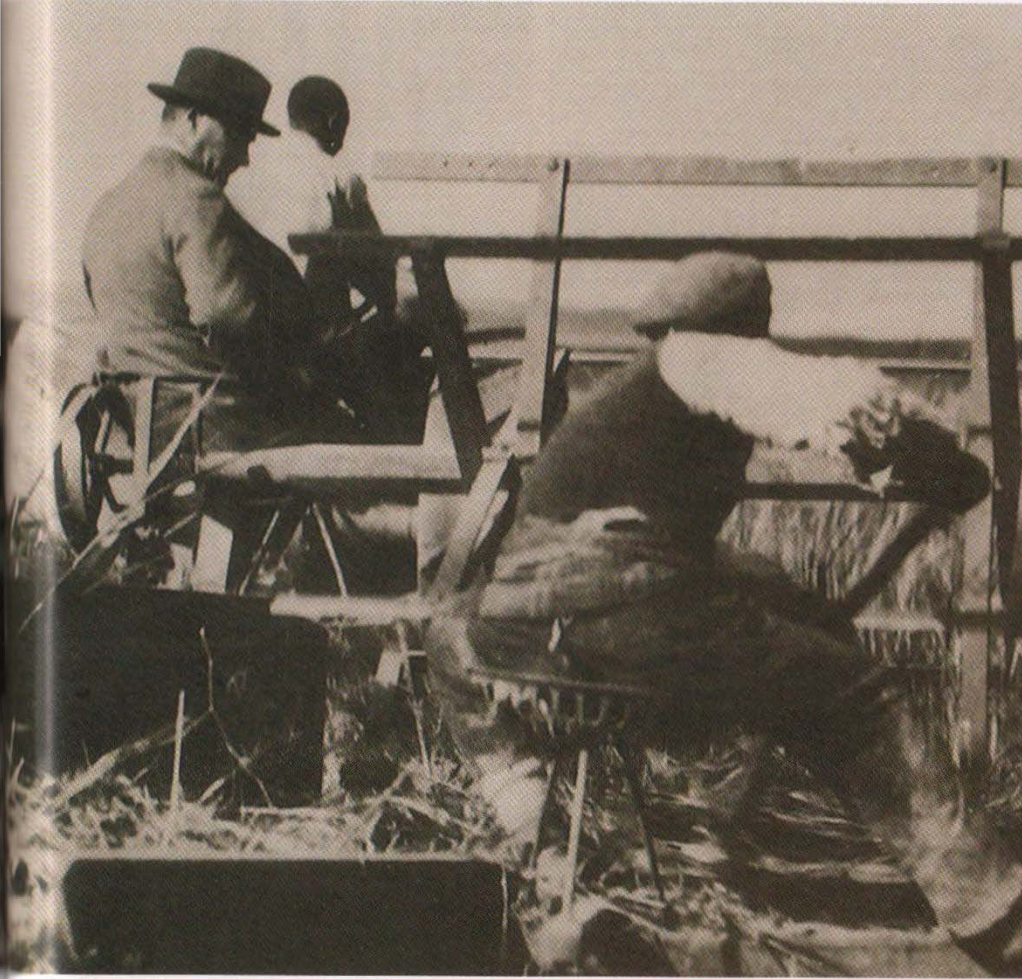
Mart 21: İlk Toprak Bayramı kutlandı.

Mart 28: Deli İbrahim adlı eseriyle 1968 Türk Dil Kurumu Tiyatro

Ödülü'nü kazanan Türk denemeci ve hikaye yazarı Turan Ofazoğlu Adana'da doğdu.

Nisan 4: Sergei Paradzhanov'la birlikte Glasnost öncesi kuşağın en iyi yönetmeni olarak kabul edilen, Rus film yönetmeni, yazar ve aktör, Andrey Arsenyevich Tarkovski doğdu.

Nisan 10: Naziler adım adım iktidara yürüdüler ve seçimlerde yüzde 36,8 oy aldılar.

Atatürk, Gazi Orman Çiftliği'nde makineyle ekin biçmeyi inceliyor (1929).

Nisan 17: Türkiye ile Macaristan arasında İstanbul'da oynanan futbol karşılaşmasında Türkiye 2-1 yenildi.
Nisan 23: Kütahya-Balıkesir demiryolu açıldı.
Nisan 30: İstanbul şehir planının Alman Profesör Hermann Jansen'e yapılması kararlaştırıldı.
Haziran 12: Hicaz Umumi Valisi Emir Faysal, Mustafa Kemal'i Ankara'da ziyaret etti.
Haziran 17: Turing ve Otomobil Ku-

lübü ile Milliyet gazetesinin ortaklaşa düzenlediği Türkiye'nin ilk otomobil yarışı, İstanbul'da İstinye-Zincirlikuyu arasında yapıldı.
Temmuz 2: Büyük Tarih Kongresi Ankara'da açıldı.
Temmuz 3: Sınai tesisler kurmak ve işletmek üzere "Devlet Sanayi Ofisi" kuruldu; Sanayi ve Maadin Bankası'na ait tesislerin de bağlandığı kuruluş, 1933'te Sümerbank'a devredildi.
Temmuz 5: Portekiz'de faşist rejimin

başına Antonio Salazar geldi.

Temmuz 6: Türkiye, Milletler Cemiyeti'ne davet edildi.

Kertman Halis

Mustafa Kemal, memleketi için her şeyin kaybolmuş görüldüğü bir zamanda olağanüstü bir kalkınma gerçekleştirmiştir.

Henri LIEBRECHT

Atatürk Türkiye'yi İngiliz parlamentarizm modeli üzerinden bir devlet yapmış ve memleketine kuvvetli bir sanayi yaratmıştır. Özetle, Atatürk modern Türkiye'nin yaratıcısıdır. Türkiye, Müslümanlık aleminde bir mucize manzarası arz etmektedir.

Çeşka Slova Gazetesi, Çekoslovakya

Türkiye'nin Şefi Atatürk, bütün devletlerin hiç beklemedikleri bir şeyi gerçekleştirmiş ve hasta adam diye anılan Türkiye'den güçlü kuvvetli bir memleket yaratmıştır.

Social Demokraten Gazetesi, Danimarka

Birçok ıslahat arasında işçiyi yeni bir hayat standardı sağlamış olan Atatürk, arkasında manen ve maddeten kendi izi üzerinde yürüyebilecek kudrette donatılmış bir Türkiye bırakmıştır.

National Tidende Gazetesi, Danimarka

Kemalist Türkiye, bir milletin sağlam bir ekonomik siyaset güderek devletlerarasında yakışını olduğu şerefli yeri nasıl kazanabileceğini bütün cihana göstermiştir.

The Financial Times, İngiltere

Temmuz 12: Mustafa Kemal'in direktifiyle "Türk Dili Tetkik Cemiyeti" kuruldu.

Temmuz 18: Milletler Cemiyeti, Türkiye'nin üyeliğe kabulüne karar verdi.

Temmuz 23: Alman mimar Hermann Jansen'in hazırladığı Ankara İmar Planı onaylandı.

Temmuz 31: Türkiye güzeli Keriman Halis, Belçika'da "Dünya Güzellik Kraliçesi" seçildi.

Kabul etmek gerekir ki, Türk kesimin ticaret ve sanayi bilgisi de yeterli değildi. Sadece askeri başlarıyla elde edilecek bağımsızlığın hiçbir sonuç vermeyeceğinin tabii ki Atatürk farkındaydı. 15 Ocak 1923'te Lozan Barış görüşmelerinin kesildiği bir dönemde Kırşehir'de halkla yaptığı konuşmada söylediği sözler asıl sorunu belirtmesi bakımından önemlidir:

"Milletimiz fakir düşmüştür. Memleketimiz harap olmuştur. Bu fakirliğin ve harabenin çeşitli sebepleri vardır. Bunların en önemlisi iktisadi konularda geriliğimizdir ve bu geriliği doğuran biricik sebep de yol bulunmamasıdır. Bugün dünya, yollara fevkalade önem vermiştir. Deniz yolları, kara yolları vücuda getirmişlerdir. Hatta Avrupalılar deniz yollarından gelerek bizle rekabet bile ediyorlar. Nitekim buğday mahsulü, memleketimizde bol yetiştiği halde yollarımızın olmaması yüzünden bir taraftan diğer tarafa nakledilemiyor ve dünyanın öbür ucundan, mesela Amerika'dan gelen unları yemeğe mecbur oluyoruz. Yollarımızı, yüzyılın ve bugünkü terakkinin icap ettirdiği mükemmel bir hale koymak lazımdır. Ancak bu suretle hüküm süren fakirlik ve sefalete çare bulabiliriz."

Vatandaşa kimsenin yansıtmayı düşünmemiş olduğu bir sorunu anımsatarak gelecekte önceliğin nereler-

Eylül 9: 8 Eylül'de istifa eden İktisat Bakanı Mustafa Şeref'in (Ozkan) yerine Mustafa Kemal'in isteğiyle İş Bankası Genel Müdürü Celal Bey (Bayar) getirildi.

Eylül 20: Mustafa Kemal, Dolmabahçe Sarayı'nda "Dil Encümeni" toplantısına katıldı.

Eylül 21: Gazeteci, tarihçi, yazar ve besteci Ahmed Rasim, İstanbul'da öldü.

Eylül 23: Şili kültür ve müziğinde son

Celal Bayar

derece önemli etkileri olan ve 11 Eylül 1973'de Augusto Pinochet'nin gerçekleştirdiği darbe sonrasında kurşuna dizilerek öldürülen Şilili şarkıcı ve müzisyen Víctor Jara Martínez Santiago'da doğdu.

Eylül 25: İlk Dil Kurultayı Dolmabahçe Sarayı'nda toplandı.

Ekim 3: İstanbul Polis Müdürlüğü'ne ilk kadın memur atandı.

Ekim 31: Osmanlı döneminin son sadrazamı Ali Rıza Paşa, İstanbul'da öldü.

Kasım 5: Türkiye ile Bulgaristan arasında oynanan futbol maçında Türkiye 3-2 yenildi.

Kasım 23: Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkçe ezanın tam tercümesini yaptı.

Aralık 7: Muhsin Ertuğrul'un çektiği Bir Millet Uyanıyor adlı film sinemalarda gösterime girdi.

Aralık 12: İlk kadın dışişleri memuru Adile Ayda göreve başladı.

Aralık 16: Samsun-Sivas demiryolu açıldı.

Aralık 18: Mustafa Kemal, Ankara Kız Enstitüsü'nde açılan "Birinci Kadın İktisat Sergisi"ni ziyaret etti, incelemelerde bulundu.

Vakit gazetesinde Alpulu'da ilk şeker fabrikasının açılış haberi (27 Kasım 1926).

Atatürk, Alpulu Şeker Fabrikası'nın açılışında (26 Kasım 1926).

de olduğunu gösterirken, konunun uzmanlarını da daha derinine düşünmeye yönlendirmek için, Lozan görüşmelerinin kapitülasyonlar sebebiyle kesildiği dönemde, 1923'ün Şubat ve Mart aylarında İzmir'de, bütün ülke ilgililerin katıldığı bir Milli İktisat Kongresi düzenlendi.

Devrimin dışardan - özellikle Sosyalizmden - esinlenmiş bir girişim olmadığını, kendi özel yapısı içinde çözüm aradığını gösteren en belirgin kanıtlardandır bu kongre. Öncelikle, Kurtuluş Savaşı sırasında Ankara ile ilişkileri kopmuş olan İstanbul ve İzmir Türk sermaye çevrelerine güven vermeyi, sonrada Ankara hükümetinin sadece savaşla ilgilenmediğini geleceğe çok kapsamlı baktığını göstermeyi amaçlıyordu. Aynı zamanda da dış dünyaya, kapitülasyonların reddinde ısrar edilirken, Bolşevikler gibi içe kapalı bir ekonomik sistemin düşünülmediği, serbest piyasa düzenine devam edileceği anlatılmak isteniyordu. Anımsamak gerekir ki henüz İstanbul düşmanların işgali altındaydı ve başın hangi çözüme bağlanacağı bilinmiyordu.

Tüccar, çiftçi, sanayici ve amele temsilcileri olarak bütün memleketten 1355 kişinin katıldığı toplantıyı bir konuşma ile Atatürk açtı, oturumları da Kurtuluş Savaşı'nın önemli komutanlarından Kazım Karabekir Paşa yönetti. Açıkça Ankara, orada alınacak kararları benimseyeceğini göstermek istiyordu.

1933

Ocak 1: Çağır dergisi ilk kez yayımlandı. Hıfzı Oğuz tarafından çıkarılan dergi Mussolini'nin "Faşist, rahat hayatı istihkar eder!" sözünü benimsemişti.

Ocak 8: Hazırlanan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı açıklandı.

Ocak 12: Dahili İstikraz (iç borçlanma) Kanunu, Meclis'te kabul edildi.

Ülkü Dergisi

Şubat 1: Ülkü dergisi, Cumhuriyet ilkelerini benimsetmek ve aynı doğrultuda bir kültür hareketi yaratmak amacıyla Ankara Halkevi tarafından yayımlanmaya başlandı.

Şubat 7: İstanbul Evkaf Müdürlüğü bütün camilerde ezanın Türkçe okunması için tamim yayımladı.

Şubat 12: Daha çok yönettiği siyasal filmlerle

tanınan Yunan asıllı Fransız yönetmen Constantin Gavras Yunanistan'da doğdu.

Şubat 25: İstanbul'da üniversite öğrencileri, Fransız "Wagons Lits" şirketinin, elemanlarına Türkçe konuşmayı yasaklamasını protesto etti.

Şubat 27: Hitler başa geçene kadar Alman parlamentosunun toplandığı Reichstag'da bir yangın çıktı

ve bina tamamen yandı.

Mart: Hitler, yapılan seçimlerde çoğunluğu elde edemeyince olağanüstü yetkiler elde etti ve birçok partiyi kapatarak Nazi partisi diktatörlüğünü kurdu.

Mart 2: Türk Parasını Koruma Karamamesi yürürlüğe girdi.

Nisan 2: Türk Ortodokslarının lideri Papa Eftim ilk kez Türkiye'ye geldi.

Adolf Hitler

Modern Türkiye'nin doğulu olmaktan fazla batılaşmasına kararlı bulunması her ne kadar Atatürk'ün iş programının en belirli niteliğini meydana getiriyorsa da memleketini yüzyılın gerekleriyle bağdaştıracak siyasal bir düzene kavuşturmak, ekonomik, sosyal ve kültürel yönlere kalkındırmak uğrunda Atatürk'ün sarf etmiş olduğu çabaların değeri inkar kabul etmez bir gerçektir.

Abdülsselam ARİF, Irak

Fazilet ve ciddiyeti, üç yılda memleketine yalnız askeri değil, aynı zamanda tam ve doyurucu bir siyasi zafer kazandırdı.

F. Perrone Di San Martino
İtalyan Yazar

Batıda ihtilal ve inkılapların yavaş yavaş elde ettiklerini Atatürk'ün ülkesi birdenbire kazandı ve Türk hayatında o kadar derin izler bıraktı ki, bundakilerde bu ancak yüzyılda erişilebilecek bir başarıydı.

Prof. Dr. Fekete Lajos, Macaristan

Atatürk öldü, o, milletin atası ve son asırların yetiştirdiği en büyük adamdı.

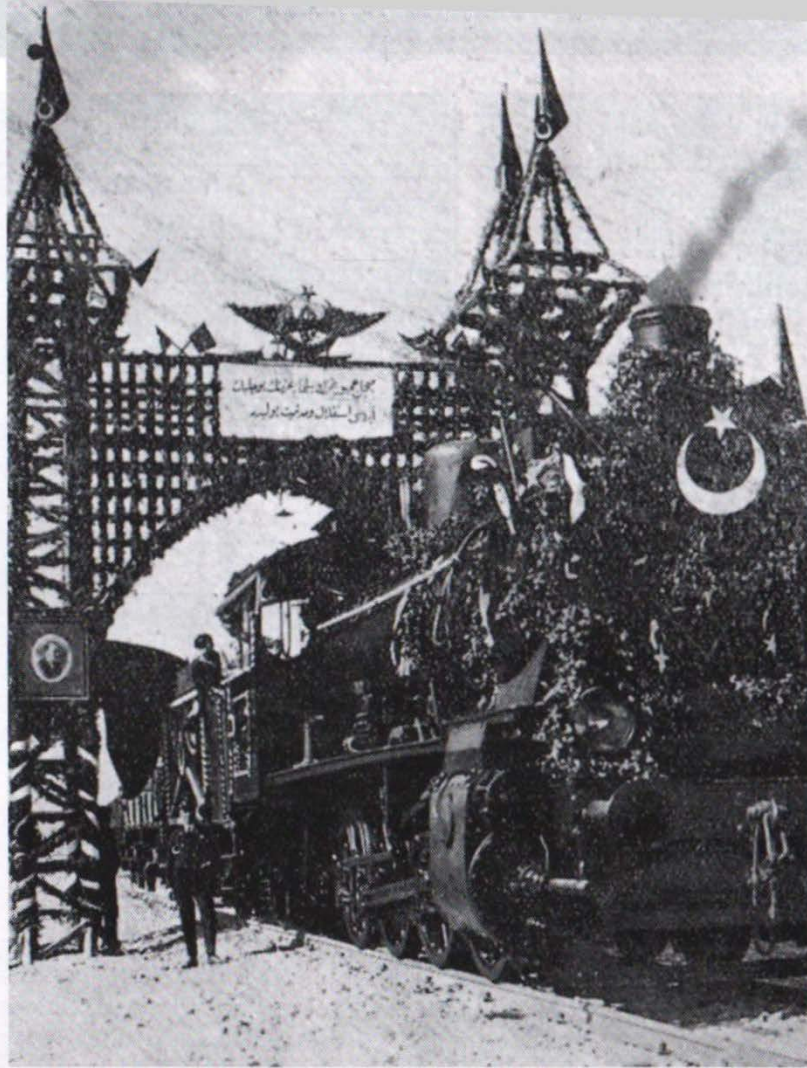
Elehram, Mısır

Türkiye, Atatürk'ün idaresi altında yeniden yakem Doğuda bir anahtar durumu almıştır.

Polonya Basını

Atatürk, dünya üzerinde yeni bir devir açmış insandır. Ben, O'nun Türk kadımlarına hale vererek ve bir ülkede anayı, yakışır olduğu yüceliğe erişirerek Batı'ya ders verdiğini nasıl umuturum.

Prenses Aleksandrina
Uluslararası Kadınlar Birliği

Samsun-Sivas hattı üzerinde, Zile tren istasyonunun açılış töreninden bir görünüm (23 Ağustos 1929).

Nisan 2: Mustafa Kemal, Çankaya'da yapılan Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin toplantısına başkanlık etti.

Nisan 7: Sabancı Holding eski yönetim kurulu başkanı Sakıp Sabancı doğdu.

Nisan 23: Türkiye Cumhuriyeti ile Osmanlı Düyun-ı Umumiyesi arasında Borçlar Anlaşması Paris'te imzalandı.

Mayıs 9: Türkiye ile Yunanistan arasında Geçici Ticaret Antlaşması imzalandı.

Mayıs 15: 1905 Devrimi'nde önemli bir rol oynayan ünlü Rus yazar Maksim Gorki İstanbul'u ziyaret etti.

Mayıs 20: Türk Hava Yolları'nın çekirdeği olan Devlet İşletme Idaresi kuruldu.

Mayıs 24: Özel Hastaneler Kanunu Meclis'te kabul edildi.

Mayıs 31: Uyuşturucu Maddeler İçin hisan (tekeli) Hakkında Kanun Meclis'te kabul edildi.

Mayıs 31: İstanbul Darülfünunu yerine, Milli Eğitim Bakanlığı'na yeni bir üniversite kurulmasına dair kanun kabul edildi.

Haziran 1: Fransız yazar Georges Simenon İstanbul'a geldi.

Georges Simenon

Haziran 4: Modern Türk şiirinin öncülerinden Ahmed Haşim İstanbul'da yaşama veda etti.

Haziran 3: Sümerbank'ın kurulmasına ilişkin kanun kabul edildi.

Haziran 12: Mustafa Kemal'in hazineye devredeceği mallarında, mirasçılarının mahfuz hisselerini onlemek amacıyla, 2307 sayılı Kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edildi.

Gazi Mustafa Kemal Bursa'da İpekîş fabrikasının temel atma töreninde, Ali Saîî Paşayla birlikte.

Sonuçta kabul edilen Misak-ı İktisadî'de kapitalist dünyasını fazla endişelendirecek şeyler yoktu:

Tüccar kesimi, tekellerin kaldırılmasını, hükümetin de ortak olacağı bir ticaret bankasının kurulmasını, deniz ticareti ve gümrük işlemlerinin yeniden düzenlenmesini, yabancı sermaye girişiminin ilkelere bağlanmasını ve yabancı sermayeyi ortaklığa yönlendirecek önlemlerin alınmasını;

Çiftçi grubu, öşürün kaldırılmasını (iki yıl sonra kaldırılmıştır),

Sanayiciler, iç pazarın korunmasını ve sanayinin özendirilmesini,

Amele grubu, ücretlerin belirlenmesi ve çalışmanın 8 saatle sınırlandırılması, istiyorlardı.

1924'de doğrudan Atatürk'ün isteğiyle Celal Bayar'ın yöneticiliğinde Türkiye İş Bankası'nın kurulması ve çok başarılı olması, liberal ekonomiden çekinilmediğini kanıtlıyordu. Ancak bütün kaynakları tükenmiş, üretimi en aşağı düzeyde ve Osmanlıdan arta kalan borçları ödemekle yükümlü Türkiye'nin kalkınmasını Avrupa Devletleri hala arzulamıyorlardı. Ekonomide başarıya ulaşamadıkça askeri zaferin sonuçsuz kalacağına inanıyorlardı. Bunu Lozan'ı kabul ederken belirtmekten de geri kalmamışlardı.

Haziran 23: İstanbul Üniversitesi'nde bir İnkılap Tarihi Enstitüsü açılmasına karar verildi.

Temmuz 15: Varlık dergisi, memleketin sanat hayatına yön vermek amacıyla Yaşar Nabi Nayır önderliğinde kuruldu.

Temmuz 28: Türkiye ve Fransa arasında Ticaret ve Kliring (takas) Antlaşması imzalandı.

Temmuz 31: Kanunla kapatılan İstanbul Darülfünunu'nun yerine

İstanbul Üniversitesi kuruldu.

Ağustos 2: 1. Dünya Savaşı'nın generallerinden Paul von Hindenburg öldü. Yerine Hitler cumhurbaşkanı seçildi.

Ağustos 11: Türkiye ile Almanya arasında, Ticaret Antlaşması imzalandı.

Ağustos 18: 1962'de çektiği "Knife in The Water - Sudaki Bıçak" ile tanınan Roman Polanski, Polonyalı bir Yahudi ile bir Rus göçmeninin oğlu olarak Paris'te dünyaya geldi.

Eylül 1: Seyrisefain İdaresi (Deniz Yolları İşletmeleri) devlet tekeline alındı.

Eylül 14: Türkiye ve Yunanistan arasında Dostluk Antlaşması imzalandı.

Eylül 15: Bir heykeltıraş ve beş ressamdan oluşan "D Grubu" kuruldu.

Eylül 26: Dil Bayramı ilk kez kutlandı.

Ekim 17: Türkiye ile Romanya arasında Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması imzalandı.

Ekim 26: Cumhuriyet'in 10. yılı nedeniyle hazırlanan "Umumi Af Ka-

nunu" kabul edildi.

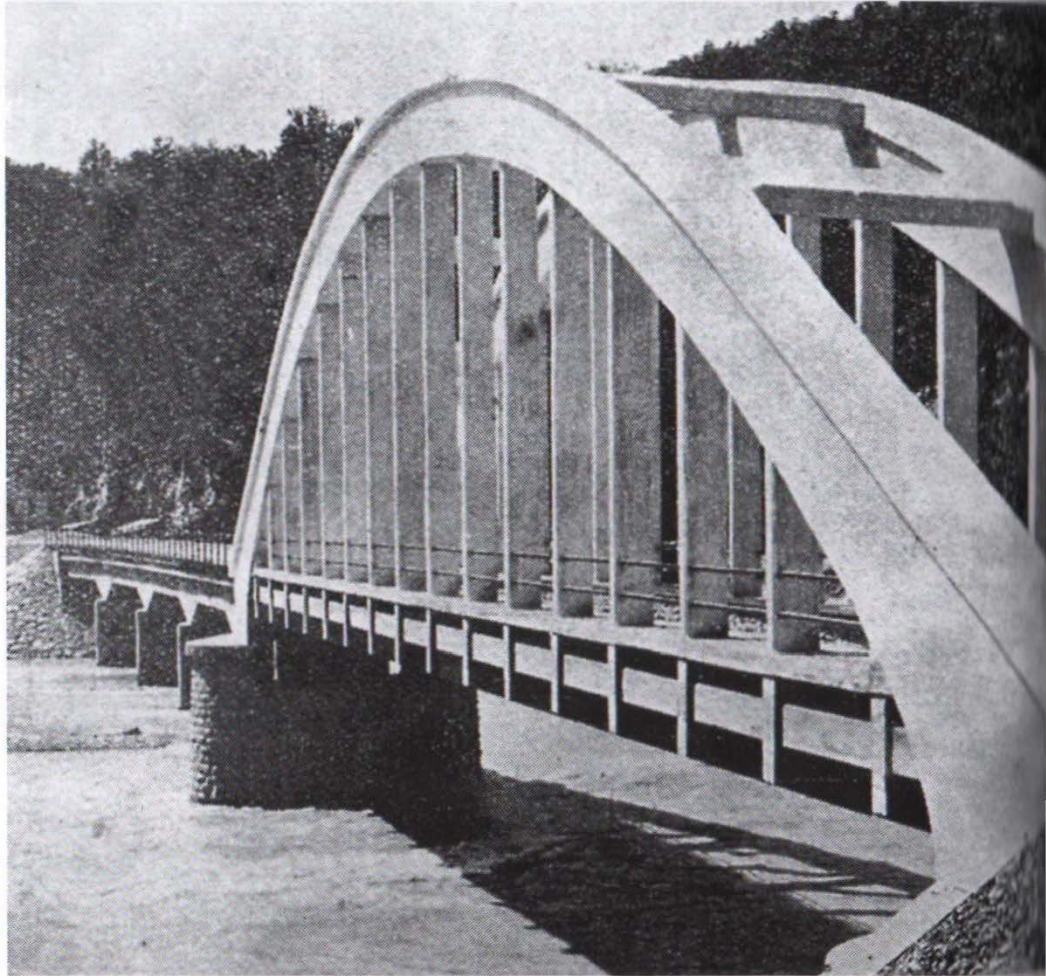
Ekim 29: Mustafa Kemal, saat 10.10'da Cumhuriyet'in 10. yıldönümü nedeniyle geçit törenini izlemeye geldi ve ünlü söylevini verdi.

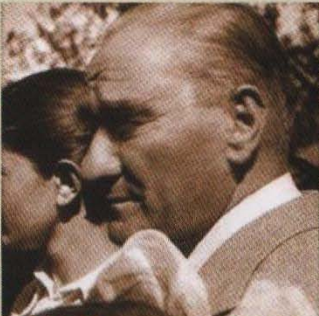
Cumhuriyet'in 10. Yıldönümü Törenleri'nde

Elçiliklerini Ankara'ya nakletmeyi istememekteki ısrarları, "nasıl olsa İstanbul'a dönecekler" inancının bir ürünüydü. Atatürk'ün 1927'ye kadar İstanbul'u ziyaret etmemesini eski başkente kızgınlığına bağlayanlar vardır. Oysa kanımızca kendisiyle temas etmek zorunda olan yabancı temsilcileri Ankara'ya getirmek için bu davranışını sürdürmüş ve istediğini de elde etmiştir.

Liberal ekonomiden devletçi ekonomiye geçiş, devrimin gereği değil, dünya liberal ekonomilerinin geçirdikleri krizin sonucu olmuştur. Amerika'nın bile işsiz kalan kitlelere yönelik özel önlemler aldığı dönemde Türkiye'nin dışardan ve içerden gelen daralmalara çözüm getirmesi gerekiyordu. Bir yandan Serbest Fırka Denemesi ile çok partili sistem denemesi yapılırken diğer yandan da "mutedil devletçi" adı altında ekonomide devletin daha aktif rol oynaması yoluna girildi. Ekonomik darlıktan sıkılan halkın özellikle İzmir bölgesinde yoğun bir muhalefete kalkışması, devrimlerin tümünü etkiler bir nitelik almaya başlayınca seçimlerden vazgeçildi, buna karşılık devletçi politikanın geliştirilmesinin yolları aranmaya başlandı. Önce Sovyetler'den getirilen uzmanlarla planlı bir devletçiliğe geçildi. Sümerbank, Etibank ve benzeri kuruluşlarla önemli adımlar atıldı.

Irmak-Filyos baltında betonarme bir demiryolu köprüsü.

Ekim 29: Mustafa Kemal, Cumhuriyet Halk Partisi tarafından gece Ankara Palas'ta düzenlenen Cumhuriyet Balosu'na katıldı. - Kaçakçı Şahan eseri ile 1971 yılında Sait Faik Hikaye Ödülü kazanan Türk öykü yazarı Bekir Yıldız Urfa'da doğdu. Yıldız'ın bazı hikayeleri senaryolaştırıldı.

1934

Ocak 1: "Okka" ve "Arşın" yerine "Ki-

lo" ile "Metre", ağırlık ve uzunluk birimi olarak kabul edildi.

Ocak 12: Yunanistan eski Başbakanı Venizelos, Nobel Ödülü Komitesi Başkanlığı'na yazdığı mektupta, Mustafa Kemal'i Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterdiğini bildirdi.

Ocak 31: Nazım Hikmet, Bursa'da görülen davada beş yıl hapis cezasına çarptırıldı. Af nedeni ile cezası indirilen Hikmet, 5 Ağustos'ta serbest bırakıldı.

Şubat 9: Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasındaki "Balkan Pakı" Atina'da imzalandı. **Şubat 12:** Tevfik Fikret'le birlikte, Türk şiirinin ve düzyazının yenilenmesinde önemli katkıları olan Servet-i Fünun şair ve yazarlarından Şair Cenap Şahabeddin yaşamını yitirdi.

Mart 4: İstanbul Üniversitesi'nde Türk İnkılap Enstitüsü açıldı.

Mart 5: Nijat Özön ile birlikte

Mustafa Kemal, Samsun-Çarşamba demiryolunun açılış töreninde (21 Eylül 1924).

yayınladıkları "Sinema" ve "Kim" isimli dergiler ile "Yeni Sabah" ve "Akşam" gazetelerinde sinema eleştirileri yazan Türk sinema yönetmeni Halit Refiğ İzmir'de doğdu.

Mart 7: Dicle Köy Enstitüsü'ne girerek köy enstitülerinin yetiştirdiği köylü aydınlar kuşağının bir parçası olan Adnan Binyazar, Diyarbakır'da doğdu.

Mart 22: Yunan Cumhuriyeti'nin 10.

yıl kutlamaları için Yunanistan'a bir uçak filosu gönderildi.

Mayıs 19: Bulgaristan'da darbe oldu, faşist cephe iktidarı ele geçirdi.

Haziran 10: İran Hükûmdan Rıza Şah Pehlevi'nin Türkiye ziyareti başladı.

Haziran 14: Muhacir, mülteci ve göçebelerin yerleştirilmesi esaslarını düzenleyen İskan Kanunu TBMM'de kabul edildi.

Haziran 19: Mustafa Kemal, İran Şahı Rıza Pehlevi şerefine Ankara

Halkevi'nde oynanan "Özsoy" operasını izledi.

Haziran 21: Soyadı Kanunu kabul edildi.

Haziran 30: Uzun Bıçaklar Gecesi katliamı gerçekleştirildi. Adolf Hitler'in emriyle en az 85 kişinin SS subayları tarafından katledildiği operasyon, Operation Hummingbird (Sinekkuşu Operasyonu) olarak da bilinir.

Temmuz 4: Polonya asıllı fizikçi ve kimyacı, radyumun keşfi, iki Nobel

ödülü sahibi Marie Curie öldü.

Temmuz 16: Bursa'da kurulan ilk süttozu fabrikası, İktisat Vekili Celal (Bayar) Bey tarafından açıldı.

Ağustos 18: Mustafa Kemal, Dolmabahçe Sarayı salonunda açılan "İkinci Türk Dil Kurultayı"nın çalışmalarını izledi.

Atatürk'ün, dolayısıyla Türk Milleti'nin ve gençliğinin hayat felsefesi olan Atatürkçülük, milli iradenin mutlak üstünlüğüne ve milli egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu esasına dayanır.

Fethi BOLAYIR

O'nun en büyük ideali Türk Milletini ilim ve iktisatta kalkınmış; yorulmadan çalışan bir millet olarak görmektir. Ne yazık ki, bu uğurda yemin eden milletin azim ve kararını, kazandığı başarılarını göremedi.

Prof. Dr. Fevzi ERCAN

Atatürk'ün Türkiye'de yaptığını hiçbir tarafta, hiçbir kimse yapmadı. Ne Cavour, ne Cromwel, ne de Washington... Atatürk'ün bulduğunu, hiç kimse bulmadı ve Atatürk'ün yaptığını da hiç kimse yapmadı. İlham ettiği kimselere ve kendi prensiplerine göre yarattığı yeni kuşak, O'nun eserine devam edecektir.

Tipos Gazetesi, Yunanistan

Nazilli Basma Fabrikası'nın açılış töreninde Atatürk ve Başbakan İnönü birlikte (9 Ekim 1937).

Mustafa Kemal 1929'da ilçe yapılmasını istediği Yalova'da imar çalışmaları hakkında yetkililerden bilgi alırken.

Eylül 17: Türkiye, 52 üye ülkeden 48'inin oyuyla Milletler Cemiyeti Konseyi üyeliğine seçildi.

Eylül 20: Akademi ödülü sahibi İtalyan sinema oyuncusu Sophia Loren, Roma'da doğdu.

Ekim 15: Mao Zedung'a bağlı 100 bin kişilik birlik, Çin'in güneydoğusundan başlayıp kuzeydoğusuna kadar sürecek olan 10 bin kilometrelik "Büyük Yürüyüş"ü başlattı.

Ekim 19: Turhal Şeker Fabrikası açıldı.

Ekim 29: Balkan Konferansı Ankara'da toplandı.

Ekim 31: TBMM, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'in konuşmasıyla açıldı. Meclis başkanlığına 1 Kasım'da bir kez daha Kazım (Özalp) seçildi.

Kasım 1: Mimar Holzmeister, heykeltıraş Thorak ve heykeltıraş Hanak'ın yaptığı Güven Anıtı Ankara'da açıldı.

Kasım 8: Mustafa Kemal, yeni Bayındırlık Bakanlığı binasının açılış törenine katıldı.

Kasım 24: İsmet Paşa ve arkadaşlarının önerisiyle, Mustafa Kemal'e "Atatürk" soyadının verilmesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edildi.

Kasım 26: Efendi, Bey, Paşa, Hazretleri vb. Lakap ve Unvanların Kaldırıldığına Dair Kanun kabul edildi.

Kasım 29: Atatürk "Matbuat Cemiyeti"ne Basın Kurumu adını verdi.

Kasım 29: Hakimiyet-i Milliye gaze-

tesi, Ulus adıyla çıkmaya başladı.

Aralık 1: Josef Stalin'in yardımcısı Sergey Kirov öldürüldü.

Aralık 3: Kıyafet Kanunu Meclis'te kabul edildi.

Aralık 5: Türk kadınlarına, milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanıyan Anayasa değişikliği kabul edildi.

Aralık 17: "Atatürk" soyadının veya bunun başına ve sonuna sözcük eklenerek yapılan adların, hiçbir

kimse tarafından öz ve soyadı olarak alınamayacağına dair kanun kabul edildi.

Sabiha
Gökçen

Aralık 19: Atatürk, manevi kızlarından Sabiha Hanım'a "Gökçen" soyadını verdi.

Aralık 20: Sovyet devriminin önderleri ve Bolşevik partisi'nin iki ünlü ismi Kamaneyev ve Zinoyev Moskova'da tutuklandı.

1935

Ocak 4: Marmara Adası ve Erdek'te 6,7 şiddetinde deprem oldu. 10 Ocak'ta Marmara Adaları boşaltıldı.

Ocak 5: İranlı şair, yazar, oyuncu, yönetmen, ressam, Furuğ Ferruhzad doğdu. Ferruhzad, İran'ın 20. yy.'da yetiştirdiği en önemli kadın şair olarak değerlendiriliyor.

Ocak 8: ABD'li müzisyen Elvis Aaron Presley Tupelo, Mississippi'de doğdu.

Şubat 8: Kadınların oy verdiği ilk genel seçimler yapıldı. Meclise 18 kadın milletvekili girdi.

Şubat 16: Kayseri Dokuma ve İzmit Kağıt fabrikaları inşaatı tamamlandı.

Atatürk'ün 1927 yılında
Türkiye İş Bankası
Yenicami Şubesi ziyaretini
resmeden, Yaşar Çallı
imzalı tablo.

Daha sonra tam liberal ekonomist Celal Bayar İktisat Bakanlığı'na getirilince devletçiliğin serbest piyasa ile uyumlu gelişme sürecine girildi. Kabul etmek gerekir ki, 1950'den sonra beliren büyük girişimci ve sanayiciler bu oluşturulan devlet kadrolarından yetişmiştir. Atatürk'ün son kararının İsmet İnönü'yü başbakanlıktan alıp Celal Bayar'ı yerine geçirmesi bu başarının farkında olduğunu gösterir. Cumhuriyetle birlikte başkenti Ankara'ya taşıması bir bakımdan İstanbul'un yabancı tehditlerinin kolay ulaştığı yer olmasındandı. Ama onun kadar, Osmanlı tarihi boyunca ihmal edilmiş Anadolu'yu tam ortasından kalkındırmanın ilk adımıydı. Nitekim çağdaş uygarlık düzeyi bugün Anadolu'nun dört bir köşesine ulaştıysa ve Gaziantep, Kayseri, Adana gibi uluslararası alanda tanınan sanayi merkezleri ortaya çıktıysa bu, Ankara ile atılan adımın sonucudur.

Mart 1: TBMM'nin Beşinci Dönem çalışmaları başladı. Atatürk, dördüncü kez cumhurbaşkanı seçildi. Hükümeti kurmakla görevlendirilen İsmet İnönü, VII. İnönü Hükümeti'ni kurdu.

Mart 7: Alman ordusu Ren bölgesini yeniden işgal etti.

Mart 25: Türk Tarih Tetkik Cemiyeti asbaşkanlığına Afet İnan getirildi.

Mart 26: "Gülünün Solduğu Akşam" kitabını yazan ve 1980

yılında Can Yayınları'nı kuran Türk yazar ve yayıncısı Erdal Öz Sivas'ın Yıldızeli ilçesinde doğdu.

Nisan 27: Atatürk, Ankara'da, Türk Tayyare Cemiyeti Merkezi'ni ziyaret etti ve "Türkkuşu" üyelerinin çalışmaları hakkında bilgi aldı.

Nisan 28: Atatürk Hilal-i Ahmer'e "Kızılay" adını verdi.

Mayıs 3: Havacılığın tanıtılması ve sevdinilmesi amacıyla Türk Hava Kurumu'na bağlı "Türkkuşu" kuruldu.

Mayıs 10: Türk Kadınlar Birliği kendini feshetti.

Mayıs 19: Dünyanın en ünlü casuslarından İngiliz Thomas Edward Lawrence motosiklet kazasında öldü.

Mayıs 25: Türkiye Birinci Basın Kurultayı toplandı.

Mayıs 27: "Ulusal Bayramlar ve Genel Tatiller Kanunu" kabul edildi.

Hafta sonu tatili cumartesi 13.00'ten itibaren başlayacak şekilde pazar günü olarak kabul edildi.

Temmuz 6: Türkiye'deki şeker fabrikalarının tek elden yönetilmesini sağlamak üzere Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. kuruldu.

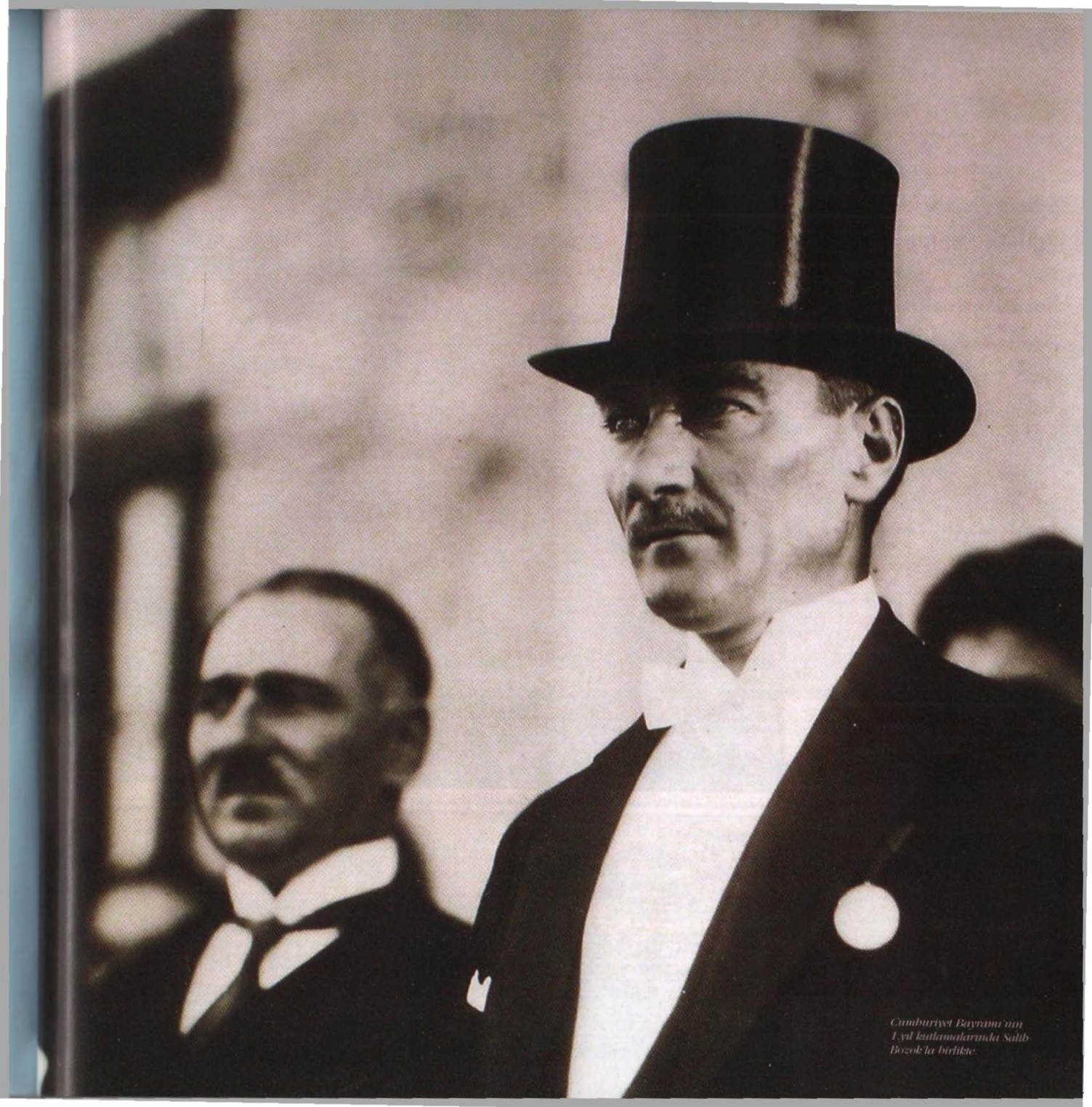
Haziran 10: Atatürk'ün isteği doğrultusunda Mülkiye Mektebi'nin adı "Siyasal Bilgiler Okulu" olarak değiştirildi.

D Â H İ K U R T A R I C I

Bölüm 7

Siyasetçi

A tatürk'te gerek Balkanlar'da, gerek Arap vilayetlerinde komutanlık yapmış bir gözlemci olarak artık ora halklarıyla biraradalığın devam edemeyeceği inancı kökleşmişti. Ancak Anadolu'nun içinde, yüz yıldan beri Balkanlar'dan Girit'ten, Kırım'dan, Kafkasya'dan göç etmiş milyonlarca sığınmacı bulunuyordu. Ve yeni bir kaynaşma teması gerekliydi. Ayaklanmalara başlamış olanlara karşı tam iflas etmiş Osmanlılık teziyle çıkılması tabii ki bir çözüm getiremezdi. İttihatçı Turancılığı'nın hayalci niteliğine kapılmadan Türk birliğini bir arada devam ettirmekten başka çözüm yoktu. Bu hedefi gerçekleştirmek için her şeyden önce yabancı müdahalelerini dışlamak gerektiğine Atatürk çok önceden inanmıştı."

*Cumhuriyet Bayramı'nın
1.yıl kutlanmalarında Salih
Bozok la birlikte.*

Siyasetinin önemli bir temasını oluşturan Milliyetçilik anlayışı, derinine araştırma alışkanlığı olmayan yorumcuların yüzeysel değerlendirmeleri yüzünden başansızlık gibi sunulmuştur. Benimsediği ve kabulünü önerdiği anlayışı gerçek yerine oturtabilmek için, bu konuda Osmanlı'dan devralınan mirası değerlendirmek gerekir.

Osmanlı Devleti, 70 kadar farklı cemaati yapısında kaynaştırmış, özelliklerine katılmadan bir arada yaşamalarına izin vermiştir. İslam toplumları içinde en uzun ömürlü devlet olmasının kökeninde bu hoşgörüsü yatar. Buna karşılık gerileme çağına girdiğinde, Avrupalı yayılmacı devletlerin de desteğiyle bu cemaatlerin içinde milliyetçi akımlar belirmeye başladı. 19. yüzyıla kadar kimlikleri Müslüman/Gayrimüslim aynına dayayan devlet, Tanzimat'la birlikte bunlara eşitlik tanırken Osmanlı Kimliği'ni oturtmaya çalıştı. Milleti Hakime kavramıyla Müslümanları belirlerken Rum, Ermeni, Yahudi milletlerini de yasallaştırdı. Başka çaresi de yoktu, zira varlığını sürdürmesine izin veren Avrupa'nın öne koştuğu şarttı bu. Uygulamanın zamanla diğer cemaatleri de kendi milliyetlerini aramaya teşvik ettiği inkar edilemez. Sonuçta Milleti Hakime kavramı da iflas etti ve Arnavutlar arkasından Araplar, Avrupalıların da yardımıyla kendi milliyetçiliklerini oluşturma çabası içine girdiler.

Sonbabar yurt gezisinde halkla sobbet ederken.

Haziran 12: Kisve Kanunu yürürlüğe girdi. Bütün din adamlarının sivil elbise giymesi uygulamasına başlandı.
Haziran 14: Diyanet İşleri Reisliği Teşkilat ve Vazifeleri Kanunu kabul edildi.

Haziran 14: Etibank'ın kurulmasına ilişkin kanun kabul edildi.

Haziran 14: Maden Tetkik ve Araştırma Enstitüsü kurulmasına ilişkin kanun kabul edildi.

Temmuz 9: Açılış törenine Ata-

Etibank'ın altın madeni Maden İslamileri

türk'ün de katıldığı Moda Deniz Kulübü İstanbul'da kuruldu.

olanların Yahudilerle evliliğini yasakladı.

Ağustos 22: Georgi Dimitrov, Bulgaristan'da Komünist Enternasyonal'in başına geçti.

Ağustos 30: 1914 Kuşağı'nın önde gelen ressamlarından Namık İsmail öldü.

Eylül 4: Uluslar Kurumu (Milletler Cemiyeti) Konseyi Cenevre'de toplandı.

Eylül 16: Kayseri Bez Fabrikası açıldı.

Ekim 2: Mussolini Etiyopya'yı istila etti.

Ekim 3: Türk Tarih Tetkik Cemiyeti'nin adı "Türk Tarih Kurumu" olarak değiştirildi.

Ekim 7: Altıncı Tıp Kongresi Ankara'da açıldı.

Ekim 12: Modern opera dönemindeki en önemli ses sanatçılarından olan İtalyan Tenor Luciano Pavarotti, Modena'da doğdu.

Ekim 14: Türk Mason Locaları kapatıldı.

Ekim 18: Urfa Milletvekili Ali Saip

Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları Adana'da Ulu Camii'nden çıkarken.

Ursavaş, Atatürk'e suikast soruşturması nedeniyle tutuklandı.

Ekim 20: İkinci genel nüfus sayımı yapıldı.

Ekim 21: Atatürk'e yapılan suikast girişimi, İstanbul Üniversitesi ve birçok kentte düzenlenen mitinglerle kınandı.

Ekim 24: Ankara'da Birinci Belediye Kongresi toplandı.

Ekim 29: İlk kitabı Parasız Yatılı'yla 1972 Sait Faik Hikaye Armağanı'nı

kazanan Türk roman yazarı Füzûnâ doğdu.

Kasım 29: Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası hizmete açıldı.
- Robert Watson Watt(1892-1973) radar aletini buldu.

1936

Ocak 6: Atatürk, Afganistan Dışişleri Bakanı Feyz Muhammed Han'ı Çankaya'da kabul etti.

Ocak 9: Ankara Dil ve Tarih-Coğraf-

ya Fakültesi açıldı.

Ocak 9: Atatürk'e suikast hazırlamak suçundan sanık 8 kişinin yargılanmasına, Ankara Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı.

Şubat 17: Suikast sanıkları beraat etti.

Mart 24: Heykeltıraş Krippel tarafından yapılan Afyon Zafer Anıtı, Başbakan İsmet İnönü'nün de katıldığı bir törenle açıldı.

Afyon Zafer Anıtı

Nisan 18: SEKA'nın İzmit'teki fabrikasında ilk kağıt üretildi.

Mayıs 25: Ankara ile İstanbul arasında uçak seferleri başladı.

Mayıs 29: "Türk Bayrağı Kanunu" kabul edildi. Kanun, 1937'de "Bayrak Nizamnamesi" ile son şeklini aldı.

Haziran 1: Bankalar Kanunu kabul edildi.

Haziran 8: Cumhuriyet döneminde işçi ve işveren ilişkilerini düzenleyen ilk yasa olan "İş Kanunu" kabul edildi.

*Mustafa Kemal, Cumhuriyet Bayramı iktisadiklerini
kabul sonrası İsmet İnönü, Kazım Özalp ve diğer
üyelerle birlikte Meclis'ten ayrılırken.
(29 Ekim 1930)*

Kabul etmek gerekir ki, Türkçülük akımı en son başlayan ve işin ilginç, Macar Vambery gibi Avrupalı tarihçilerin araştırmalarıyla gündeme gelen bir alan olmuştur. II. Abdülhamit'in Hilafet üzerindeki ısrarı, Çarlık'a esir olmuş Türklerden gelen akımı bile frenlemeye sebep olmuştur. İkinci Meşrutiyet'le iktidara gelen İttihatçılar başlangıçta, bütün cemaatleri kaynaştırma gayretiyle Türkçülüğe fazla eğilim göstermediler. Ancak ayrılıkçı akımların hızlanması, Bosna-Hersek'in, Bulgaristan'ın, Libya'nın, Balkanlar'ın kaybı ve bu oluşumlarda Müslümanların da katkısının bulunması, 1913'ten itibaren Türkçülük akımının tam egemen olmasına yol açtı. Hatta işi abartı ile, kendi sorunlarını çözmüşler gibi, Turancılık'a yani Orta Asya Türklerini kurtarma hedefine kadar yaydılar. Bu gelişmede ayrılıkçıları İngiltere ve Fransa gibi emperyalist devletlerin desteklemesine karşılık, Türkçülük'ü daha doğrusu Turancılık'ı da, yayılmacı bir politika izleyen Almanya'nın teşvik etmesi baş rolü oynamıştır. Atatürk'ün konuya bakışında, gerek Balkanlar'da, gerek Arap vilayetlerinde komutanlık yapmış bir gözlemci olarak artık ora halklarıyla biraradalığın devam edemeyeceği inancı kökleşmişti. Ancak Anadolu'nun içinde, yüz yıldan beri Balkanlar'dan Girit'ten, Kırım'dan, Kafkasya'dan göç etmiş milyonlarca sığınmacı bulunuyordu.

Haziran 14: Ünlü Rus yazar Maksim Gorki öldü.

Haziran 22: Boğazlar Konferansı Montreux'de açıldı.

Haziran 23: Türk Ceza Kanunu'na 141. ve 142. maddeler eklendi.

Temmuz 17: Franko, Cumhuriyetçi hükümete karşı ayaklanma başlattı. İspanya iç savaşı fiilen başlamış oldu.

Atatürk, Cumhuriyet Halk Fırkası 2. Kurultayı'nda Nutuk okurken.

Yurtiçi gezilerinden
birinde istasyonda
karşılarken.

Atatürk, ilk Mebuslar
Meclisi balkonunda.

Türk askerinin Hatay'a girişi, kentte büyük sevgi gösterileriyle karşılandı (5 Temmuz 1938).

Lozan'ı o kazandı; son iki yüz yılda ihtiyar Asya'nın Avrupa'ya kazandığı ilk zafer.

New York Times

Dünya sahnesinden tarihin en dikkatli, çekici adamlarından biri geçti.

Chicago Tribune

Atatürk'ün ölümünden dolayı Amerika Hükümeti pek çok üzülmüştür. Bu kayıp, yalnız Türk Milleti'ne ve sınırlarına inhisar etmemiştir. Yayıldığı yerler çok geniştir.

Kordel HALL

Birleşik Amerika Dışişleri Bakanı

Atatürk'ün ülkesine bağlılığı, kendisine bütün dünyanın saygısını kazandırmıştır.

F.D. ROOSEVELT

A.B.D. Cumhurbaşkanı

Atatürk, karşısına çıkarılan bütün orduları ezdikten sonra, Lozan'da 1923 Haziran'ında yenilmişlere milli Türkiye Devleti'ni dikte etmiştir. Atatürk, hudutlarını çizmiş olduğu Türkiye'nin O'na öncekinden daha büyük görevler yükleyeceğini kavramıştı. O, arkasında batılılaşma yolunda modern bir devlet bırakmıştır.

Atatürk, Montreux ve Hatay sorunlarını çözmüş, memleket içinde enerjik bir surette ıslahat yapmış, endüstri ve demiryolları kurmuştur.

Berlinske Tidende Gazetesi, Danimarka

Temmuz 20: Boğazların, Türk Hükümeti'nin egemenliğine geçişini sağlayan "Montreux Sözleşmesi" imzalandı.

Temmuz: Hitler ve Mussolini, İspanyol faşist güçlerini desteklemek üzere asker gönderdi.

- Berlin Olimpiyatları başladı. Berlin olimpiyatlarını bizzat Hitler açtı. Siyahî atlet Jesse Owens adı bu olimpiyatlarda tarihe geçti.

Ağustos 20: 1933'ten beri "9 Eylül

Panayırı" olarak İzmir'de düzenlenen fuar, "İzmir Enternasyonal Fuarı" adını aldı.

Adolf Hitler

Ağustos 24: Atatürk, Dolmabahçe Sarayı'nda "Üçüncü Türk Dil Kurultayı"nın açılış törenini ve çalışmalarını izledi. Kurultayda Türk

Dili Araştırma Kurumu'nun adı "Türk Dil Kurumu" olarak değiştirildi.

Eylül 4: PTT tarafından Naha Vekaleti'nin emriyle İstanbul Radyosu'na el konuldu. PTT yönetimine geçen radyo, ilk programını 9 Eylül'de yayımladı.

Eylül 4: Atatürk, Dolmabahçe Sarayı'nda İngiliz Kralı VIII. Edward'ı kabul etti.

Eylül 19: Türk dostu Fransız yazar Claude Farrère, İstanbul'a geldi.

Ekim 7: Son sadrazam Tevfik Paşa, İstanbul'da öldü.

Kasım 2: Macar etnomüzikolog ve besteci Bela Bartok, Devlet Konservatuvarı'nın açılışı için Ankara Halkevi'nin davetlisi olarak Türkiye'ye geldi.

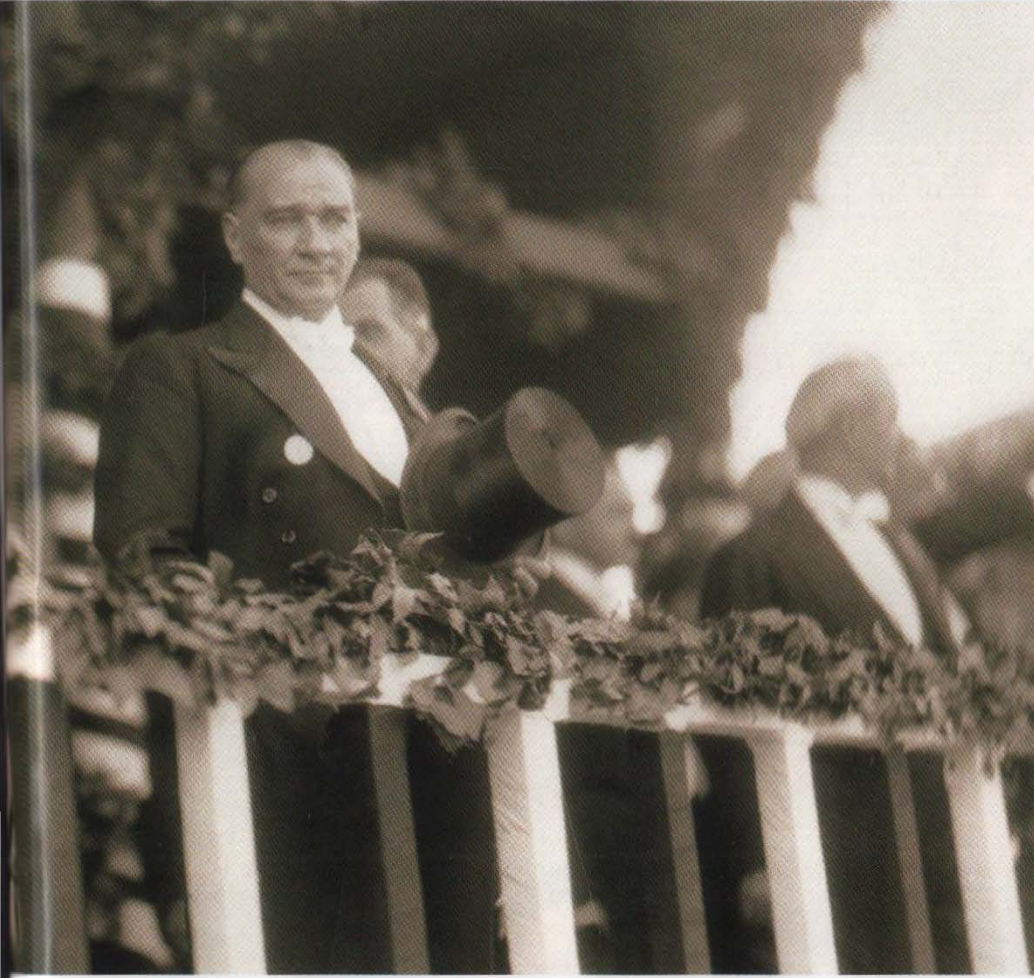
Kasım 3: Cumhuriyet döneminin ilk betonarme barajı olan Çubuk Barajı Ankara'da açıldı.

Kasım 7: İzmir Kağıt Fabrikası törenle açıldı.

Kasım 17: Alman Mimar Bruno Taut, Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'nün başına getirildi. Taut,

*Devrimciliğini uygun koşulları
buluncaya kadar kademeli
olarak pratığa koyma
ibtiyatlığına karşılık,
Atatürk'ün temel ilkelinde
tarihi vermez bir tutumu vardır.*

Ve yeni bir kaynaşma teması gerekiyordu. Ayaklanmalara başlamış olanlara karşı tam iflas etmiş Osmanlılık teziyle çıkılması tabii ki bir çözüm getiremezdi. İttihatçı Turancılığı'nın hayalci niteliğine kapılmadan Türk birliğini bir arada devam ettirmekten başka çözüm yoktu. Bu hedefi gerçekleştirmek için her şeyden önce yabancı müdahalelerini dışlamak gerektiğine Atatürk çok önceden inanmıştı.

1911-12'de Enver'in emrinde Derne cephesinde İtalyanlara karşı savaşırken komutanının Almanlarla aşırı iç içeliğini onaylamamıştır. Yanında 20'den fazla fes giymiş Alman subayı bulunduran Enver, Almanya'daki Oryantalist Jaechk'e gönderdiği özel mektuplarda, Libyalı Mücahit Bedeviler'le bir İslam İmparatorluğu kurulabileceğini ileri sürebiliyordu. Buna karşılık Atatürk, iyi niyetli ama askeri disiplinden yoksun bu savaşçılarla sonuç almanın olanaksızlığını Harbiye Nezareti'ne rapor etmekteydi. Enver'i istedikleri gibi oynatabileceklerine kani olan Almanlar onu el üstünde tutarken, Atatürk'ü uzlaşılması mümkün olmayan biri olarak değerlendiriyorlardı.

Bulgaristan'da Askeri Ataşe olarak hizmet yaptığı sırada da eline geçen belgeler ve öğrendiklerine dayanarak, İttihatçılar'ın müttefiki geçinen Almanlar'ın Balkan Savaşı sırasında el altından Osmanlı ordularının komutanlarını ve stratejilerini Bulgarlara ulaştırdıklarını rapor etmiştir.

1938'de ölünceye kadar Türkiye'de kaldı ve çok sayıda esere imza attı.
Aralık 27: Şair Mehmed Akif Ersoy, İstanbul'da öldü.

1937

Ocak 1: Şark Demiryolları'nın satın alınarak Şirkeci-Edime hattının Devlet Demiryolları İdaresi'ne devri törenlerle kutlandı.

Ocak 9: Stalin tarafından sürgün edilen Sovyet eski savaş komiseri

Troçki, Meksika'ya gitti.

Ocak 11: Atatürk'ün yakın dostu, Kurtuluş Savaşı komutanlarından ve Gaziantep Milletvekili Nuri Conker, Ankara'da öldü.

Ocak 16: Güzel sanatlar Akademisi'nin yapılandırılması için Türkiye'ye davet edilen Alman heykeltıraş Rudolf Belling ve Fransız ressam Léopold Lévi okuldaki ilk derslerini verdiler.

Ocak 27: Cenevre'de gerçekleştirilen

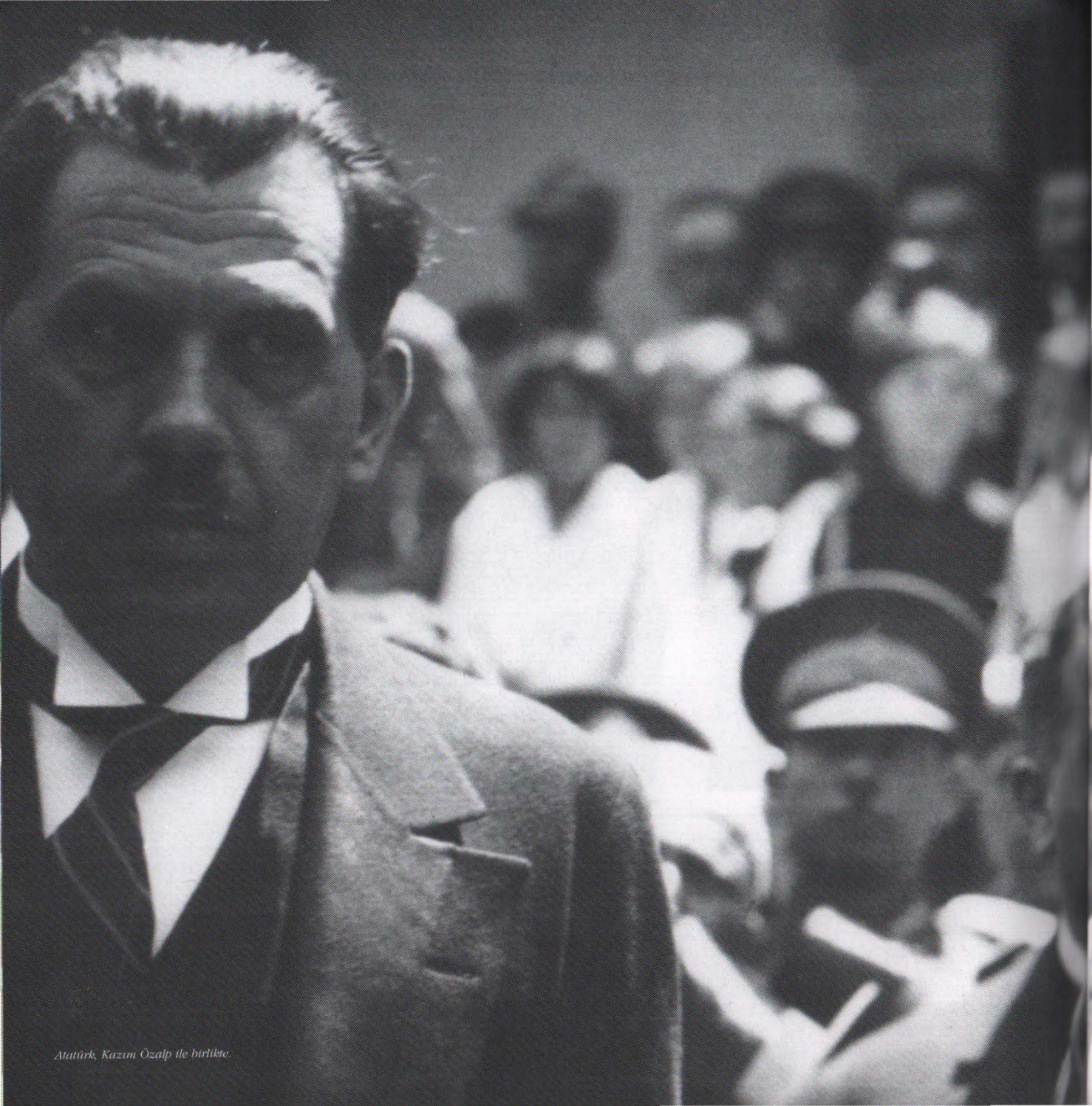

*Cumhuriyetçiyiz
Milliyetçiyiz
Halkçiyiz
Devletçiyiz
Layihçiyiz
İnkılapçiyiz*

Milletler Cemiyeti toplantısında, Hatay'ın bağımsızlığı kabul edildi.

Ocak 29: TBMM'de, "Hatay davasının başarılmaması nedeniyle Atatürk'e, İsmet İnönü Hükümeti'ne ve Genelkurmay

Başkanı Fevzi Çakmak'a teşekkür edilmesi" ve "Kahraman orduya selam gönderilmesi" hakkında karar alındı.
Şubat 4: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi açıldı.
Şubat 5: Anayasa'nın 2. maddesinde Laiklik ilkesine yer verildi.
Şubat 5: 1931'de CHP'nin ilkeleri olarak belirlenen "Altı Ok" anayasada yapılan bir değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin temel nitelikleri haline getirildi.

Atatürk, Kazım Özalp ile birlikte.

Eski Osmanlı imparatorluğu bir hayal gibi ortadan silinirken, millî bir Türk Devletinin kuruluşu, bu çağın en şaşırtıcı başanlarından birisidir. Mustafa Kemal, yüce bir eser ortaya koymuştur.

Maurice BAUMANT
Fransız Profesör

Kemal Atatürk, idealist bir adamdır. Ortaya mesut eserler koymuş olmasının sebebi, büyük prensipler çerçevesinde, ihtiraslama sınır çizmesini bilmiş olmasıdır.

Şarl De Şambron
Fransız Diplomat

Akıllı ve banşçı yöntemlerle gerçekleştirdiği eseri halleların tarihinde izlerini bırakacaktır.

Albert LEBRUN
Fransız Cumhurbaşkanı

Ateşli bir inkılapçı olduğu için haftalarca sultanların zindanlarında yatan, kumandanlık yaptığı zaman galip gelerek ülkesine bağımsızlığını kazandıran, Devlet Başkanı sıfatıyla Cumhuriyet'i ilan edip kurumlandıran Atatürk'ün hayatı elbette lei heyecanlıdır.

George BENNES
Paris, Vu Gazetesi

Diğer diktatörlerin ya da liderlerin aksine Kemal Atatürk siyasal ve sosyal görüşlerini Türklere ya da kendisiyle ilişkiye geçenlere zorlamadı. En büyük isteği, reform taslaklarını halleyle tartışmak; reforma inanıyordu ve Türkleri görüşlerinin sağlıklı olduğuna inandırmaya çalıştı.

Palestine Post, Hindistan

Şubat 5: Teşkilatı Esasiye Kanunu (Anayasa) değişikliği kabul edildi.

Şubat 10: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü'nün kurulmasına ilişkin kanun kabul edildi.

Şubat 13: Atatürk'ün doğduğu evin anahtarı, Selanik'teki Türkiye Cumhuriyeti Konsolosluğu'na teslim edildi.

Şubat 27: Özel teşebbüsün inşa ettiği ilk Türk gemisi olan Belkis, Haliç'te törenle denize indirildi.

Acımasız bir güce ve ateşli bir hırsa, az rastlanır bir enerji ve gözüpek bir entelektüel radikalizm ekledi; tarihsel gelenekler ya da dinsel duygusallıklarla hiç etkilenmedi.

The Times, Londra

Atatürk yalnız Türkiye'nin bütün hayatını değiştiren bir deha değil, fakat beynelmilel münasebetlerde iyilik ve yalnız iyilik yapan bir adamdır.

Observer Gazetesi

Bugün Türkiye, büyük ve yeni bir memleketir. Ve savaş sonrasının dehşet, sefalet ve bitkinliğinden çıkmış olan bu yeni Türkiye, Atatürk'ün dimağında vücut bulmuştu. O, bu Türkiye'yi kendi elleriyle dünyaya getirdi.

Dela Mail Gazetesi

Dünya çağımızın en dilekati çekici adamlarından birini kaybetti.

Palestine Past - Kudüs İsrail

Türkiye, Atatürk'ün idaresi altında, kelimenin Batıdaki anlamı ile modern bir devlet olmuştur. Girilen ıslahat işi Türkiye'yi değiştirmiştir. Türkiye, dış politika alanında ve Atatürk'ün yönetimi altında büyük başarılar kazanmıştır.

Dağnes Nyheter Gazetesi, İsveç

(...) Evvela Türk Milleti'ni bağımsızlığını kaybetmekten kurtarmıştır. Sonra yeni bir Türk devleti yaratmış, memlekete yeni bir anayasa, yeni bir kültür ve yeni bir milli ilke vermiştir.

Social Demokraten Gazetesi, İsviçre

Mart 15: Belleten'in birinci sayısı çıktı.

Mart 21: Dersim'de ayaklanma başladı. Olaylar 22 Ekim'e kadar süren operasyonlarla kontrol altına alındı.

Mart 31: Atatürk'ün hastalığı hakkında Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği'nin ilk resmi duyurusu yapıldı.

Nisan 3: Karabük Demir Çelik Fabrikası'nın temeli atıldı.

Nisan 4: Bir Sümerbank kuruluşu

olan Ereğli Pamuklu Sanayi Müessesesi açıldı.

Nisan 12: Döneminin en büyük şairi kabul edilen Abdülhak Hamid Tarhan, İstanbul'da öldü.

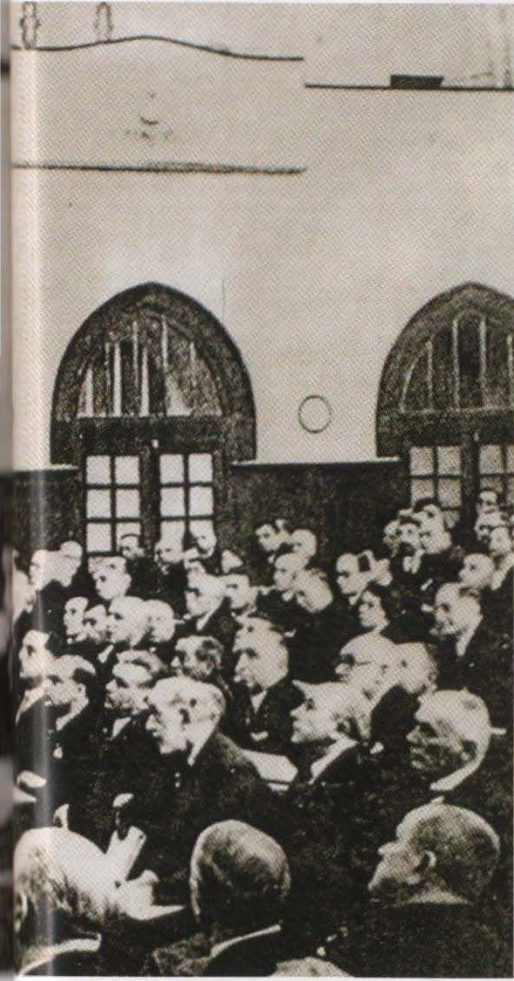
Nisan 27: Alman uçakları İspanya'nın Guernica kasabasını bombaladı. İspanyol ressam Picasso, "La Guernica" tablosuyla bu katliamın görüntüsünü ölümsüzleştirdi.

Mayıs 1: Atatürk çiftliklerini Hazine'ye, taşınamaz mallarını ise Ankara Belediyesi'ne bağışladı.

Mayıs 28: Atatürk'ün manevi kızı ilk Türk kadın savaş pilotu Sabiha Gökçen'e, Türk Hava Kurumu tarafından madalya verildi.

Mayıs 29: Hatay'ın bağımsızlığı Cenevre'de tasdik edildi. Milletler Cemiyeti, Hatay Anayasası'nı onayladı.

Haziran 4: Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Kanunu kabul edildi.

Joe Louis

Haziran 11: Atatürk, bütün çiftliklerini ve mallarını hazineye bağışladığını, bir telgraf-la Başbakanlığa bildirdi.

Haziran 22: Siyahiler ilk defa dünya ağır siklet boks

Dolayısıyla hiçbir yabancıya, müttefik de olsa, parmağın ucunun teslim edilmemesi gerektiğine inanıyordu. I. Dünya Savaşı'na Osmanlı Devleti'nin tamamen Almanlar'ın komutası altında girmesini onaylamamış, ancak cephelerde görevini yerine getirmekten de kaçınmamıştır. Buna karşılık, gerektiğinde komutanlığını üstlenen Almanlar'ı eleştirmekten de çekinmemiştir.

Kurtuluş Savaşı başladığında da üç topluma karşı aynı çekimserliği göstermekten de geri kalmamıştır. Başkenti ve topraklarının büyük kısmı işgal edilmiş ülkesinin aydınları ikiye ayrılmıştı, bir kısmı İngiltere'nin kontrolü, diğer kısmı ise Amerika'nın Mandası altına girmeyi öneriyordu. Atatürk ikisine de karşı çıkmıştı. 23 Nisan 1920'den sonra Ankara'da kendi komutasında bağımsızlık mücadelesini başlatmıştı, yardım alabileceği tek bir güç vardı: Bolşevik Rusya. Ona yardım etmek Rusların da işine geliyordu. Ancak bu işbirliğinin ideolojik bir çerçeveye bürünmesine karşıydı. Bu takdirde onlar tarafından ve çıkarlarına göre güdülmek durumunda kalacaktı. 1920'nin ortasından itibaren, altın ve silah olarak İstiklal Savaşı'nın dış kaynaklardan elde ettiği yardımın yüzde 83'ünü sağlayan Bolşevikler'i memnun etmek için kendi göstermelik Komünist Partisi'ni kurdurdu ve başına da dinci niteliği çok iyi bilinen, Ankara hükümetinin başkanı Fevzi Çakmak'ı getirdi.

şampiyonluğunu kazandı. Joe Louis dünya şampiyonu oldu.

Temmuz 5: Türkkuşu İnönü Kampı açıldı.

Haziran 8: Türkiye, İran, Irak ve Afganistan arasında Tahran'da, Sadabat Paketi imzalandı.

Ağustos 8: Japon-Çin savaşı başladı. Japonlar Pekin'i işgal etti.

Ağustos 17: Büyük Trakya manevraları başladı.

Atatürk, Ankara Palas'taki bir toplantıdan sonra Meclis'e giderken.

Eylül 14: Akdeniz'de korsanlık hareketlerine karşı alınacak ortak önlemler hakkında; Türkiye, İngiltere, Fransa, Rusya, Romanya, Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya, Mısır ve Arnavutluk arasında "Nyon Sözleşmesi" imzalandı.

Eylül 19: Türk Milli Güreş Takımı, ilki İzmir'de düzenlenen Balkan Güreş Şampiyonası'nda birinci oldu.

Eylül 20: Dolmabahçe Sarayı'nın

Veliht Dairesi'nde Resim ve Heykel Müzesi açıldı.

Atatürk, Nazilli Basma Fabrikası'nda

Ekim 9: Türkiye'nin ilk basma fabrikası olan Sümerbank'a bağlı Nazilli Basma Sanayi Müessesesi törenle açıldı.

Ekim 25: Celal Bayar, İsmet İnönü'nün Başbakanlıktan istifası sonrasında yeni Kabine'yi kurdu.

Kasım 1: Hava Harp Akademisi kuruldu.

Kasım 15: Dersim Ayaklanması'nın liderlerinden Seyit Rıza ve ayaklanmaya katılan 6 kişi Tunceli'de idam edildi.

Seyit Rıza

Kasım 16: Atatürk, Irak ve İran sınırlarına ulaşacak olan Diyarbakır-Cizre demiryolu hattının temel atma törenine katıldı.

Başlıca zevklerinden biri motor veya çatalana ile Boğaz gezintisi yapmaktır.

Bolşevik yardımının Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında çok büyük katkısı olmuştur ama, toplumun kendi kimliğini bulmasında etkileri olmamıştır.

Böyle bir ortamda topluma bir Türk kimliği yakıştırması doğaldı. Ancak evvelce de belirttiğimiz gibi, Turancılık'ı benimsememesinin yanı sıra Misakı Milli hudutları içinde bir uzlaşma araması gerektiği için, Türkiye Cumhuriyeti hudutları içindeki bütün yurttaşları ırkçı bir değerlendirmeye tabi tutmadan Türk sayan anlayışı geçerli kıldı. Bu anlayışı sebebiyledir ki Lozan'da bazı ayrımları kabul edilmiş azınlıklar daha sonra kendi istekleriyle – yasalar karşısındaki eşitlikleri güvencesiyle – bu haklardan vazgeçmişlerdir.

Devrimciliğini uygun koşulları buluncaya kadar kademeli olarak pratiğe koyma ihtiyatlılığına karşılık, temel ilkelerinde taviz vermez bir tutumu vardır. Kurtuluş Savaşı'nı başlattığı anda benimsediği "Ya İstiklal, ya ölüm" sloganı bunların başında gelir. Asıl siyasetçiliğini belirleyen bu inanç olmuştur. 1919 yılı başındaki duruma bakıp bu kavramın geçerli olmayacağını ileri sürenleri suçlamak mümkün değildir. Dört yıl sonra o çağın en büyük zaferini sağlayacağına kimsenin inanmaması doğaldı. Oysa o tek bir kere taviz vermemiştir.

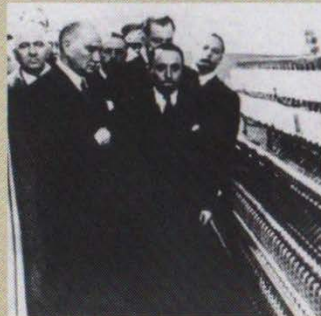
1938

Ocak 22: Bazı şikayetleri üzerine Yalova'da Dr. Nihat Reşat Belger tarafından muayene edilen Atatürk'e ilk defa "siroz başlangıcı" teşhisi konuldu.

Şubat 2: Atatürk, saat 16.00'da Bursa Merinos Fabrikası'nı işletmeye açtı.

Şubat 4: Alman Savaş Bakanlığı lağvedildi. Hitler, Alman Silahlı Kuvvetleri Başkomutanı oldu.

Şubat 7: Öksürtük ve göğüs ağrısı

Bursa Merinos Fabrikası'nın açılışı

şikayeti üzerine gece Dolmabahçe Sarayı'na çağırılan Dr. Nihat Reşat Belger tarafından muayene edilen Atatürk'e zatürree (pnömoni) teşhisi konuldu.

Şubat 8: Atatürk, Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp ve Dr. Nihat Reşat Belger tarafından tekrar muayene edildi, zatürree tedavisine devam edilmeye karar verildi.

Şubat 27: Atatürk, akşama doğru şiddetli bir burun kanaması geçirdi.

Mart: Almanya ve Avusturya Birliği kuruldu.

Mart 6: Atatürk'ü, Çankaya'da muayene eden; Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp, Prof. Dr. Akil Muhtar Özden, Dr. Hüsametdin Kural, Dr. Ziya Naki Yalınım ve Dr. Asım Arar'dan oluşan hekim grubu konsültasyon yaptı.

Mart 28: Atatürk, Ankara'ya davet edilen Fransız Prof. Dr. Fiessinger tarafından muayene edildi.

Hatta, Bekir Sami gibi bu ilkeye aykırı olarak anlaşmalar imzalayan kendi Hariciye Nazır'ını dışlaması herkesi şaşırtmıştır. Hele Vahidettin ya da Damat Ferit gibi şartsız teslimiyeti kabul eden kolaycı siyasetçilere göre dengesiz, bilinçsiz bir adamdı. Hatta başı geciktirdiği için haindi. Oysa kararlılığı dört yıl sonra en şahane ürünü verdi.

Evet Vahdettin olmak kolaydır, Atatürk olmak ise çok zor.

Böylesine kararlı davranma alışkanlığı, devrimciliğindeki ihtiyatlılığını zamanlamayı çok dikkatle hesaba katarak yürütmesine karşılık, siyasetçilikte kesin çizgili davranması sonucunu doğurmuştur.

1923-1924'de farklı görüşlerin ifade edilmesine izin veren bir parlamento anlayışına uyarken, devrime -laikliğe- karşı akımın yükseldiğini fark edince tek partiliğe dönuştü vardır. 1930'da yine çok partili sistemi denemekten çekinmemiş, ancak devrimlere tepki niteliği görünce girişimin erken olduğuna, zamanı gelince tekrarlanmasına karar vermiştir. İhtilalci niteliği iyi bilinen İttihatçılar'ın suikast hazırlıkları haber alınca (İzmir olayı) kararlı şekilde suçlu farz ettiklerini idam ettirmekten de geri kalmamıştır. Benzeri her girişim, döneminde hemen bastırılmış, sorumlular cezalandırılmıştır.

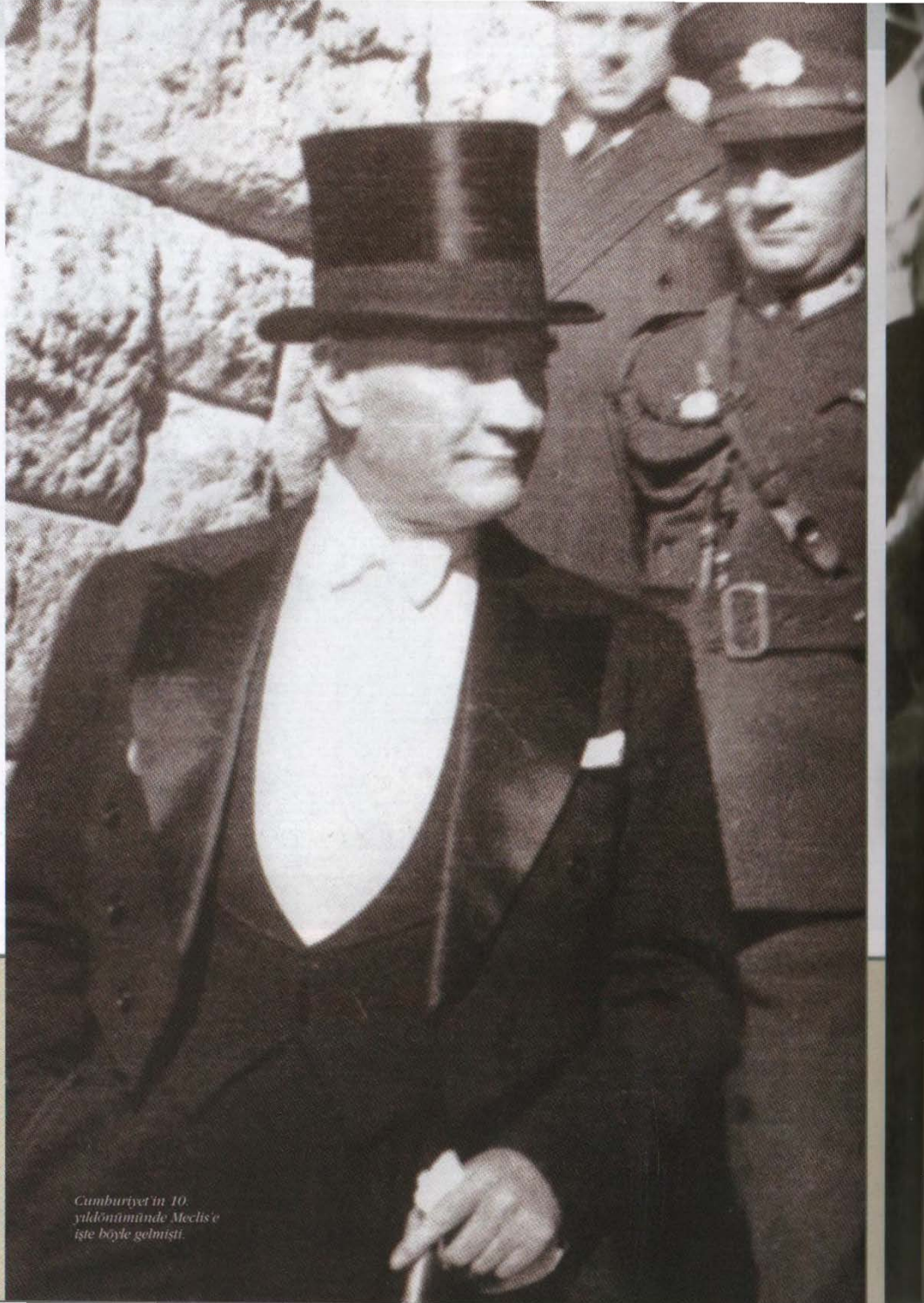
Mart 28: Hammadde ithalatı takas mevzuu içine alındı.

-Milli Ekonomi Vekaleti kurulması kararlaştırıldı.

Mart 29: Harb Okulu Askeri Mahkemesi Nazım Hikmet'i 28 yıl hapse mahkum etti.

Cumhuriyet'in 10. yıldönümünde Meclis'e işte böyle gelmişti.

Atatürk, yurt gezileri sırasında derli ve yışı bir koyluyu dñlerken.

Bu kararlılığı bütün dünyada diktatör ilan edilmesi sonucunu doğurmuştur. Tek partiyle yönettiği bir ülkede son karar verici "Tek Adam" olanın bu sığata layık görülmesi doğaldı. Avrupa'da 2-3 ülke dışında bütün diğerlerinin diktatörlerce yönetildiği 1920'li, 30'lu yıllarda ona da başka bir sıfat yakıştınlamazdı. Ancak batılıların çoğunun ölümünde yazdıkları değerlendirmeleri, bu damganın aşını olduğunu, başka bir tanımlamanın gerektiğini göstermektedir.

L'Humanité (Fransız Komünist gazetesi): "Atatürk'ün hükümeti sosyalist ve komünist harekete karşı şiddetli bir baskı uyguladı (...Ama) ülkesinin dış siyasetini ulusal bağımsızlık, Rusya ve Fransa ile dostluk üzerine kuran bu adamın yok oluşunun ardından acaba Atatürk'e reaksiyon, Hitler'in Yakın Doğu'ya sızmasına acaba izin verecek mi?"

Social Demokraten (İsveç): "Başka başka nitelikte diktatörlükler vardır. Bunlardan bazıları hürriyeti boğar, bazıları da aksine millete hürriyet ve kültür verirler. Atatürk Türkiye'si bu ikinci tipin örneğidir."

Time (Amerikan): "Modern dünyanın güçlü adamlarının en kademlisi bir zamanlar İngiliz Başbakanı Balfour tarafından 'Korkunç Türklerin en Korkuncu' ilan edilen Atatürk ülkesini, demokrasinin bütün şekillerini sağlam bırakarak terk etti..."

Mart 29: Atatürk'ü muayene eden Prof.Dr. Fiessinger, hazırladığı raporu Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği'ne sundu.

Mart 30: Atatürk, Çankaya'da, Başbakan Celal Bayar'ı kabul etti. -Prof.Dr. Fiessinger, akşam Ankara'dan trenle İstanbul'a hareket etti.

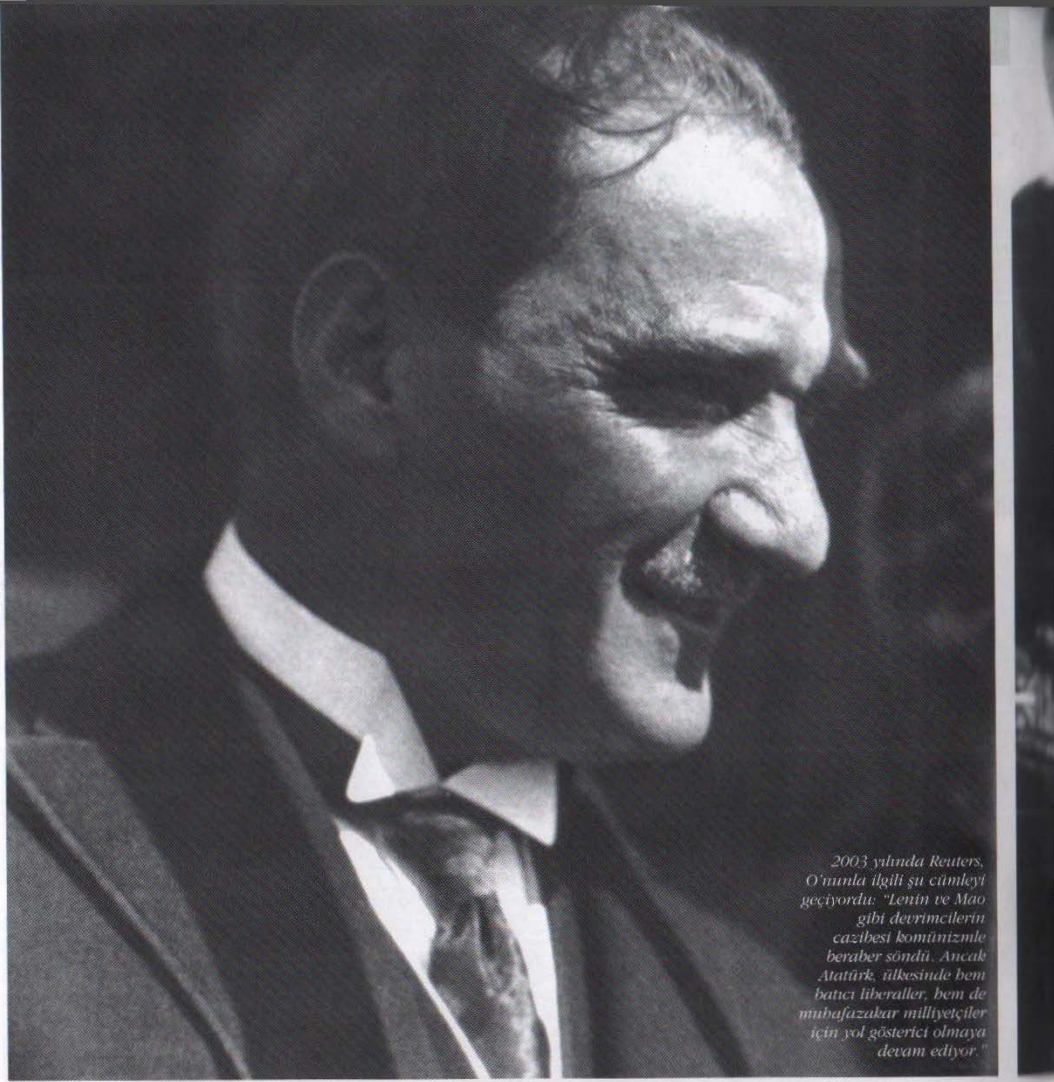
Parlamentar hükümet hayranı olan Atatürk, Hitler ya da Mussolini anlamında diktatör değildi."

The Fortnightly (İngiliz) : "Diktatör, cumhurbaşkanı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Kemal Atatürk öldü, dünya en olağanüstü devlet adamlarından birini kaybetti... Herhalde bir diktatörden çok bir yol göstericiydi. Bir askerdi ama cumhuriyeti kurduktan sonra onu asker üniformasıyla gören olmadı...İngiliz elçisine, gelecek Türk neslinin diktatör görmeyeceğini söyledi."

"Ward Price (Atatürk'le ilki 1918'de olmak üzere birkaç kez konuşmuş yazar): "Londradaki yayıncım 'Ben Diktatörleri tanıyorum' isimli kitabıma Atatürk'ü de koymamı istemişti, red ettim."

Emil Ludwig (Alman yazar): "Davranışlarıyla Batı'nın otokratik hükümdarlarını andırıyor. Evet Kemal'de demokratik ruh vardır ve bütün hayatınca olacaktır. Bununla birlikte yine de diktatördür."

Amiral C.V.Usborne : "Türkiye'nin diktatörü, hem demokratik, hem de saldırgan değil. Ülkesini genişletmeyi düşünmüyor. Hatta bir dostundan hükümetine muhalefet kurmasını istedi. Deneme başarılı olamadı ama iz bıraktı. Bu meziyetleri ve başarıları sebebiyle Atatürk'ün durumu bütün diğer diktatörlerden daha sağlamdır."

2003 yılında Reuters, O'nunla ilgili şu cümleyi geçiyordu: "Lenin ve Mao gibi devrimcilerin cazibesi komünizmle beraber söndü. Ancak Atatürk, ülkesinde hem batıcı liberaler, hem de muhafazakar milliyetçiler için yol gösterici olmaya devam ediyor."

Mart 30: Cumhurbaşkanlığı Genel sekreterliği, Fransa'dan davet edilen Prof. Dr. Fiessinger'in Atatürk'ü muayenesinden sonra; Atatürk'ün hastalığı hakkında ilk resmi bildiriyi yayımladı.

Nisan 6: Avusturya'daki Yahudiler Dachau toplama kampına gönderildiler.

Nisan 15: Hilmi Ziya Ülken'in Nurullah Ataç, Sabahattin Eyüboğlu

ve Muzaffer Şerif Başoğlu ile birlikte çıkardığı İnsan dergisi yayın hayatına başladı.

Nisan 29: Fransız mimar ve şehirçilik uzmanı Henri Prost'un İstanbul için hazırladığı imar planı Şehir Meclisi'nde onaylanarak yürürlüğe girdi.

Mayıs 11: Atatürk, mülkiyeti üzerinde olan Ulus Matbaası'nı, bütün demirbaş eşyası ve civarındaki arsasıyla beraber Cumhuriyet Halk

Henri Prost

Partisi'ne bağışladı. Ayrıca, Hipodrom ve Stadyum civarındaki dükkânları Ankara Belediyesi'ne bağışlayarak resmi işlemlerini imzaladı.

Haziran 1: Devlet tarafından

Cumhurbaşkanı için satın alınan Savarona yatı İstanbul'a geldi. Atatürk, saat 15.30'da Savarona yatına geçti.

Haziran 8: Atatürk, çağrı üzerine Paris'ten ikinci defa gelen Prof. Dr. Fiessinger tarafından Savarona yatında muayene edildi.

Haziran 20: Atatürk, Savarona yatında düzenlenen ve Hatay sorununun görüşüldüğü Bakanlar Kurulu olağanüstü toplantısına

Devrimciliğindeki ıbrıyatlılığını zamanlamayı çok dikkatle besaba katarak yürütmesine karşılık, siyasetçilikte kesin çizgili tutumu, kararlı davranma alışkanlığına dayanır.

Völkischer Beobachter (Alman gazetesini) : "1918'de ölen milletler arasında, azimli bir hareketle milletini tahammül edilmez bir diktadan kurtaran ve bütün dünyanın hayran kaldığı bir kalkınma yapan ilk devlet reisi olmuştur. Atatürk tarihin büyükleri arasında ebediyen gözükecektir.

Türkiye'den de bir örnek verelim. İstanbul'da üniversiteyi ziyaretinde bir öğrenci sorar:

- Paşam size diktatör diyorlar, doğru mu?

Atatürk genci dikkatle süzdükten sonra gülümseyerek şu cevabı verir:

- Çocuğum, diktatör olsaydım bana bu suali sorabilir miydin?

Kanımızca diktatörden çok "Tek Adam" deyimi ona uygun düşüyor.

İngiltere'nin ünlü Times gazetesinin Edebiyat ekinde, Lord Kinross'un Atatürk hakkındaki ünlü eserini tanıtan yazısında Paul Johnson onun evrensel nitelikteki siyasetçiliğini şöyle anlatır:

"Boğazlar anlaşmasının yeniden gözden geçirilmesini isterken (Montreux'de) izlediği yol, zaman seçimi mükemmeldi. Hatay'ın Türkiye'ye katılmasını sağlayan diplomasi çalışması bir ustanın eseridir. Dünyanın gidişi hakkındaki görüşleri de, insanı ürktücek kadar doğru çıkmıştır."

başkanlık etti. Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'ın da katıldığı toplantı dört buçuk saat sürdü.

Haziran 20: "Dağ Başını Duman Almış" marşı Gençlik ve Spor Bayramı Marşı olarak kabul edildi.

Haziran 21: Atatürk, kullandığı uçakla Balkan turunu tamamlayarak Yeşilköy'e inen Sabiha Gökçen'i Savarona yatında kabul etti.

Haziran 29: Atatürk, İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ'ı Savarona

yatında kabul ederek İstanbul'un iman hakkında bilgi aldı ve bazı direktiflerde bulundu.

Temmuz 4: Antakya'da, 3.7.1938 günü Türk ve Fransız Askeri Heyetleri arasında imzalanan ve her iki hükümetin Hatay'da eşit sayıda asker bulundurmasını öngören "Askeri Antlaşma" gereğince Türk birliklerine ait öncü müfrezeler Hatay'a girdi.

Temmuz 6: Şükrü Kanatlı komutasındaki Türk birlikleri Hatay'a girdi.

Temmuz 10: Atatürk'ün yükselen ateşi sonucu yapılan muayenesinde zatürree başlangıcı teşhisi kondu.

Temmuz 13: Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) kuruldu.

Temmuz 16: Atatürk, Paris'ten üçüncü defa gelen Prof. Dr. Fiessinger tarafından Savarona yatında muayene edildi.

Temmuz 18: Atatürk'ün, zatürree başlangıcı nedeniyle bir haftadır devam eden ateşi 36,5 dereceye

düşürülerek, hastalık kontrol altına alındı.

Temmuz 26: Türk-Alman Ticaret Antlaşması Berlin'de imzalandı.

Temmuz 26: Karadeniz Bölgesi'ndeki beş fındık satış kooperatifinin birleşmesiyle Fiskobirlik kuruldu.

Temmuz 28: Hükümet, milli sanat bilincini geliştirmek amacıyla dönemin ünlü ressamlarının "Yurt Sergileri" açmalarını öngören bir karar aldı.

Buraya kadar, yaşadığı dönemin içinde Atatürk'ün bütün dünyada değerlendirilişini ve rolünü aktarmaya çalıştık. Ölümünün üzerinden geçen 69 yılda ülkemizde de, dünyada da çok tartışılmıştır. Bizde devrimlerini reddetmeye kalkışanlar bile çıkmıştır. Hatta anısını yasa çıkararak korumak gereğini duyanlar da olmuştur. İşin ilginç Erol Toy, "O'na Katılmak" isimli kitabında, bugün dünyadaki en yaşlı altı cumhuriyetten birinin Türkiye Cumhuriyeti olduğunu kaydediyor. Dolayısıyla, ne kadar köklü bir kurum kuran siyasetçi olduğu ortaya çıkıyor. 2003 yılında da Reuters Ajansı şu yargıyı yayınlamıştı:

"Lenin ve Mao gibi devrimcilerin cazibesi komünizmle beraber söndü. Ancak Atatürk, ülkesinde hem batıcı liberaller, hem de muhafazakar milliyetçiler için yol gösterici olmaya devam ediyor."

Gerçekten Atatürk, ölümünden sonra 21. yüzyılda da liderliği hala kabul edilen biri olma özelliğini sürdürüyor. Tabii ki onu 1920'lerin, 30'ların koşulları içinde yürütmek zorunda bulunduğu politikalarla bugün izleyecek değiliz. Onun arzuladığı demokrasiye geçmiş olmanın gereklerine uygun olarak eserini yaşatacağız. Esasen katı bir ideoloji bırakmadığı, insanlıktaki çağdaşlaşma gelişimi içinde kendi koşullarımıza uygun yön almamızı önerdiği malum.

Ata, Ertuğrul Yata'nda yemek yerken.

- Ağustos 29:** Komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle tutuklanan Nazım Hikmet, 28 yıl 4 ay hapis cezasına çarptırıldı.
- Eylül 15:** Atatürk vasiyetnamesini yazdı.
- Eylül 29:** Münih Konferansı'nda Çekoslovakya'nın geleceği ele alındı.
- Ekim 16:** Atatürk'ün hastalık durumu hakkında günlük resmi duyuruların yayınına başlandı.
- Ekim 23:** Atatürk'e danışman hekim-

- ler tarafından konsültasyon yapıldı.
- Ekim 28:** Ankara Radyosu törenle açılarak hizmet vermeye başladı.
- Ekim 29:** Cumhuriyet'in 15. yıl-

dönümü yurdun her yerinde coşkuyla kutlandı.

Kasım 8: Atatürk, ikinci defa ağır komaya girdi.

Kasım 9: Atatürk'ün genel durumunun kötüye gittiği bildirildi.

Kasım 9-10: Almanya'da Yahudilere karşı sistemli kıyım başladı (Kristallnacht). Bu olaylar tarihi, "Kristal gece" olarak geçti.

Kasım 10: Atatürk, Dolmabahçe Sarayı'nda saat dokuz beş geçte öldü.

Kasım 11: İstanbul Şehir Meclisi olağanüstü toplantı yaptı. Saraydaki Cumhurbaşkanlığı forsu indirilerek yerine yanya kadar indirilmiş Türk Bayrağı çekildi.

Kasım 11: İsmet İnönü, Türkiye Cumhuriyeti'nin 2. Cumhurbaşkanı oldu.

Kasım 13: Taksim Cumhuriyet Anıtı önünde toplanan gençlik, Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet'i koruyacağına ant içti.

Tablo: Yaşar Çallı.

Ama ana ilkelerinden, cumhuriyetten, laiklikten, demokrasiden, çağdaşlaşmaktan vazgeçmenin onun ilkelerinden ayrılmak olacağı da bir sır değil.

Dünyaya hükmedebilmek için böyle ilkeli kişileri anılardan silmek isteyen "tarihi bitmiş sayanlar" olduğu gibi, kendi içimizden de böylele çarpık düşünenlerin çıkışına tanık oluyoruz. Bugün Atatürk Devrimleri'nin üçüncü kuşağı Türkiye'ye egemen. Her devrimin ilk kuşağının ardından restorasyon – geriye dönüş – meraklısı kuşakların belirmesi devrimlerin önlenemez yasalarındandır. Times'daki yazısında Paul Johnson'un ilginç bir değerlendirmesi var.

**"ATATÜRK'ÜN GÖLGESİ
UZADIKÇA YERİNE GELENLERİN
BOYU KISALIYOR."**

diyor. Haksız değil. O çağta bir insanın yüz yılda bir kere çıkabileceğini herkes kabul ediyor. Bütün sorun onu izleyenlerin, hızla değişen dünyanın yeni koşullarına uyarken onun ilkelerine ne derece bağlı kalacaklarındadır. Şimdilik Üçüncü Kuşak'ta tam yok etmeyi başaramadılar; bu, gelecek kuşaklara da esin kaynağı olmaya devam edeceğinin kanıtı olarak görünüyör.

Anzak birlikleri kumandanı Mareşal Birdwood Ata'nın cenaze töreninde.

Kasım 14: Büyük Millet Meclisi bir anma toplantısı yaptı.

Kasım 15: Hükümet, Atatürk'ün Ankara'da ebedi istirahat yerine konulacağı 21 Kasım 1938 tarihini, ulusal yas günü olarak duyurdu.

Kasım 19: Atatürk'ün Dolmabahçe'den alınan cenazesi düzenlenen büyük bir törenle önce Sarayburnu'na, oradan Zafer torpidosuyla Yavuz zırhlısına götürüldü. Yavuz zırhlısıyla İzmit'e

kadar götürülen tabut, oradan Ankara'ya yolcu edildi.

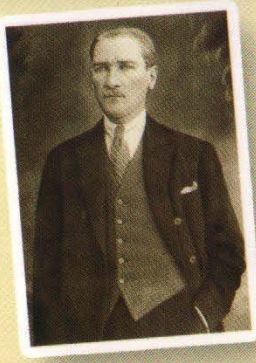
Kasım 20: Atatürk'ün naşı Ankara'ya ulaşır ve Ankara'da Büyük Millet Meclisi önündeki katafalka konuldu.

Kasım 21: Atatürk'ün cenazesi Etnografya Müzesi'ndeki geçici kabre konuldu.

Kasım 25: Atatürk'ün vasiyetnamesi açıldı.

- Atatürk'ün "Ebedi Şef" sanıyla anılması kabul edildi.

BÜYÜK ATATÜRK'ÜN
EN ÖZEL FOTOĞRAFLARLA
KRONOLOJİK YAŞAM ÖYKÜSÜ

DÂHİ KURTARICI

SAVAŞLARDA, YURT GEZİLERİNDE, DİPLOMATİK TEMASLARDA
ÇOK ÖZEL GÖRÜNTÜLERİ

Dâhi Kurtarıcı'nın izinde...

Mustafa Kemal Atatürk'ü "Dâhi Kurtarıcı" olarak ele alan bu kitapta tarihçi-yazar Orhan Koloğlu O'nu, asker, lider, devlet adamı, devrimci, eğitimci, ekonomist ve siyasetçi kimlikleriyle, 7 ayrı makalede yorumluyor. Her bölüm, konuyla ilgili Mustafa Kemal'in belge niteliğindeki özgün ve az bilinen fotoğraflarıyla okuyucuya sunuluyor. 20. yüzyılın başlarını ve Mustafa Kemal'i daha iyi anlayabilmek için yaşamına ilişkin kronoloji, döneminin bilim, siyaset, sanat ve toplumsal olaylarına ilişkin bilgilerle ele alınıyor.

Dünyaya geldiği 1881 yılından itibaren Türkiye ve Dünya'daki politik, sosyal ve kültürel olayların kronolojik akışı paralelliğinde, Atatürk'ün, Osmanlı İmparatorluğu'nun

1. Dünya Savaşı'ndan yenilmiş olarak çıktığı sosyo-politik iklimde Emperyalist devletlerin iştahını daha da kabartan "Hasta Adam"dan çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'ni var etme çabası, tarihe birer belge olarak geçecek nitelikteki fotoğraf ve belgelerden derlenmiş bir seçkiyle sunuluyor...

BOYUT
YAYIN GRUBU